МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

НАВЧАЛЬНО–НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. Г.Е. ВЕЙНШТЕЙНА

МАТЕРІАЛИ

V МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

12 – 13 жовтня 2017 р.

ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Видання присвячене

115-річчю Одеської національної академії харчових технологій

та 5-річчю Навчально-наукового інституту прикладної економіки і менеджменту ім.Г.Е.Вейнштейна

м.Одеса

УДК: 338.43:316.502(477)
Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку XXI століття. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції 12-13 жовтня2017р. Одеса: Одеська національна академія харчових технологій, 2017. – 291 с.

У матеріалах конференції знайшли відображення економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку XXI століття. Були запропоновані шляхи вирішення найактуальніших та нагальних проблем багатьох сфер сучасного бізнесу та новітні управлінські технології в сучасних турбулентних умовах існування підприємств. В доповідях особлива увага приділялась прикладному характеру досліджень та їх впливу на поліпшення економічної ситуації в країні.

Науковий редактор Каламан О.Б. – директор ННІПЕіМ ім.Г.Е.Вейнштейна ОНАХТ

Редакційна колегія:
Ангелов Г.В. – д-р філософії, проф., Агеева І.М. – к.е.н., доц., Басюркіна Н.Й. – д.е.н., доц., Купріна Н.М. – к.е.н., доц., Лагодієнко В.В. – д.е.н., проф., Немченко В.В. – д.е.н., проф., Павлов О.І. – д.е.н., проф., Рогатіна Л.П. – к.с.н., доц., Савенко І.І. – д.е.н., проф.

Рекомендовано до видання Вченою Радою Одеської національної академії харчових технологій протоколом № 3 від 03.10.2017 р.

Матеріали додаються за оригіналами рукопису
Редакційна колегія не несе відповідальності за зміст та сутність наданих матеріалів

КОНЦЕПЦІЯ СТВОРЕННЯ КЛАСТЕРІВ У АГРОПРОДОВОЛЬЧІЙ СФЕРІ ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ

Самофатова В.А., к.е.н., доцент, докторант
Одеська національна академія харчових технологій

Вступ. Підвищення ефективності інноваційної діяльності має пріоритетне значення у агропродовольчій сфері регіону. Власне основною метою створення кластерів і є активізація інноваційної спрямованості агропродовольчої сфери регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування концепції створення кластерів є результатом дослідження численних зарубіжних і вітчизняних науковців: М. Портера, В. Бакума, М. Войнаренка, М. Кропивка, О. Одінцова, С. Соколенка, П. Саблука та багатьох інших дослідників.

Мета статті. Метою роботи є вивчення теоретичних і методологічних основ кластеризації агропродовольчої сфери і розробки на цій основі практичних рекомендацій щодо формування і розвитку регіональних кластерів у агропродовольчій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «кластер», (англ. «cluster», у перекладі – гроно, пучок, група) як економічна категорія введений в науковий обіг зарубіжними ученими, зокрема основоположником кластерного підходу є М. Портер. Він визначає кластер як групу взаємопов'язаних географічно близько зосереджених підприємств і організацій, що функціонують у визначеній сфері та характеризуються спільністю діяльності та взаємно доповнюють один одного [1, с. 382]. Основна ознака кластера – поєднання обов'язкової конкуренції, інтеграції, інвестиційної орієнтованості на географічно визначеній місцевості для отримання регіонального синергетичного ефекту за рахунок зменшення трансакційних витрат. Кластер не є чітко окресленою організаційно-правовою формою, і його учасники, зберігаючи повну юридичну автономію, взаємодіють на основі стійких і довготривалих двосторонніх і багатосторонніх договірних відносин.

Зосередження виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки, випуску готової продукції, реалізації, отримання доходів, достатніх для розширеного відтворення у межах кластера дає можливість регулювати кон'юнктуру ринку на регіональному і міжрегіональному рівнях, повністю використовувати конкурентні переваги. Адже для сталого розвитку підприємств агропродовольчої сфери регіону повинен бути налагоджений весь ланцюг: «виробництво-переробка-збут». Зокрема, під агропромисловою кластеризацією, П. Саблук та М. Кропивко розуміють «концентрацію та спеціалізацію агропромислового виробництва з формуванням на території замкнутих продуктових ланцюгів: виробництво-зберігання-переробка та реалізація сільськогосподарської продукції на засадах інтеграції для одержання учасниками кластерів конкурентоспроможної продукції та підвищення прибутковості» [2, с. 8]. Придатність агропродовольчої сфери для використання кластерних технологій пояснюється, передусім, прив'язкою окремих напрямків виробництва до природно-кліматичних умов і інших факторів виробництва на обмеженій території.

В.Бакум сформулював основних ознаки регіонального агропромислового кластера, до яких належать:

- добровільне об'єднання підприємств, що займаються агропромисловим виробництвом, установ або інших організацій регіону, однієї чи кількох (як правило, суміжних із сільськогосподарською) галузей, що знаходяться територіально досить близько (географічна локалізація агровиробництва) в технологічно-фінансову структуру;
- конкуренція за завоювання споживача, яку веде не окреме агровиробниче підприємство, а територіальний комплекс організацій — кластер;
- довгострокова кооперація та взаємодоповнюваність високого рівня розвиненості між організаціями даної структури;
- об'єднання одним технологічним циклом виробництва агропродовольчої продукції по всьому логістичному ланцюгу;
- високий ступінь конкурентоспроможності кінцевої продукції, що виробляється агропромисловим кластерним утворенням [3, с. 38].

На відміну від традиційних форм кооперування та інтеграції, кластерні системи характеризуються наступними найважливішими особливостями: наявністю крупної організації-лідера (ядра кластера), що виконує інтегруючу роль і визначає довгострокову виробничо-збутову, інвестиційну, інноваційну та інші стратегії. Навколо цього ядра створюється кластероутворюючий блок – комплекс підприємств-учасників кластера. Для ефективного функціонування потрібно створити єдиний технологічний ланцюг просування продукції від виробництва до споживача (транспортні, логістичні, маркетингові служби). Важливим є приєднання підприємств інноваційно-наукової та фінансової інфраструктури.

За кластерної організації агропродовольчої сфери регіону створюються умови для конкурентоспроможного розвитку як великих, так і середніх та дрібних виробників. В кластері, передусім, забезпечується об'єднання зусиль підприємств, органів управління, суб'єктів інвестиційної та інноваційної діяльності на певній території, що дає переваги у конкурентній боротьбі, сприяє впровадженню інновацій і раціональній організації постачання, виробництва й збуту, завдяки підвищенню конкурентоспроможності продукції, проведенню адаптивної політики, необхідної в умовах сучасної ринкової кон'юнктури. Для малих і середніх підприємств кластер може суттєво знизити бар'єр виходу на ринки збуту продукції і постачання сировини та матеріалів, вони отримують більші можливості доступу до фінансових ресурсів. Специфікою кластера є отримання організаціями, що входять до нього, синергетичного ефекту, що проявляється у підвищенні конкурентоспроможності та забезпеченні сталого розвитку [4, с. 12]. Результативність взаємодії у кластері визначається оптимальністю поєднання інтересів усіх основних груп учасників. Отримання прибутку, що перевищує сумарний прибуток окремих підприємств та всебічний сталий розвиток і є метою кластеризації. Доцільно вести побудову регіональних кластерів у прив'язці до існуючих крупних компаній, що виробляють харчову продукцію, шляхом інвестування коштів у виробництво нових видів продукції, а також у розвиток сировинної бази. В сучасних умовах, саме система організації господарювання на засадах кластеризації виробництва, спроможна певною мірою

компенсувати відсутність державної підтримки та мобілізувати такий мікроекономічний фактор як ресурсозабезпеченість.

Висновки. Розташування підприємств-учасників кластера на відносно компактній території сприяє зниженню витрат і зростанню їх конкурентоспроможності та кластера в цілому. Для економіки регіону, кластери відіграють роль точок зростання внутрішнього ринку. Створення кластерної моделі не потребує значного фінансування, а базується, перш за все, на організаційних змінах. Ефективне функціонування кластерів у агропродовольчій сфері створює умови для сталого розвитку економіки регіону чи країни в цілому. Кластеризація виробництва у агропродовольчій сфері регіону сприятиме покращенню рівня життя і демографічної ситуації на селі, допоможе ефективніше впроваджувати інновації, зберігати природне середовище та створювати належний рівень функціонування соціально-культурної сфери життєдіяльності. Вихід вітчизняних підприємств агропродовольчої сфери на нові, зовнішні ринки збуту також можливо забезпечити переважно шляхом утворення інтегрованих структур кластерного типу.

Література

1. Портер М. Конкуренція / Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. – 608 с.
2. Саблук П. Т. Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки / П. Т. Саблук, М. Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2010. – № 1(183). – С. 3-12.
3. Бакум В. В. Самоорганізація в агропромислових регіональних кластерах / В. В. Бакум // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 21–27.
4. Самофатова В. А. Сталий розвиток агропродовольчої сфери регіону на основі кластерного підходу / В. А. Самофатова // Економіка харчової промисловості. – 2016. – № 8 (4) – С. 10–14.

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Андрющенко Є.Г., аспірант
Одеська національна академія харчових технологій

Характерною особливістю сучасної економіки є розвиток процесів глобалізації, ознаки яких мають місце у всіх сферах людської діяльності. В умовах глобалізації першочерговою, життєво важливою проблемою стає проблема забезпечення продовольчої безпеки, на її вирішення спрямовані зусилля всіх країн світу. Продовольча проблема належить до категорії глобальних тому, що для її розв`язання недостатньо зусиль окремих держав, а потрібне добре налагоджене співробітництво всіх країн незалежно від їхнього суспільного ладу. Зрештою, з нею органічно пов`язані інші глобальні проблеми сучасності – демографічна, енергетична та ін. Тому державам з аграрним потенціалом, до яких належить Україна, відведена значна роль у розв’язані продовольчої проблеми в світі.

Сучасне трактування продовольчої безпеки має певні відмінності, але принципова ознака сутності цього поняття як стабільне забезпечення населення продуктами харчування залишається однаковою у всіх визначеннях. Найчастіше зустрічаються три підходи до визначення продовольчої безпеки. Представники першого підходу – переважно економісти країн з розвинутою ринковою економікою, використовують визначення продовольчої безпеки, в якому фігурує тільки споживання. На їхню думку, продовольча безпека – це забезпечення гарантованого доступу населення до продовольства в кількості, необхідному для активного здорового життя. Отже, для досягнення продовольчої безпеки існують різні альтернативи – імпорт або самозабезпечення, причому між ними не вбачається істотна різниця при використанні подібного визначення. Серед деяких вітчизняних економістів критерій споживання також визнається єдиним необхідним обсягом та асортиментом продуктів харчування. Відповідно до цього підходу, досягнення продовольчої безпеки передбачає реалізацію таких основних напрямків вирішення проблеми:

1) підтримання постачання продовольства на рівні, достатньому для здорового харчування;

2) забезпечення належного рівня платоспроможного попиту населення;

3) усунення залежності від імпорту та захист інтересів вітчизняних товаровиробників. Третій підхід ґрунтується на двох критеріях: наявність на продовольчому ринку країни такої кількості продуктів харчування, якої достатньо для підтримання здорового способу життя населення; доступність цих продуктів абсолютно для всіх верств населення.

Стан продовольчої безпеки на державному рівні є важливою умовою збереження суверенітету країни, незалежності її внутрішньої та зовнішньої політики. Треба підкреслити, що підходи до вирішення продовольчої безпеки в розвинених країнах світу та тих, що розвиваються, мають суттєві відмінності. У розвинених країнах її вирішення має загальнодержавне значення, передбачає всебічний розвиток галузей національного агропромислового комплексу, підвищення соціальних стандартів та рівня життя населення. Наприклад, США і Франція мають 100 % самозабезпечення продовольством.

Країни, що розвиваються використовують як власні можливості забезпечення населення продуктами харчування, так і різні види допомоги інших країн і міжнародних організацій. Стан продовольчої безпеки держави оцінюється широким колом показників (індикаторів), головні з яких знайшли відображення в діючій Методиці визначення основних індикаторів продовольчої безпеки. В узагальненому вигляді продовольчу безпеку можна оцінити за показниками фізичної доступності продовольства; економічної достатності продовольства; безпекою харчових продуктів для споживачів. Належний рівень продовольчої безпеки буде досягнутий тоді, коли будуть виконані всі перераховані умови.

Глобалізаційні процеси суспільного розвитку дедалі більше перетворюють світову економіку на цілісний механізм, інтегрований не тільки міжнародним поділом праці, але й великими транснаціональними виробничо-збутовими фінансовими та інформаційними компаніями. Під впливом процесів глобалізації агропродовольчі підприємства України повинні зайняти свою нішу в світовій

економіці. Адже Україна входить до двадцяти найбільших держав світу з найбагатшими ґрунтами. Тому одним із першочергових завдань держави повинно бути забезпечення найефективнішого використання природних і земельних ресурсів з гарантією поліпшення економічної ситуації і на цій основі досягнення таких обсягів виробництва, які б не тільки забезпечили повноцінне й високоякісне харчування своїх громадян, а й експортування конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції і продуктів її переробки з отриманням сталих прибутків.

В умовах інтеграції країни в глобальну економіку з метою недопущення на внутрішній ринок імпортної продукції з низькими споживчими якостями доцільно застосовувати деякі обмеження на його доступ. Необхідно проводити політику розумного протекціонізму по відношенню до вітчизняних виробників, шляхом впровадження захисних тарифних обмежень, спрямованих на захист національного ринку від необґрунтованої кількості імпортної харчової продукції.

Література

1. Беличко С.О., Хурдей В.Д. Прогнозування розвитку продовольчого ринку // Формування конкурентоспроможності підприємств АПК: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 75-річчю з дня народження д.е.н., проф. Рабштини В.М., м. Полтава, 21–22 трав. 2008 р.- Полтава: Довкілля-К, 2008.- 316с.
2. Зеленська О.О. Система продовольчої безпеки: сутність та ієрархічні рівні / О.О. Зеленська // Вісник ЖДТУ.- 2012. - № 1 (59). - С.108-112
3. Лузан Ю. Я. Перспективи створення самозабезпечувальної енергетичної системи ведення сільськогосподарського виробництва / Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. — 2010. — №4. — С. 40—48.
4. Саблук П.Т. Глобалізація і продовольство: монографія / Саблук П.Т., Білорус О.Г., Власов В.І. – К.: ННЦ ―ІАЕ‖, 2008. – 632 с
5. Щекович О.С. Формування пріоритетів та розвиток аграрної політики України. / О.С. Щекович. – Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2009.-278с.
6. Щекович О.С. Формування пріоритетів та розвиток аграрної політики України. / О.С. Щекович. – Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2009.-278с.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ

Тортіки Л.Л., аспірант
Одеська національна академія харчових технологій

Аграрно-промисловий комплекс – являється однією з найважливіших ланок (сфер) економіки України, яка буде мати завжди купівельний попит серед населення та промислових підприємств (закупівлі сировини). АПК достатньо складна система господарювання, що несе в собі всі галузі народного господарювання, яка застосовує сировинну базу в виробництві продуктів харчування. Завдяки АПК харчові підприємства можуть вести свою діяльність й забезпечити населення продуктами харчування.

Залежно від других видів бізнесу, АПК найбільшою мірою залежить від кліматичних і гідрологічних умов. Український чорнозем займає 27.8 млн. га країни,що складає приблизно 46 % території країни. Хоча, з них 22 млн. га, близько 36,4 % - придатні для агробізнесу. Вітчизняні спеціалісти вважають, що найпродуктивнішою ґрунту для ведення бізнесу є територія Харківської, Полтавської, Кіровоградської областях. Також, популярності в агробізнесі користується Одеська і східна частина Донецької області. З слів експертів по інвестиційній привабливості зайняла Сумська, Дніпропетровська, Миколаївська й невелика частина Луганської областей, що складають близько 65 % родючості ґрунту. АПК – має високі перспективи розвитку в майбутньому, і потребує великої уваги державних діячів, селекціонерів, наукових робітників. На сьогоднішній час аграрно-промисловий комплекс є не достатньо розвинутим, та не може розкритись в повну силу своїх можливостей.

Головні причини які не дають розвиватися АПК України (петля яка перетягнеться в катастрофічні умови) :

1. Державна система підтримки та регулювання – застарівша законодавча база, яка потребує негайних змін в земельній реформі, реформування програм аграрного сектору, нестабільна система податкового регулювання і т.д.
2. Безробіття – яке веде за собою низький рівень життя, зниження народжуваності на селі, зменшення сільського населення;
3. Використання пестицидів та добрив-зменшення родючості земле-угідь, та зростання їх ерозії, в майбутньому приведе до зменшення продородніх земель та щорічних збитків по відновленню земельних угідь.
4. Не дотримання міжнародних стандартів якості та безпеки - приведе до зменшення імпортних показників, що віддзеркалюється на бюджеті країни. Тому, що 9-13 % валової доданої вартості країни надходить від аграрного сектору.
5. Недостатнє державне регулювання-низька увага державних діячів до системи нормативно-правової бази, відсутність недодержання контролю за якістю та станом земельних угідь, використанням пестицидів та добрив.
6. Відсутність підтримки АПК призвела до відсутності повноцінного ринку агропромислового комплексу, гуртових та біржових ринків, що в майбутньому приведе до дисбалансу в ціноутворенні на виробництво харчової продукції, занепаду соціальної інфраструктури, загострення демографічної ситуації,збільшення показника безробіття (обезлюднення та вимирання сіл).
7. Відсутність розвитку науково дослідних установ АПК – зменшення і старіння наукових працівників,відбуття до інших країн, втрата престижності в НДІ, що приведе до відсутності першокласних спеціалістів.

Причини які можуть стати головними загрозами, що приведуть до ліквідації АПК України :

1. Не хватка вагонів
2. Існування чорного ринку
3. Відсутність прозорих правил поведінки на галузевих ринках
4. Відсутність державної підтримки
5. Відсутність кредитних інфраструктур грунтуючих на роботі сільськогосподарського виробництва

6. Відсутність державної підтримки системи страхування збитків, що привело до не в віру в систему страху вального захисту.

7. Застаріла система ринкової політики.

Розвиток політичної діяльності держави в достатні мірі впливає на розвиток аграрного сектору економіки. Тому, концепцію яку розробляє Міністерство аграрної політики та продовольства України «Державно-цільова программа розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року». Це шанс не лише для поповнення бюджета країни, а й дасть змогу стрімкому розвитку АПК.

Основною тенденцією яка в найближчі 10 років допоможе збільшити економічне зростання – це органічні продукти. За даними FiBL, на сьогоднішній час наша країна займає 25 місце на Європейському ринку, 11 місце в Європі за площею органічних сільгоспугідь. При ефективному використанні земельних угідь, наша країна може не лише розвиватися в напрямку органічному рослинництву, а й тваринництву.

Література

1. Українська аграрна конфедерація (Електронний ресурс): Попит на органічні добрива стрімко зростає – Режим доступу до статті: // http://agroconf.org

2. Українська аграрна конфедерація (Електронний ресурс): Україна посідає 11 місце в Європі за площею "органічних" земель – Режим доступу до статті: // http://agroconf.org

3. Українська аграрна конфедерація (Електронний ресурс): Зернотрейдерам не выгодно покупать собственные зерновозы – Режим доступу до статті: // http://agroconf.org

4. Українська аграрна конфедерація (Електронний ресурс): Бизнес назвал топ-5 проблем зернового рынка – Режим доступу до статті: // http://agroconf.org

5. Міністерство аграрної політики та продовольства України (Електронний ресурс): КОНЦЕПЦІЯ Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року – Режим доступу до статті: // http://minagro.gov.ua

6. LANDLORD (Електронний ресурс): Українці пасуть задніх за споживанням органічної продукції– Режим доступу до статті: // http://landlord.ua/

7. Перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні / В. Г. Грановська // Економіка АПК. - 2017. - № 4. - С. 31-40. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

Немченко В.В., д.е.н., професор, зав.каф.обліку та аудиту, ОНАХТ
Немченко Г.В., магістрант, ОНЕУ

У XX ст. багато держав здійснили успішні реформи, досягли «економічного дива», стали «економічними тиграми», а деякі зникли з мапи світу. Україна також досягла «дива» - з індустріально-аграрної перетворилась у аграрну державу, здійснила деіндустріалізацію, різко впало виробництво, по рівню життя ми

наблизились до африканських країн, що веде до депопуляції населення, значна частина якого або емігрує, або вмирає.

Все це пов'язано з олігархатом, що сприяє корупції, рейдерським захопленням в усіх галузях і на всіх рівнях управління державою, що не дозволяє проводити успішні науково обгрунтовані, ефективні економічні реформи, бізнеста населення не довіряє перетворенням у державі, тому і Україна залишається інвестиційно непривабливою. У серпні 2017 року президент України П.О.Порошенко відмітив, що у державі здійснили 144 реформи. На жаль, жодна реформа не досягла мети, не сприяли підвищенню рівня життя населення.

У зв'язку з тим, виникає закономірне питання – не зникне Україна у найближчі 10-15 років з мапи світу? В умовах глобалізації, хто її заселить? Що потрібно зробити, щоб цього не сталося?

Розвинуті країни отримують до 90% приросту ВВП за рахунок інноваційної діяльності. Прикро, але українська наукоємна продукція у світовому ринку складає десь близько 0,1% [5, с.86.].

Починаючи з 2000 року КНР майже у 20 разів збільшила обсяги свого патентування, тоді як США – лише у 1,9 раз. Україна же відстає від світових лідерів у сотні разів по показникам патентної активності. [6].

Показником інноваційності країни виступає космічна індустрія, у якій у світі зайнято 700 тисяч фахівців і має тенденцію до зростання. В Україні у цій галузі працює 20 тисяч фахівців і їх кількість щорічно скорочується на 10%. [1].

Все свідчить, що науковий потенціал країни не тільки не зростає, а знищується і не може перетворитись у інтелектуальний капітал. Заважає цьому в першу чергу відсутність інвестиційного клімату, олігархат і корупція.

Структура народного господарства залишається сировинною, а у «капіталоємному» виробництві кожен додатковий відсоток зростання ВВП вимагає більших інвестицій, ніж у капіталозберігаючому, тому в капіталоємному виробництві вартість економічного зростання є вищою для суспільства ніж при низькій капіталоємності суспільного виробництва [8, с.12.]. Можна зробити висновок, що якщо не буде створена інноваційна модель розвитку, то капіталоємність зросте, а ефективність знизиться, а це не дозволить зупинити зниження життєвого рівня і депопуляцію населення.

Зниження ефективності спостерігається не тільки на рівні суспільства, але й на рівні підприємств. Не зважаючи на незначне збільшення фондоозброєності на деяких підприємствах, фондовіддача та продуктивність праці майже не зростає. Ці показники «не спрацьовують» на нашу думку тому, що повинні використовуватись для одного технологічного укладу. В Україні це 3-4 уклад, у розвинутих країнах – 5-6 уклад. Сьогодні важливо не тільки «як», але й «що» «виробляти». Тому ці показники іноді доповнюють матеріаломісткістю, фондоємністю, енергомісткістю. Недоліком фондоозброєності, фондовіддачі та продуктивності праці є то, що ці показники побудовані на застарілій марксистській теорії. Як вважають П.П.Несененко і О.А.Артеменко: «К.Маркс побудував економічний аналіз на одно факторній моделі, де вартість утворює тільки праця, що звузило можливість використання його теорії до безпосередньої практики. Відсутність у вченого впливу на вартість (цінність) дії фактора землі

рано чи пізно повинно було проявитись, і воно позначилось на аналізі аграрних проблем» [3, с.220.].

Більш глибоко розвив теорію Ж.Б.Сей, який розглядав 3 фактора виробництва (праця, земля і капітал). Незважаючи на це, існуючі теорії недостатньо враховують науково-технічний прогрес, інтелектуальний капітал, які є вирішальними у сучасному виробництві. Ось чому здійснювати економічний аналіз діяльності підприємства за допомогою існуючих показників (ще за радянських часів) неможливо і недостатньо. Вони повинні доповнюватись інноваційним аналізом, який необхідно розробляти для підприємств та регіонів.

Значне місце звичайно повинно відводитись і бухобліку, який забезпечує якісною економічною інформацією для використання усіма користувачами. Безумовно, введення міжнародних стандартів з бухобліку і аудиту сприяло інтеграції економіки України у світову спільноту. Та незважаючи на досягнення бухобліку він продовжує «слугувати» в першу чергу для виконання завдань фіскальних органів – наповненню бюджету усіма заходами. Невипадково Н.О.Лоханова пише: «…саме рівень і складність оподаткування постає важливим чинникам, що безпосередньо впливає на рівень економічної стійкості суб'єктів господарювання, а також призводить до перекосу в обліковій системі…» [2, с.77].

Оподаткування також не сприяє розвитку малого та середнього бізнесу. Лише малому та середньому бізнесу зобов'язана економіка розвинутих країн своїми інноваційними досягненнями. Зростає значення малого бізнесу у світі сьогодні в умовах нового етапу науково-технічного прогресу. В цих умовах виникає необхідність всебічної підтримки малого бізнесу з боку держави. Для цього потрібно надавати пільги в оподаткуванні. План надходжень до бюджету і витрати повинні відповідати можливостям, потенціалу підприємств сприяти розвитку їх у майбутньому. Тому, податковий контроль повинен сприяти зменшенню податкового навантаження на малий та середній бізнес, детінізації підприємств в Україні. Позитивно буде впливати і реформа судової системи, прозоре законодавство, розвиток судово-бухгалтерської експертизи.

Вагомий внесок у розвиток економічної науки та бухобліку внесла кафедра обліку та аудиту Одеської національної академії харчових технологій, якій у 2017 році виповнилось 20 років. За ці роки кафедрою випущені тисячі бухгалтерів та аудиторів, які займають сьогодні поважні посади, працюють головними бухгалтерами та керівниками підприємств, деякі з них захистили кандидатські та докторські дисертації, стали доцентами та професорами. Кафедра здійснює інноваційну діяльність, щорічно друкує статті та монографії, підручники, випускає журнал «Економіка харчової промисловості», молоді викладачі захищають дисертації. Кафедра, незважаючи на складну ситуацію у державі, має потенціал, впевнено дивиться у майбутнє і здатна приймати участь у реформуванні економіки, податків, фінансів, бухгалтерського обліку та аудиту України.

Література

1. Боровик В. Космическая гонка технологий: место и роль Украины. – Зеркало недели, 25 июня 2017 г.

2. Лоханова Н.О.Інтеграційні процеси в обліку в умовах інституціональних перетворень. Монографія. – Херсон.: Грінь Д.С., 2012. - 400 с.
3. Несененко П.П.,Артеменко О.А.,Патлатой О.Е. Сучасні економічні теорії: Навч. Посібник.: Одеса.: ОНЕУ, 2017. – 326 с.
4. Несененко П.П.Історія економічних учень: Навч. Посібник / Несененко П.П., Артеменко О.А. – Одеса.: ОНЕУ, 2017.- 400 с.
5. Холод С.Б. Інституціональні концепти стабільності економіки регіону. Монографія. - Дніпропетровськ.: ДУАН, Моноліт, 2016. - 168с.
6. Хаустов В. Куда перемещается столица мира. – Зеркало недели, 25 мая 2017 года.
7. Холод С.Б. Інфраструктурне забезпечення саморозвитку на мезорівні: концепція та методологія. – Автореферат дисертації на здобуття доктора економічних наук. – Одеса.: ОНАХТ, 2017. – 40 с.
8. Шараг О.С. Капіталоємність та її динаміка в трасформаційній економіці. – Автореферат дисертації на здобуття кандидата економічних наук. – Одеса.: ОНЕУ, 2017. – 17 с.

ПЛЮСЫ И МИНУСЫ УПРАВЛЕНИЯ ПИТАНИЕМ В СИСТЕМЕ ТУРИЗМА УКРАИНЫ НА ПРИМЕРЕ САНАТОРИЯ «КУЯЛЬНИК»

Okulicz-Kozaryn Walery / Dr.hab., MBA
Краковский педагогический университет, Польша

Введение. Цель исследования: определить сильные и слабые стороны управления питанием туристов и отдыхающих в Украине (на примере санатория «Куяльник»).

Исследование выполнено в Украине в августе 2017 г. в рамках научного Гранта «Социально-экономические проблемы менеджмента» (номер государственной регистрации 0114U006189, Украина, Днепропетровск) при поддержке Международной научной группы (Беларусь, Польша, Россия, Сербия, Украина).

Материалы и методы. В качестве объекта исследования выбран санаторий «Куяльник». Выбор объекта исследования обусловлен более чем 180 летней историей функционирования санатория «Куяльник» в сфере туризма и рекреации [1]. Исследование выполнено с 3 по 31 августа 2017 г. посредством управленческого наблюдения и многостороннего анализа.

Результаты. В санатории «Куяльник» питание организовано по принципу «шведского стола». Туристам и отдыхающим предлагается трехразовое питание с разнообразным выбором первых, вторых блюд, салатов, гарниров и т.п. Повара санатория в тесном сотрудничестве с диетологами разработали комплексное меню, питание по которому удовлетворит пожелания каждого, при этом насыщая полезной здоровой пищей [2].

Наблюдение за системой питания туристов и отдыхающих в санатории «Куяльник» показало следующие преимущества (плюсы) для санатория, в частности, и для Украины, в целом:

1. Экономические

В санатории отсутствуют проблемы с поиском, подбором, наймом, контролем, обучением официантов. Это упрощает управление персоналом и снижает его стоимость.

2. Медицинские

Питание в санатории «Куяльник», действительно, было легким, разнообразным и диетическим. Качество блюд было высоким. В сочетании с минеральной водой из питьевого бювета, питание приводит к восстановлению работы желудочно-кишечного тракта.

3. Физиологические

Гости санатория привыкают к состоянию сытости и легкости в теле. Они привыкают есть много низкокалорийной, легкопереваримой пищи.

4. Технологические

Питание по системе «шведский стол» позволяет использовать оставшиеся продукты для повторного использования, так как, неиспользованные продукты компактно размещены и их не нужно собирать по тарелкам. Например, отварная морковь, оставшаяся после завтрака и не розданная по тарелкам, может быть приготовлена на обед в составе морковно-творожной запеканки.

5. Психологические

Я считаю эти преимущества самыми важными. Граждане Украины, отдыхающие в санатории, в течение трех и более недель привыкают к возможности выбора. Три раза в день они имеют выбор из нескольких первых блюд и из нескольких салатов.

Также гости санатория несколько раз в день самостоятельно принимают решения о составе вторых блюд. Они составляют комбинации из нескольких видов мяса птицы и рыбы с несколькими вариантами гарниров.

Формируется устойчивая привычка выбирать, «что есть». Под словом «есть» понимается процесс принятия пищи. Далее, привычка выбирать приводит к желанию выбирать из того, «что есть». Здесь под словом «есть» подразумеваются субъекты и объекты реальности. Например, кандидаты в депутаты или программы различных партий.

С другой стороны, наблюдение за системой питания туристов и отдыхающих в санатории «Куяльник» выявило несколько недостатков (минусов) как для санатория, так и для Украины:

1. Психологические

Так как, в столовой не было официантов, возможно, что отдыхающие воровали из столовой посуду и приборы. По этой причине посуда была старая, дешевая, со сколами и трещинами. А столовые приборы были пронумерованы. Например, каждая вилка имела выдавленный на металле номер.

Психологически это формирует у туристов ощущения недоверия, чувство неполноценности. Такое ощущение, как будто администрация столовой считает меня мелким воришкой.

2. Организационные

Расстановка в залах столов с блюдами и напитками была организована таким образом, что систематически возникали очереди. Эти очереди возникали в трех

зонах: мясных блюд, салатов и напитков. В сознании граждан Украины эти очереди закрепляют последствия коммунистического мышления, когда очереди были неотъемлемой частью жизни советского человека. В глазах иностранных гостей, эта тоскливая картина из регулярных очередей создавала тягостное впечатление. Эти очереди подчеркивают:

- неуважительное отношение управленческого персонала столовой к собственным согражданам и к зарубежным гостям;
- низкую управленческую культуру управленческого персонала столовой;
- низкую управленческую грамотность управленческого персонала столовой.

3. Маркетинговые

На сайте санатория «Куяльник» указано, что, для номеров категорий «двухкомнатный полулюкс» и «полулюкс студия», путевка включает 3-х разовое питание в формате "Шведский стол", лечение по медицинским показаниям, проживание [3, 4].

К сожалению, в реальности, условия организации питания гостей из номеров категорий «двухкомнатный полулюкс» и «полулюкс студия» не соответствовали требованиям категории «полулюкс». Питание гостей из элитных номеров (для санатория «Куяльник») было организовано в общем зале, на общих условиях (см. недостатки 1 и 2). В правовом поле, такая ситуация называется «введение потребителя в заблуждение» и трактуется как мошенничество. Таким образом, маркетинговые усилия персонала санатория «Куяльник» не в полной мере соответствуют действительности.

Заключение. Определены сильные и слабые стороны управления питанием туристов и отдыхающих в санатории «Куяльник». Для снижения недостатков рекомендуются следующие организационные меры: создание зоны для питания клиентов из номеров категории «полулюкс»; закупка новой посуды и столовых приборов; перестановка мебели; повышение управленческой квалификации управленческого персонала.

Литература

1. http://sanatories.com/odessa/kuyalnik/ (доступ от 3.08.2017 г.)
2. http://kuyalnik.com.ua/o-nas/pitanie-v-sanatorii-kuyalnik (доступ от 3.08.2017 г.)
3. http://kuyalnik.com.ua/nomera/polulyuks-dvukhkomnatnyj (доступ от 3.08.2017 г.)
4. http://kuyalnik.com.ua/nomera/polulyuks-studiya (доступ от 3.08.2017 г.)

ОБЗОР ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ РАННЕГО ОПОВЕЩЕНИЯ ОБ ОПАСНЫХ ПРОДУКТАХ ПИТАНИЯ И СРЕДСТВАХ КОРМЛЕНИЯ ЖИВОТНЫХ

Stych Marek / doktor nauk prawnych
Краковский педагогический университет, Польша

Введение. Исследование выполнено в Польше в течение 2017 г. при поддержке Международной научной группы (Беларусь, Польша, Россия, Сербия, Украина).

Цель исследования: обзор правовых основ функционирования Системы

раннего оповещения об опасных продуктах питания и средствах кормления животных („RASFF” - Rapid Alert System for Food and Feed of the European Union). Эта Система является эффективным инструментом для контролирующих органов, предназначенных для уведомления о рисках для здоровья людей/животных со стороны пищи/корма.

Материалы и методы. В исследовании рассмотрены правовые нормы, связанные с функционированием Системы раннего оповещения об опасных продуктах питания и средствах кормления животных (RASFF).

Результаты. Основное значение для Системы раннего оповещения об опасных продуктах питания и средствах кормления животных имеет постановление (ЕС) № 178/2002 Европейского Парламента и Совета от 28 января 2002 года. устанавливающее общие принципы и требования Закона продовольственного, создающее Европейское Ведомство по Безопасности Пищевых продуктов и устанавливающее процедуры в области безопасности пищевых продуктов.

Этот акт вводит в ст. 2 - определение „продукты питания” (или „пищевой продукт”) - это любые вещества или продукты, обработанные, частично обработанные или необработанные, предназначенные для потребления людьми или, которые можно употреблять в пищу. А сам „пищевой продукт” включает напитки, жевательную резинку и любые вещества, в том числе с водой, добавленные в пищу во время ее изготовления, подготовки или обработки. Это определение включает в себя воду в соответствии с нормами, установленными в соответствии со ст. 6 директивы 98/83/ЕС, без ущерба для требований директив 80/778/ЕЕС и 98/83/ЕС. Вместе с тем, это положение исключает из определения „пищевых продуктов”: корма, живых животных, если они не могут быть введены на рынок для употребления людьми; растения до сбора урожая; продукты лекарственные в смысле директивы Совета 65/65/ЕЕС [1] и 92/73/ЕЕС [2], косметику по смыслу директивы Совета 76/768/ЕЕС [3], табака и табачных изделий в соответствии с директивой Совета 89/622/ЕЭС [4], наркотиков или психотропных веществ согласно Единой Конвенции о наркотических средствах 1961 года [5] и Конвенции о психотропных веществах 1971 года [6] и др. [7].

Также имеется Регламент, открывающий пакет гигиенических правил с 1 января 2006 года. Основной целью этого пакета является обеспечение безопасности пищевых продуктов и защиты потребителей по всей пищевой цепочке, т.е. „от поля до стола”.

К пакету этих актов относятся:

- регламент (ЕС) № 852/2004 Европейского Парламента и Совета от 29.04.2004 г. относительно гигиены пищевых продуктов [8];
- регламент (ЕС) № 853/2004 Европейского Парламента и Совета от 29.04.2004 г. устанавливающий особые правила гигиены в отношении пищевых продуктов животного происхождения [9];
- регламент (ЕС) № 854/2004 Европейского Парламента и Совета от 29.04.2004 г. устанавливающий особые правила организации официального контроля в отношении продукции животного происхождения, предназначенных для потребления человеком [10];

- регламент (ЕС) № 882/2004 Европейского Парламента и Совета от 29.04.2004 г. о контроле, проводимом с целью проверки соответствия закону о кормах и продовольственных продуктов, а также правилам, касающимся здоровья животных и благополучия животных [11].

Основой работы Системы является ст. 50 Регламента (ЕС) № 178/2002. Она охватывает своей деятельностью страны-члены ЕС и государства Европейского Экономического Пространства (ЕЭП). За пределами стран ЕС система доступна также для третьих стран и международных организаций после подписания соглашения о взаимности и сохранении конфиденциальности.

Заключение. Проведенный обзор правового регулирования Системы раннего оповещения об опасных продуктах питания и средствах кормления животных позволяет представить выводы:

1. С момента своего основания в 1992 году, Система раннего оповещения об опасных продуктах питания и средствах кормления животных подвергается постоянной эволюции. Сама структура и задачи Системы были в значительной степени сформированы в 2002 году.
2. Система раннего оповещения об опасных продуктах питания и средствах кормления животных предпринимает попытки устранения факторов угрозы и риски, которые могут возникнуть в результате импорта товаров и сырья, в том числе, композиционных материалов, импортируемых странами ЕС из различных регионов мира.
3. Система является важным инструментом, который позволяет установить глобальную связь в области безопасности продуктов питания и кормов. Функционирующая база данных RASFF служит для формирования правильной и безопасной политики, которая направлена на обеспечение высокого уровня безопасности по всей пищевой цепи во всех странах ЕС, но также оказывает свое влияние на территориях третьих стран.

Литература

1. Dz. U. 22 z 9.2.1965, str. 369. Dyrektywa zmieniona dyrektywą 93/39/EWG (Dz. U. L 214 z 24.8.1993, str. 22).
2. Dz. U. L 297 z 13.10.1992, str. 8.
3. Dz. U. L 262 z 27.9.1976, str. 169. Dyrektywa zmieniona dyrektywą Komisji 2000/41/WE (Dz. U. L 145 z 20.6.2000, str. 25).
4. Dz. U. L 359 z 8.12.1989, str. 1. Dyrektywa zmieniona dyrektywą 92/41/EWG (Dz. U. L 158 z 11.6.1992, str. 30).
5. Dz. U. z 1966 r., Nr 45, poz. 277
6. Dz. U. z 1976 r., Nr 31, poz. 180
7. Od Autora: czynnik biologiczny, chemiczny lub fizyczny powodujący skażenie.
8. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX:32004R0852
9. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX:32004R0853
10. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX:32004R0854
11. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32004R0882

ВАЖНЫЕ АСПЕКТЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ СТРАХОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Циновская М. О., Митрофанова Г.В.
Гомельский государственный технический университет
имени П.О.Сухого, г. Гомель, Республика Беларусь

Выдающийся политический деятель Уинстон Черчилль точно заметил: «Я не знаю ни одной семьи, которая разорилась, уплачивая страховые взносы, но я знаю семьи, которые разорились, не делая этого» [4, с.35].

Рынок страховых услуг является важной частью финансовой системы и выполняет функцию финансового стабилизатора, призванного обеспечить устойчивое развитие экономики страны. Страхование позволяет без использования государственных ресурсов обеспечить возможность компенсации убытков, возникающих в результате различных происшествий, с другой стороны, аккумулируя средства граждан и организаций, выступает одним из важнейших источников внутренних инвестиций [1, с.106].

Страхование можно охарактеризовать как одно из наиболее важных направлений в социально-экономическом развитии общества. Данная категория характеризует некую степень предусмотрительности человека относительно своего будущего. Страхование можно сравнить с неким щитом, который, вобрав в себя определенное количество элементов хеджирования жизненных рисков, обеспечивает защиту от неблагоприятных явлений [2].

Итак, целью развития страховой деятельности в Республике Беларусь является построение страхового рынка, обладающего достаточным уровнем капитализации и финансовой устойчивости и способного конкурировать в условиях открытого финансового рынка.

Для достижения поставленной цели необходимо решение следующих задач:

-повышение финансовой устойчивости страхового рынка;

-повышение эффективности страховой деятельности;

-повышение уровня автоматизации предоставляемых страховых услуг и бизнес-процессов страховых организаций [3].

Основными приоритетами развития страхового рынка Республики Беларусь в 2016 - 2020 гг. являются: повышение уровня его функционирования посредством максимального удовлетворения потребностей в страховой защите населения, организаций и государства, рост эффективности деятельности и устойчивости страховых организаций, укрепление их конкурентоспособности. На 01.01.2016 г. страховую деятельность в Республике Беларусь осуществляли 19 страховых организаций, из них 8 - государственных и с долей собственности государства в их имуществе, 8 - с участием иностранного капитала, и 29 страховых брокеров. Доля иностранных инвестиций в уставных фондах страховых организаций на 1 января 2016 г. составила 3,2 процента при установленной квоте в 30 процентов. Численность работников страховых организаций составила 17,5 тыс. человек, в том числе страховых агентов - 11,1 тыс. человек.Среди государств - членов ЕАЭС по отношению страховых взносов к валовому внутреннему продукту Республика Беларусь (0,95 процента) уступает

только Российской Федерации (1,3 процента), а по сравнению с рынками стран Восточной Европы (Польша, Чехия, Словакия, Хорватия, Венгрия) этот показатель ниже на 1-1,5 % пункта. На рис. 1 представлена доля страховых премий в ВВП в Европе в целом и в отдельных ее странах в 2016 году.

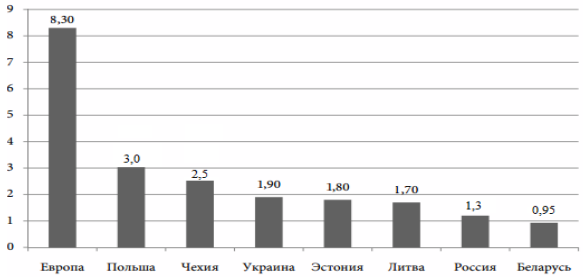

Рис.1 – Доля страховых взносов в ВВП в Европе и других странах за 2016 г., %

Макроэкономическая нестабильность, повлекшая оптимизацию расходов организаций на страхование и сокращение страховых взносов граждан в силу снижения их реальных доходов, отрицательно отразилась на достижении прогнозных показателей развития страхового рынка. Развитию добровольного страхования способствовала корректировка законодательства о страховании в части:

-расширения перечня видов страхования (с 9 до 17), взносы по которым включаются в затраты;

-предоставления организациям-страхователям права включать в затраты взносы по страхованию медицинских расходов вне зависимости от формы собственности страховой организации и организации здравоохранения;

-увеличения предельного размера взносов, включаемых организациями-страхователями в затраты, по договорам страхования жизни, дополнительной пенсии и медицинских расходов;

-предоставления страховым организациям права производить страхователю часть страховой выплаты в качестве предварительной;

-установления обязанности страховых организаций, осуществляющих страхование жизни, дополнительно сверх гарантированного дохода направлять на увеличение накоплений граждан не менее 50 процентов прибыли от инвестирования средств страховых резервов;

- предоставления страховой организации права сохранять действие договора страхования дополнительной пенсии в случае временных финансовых трудностей у страхователя (невозможности уплаты очередных частей страхового взноса) [5].

Несмотря на положительную динамику развития страхового рынка в Республике Беларусь, остается актуальным вопрос о дальнейшем повышении уровня охвата страхованием потенциальных рисков. Сравнительный анализ ключевого макроэкономического индикатора – отношение страховых взносов к валовому внутреннему продукту – с показателями других государств указывает на наличие резервов для развития национального страхового рынка.

На основании вышеизложенного можно сделать вывод о том, что повышение эффективности страховой деятельности предполагает осуществление системы экономических, социальных и законодательных мероприятий, обеспечивающих финансовую устойчивость страховых операций в условиях нестабильной, изменчивой окружающей среды в масштабах страховой деятельности в целом и на уровне страховых компаний. Чтобы достигнуть этого с минимальными затратами времени и средств, система мероприятий должна быть оптимальной в различных, в т.ч. кризисных, ситуациях.

Литература

1. Басир, А. Основы страхования / А.Басир – Москва: «Юнити», 2015. - 504 с.
2. Некоторые проблемы развития и экономическое содержание страховой деятельности [Электронный ресурс]. — Москва: Гиринский А.В., 2012. — Режим доступа: http://cyberleninka.ru. —11.02.2017.
3. Республиканская программа развития страховой деятельности на 2016— 2020 годы [Электронный ресурс]. — 2016. — Режим доступа:http://www/government.by. — Дата доступа: 18.02.2017.
4. Скамай, Л. Страховое дело / Л.Скамай – Москва: «Инфа-М», 2014. -304 с.
5. "О страховой деятельности": Указ Президента Республики Беларусь от 25.08.2006 N 530 // Эталон 6.7 / НЦПИ РБ. — Минск,2017.

НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СБЫТОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Панкова Т.Н.
Государственное учреждение высшего профессионального образования
«Белорусско-Российский университет»

В каждой отдельно взятой организации можно по-своему рационализировать систему сбыта исходя из внутренних и внешних условий и степени ее развития (эффективности). Но существуют общие закономерности и методы повышения эффективности функционирования системы сбыта, подходящие для большинства средних и крупных коммерческих организаций. Такими методами для предприятия пищевой промышленности, в частности, ОАО «Красный пищевик» – старейшего предприятие кондитерской отрасли промышленности Республики Беларусь, могут быть:

– оптимизация ассортимента реализуемой продукции организации с учетом ее рыночных возможностей;

– совершенствование организации сбытовой сети предприятия.

Основными методами исследования при разработке данных мероприятий являются методы сравнительного анализа – горизонтальный и вертикальный, метод табличного представления данных, методы относительных и средних величин.

Роль руководства заключается в том, чтобы умело сочетать финансы предприятия с ассортиментной политикой предприятия, обеспечивающей рост прибыли. Тщательно разработанная ассортиментная политика предприятия

служит руководству указателем, которым должно идти предприятие, что в свою очередь позволяет сотрудникам предприятия ориентировать свою работу в направлениях, сулящих большую отдачу. Правильный выбор ассортиментной политики предприятия служит своего рода гарантией, что выгодные возможности не будут упущены.

Для обоснования управленческого решения в области ассортиментной политики ОАО «Красный пищевик» произведен анализ рентабельности продаж продукции организации. Данные таблицы 1 отражают структуру реализации продукции ОАО «Красный пищевик» за 2015-2016 гг. и уровень рентабельности продаж каждой ассортиментной группы.

По данным таблицы 1 можно сделать вывод о том, что наибольший удельный вес в объеме реализации продукции занимает зефир (57,70 %), по нему же наблюдается уровень рентабельности выше, чем в среднем по организации – 10,87 %. В целом по предприятию рентабельность продаж основных ассортиментных позиций в 2015 году составила 10,49 %.

Таблица 1 – Структура реализации продукции и рентабельность продаж по ассортиментным группам в 2015-2016 гг.

Наименование продукции	Структура продаж, %		Рентабельность продаж в 2016 г., %
	2015 год	2016 год	
Зефир	56,010	57,700	10,87
Мармелад	19,334	20,900	10,12
Халва	14,343	13,200	11,15
Драже	5,510	4,699	11,03
Ирис	3,375	2,400	10,55
Конфеты	1,225	0,601	9,88
Подарки	0,203	0,200	11,40
Печенье	0	0,299	10,48
Итого	100,00	100,00	10,49

Решение задачи по оптимизации представленного ассортимента можно получить с использованием электронных таблиц Excel 9.0. В полной версии электронных таблиц для этих целей используется функция «Поиск решения», находящаяся в разделе меню «Сервис».

За целевую функцию примем максимизацию средней рентабельности продаж, определяемую по формуле [2, с. 97]:

$$F(X) = \sum_{j=1}^{n} [У_j \times Упп_j] : 100, \quad (1)$$

где Уj – удельный вес j-го товара в общем объеме продаж, %;

Упп$_j$ – рентабельность продаж j-ой ассортиментной позиции, %.

Система ограничений экономико-математической модели определения оптимальной структуры производства и реализации продукции должна учитывать производственные ресурсы и специфические условия работы предприятия.

Введены ограничения по отдельным видам продукции на основе данных бизнес-плана ОАО «Красный пищевик» на будущий год по заключенным договорам. На эти ассортиментные позиции удельный вес в объеме продаж устанавливается не менее удельного веса, принятого в бизнес-плане. К таким ассортиментным позициям относятся: зефир: Уз≥57,620; халва: Ух≥13,500;

драже: Уд≥4,550; ирис: Уи≥2,340; подарки: Упод≥0,210; печенье: Уп≥0,230.

Результат произведенных расчетов представлен в таблице 2. По данным таблицы 2 можно сделать следующий вывод. При оптимальной структуре все установленные ограничения соблюдены. Все это может привести к росту рентабельности продаж на 0,019 п.п., которая приведет к росту прибыли от реализации на 1,02 тыс. р. (5 360×0,019/100).

Таблица 2 – Результаты расчета оптимальной структуры ассортимента продукции ОАО «Красный пищевик»

Наименование ассортиментной группы	Структура реализации, %		Средний удельный вес группы в общем объеме продаж за 2014-2016 гг., %	Удельный вес продукции в общей реализации, установленный в бизнес-плане, %	Рентабельность продаж, %	Прирост рентабельности продаж в результате оптимизации, % (гр.3–гр.2) ×гр.6/100
	2016 года	оптимальная				
Зефир	57,700	58,423	55,523	57,620	10,87	0,079
Мармелад	20,900	19,130	21,012	21,000	10,12	-0,179
Халва	13,200	14,350	13,860	13,500	11,15	0,128
Драже	4,699	4,710	5,267	4,550	11,03	0,001
Ирис	2,400	2,350	3,042	2,340	10,55	-0,005
Конфеты	0,601	0,520	1,009	0,550	9,88	-0,008
Подарки	0,200	0,282	0,187	0,210	11,40	0,009
Печенье	0,299	0,245	0,100	0,230	10,48	-0,006
Итого	100,00	100,00	-	-	10,49	0,019

Таким образом, оптимизация ассортимента продукции ОАО «Красный пищевик» с ориентацией на увеличение объемов продаж и доли реализации высокорентабельной продукции с учетом использования возможностей может обеспечить прирост рентабельности продаж на 0,019 п.п. Для того, чтобы уменьшить ожидаемые ошибки, изменение объемов продаж должно быть подкреплено определенными действиями руководства в этом направлении.

Задача по наращиванию экспорта решается путем использования новых каналов продвижения продукции на всех используемых и неиспользуемых рынках в сочетании со скоординированной маркетинговой деятельностью и эффективной сбытовой политикой предприятия. Сбыт в ОАО «Красный пищевик» сориентирован на поставку продукции на уже освоенные рынки, а также более глубокое изучение потребностей покупателей в новых регионах. Предприятие планирует возобновить поставки продукции в Германию и Молдову, а также усилить свое присутствие в Прибалтийских странах, выйдя на рынок Эстонии. Для достижения поставленных целей предприятию необходимо выбрать – создавать на новых рынках дилерскую сеть или осуществлять продажу через оптово-розничного дистрибьютора.

Важным преимуществом дилерской сети является то, что она позволяет использовать весь спектр инструментов маркетинга, без которого невозможно быть успешным игроком рынка, прежде всего зарубежного. Дилерская сеть позволяет внедрить мероприятия по мониторингу рынков, выявить новые потребности, претворить в жизнь эксклюзивные маркетинговые мероприятия.

Проведем выбор канала распределения продукции в Германии и Молдову

путем сравнения оптово-розничного дистрибьютора с региональным дилером. В бизнес-плане на прогнозируемый год предусмотрена реализация продукции на экспорт в Германию и Молдову, а также установлены размеры вознаграждений дилерам и оптово-розничным посредникам (таблица 3).

Таблица 3 – Реализация продукции на экспорт в разрезе стран

Показатель	Рынок	
	Молдова	Германия
Объем реализации, тыс. р.	20,0	35,0
Постоянные расходы на содержание дилерской сети в год, тыс. р.	1,95	4,2
Вознаграждение дилеру, % от объема продаж	4	10
Постоянные расходы на содержание оптово-розничной сети, тыс. р.	1,9	2,2
Вознаграждение оптово-розничному посреднику, % от объема продаж	7	18

Определим стоимость дилерской сети по следующей формуле [1, с. 11]:

$$C_1 = A + B \times V, \quad (2)$$

где C_1 – стоимость одноуровневого канала сбыта, долл.;

A – постоянные расходы на содержание короткого канала, долл.;

B – среднее вознаграждение дилеру, % от объема продаж в регионе;

V – объем продаж через канал сбыта, долл.

Стоимость дилерской сети в Молдове:

$C_1 = 1,95 + 0,04 \times 20 = 2,75$ тыс. р.

Стоимость дилерской сети в Германии:

$C_1 = 4,2 + 0,1 \times 35 = 7,7$ тыс. р.

Далее определим стоимость многоуровневого канала сбыта, используя следующую формулу [1, с. 11]:

$$C_2 = Д + E \times V, \quad (3)$$

где C_2 – стоимость многоуровневого канала сбыта, долл.;

Д – постоянные расходы в многоуровневых каналах, долл.

E – вознаграждение посреднику, % от объема продаж.

Тогда стоимость оптово-розничной сети в Молдове составит:

$C_2 = 1,9 + 0,07 \times 20 = 3,3$ тыс. р.

Стоимость оптово-розничной сети в Германии:

$C_2 = 2,2 + 0,18 \times 35 = 8,5$ тыс. р.

Затем установим критический уровень продаж. Для этого аналитически найдем значение V следующим образом [8, с. 12]:

$$C_1 = C_2, \quad (4)$$

$$A + B \times V = Д + E \times V. \quad (5)$$

Определив значение V, узнаем, следует ли переходить к оптово-розничным каналам, т. к. при снижении объемов продаж до V рублей в год, содержание дилерской сети обходится слишком дорого.

Таким образом, критический объем продаж в Молдове:

$1,95 + 0,04 \times V = 1,9 + 0,07 \times V$, тогда $V = 1,7$ тыс. р.

Критический объем продаж в Германии:

$4,2 + 0,1 \times V = 2,2 + 0,18 \times V$, тогда $V = 11,8$ тыс. р.

Так как на рынке Молдовы и Германии объем продаж прогнозируется выше критического объема, то здесь целесообразно использование дилерских сетей, обеспечивающих минимальные расходы при реализации кондитерской

продукции.

Далее проведен сравнительный расчет экономической эффективности реализации продукции ОАО «Красный пищевик» на экспорт в эти страны в соответствии с бизнес-планом (таблица 4).

Таблица 4 – Расчет экономической эффективности реализации продукции на экспорт

Показатель	Дилерская сеть	Оптово-розничная сеть	Отклонение
Молдова			
Выручка от реализации, тыс. р.	20,00	20,00	0,00
Себестоимость реализованной продукции, тыс. р.	14,60	14,60	0,00
Затраты на реализацию, тыс. р.	2,75	3,30	0,55
Прибыль от реализации, тыс. р.	2,65	2,10	-0,55
Рентабельность продаж, %	15,27	11,73	-3,54
Германия			
Выручка от реализации, тыс. р.	35,00	35,00	0,00
Себестоимость реализованной продукции, тыс. р.	23,90	23,90	0,00
Затраты на реализацию, тыс. р.	7,70	8,50	0,80
Прибыль от реализации, тыс. р.	3,40	2,60	-0,80
Рентабельность продаж, %	10,76	8,03	-2,73

По данным таблицы 4 видно, что в ОАО «Красный пищевик» при реализации данного плана получит прирост выручки на 55,0 тыс. р. и прибыли от реализации в размере 6,05 тыс. р. (2,65+3,40).

Относительно новым направлением в сфере мотивации участников маркетингового канала является управление их лояльностью. Руководство ОАО «Красный пищевик» неохотно снижает цену на продукцию и в настоящее время предоставляют скидку 5 % только за достаточно большой объем закупки (более 20 тонн в год). Вместе с тем, продукция ОАО «Красный пищевик» реализуется на рынке по ценам значительно выше конкурентов в среднем на 30 % (специалисты предприятия объясняют это высоким качеством продукции, возможностью выполнить любые требования покупателей по ассортименту, условиям и срокам поставки). Следовательно, предлагаемая скидка не является стимулом для посредников предприятия, которые все чаще закупают продукцию у конкурентов из Российской Федерации, Украины, Европейских стран.

В 2016 году по сравнению с 2015 годом многие посредники значительно сократили закупки продукции у ОАО «Красный пищевик» из–за невозможности предприятия предоставить им достойные скидки. Поэтому целесообразно предложить следующую систему дилерского вознаграждения (таблица 5) при покупке зефира (основного вида продукции предприятия).

Таблица 5 – Система дилерских скидок ОАО «Красный пищевик»

Условие предоставления скидки (размер закупаемой партии)	Размер скидки с цены товара, %
3–10 тонн	5
10–40 тонн	10
Свыше 40 тонн	15

Использование системы скидок дилерам позволит увеличить объем реализации зефира в их адрес на 240 400 долл. США или 454,6 тыс. р. (240 400×1,8909).

Для обоснования эффекта от предоставления скидок может быть использован производственный леверидж. Производственный леверидж (ПЛ) – это механизм управления прибылью предприятия в зависимости от изменения объема выручки от реализации, основанный на оптимизации соотношения постоянных и переменных затрат к общей сумме затрат. С его помощью можно прогнозировать изменения прибыли предприятия в зависимости от изменения объема продаж.

Рассчитаем производственный леверидж для ОАО «Красный пищевик» за 2016 г., используя данные формы 4-ф (затраты) «Отчет о затратах на производство продукции (работ, услуг)» и Отчет о прибылях и убытках за 2016 г. (таблица 6). При увеличении выручки от реализации продукции на 454,6 тыс. р. или на 0,89 % прирост прибыли от реализации продукции составит: $\Delta П\% = 4{,}11 \times 0{,}89 = 3{,}66$ %.

Таблица 6 – Расчет производственного левериджа ОАО «Красный пищевик» при исходных условиях

Показатель	Сумма, тыс. р.
Выручка от реализации продукции (В)	51 092
Постоянные издержки (FC)	16 657
Переменные издержки (VC)	29 075
Маржинальный доход (МД)	22 017
Прибыль от реализации продукции (П)	5 360
Производственный леверидж (ПЛ)	4,11

Следовательно, от данного мероприятия предприятие получит прирост прибыли от реализации продукции в сумме 196,18 тыс. р. (5 360×3,66:100).

Таким образом, если грамотно разработать и рассчитать систему скидок, то они будут экономически выгодны как для самого предприятия, так и для покупателя. Причем эффект, который производит скидка, измеряется не только экономической выгодой. Организация, предоставляющая скидку своим покупателям, демонстрирует заботу, уважение и повышенный интерес к ним, что чаще всего провоцирует их лояльность к компании.

Обобщение всех мероприятий по совершенствованию сбытовой деятельности ОАО «Красный пищевик» с учетом всех предложенных мероприятий представлено в таблице 7.

Таблица 7 – Обобщение мероприятий по совершенствованию сбытовой деятельности ОАО «Красный пищевик»

Мероприятие	Прирост прибыли, тыс. р.	Прирост рентабельности продаж, п.п
Оптимизация структуры реализации продукции	1,02	0,019
Выход на рынок Германии и Молдовы через дилерскую сеть	6,05	0,012
Предоставление дилерских скидок при реализации продукции на российский рынок	196,18	0,381
Итого	203,25	0,412

Таким образом, предложенные мероприятия позволят получить прирост прибыли от реализации продукции в сумме 203,25 тыс. р. и рентабельности продаж на 0,412 п.п.

Литература
1. Гранкина, Н. Стратегия выбора партнера по каналу сбыта / Н. Гранкина // Управление компанией. – 2012. – № 7. – С. 11 – 15.
2. Шуремов, Е. Модель комплексной оптимизации закупок и продаж товаров / Е. Шуремов // Проблемы теории и практики управления. – 2013. – № 4. – С. 96 – 101.

ФОНОСЕМАНТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ В МАРКЕТИНГОВЫХ КОММУНИКАЦИЯХ

Карчевская Е.Н., к.г.н., доцент, Лапицкая О.В., к.э.н., доцент,
Соловьева Л.Л., к.э.н., доцент
Гомельский государственный технический университет имени П. О. Сухого, г. Гомель, Республика Беларусь

Исследования ученых, направленные на изучение теории содержательности звуковой формы в языке, положили начало новой филологической области, новой теории – фоносемантике. В последствии фоносемантика стала самостоятельной отраслью киберлингвистики, позволяющей проводить компьютерный анализ фоносемантики слов [1].

В настоящее время психическое и эмоциональное воздействие произнесенного имени на человека можно вычислить. Первое компьютерное моделирование скрытого воздействия текстов на человека проведено в 1992 г. и получило название «Проект ВААЛ». В его рамках был создан ряд компьютерных программ, наиболее известными из которых являются системы «ВААЛ» и «Vaal Toolbox». На основании методики ВААЛ Журавлевым А.П. был предложен эффективный способ оценки фоносимволического (психоэмоционального) значения каждого слова с использованием системы из двадцати пяти признаков-антонимов [1, 2].

Цель настоящего исследования состояла в изучении психоэмоционального значения слов-названий дисциплин экономических специальностей. Абитуриенты, делая свой выбор в сторону той или иной специальности, изучают, как минимум перечень дисциплин, которые они будут изучать. Естественно, важной составляющей в выборе будущего студента является психоэмоциональное значение слова. В рамках настоящего исследования с использованием методики Журавлева А.П. был проведен анализ фоносимволического значения звуков, составляющих названия дисциплин.

Значения коэффициента психоэмоционального восприятия имени S_i для каждой шкалы определялись по формуле (1):

$$S_i = \frac{\sum X_i * K_i}{\sum K_i} \qquad (1)$$

где X_i – показатель фоносимволического значения звукобуквы [2, 3],

K_i – частотный коэффициент [2, 3].

При расчете было учтено, что первая звукобуква действует приблизительно вчетверо, а находящаяся под ударением – вдвое сильнее, чем остальные. Поэтому значение K_i для первой звукобуквы умножается на четыре, а для ударной гласной удваивается.

Для психоэмоциональной оценки каждого звука в дисциплине из вышеупомянутой шкалы были выбраны следующие признаки-антонимы: первый признак «хороший – плохой», седьмой «простой – сложный», одиннадцатый «красивый – отталкивающий». Пример расчета представлен в таблице 1.

Аналогичным образом были рассчитаны коэффициенты психоэмоционального восприятия и других дисциплин по трем шкалам: хороший – плохой, красивый – отталкивающий, простой – сложный (рис. 1). Согласно используемой методике лучшим результатом является тот, который имеет меньшее значение S_i. Итак, с позиции шкалы хороший – плохой лучшее психоэмоциональное звучание имеют такие предметы, как экономика, экскурсоведение, товарная политика. А вот философия, наоборот, воспринимается тяжело.

Таблица 1 – Расчет коэффициента психоэмоционального восприятия учебной дисциплины Маркетинг с позиции шкалы «плохой – хороший»

Название марки	М	А'	Р	К'	Е	Т'	И	Н	Г
X_i	2,5	1,5	2,9	3,7	1,9	3,3	1,7	2,4	3,2
P_i	0,025	0,046	0,024	0,003	0,050	0,020	0,041	0,040	0,013
P_{max}	0,050								
P_{max}/P_i	2,00	1,09	2,08	16,67	1,00	2,50	1,22	1,25	3,85
K_i	8,00	2,18	2,08	16,67	1,00	2,50	1,22	1,25	3,85
$X_i * K_i$	20,00	3,27	6,03	61,68	1,90	8,25	2,07	3,00	12,32
	38,7500								
	118,5250								
Si=3,0587									

С позиции шкалы красивый – отталкивающий наилучшим психоэмоциональным звучанием обладают опять же экономика, товарная политика, экскурсоведение, а также логистика. Из представленного перечня нет ярко выраженных отталкивающих названий. Анализ с позиции простой – сложный показал, что самые простые и понятные названия имеют экономика, товарная политика, экскурсоведение.

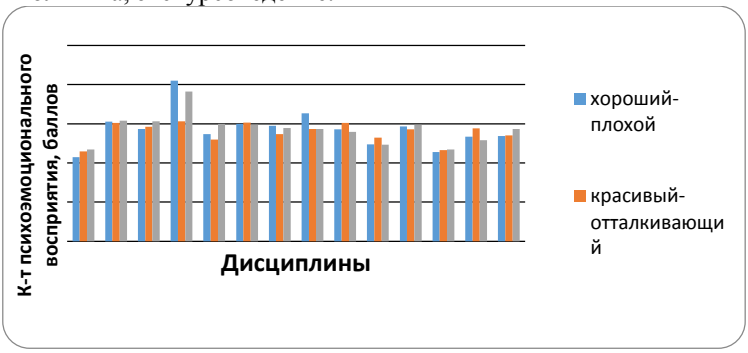

Рис. 1 – Итоги расчетов коэффициентов психоэмоционального восприятия дисциплин высшей школы

Кроме психоэмоционального восприятия звуков для человека свойственно ассоциировать звуки с определенным цветом и, даже, с оттенками. Ученые полагают, что разные буквы в нашем подсознании имеют разные характеристики звукоцвета [2, 3].

Использование явления звукоцвета свойственно для рекламной деятельности. Грамотное использование характеристик звукоцвета позволяет создавать привлекательный образ товара, услуги, организации, формировать конкурентоспособный фирменный стиль. Проведя анализ цветовой характеристики звуков названий высших учебных заведений Гомеля с учетом количества каждой звукобуквы в тексте, т.е. доли (частотности) каждой звукобуквы в названии мы получили следующие результаты.

Для Гомельского государственного технического университета им. П.О. Сухого преобладающими цветами являются синий, красный. Для Гомельского государственного университета имени Франциска Скорины преобладающим цветом является синий, а также присутствуют желтый, зеленый, темно-красный, черный. Для Белорусского государственного университета транспорта преобладающими цветами являются коричневый, желтый, голубой.

Аналогичный анализ был проведен для анализа цветовых соответствий с названиями факультетов Гомельского государственного технического университета имени П.О.Сухого. Пять факультетов имеют свою символику с использованием различных цветов. В таблице 2 представлены фактические цвета, используемые факультетами и рекомендуемые по методике А.П. Журавлева [2, 3]. Фактические цвета перечислены в порядке уменьшения доли их использования, а рекомендованные – в порядке уменьшения рейтинга.

Таблица 2 – Фактические и рекомендуемые цвета для использования в символике факультетов ГГТУ имени П.О.Сухого

Факультет	Фактические цвета	Рекомендуемые цвета
Гуманитарно-экономический факультет	Красный, зеленый, синий, белый, серый	Синий, красный, голубой, белый
Машиностроительный факультет	Белый, красный, голубой, черный	Синий, красный, белый
Механико-технологический факультет	Голубой, белый, синий, красный	Синий, красный, зеленый, белый
Факультет автоматизированных и информационных систем	Красный, зеленый, белый, голубой	Синий, красный, голубой, белый
Энергетический факультет	Оранжевый, красный, белый	Синий, зеленый

Анализ показал, что большинство факультетов правильно выбрали цвета. Но, например, энергетическому факультету следует пересмотреть цветовое сочетание, так как используемые цвета не входят в список цветов, соответствующих звучанию названия факультета. Выявленное несоответствие может внести дисбаланс в восприятие названия факультета и своими цветовыми эмоциями, что может повлиять на выбор вуза и факультета.

В таблице 3 представлены сочетания цветов, соответствующие названия высших учебных заведений Беларуси.

Таким образом, на основании расчетов коэффициентов психоэмоционального восприятия слов-названий некоторых дисциплин экономических специальностей высшей школы были выявлены наиболее привлекательные названия предметов, а анализ цветовой характеристики звуков названий высших учебных заведений Гомеля позволил выделить преобладающие цвета. Полученные результаты могут быть использованы при организации вступительной кампании, а также при формировании фирменного стиля учебного заведения.

Таблица 3 – Рекомендованные сочетания цветов по результатам анализа цветовых соответствий

Учебное заведение	Сочетание цветов
Белорусская государственная сельскохозяйственная академия	Красный, синий
Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники	Синий, красный, голубой, зеленый
Белорусский национальный технический университет	Синий, красный, голубой
Белорусский государственный технологический университет	Синий, красный, зеленый, белый
Брестский государственный технический университет	Синий, красный, зеленый, черно-белый
Полесский государственный университет	Синий, зеленый, красный
Гомельский государственный технический университет	Синий, красный, зеленый, черно-белый
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации	Синий, белый, красный, зеленый,

Литература

1. Анализ восприятия слов, фоносемантика [электронный ресурс]. Режим доступа: http://savepearlharbor.com/?p=203816.
2. Журавлёв, А.П. Звук и смысл / А.П. Журавлев. - Москва: Просвещение, 1991. - 160 с.
3. Молчанская А.Д. "Что в имени тебе моем?" (Нейминг в рекламе) / А.Д. Молчанская //Маркетинг. Реклама и сбыт.-2003.№8 (20). - С. 68-76.

КОНЦЕСІЯ У ЛІСОВОМУ ТА МИСЛИВСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: МОЖЛИВОСТІ, РИЗИКИ, ІНТЕРЕСИ

Проців О.Р., к.н. з держ. управління, головний спеціаліст,
Івано-Франківське обласне управління лісового та мисливського господарства

Еволюція у суспільному виробництві в країнах з ринковою економікою відсіває слабших виробників. За цією логікою та керуючись домовленостями з МВФ працює й теперішня виконавча гілка влади. 4 липня 2017 року уряд ухвалив рішення реформувати управління державними підприємствами з подальшою передачею їх у концесію, тобто, у тимчасове використання приватними суб'єктами, а деякі державні підприємства приватизувати. Державні лісогосподарські підприємства потрапили у концесійний список[1]. Тож за умови реалізації планів уряду на галузь мисливського господарства, яка знаходиться у системі управління Держлісагентства України і веде господарство на площі 4,2 млн га[2], чекає реорганізація, а саме: користувачі мисливських угідь підпадуть у підпорядкування до приватних суб'єктів господарювання.

Якщо у 2012 р. по Україні окупність мисливського господарства становила 49,1%, то по користувачах, які входять до ДАЛР−лише 38,3%, що є найнижчим показником. У цей же час окупність по користувачах УТМР становила 55,6%,

[1] http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=250107911&cat_id=244276429

[2] http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=118763&cat_id=32882

ТВМР – 59,1%, товариство «Динамо» – 51,3 %, інших – 45,1 %. Мисливська галузь повністю відзеркалює проблеми державного сектору і дає всі підстави уряду заявляти: «Наші державні підприємства є невичерпним джерелом фіскальних ризиків. Фінансові проблеми державних підприємств зрештою стають проблемами бюджету і висмоктують кошти, які могли би бути використані на більш важливі речі, ніж порятунок хронічно неприбуткового бізнесу»[3].

У секторі мисливського господарства концесія практикується з 1996 р., хоча вона має інше визначення – «надання у користування мисливських угідь». До угідь ще фактично додаються й червонокнижні види тварин. За умови належного розведення мисливських видів дичини органи державної влади затвердять господарству ліміт добування. Власне й реалізація дозволів на добування дичини є основною статтею доходів мисливських господарств.

Лісова та мисливська галузі це – суспільне виробництво матеріальних благ, справедливий розподіл яких беруть на себе політичні інституції, зокрема органи державної влади. Матеріальні активи доводиться ділити головним чином між власне працівниками, які задіяні безпосередньо при виробництві матеріальних благ, та потребами суспільства, яке головним чином представляє влада. Більше того, відповідно до ст.13 Конституції України природні ресурси є власністю Українського народу, а від імені народу права власника здійснюють органи влади. То ж український народ вже один раз передав владі у концесію дичину, яка є в його власності, і справедливо сподівається від концесіонера внесків у сталий розвиток суспільства, очікуючи матеріальних девідендів. Позитивним є вже той факт, що влада зуміла визначити, що державні підприємтсва не є найефективнішими користувачами природних ресурсів, і прийняла рішення про проведення реформ.

Справедливо відзначає консультант проекту технічної допомоги «Сприяння реформі лісового сектора в Україні» Олег Сторчоус, що звістка уряду про реорганізацію зачіпила інтереси певних груп, а деяких з них навіть ввела у ступор.[4] З метою моделювання наслідків при ухваленні тих чи інших рішень було організовано багато семінарів, круглих столів, але варіант про надання у концесію лісів навіть не обговорювався.

Слід відзначити, що після ухвалення урядом рішення про передачу у концесію державних лісгосподарських підприємств відповідно наказу ДАЛР від 19.07.2017р. № 291 створено робочу групу для напрацювання пропозицій щодо розробки проектів нормативно-правових актів стосовно розвитку лісового господарства України. Уряд дійсно визначив стратегічною концепцією реформуваня концесію, але залишаються невизначеними шляхи її реалізації, а саме: економічні, соціальні, інституційні складові. Доцільніше, коли б така група була створена при Мінагрополітики – центральному органі виконавчої гілки влади, який визначає політику у лісовій галузі, а не при центральному органі влади (Держлісагентстві), який її реалізовує. Іншими словами, Міністерство - як політичний орган, визначає, що робити, а реалізовує політику Агентство лісових

[3] http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=250107939&cat_id=244274160

[4] http://lesovod.blogspot.com/2017/07/blog-post_594.html

ресурсів. Дивно, але у групу з реформування не включено жодного представника з куруючого Міністерства.

Політичні та економічні системи мають властивість до залипання та самозбереження, тому лобіювання в час розвинутих комунікаційних технологій ті чи інші групи тиску мають можливість легко реалізовувати. Аналіз публікацій, виставлених в інтернеті, показав, що уряд без ентузіазму доносить свою аргументацію щодо ухваленого рішення до суспільства. Одним з апологетів концесії є заступник голови Івано-Франківської обласної ради Сергій Басараб: «Думаю, що передача лісгоспів у концесію - це хороша ідея. Все переходить на якісь комерційні рейки. Це краще, ніж зараз, коли незрозуміло, що відбувається. Я був у Тюрінгії (Німеччина), і там лісгоспи, які передали в концесію, нормально функціонують. Тюрінгія має таку ж площу, як наша область, але там у 2 рази більше рубають лісу, і ніяких проблем»[5].

Велику активність проявили групи тиску, які представляють лісову галузь, з якими я хотів би подискутувати. Так, на відміну від уряду, який намагається уникати фінансування з державного бюджету великої кількості державних підприємств, Голова асоціації деревообробних і лісозаготівельних підприємств Західної України Ігор Соболевський вважає, що передані в концесію підприємства перетворять на лісопилки, і їх цікавитимуть лише гроші[6]. А хто ж ними не цікавиться? Логіка зрозуміла, навіщо існуючим лісопилкам ще одні конкуренти – концесійні пилорами. Але є випадки, коли те, що невигідне товаровиробнику, вигідне споживачам, яких є більшість. Так, конкуренція на ринку деревообробки призведе до зниження ціни та випуску якісного товару.

На думку начальника Волинського обласного управління лісового та мисливського господарства О. Кватирка, концесія не відповідає інтересам України. Він хибно вважає, що концесія на деякий час змінює форму власності. У своїй аргументації він наводить «гіркий досвід оренди мисливських угідь, яка за короткий час перетворила їх на руїну».[7] Але як свідчить статистика, викладена на початку нашої статті, саме державні користувачі мисливських угідь найбільше спричиняються до руїни у мисливстві. Але неефективність державної форми власності не спричиняє таких негативних наслідків, як неефективна система державного управління. Так, маючи всі механізми та інструментарій впливу, вона не забезпечується належний вплив на користувачів мисливських угідь. Про невтішний стан галузі мисливського господарства свідчить той факт, що в Україні площа мисливських угідь у 10,5 разів більша, ніж у Словаччині, а добувають в останній оленя у 90 разів більше; в Австрії, площа якої у 7 разів менша, оленя добувають у 192 рази більше, а козуль – у 47; в Німеччині з площею мисливських угідь меншою в 1,6 рази добувають в 959 разів більше лані, майже в 250 разів більше оленя, в 200 разів більше козулі, у 98 разів більше кабана[8].

[5] http://lesovod.blogspot.com/2017/07/blog-post_713.html

[6] http://lesovod.blogspot.com/2017/07/blog-post_683.html

[7] https://www.lisportal.org.ua/81163/

[8] Проців О.Р. Уряд збирається зупинити варварство в лісі // Полювання та риболовля. – 2016. – № 12 (182) серпень. – С. 2.

Практично жодних позитивів для суспільства від рішення уряду не бачать й профспілки працівників лісового господарства. У листі до В. Гройсмана від 10 липня 2017 року № 02/71 без аргументів вказано, що при концесії буде втрачена екологічна функція лісів, а держава та громадяни взагалі втратять контроль за зданими у концесію підприємствами. Крім того, приватники не будуть зацікавлені вкладати кошти у виробництво, а вся праця десятиліть буде втрачена разом з втратою лісу. Ставиться під сумнів те, що підприємства, здані у концесію, будуть сплачувати у бюджет кошти, наймати людей на роботу, професійно та ефективно боротимуться з пожежами. Крім того, вони заборонятимуть доступ населенню до збору ягід. При цьому у листі не наведено жодного аргументу на користь концесії, що наводить на думку про його тенденційність.

На мою думку, ці побоювання є безпідставними та маніпулятивними, так як у жодному випадку держава не втратить механізму впливу на здані в концесію підприємства, має і буде мати право їх контролювати на предмет дотримання техніки безпеки, ведення рубок, сплати податків, ведення мисливського господарства тощо.

ОБЛІКОВА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Трачова Д.М., к.е.н., доцент
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» УААН

Вступ. На даний час перед країною постало завдання переходу ресурсно-орієнтовної економіки на економіку інноваційну. Таким чином, напрямок розвитку економіки держави диктує переорієнтацію економіки підприємства. Інноваційний розвиток підприємств будь-якої галузі неможливий без модернізації виробничих активів, в першу чергу це стосується необоротних активів, адже саме вони є рушійною силою виробництва. Однак існуюча на даний момент амортизаційна політика не забезпечує навіть простого відтворення необоротних активів, не говорячи про їх модернізацію чи інноваційні перетворення процесу виробництва. При дослідженні проблем ефективності формування амортизаційної політики підприємств і держави визначено, що одну з ключових ролей в ній відіграють теоретичні і методичні підходи до бухгалтерського обліку в цілому, що впливає на економічне трактування терміну «амортизація».

Матеріали і методи. Для вирішення поставлених завдань було використано наступні методи: аналізу та синтезу, логічного узагальнення, порівняльного співставлення, бібліографічний і монографічний методи.

Методологічною основою дослідження системи бухгалтерського обліку служать філософські та загальнонаукові методи пізнання явищ і процесів. З метою обґрунтування понятійного апарату застосовані методи наукового абстрагування та синтезу. Бібліографічний метод дослідження застосовано при вивченні

генезису розрахунків амортизаційних відрахувань, як об'єкта обліку; метод класифікації – для систематизації показників.

Системний підхід використаний при вивченні концептуальних положень обліку та аудиту амортизаційних відрахувань основних засобів. В результаті поєднання системного підходу, історичного методу, методів аналізу і синтезу систематизовано існуючі теоретичні положення щодо визначення окремих економічних явищ.

Емпіричні, теоретичні та загально логічні методи наукового пізнання використані з метою визначення стану і шляхів вдосконалення обліку амортизаційних відрахувань основних засобів на підприємствах; абстрагування – для розробки пропозицій щодо вдосконалення процесу формування амортизаційної політики підприємства.

Результати дослідження. В Україні існує трактування амортизації, як частини витрат підприємства, однак в технологічно розвинутих країнах амортизаційна політика є частиною політики інвестиційної. Така схема вітчизняної методики нарахування амортизації, як витратної складової без урахування інвестиційної компоненти не забезпечує своєчасне технологічне переозброєння підприємств за рахунок недосконалої методологічної складової та високого рівня інфляції.

Недосконалий механізм обліку амортизаційних відрахувань без використання активних рахунків для накопичення амортизації частіше створює віртуальний амортизаційний фонд, який не має реального підтвердження на рахунках підприємства. Відсутність контролю з боку держави за відповідним формуванням амортизаційного фонду і одночасна уразливість цієї статті витрат при формуванні собівартості продукції сприяє уповільненню процесу реального формування амортизаційного фонду підприємства. Одночасно такий напрямок підвищення економічної ефективності використання необоротних активів не повинен створювати додаткового фіскального або контролюючого тягаря, який би заважав економічній самостійності та маневреності підприємства

При дослідженні питання формування амортизаційної політики, історії його розвитку та досвіду інших країн світу визначено, що процес відновлення необоротних активів і формування амортизаційного фонду підприємства не є тільки обліковим. Фінансування своєчасного оновлення виробничих потужностей підприємства залежить не від облікової взаємодії рахунків. Це питання методології процесу нарахування амортизації. Суть амортизаційної політики у визначенні необхідних для дійсного відновлення необоротних активів сум. Саме це повинно формувати облікову політику підприємства.

Для формування амортизаційної політики в частині її облікового забезпечення слід застосовувати як вітчизняний досвід, так і досвід зарубіжних країн. Доведено, що міжнародні стандарти дозволяють підприємствам всі методи вітчизняних стандартів обліку, крім виробничого та кумулятивного. Підприємство обирає метод, який найкраще відображає очікувані майбутні економічні вигоди від експлуатації активу. Такий метод застосовують постійно протягом звітного періоду. Зміни методу відбуваються через зміни в умовах експлуатації активу чи отримання майбутніх економічних вигід. Так з 2016 року

почали діяти корегування, внесені в міжнародні стандарти фінансової звітності, які розробила рада з міжнародних стандартів фінансової звітності (IASB). В цьому документі уточнено значення терміну «очікувані вигоди від застосування активу», який застосовувався підприємством при визначенні методів амортизації та закріпленні амортизаційної політики підприємства [6].

Метод участі в доходах, який застосовувався раніше, на думку експертів, не відображає повну картину формування економічних вигід від використання основних фондів і нематеріальних активів. Таким чином питанням оптимізації нарахування амортизації займаються вчені і практики всього світу. В цьому процесі важливі всі складові амортизаційної політики – організація, методологія, регулювання і контроль. Однак одне з питань методики обліку, а не розрахунку суми амортизаційних відрахувань, бачиться в використанні типової кореспонденції рахунків. Якщо підприємство нормально функціонує, є прибутковим, має грамотно сформовану облікову політику, для нього доцільно сформувати амортизаційний фонд. Наявність контролю за цим процесом з боку держави є дуже позитивним фактором.

Таким чином питання використання облікової політики підприємства для формування дієвої амортизаційної політики постає гостро. Основною перешкодою формування реального амортизаційного фонду підприємства є незахищеність і не контрольованість саме цієї статті витрат. Своєчасність розрахунків підприємства за матеріальні ресурси забезпечують договірні відносини з контрагентами. Правильність і своєчасність розрахунків за оплатою праці та органами соціального страхування контролюють податківці, інспекції та органи місцевого самоврядування. Вірність і своєчасність нарахування амортизації здійснюється тільки при перевірці сум податку на прибуток.

Для підприємств зі спрощеною системою оподаткування процес нарахування амортизації і формування реального амортизаційного фонду не контролюється. Вирішити цю проблему можуть тільки спільні дії зі сторони державних і контролюючих органів та самого підприємства. В період економічної кризи пропонується використання заохочувальних дій з боку держави у вигляді пільгового оподаткування. Також стимулювання може здійснюватися через вигідну відсоткову ставку кредитування процесу оновлення необоротних активів підприємства.

Література

1. Жердєв Є.В. Методичні засади формування амортизаційної політики на підприємствах [Електронний ресурс] / Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал. – Режим доступу: http://magazine.faaf.org.ua/metodichni-zasadi-formuvannya-amortizaciynoi-politiki-na-pidpriemstvah.html.

2. Кленін О. До питання впливу реформування державної амортизаційної політики в Україні на процес відтворення капіталу промислових підприємств / О. Кленін // Вісник економічної науки України. – 2006.– №2.– С. 109–112.

3. Караваева Н. Налоговое стимулирование инвестиций: опыт США // Налоги. – 1995. – № 7. – с. 4-6

4. Партин Г.О. Формування стратегічної моделі управління витратами підприємства / Г.О. Партин // Фінанси України. – 2004.-№11.-С.124-133.

5. Чорнявська Т.М. Облікова політика підприємства як фактор управління доходами і фінансовими результатами діяльності [Електронний ресурс] / Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал. – Режим доступу: http://magazine.faaf.org.ua/oblikova-politika-pidpriemstva-yak-faktor-upravlinnya-dohodami-i-finansovimi-rezultatami-diyalnosti.html
6. IASB clarifies depreciation and amortisation [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.iasplus.com/en/news/2014/05/depreciation

УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНО-КВАЛІФІКАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Седікова І.О., д.е.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Унаслідок поширення глобалізаційних процесів у світі та динамічного розвитку інформаційних технологій консервативні форми функціонування промислових підприємств різних галузей втрачають свою ефективність у конкурентному ринковому середовищі та вимагають якісних змін. Саме тому управління професійно-кваліфікаційним розвитком працівників набуває значення. На сучасних підприємствах професійний розвиток персоналу має бути комплексним безперервним процесом, який повинен складатися з таких етапів: визначення потреби у навчанні персоналу; формування бюджету навчання; визначення цілей та змісту навчання, формування навчальних програм; вибір методів та форм навчання; здійснення безпосередньо процесу навчання. Важливим моментом в управлінні розвитком персоналу є етап визначення потреби у підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації працівників. Проблеми, що виникають у сфері управління персоналом на українських виноробних підприємствах, недостатньо вирішені, вони потребують досконалої та ретельної уваги з боку керівництва.

Професійний розвиток працівника – це набуття працівником нових знань і навичок, які він зможе використовувати у своїй професійній діяльності [1, с. 236]. Завданнями професійного розвитку персоналу підприємства є [2, с. 36-45] підвищення кваліфікації з метою випуску нової продукції, правильного використання, техобслуговування та ремонту засобів виробництва; підготовка та перепідготовка кадрів, навчання сучасним технологіям; здатність до комунікації, роботі в групі; усвідомлення значення зростаючої ролі трудової, технологічної, фінансової, виробничої робочої дисципліни, критичне відношення працівника до робочих розпоряджень, його пропозиції по оптимізації процесів праці та відносин з клієнтом; формування відповідальності як системної якості співробітника та розвиток її видів, самостійний розвиток персоналу, вдосконалення своїх професійних навичок та знань.

У процесі професійного розвитку працівника на підприємстві задіяні три сторони: служба кар'єри працівників, керівництво та працівники підприємства. Кадрова політика передбачає виконання таких функцій [3, с. 28]: розробка стратегії формування та використання трудового потенціалу; набір та формування

необхідних категорій персоналу; підготовка персоналу до відповідної професійної діяльності; поточне оцінювання персоналу; мотивація дотримання належного режиму трудової діяльності та високої продуктивності праці; постійний контроль за безпекою праці на виробництві.

Література

1. Адаменко Е. Профессиональное обучение персонала / Е. Адаменко // Менеджер по персоналу. – 2015. – № 11. – С. 58–62.
2. Карловец С. С. Проблема развития персонала: современньїй взгляд / С. С. Карловец // Управление развитием персонала. – 2011. – № 01 (25). – С. 26–31.
3. Доклад о развитии человека за 2015 год. Нью-Йорк, по заказу ПРООН. – 262 с.

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ступницька Т.М., к.е.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Успішне функціонування підприємства, його фінансова стійкість, платоспроможність та інвестиційна привабливість знаходяться в прямій залежності від ефективності управління основним капіталом підприємства. Оскільки основний капітал задіяний у всіх видах діяльності підприємства, то процес управління діяльністю за рахунок його використання – це комплекс взаємозв'язаних функцій управління основним капіталом, які здійснюються в певній послідовності і направлені на підвищення ефективності його використання і вирішення конкретних проблем.

Процес управління підприємством охоплює всі види його діяльності, співвідноситься зі стратегією, цілями та завданнями розвитку виробництва [1].

Управлінська діяльність передбачає виконання певних функцій, кожна з яких направлена на вирішення специфічних і складних проблем, яки ставляться підприємством в його діяльності. У сучасній теорії управління існують розбіжності в позиціях різних фахівців у визначенні цих функцій, їх диференціації і класифікації. Аналіз цих позицій дозволив виявити найбільш загальні функції управління: планування, організація, мотивація та контроль:

– планування - це процес підготовки на перспективу рішень про те, що, ким, як і коли повинно бути виконане; необхідність планування пояснюється двома причинами: тривалістю існування підприємства і постійною невизначеністю майбутнього;

– функція організації полягає в тому, щоб заздалегідь мати все необхідне для виконання плану; цільове призначення організації як функції управління полягає в створенні організаційної структури та правильному доборі кадрів, крім того, потрібно забезпечити наявність інструментів, обладнання, матеріалів, робочих приміщень і всього іншого, необхідного для виконання плану;

– мотивація - це визначення того, як забезпечити максимальну віддачу підлеглих через розуміння їх способів дій, мотивів, причин їх хорошої і поганої

роботи, використання цієї інформації і цілого набору засобів спонукання підлеглих для досягнення найвищого рівня продуктивності;

– контроль - це процес забезпечення досягнення організацією своїх цілей. Функцію контролю починають здійснювати з того самого моменту, коли сформулювані цілі, завдання, і створена організація; функція контролю - це така характеристика управління, яка дозволяє виявити проблеми і скоригувати відповідно діяльність організації до того, як ці проблеми перетворяться в кризу, тому контроль є одним з найбільш фундаментальних елементів процесу управління; ні одну з вище перелічених функцій не можна розглядати у відриві від нього [2].

В економічній літературі питання ефективності використання та контролю основного капіталу розглядалися в працях І.Бланка, Ф.Бутинця, В.Андрийчука, С.Іщука, А.Поддерегина, Т.Старицького, Т.Кулаковської, Л.Кулаковської, Ю. Петренко, В. Шеремета та ін. Та, як показали проведені дослідження, в для оцінки ефективності його використання застосовують низку показників.

Сучасні умови функціонування підприємств вимагають внесення деяких коректив в розрахунок показників використання основного капіталу. Ми вважаємо недоцільним використання показників, що запропонував І. Бланк, для аналізу використання основного капіталу, оскільки вони є частковими показниками використання основного капіталу й не охоплюють усю сукупність його елементів. На нашу думку, для оцінки руху та ефективності використання основного капіталу, необхідно виділити часткові й загальні показники. При цьому загальні показники характеризують рух та використання основного капіталу в цілому. До загальних показників слід віднести такі показники як: рентабельність основного капіталу; коефіцієнт рентабельності необоротних активів; гранична ефективність капіталу; капіталовіддача; коефіцієнт ефективності основного капіталу.

Ми розділяємо думку В. Андрийчука, Т. Старицького, що для розрахунку капіталовіддачі, показник валової продукції в порівнянних цінах необхідно замінити на показник товарної продукції за цінами реалізації (чистий дохід від реалізації продукції), особливо є це актуальним при досить високих темпах інфляції. На нашу думку, розрахунок середньорічної вартості основного капіталу необхідно здійснювати по реальній, тобто балансовій (залишковій) вартості основного капіталу. Залишкова вартість основного капіталу розраховується за такими елементами основного капіталу як основні засоби та нематеріальні активи. Аналогічний підхід необхідно використовувати при розрахунку середньорічної вартості основних засобів і нематеріальних активів при визначенні часткових показників ефективності використання основного капіталу. Деякі науковці в чисельнику формули рентабельності основного капіталу, використовують показник фінансового результату до оподаткування, тобто прибуток від всіх видів діяльності підприємства. На нашу думку це не зовсім коректно, оскільки фінансовий результат від звичайної діяльності підприємства включає величину податків, сплачених з прибутку до бюджету і, на наш погляд, знижує ефект від використання основного капіталу. А Лайко, В. Шевчук, П. Рогожін. та ін. для розрахунку індексу (коефіцієнту) рентабельності в чисельнику формули

використовують продисконтовані інвестиційні доходи за період експлуатації проекту. Ми вважаємо це не зовсім коректним, оскільки саме чистий прибуток відображає реальний ефект від х інвестиційних витрат на реалізацію проекту. На нашу думку при розрахунку строку окупності інвестицій доцільним є використання показника чистого прибутку, що відображає реальні грошові кошти, які є достовірним засобом погашення реальних інвестиційних проектів.

Часткові показники характеризують рух та використання окремих елементів основного капіталу (основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових фінансових інвестицій). Часткові показники руху і ефективності використання основного капіталу охоплюють саме ці його елементи, оскільки вони займають найбільшу питому вагу в сукупній величині необоротних активів. До часткових показників слід віднести: показники стану, руху та використання основних засобів; показники стану та руху нематеріальних активів; показники ефективності вкладення інвестицій в основний капітал.

Подальшим розвитком аналізу показників ефективності використання основного капіталу підприємства є проведення факторного аналізу показників ефективності (рентабельності), який запропонували Купріна Н.М. та Каткова Н.В. На їх думку, рентабельність основних засобів може аналізуватися як функція, що прямо пропорційна рентабельності продажів, коефіцієнту оборотності активів, коефіцієнту придатності основних засобів і обернено пропорційна частці основних засобів в активах підприємства [3].

Одній з функцій, задіяних в системі управління господарською діяльністю підприємства за рахунок підвищення ефективності використання основного капіталу, є внутрішній контроль. За методами організації внутрішнього контролю, до нього відносяться: ревізія, тематична перевірка, службове розслідування та внутрішній аудит. Внутрішній аудит як система контролю, на нашу думку, є організаційним чинником підвищення ефективності використання основного капіталу.

Мета внутрішнього аудиту полягає в здійсненні підвищення ефективності функцій персоналу в цілях поліпшення діяльності підприємства [4]. Внутрішні аудитори – це висококваліфіковані фахівці, які мають не лише економічну і юридичну професійну підготовку, але і знають особливості технології процесу виробництва і збуту продукції на підприємстві. Окрім цього, дані фахівці володіють практичними навиками по питаннях оподаткування діяльності підприємства та складання його податкової і фінансової звітності. Тому, на нашу думку, саме внутрішні аудитори можуть виробити незалежну експертну оцінку ефективності управління основним капіталом.

Залежно від специфіки підприємства внутрішній аудит може бути представлений як одним працівником, так і цілою службою (відділ внутрішнього аудиту), функції якої закріплюються в «Положенні про відділ (службу) внутрішнього аудиту» і визначається її місце в системі управління діяльністю підприємства. Створення служби внутрішнього аудиту на підприємствах харчової промисловості, на нашу думку, не приведе до додаткових витрат на вміст управлінського персоналу, оскільки виділення вищеперелічених функцій з інших відділів управління приведе до скорочення персоналу в них.

Відповідно до системи управління господарською діяльністю за рахунок підвищення ефективності використання основного капіталу, функція внутрішнього контролю покладена повною мірою на службу внутрішнього аудиту. Модель внутрішнього аудиту основного капіталу підприємств харчової промисловості відображає організаційний, правовий, оперативний і бухгалтерський фінансовий контроль.

Так, організаційний контроль передбачає контроль за зосередженням і виконанням функцій управління елементами основного капіталу в підрозділах підприємства, а також – контроль наявності джерел інформації на машинних і паперових носіях для здійснення управління основним капіталом. Правовий контроль здійснюється за допомогою контролю за відповідністю політики управління основним капіталом законодавчим і нормативним актам, а також контролю за відповідністю форми і вмісту документів, що містять інформацію про основний капітал, нормативним і законодавчим актам.

Оперативний контроль знаходить вираження у контролі за складом, структурою, рухом та використанням елементів основного капіталу й основним капіталом в цілому, що охоплює всі види діяльності, а також – в контролі впливу факторів на зміну рентабельності основного капіталу.

Бухгалтерський фінансовий контроль здійснюється за допомогою контролю за складом, структурою, рухом та використанням елементів основного капіталу і основним капіталом в цілому, що охоплює всі види діяльності, а також – шляхом контролю впливу факторів на зміну рентабельності основного капіталу.

Таким чином, для здійснення ефективного управління діяльністю підприємства необхідно проведення аналізу ефективності використання основного капіталу підприємства, його конкурентоспроможності, використання ресурсів, система внутрішнього контролю. Аналіз наукових праць, присвячених оцінці ефективності використання основного капіталу та проведена оцінка показників ефективності його використання, дозволив запропонувати загальні і часткові показники. Подальшим розвитком аналізу показників ефективності використання основного капіталу підприємства є проведення факторного аналізу показників ефективності. Запропоновано для виконання функції контролю організувати службу внутрішнього аудиту, створення якої не призведе до додаткових витрат та дозволить підвищити ефективності діяльності підприємства. Але в сучасних умовах підвищення ефективності використання та контролю основного капіталу та його оцінювання на підприємствах харчової промисловості потребує подальших досліджень, що викликано змінами ринкового середовища.

Література

1. Грузнов И.И. Управление процессами исследования и разработки инноваций / ОНПУ. – Одесса: Полиграф, 2007. – 434 с. – Библиогр.: с. 175–380.

2.Хомяков В.І. Менеджмент підприємства: [навч. посіб.] / В.І.Хомяков. – К.: Кондор, 2009. – 430 с.

3.Купріна Н.М. Комплексний підхід до оцінювання ступеню трансформації діяльності підприємств у системі управління їх імпаритетною реструктуризацією

[Електроний ресурс] / Н. М. Купріна, Н. В. Каткова // Бізнес Інформ. - 2015. - № 4. - С. 180-186. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_4_31.
4. Організація і методика аудиту: [навч. посіб.] / Л.П. Кулаковська, Ю.В. Піча. – К.: Каравела, 2012. – 544 с.

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

Антонюк П.О., к.е.н., науковий співробітник Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України
Антонюк О.П., к.е.н., доцент
Одеської національної академії харчових технологій

Зовнішньоторговельна діяльність є важливою складовою зовнішньоекономічної діяльності і є фактором економічного зростання, розвитку виробництва та задоволення споживчого попиту населення. Проте по причині спаду в економіці, про що свідчить скорочення валового внутрішнього продукту в Україні зі 183,3 млрд. дол. США в 2013 р. до 93,3 млрд. дол. США в 2016 р., обсяги операцій зовнішньої торгівлі також істотно зменшились (табл. 1)

Показники зовнішньої торгівлі України, 2013-2016 рр. (х)

Таблиця 1 - Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами в 2012 р. і 2014 р. (х)

Роки	Зовнішня торгівля:								Зовнішньо торговельний оборот, млрд. дол.
	Товарами				Послугами				
	Експорт, млрд. дол.	Імпорт, млрд. дол.	Сальдо, млрд. дол.	Індекс покриття	Експорт, млрд. дол.	Імпорт, млрд. дол.	Сальдо, млрд. дол.	Індекс покриття	
2013	62,3	75,8	-13,5	0,822	14,5	7,6	6,9	1,908	160,2
2014	53,9	54,4	-0,5	0,991	11,5	6,4	5,1	1,797	126,2
2015	38,1	37,5	0,6	1,016	9,7	5,5	4,2	1,764	90,8
2016	36,3	39,2	-2,9	0,919	9,9	5,3	4,5	1,868	90,7

(х) Розраховано авторами за даними Державної служби статистики України [2]

Аналіз даних табл. 1 свідчить, що скорочення обсягів зовнішньої торгівлі стосується як операцій з товарами, так і операцій з послугами. В структурі зовнішньоторговельного обороту країни переважають операції з товарами – 85 % за період 2013-2014 рр. По цих операціях починаючи з 2005 р. стабільно формувалося від'ємне сальдо. За період 2005-2013 рр. сумарне від'ємне сальдо склало величезну суму – майже 97,4 млрд. дол. Хронічний дефіцит в зовнішній торгівлі є однією з найбільших загроз фінансовій стабільності держави, механізмом імпорту інфляції та посилення девальваційного тиску на гривню [1]. Значне сумарне скорочення від'ємного сальдо в торгівлі товарами в 2014-2016 рр. обумовлено більш швидкими темпами падіння імпорту, ніж експорту.

Серед основних причин скорочення експорту є несприятлива кон'юнктура світового ринку, зниження світових цін на традиційні для України сировинні товари, посилення вимог зовнішніх ринків до якості продукції, скорочення співпраці з історично сформованими партнерами тощо. Торгова спеціалізація країни характеризується товарною структурою її експорту (табл. 2). Оцінюючи

структуру експортних операцій, слід зазначити, що її основу становить низькотехнологічна продукція, насамперед рослинництва, добуті природні копалини, продукція з низьким рівнем технологічної обробки.

За період 2013-2016 рр. суттєво скоротилась частка продукції хімічної промисловості (з 7,7 % до 5,4 %), металів та виробів з них (з 28,2 % до 24,3 %), машин, обладнання та транспортних засобів (з 16,2 % до 11,5 %). Натомість, частка агропродовольчої продукції зросла з 27,2 % до 42,0 %, що свідчить про зростання ролі агропродовольчого експорту.

Таблиця 2 - Товарна структура експорту України в 2013 і 2016 рр. (х)

Товарна група (УКТЗЕД)	2013		2016	
	млн. дол.	%	млн. дол.	%
Сільськогосподарська продукція та продовольчі товари (1-24)	16930	27,2	15284	42,0
Мінеральні продукти (25-27)	7190	11,6	2729	7,5
Продукція хімічної промисловості (28-40)	4794	7,7	1967	5,4
Шкіряна сировина, хутро та вироби з них (41-43)	149	0,2	122	0,3
Деревина та целюлозно-паперові вироби (44-49)	2389	3,8	1669	4,6
Текстиль, текстильні вироби, взуття (50-67)	1008	1,6	841	2,3
Вироби з скла, каменю та кераміки (68-71)	701	1,1	350	1,0
Метали та вироби з них (72-83)	17525	28,2	8839	24,3
Машини, обладнання, транспорт (84-89)	10100	16,2	4193	11,5
Інші товари	1520	2,4	367	1,1
Всього	62306	100,0	36361	100,0

(х) Розраховано авторами за даними Державної служби статистики України [2]

В цілому поточна структура експорту свідчить про спеціалізацію економіки країни, яка останнім часом стає аграрним придатком інших країн. Експорт агропродовольчої продукції здійснюють всі країни. Так, країни ЄС є найбільш потужним експортером цієї продукції в світі, проте її частка в загальному експорті поступається результату експортерів з України. Наприклад, у Франції за 2015 р. експорт агропродовольчої продукції склав 60,2 млрд. євро, в т.ч. сільськогосподарська продукція 15,7 млрд. євро (24 %) і продукція харчової промисловості 44,5 млрд. євро (76 %). В обсязі усього експорту Франції на долю агропродовольчої продукції припадає лише 13,5 % [3].

Неспроможність наших експортерів вийти на зовнішні ринки з конкурентоздатною, високотехнологічної продукцією зумовлена низькою якістю та «застарілістю» вітчизняної продукції. Саме цим пояснюється ситуація в географічній структурі нашого експорту. Основні торгові партнери України в Європі, Азії та Африці, куди останніми роками направляється більша частина українського експорту, проявляють інтерес головним чином саме до сировинних та низько технологічних видів продукції в т.ч. агропродовольчої продукції (таб.3).

Перелік найменувань імпортованих агропродовольчих товарів з України, як правило, досить обмежений – зернові культури, насіння та плоди олійних культур, жири та олії тваринного або рослинного походження, залишки та відходи харчової промисловості.

Розв’язана Росією гібридна війна проти України стала потужним чинником трансформації торгівлі як між цими країнами, так всього СНД, що призвело до стрімкого скорочення експорту товарів з України та зміни його структури-табл. 4.

Таблиця 3 - Пріоритетні імпортери з України та частка агропродовольчої продукції (х)

Країни імпортери	2013 р.			2016 р.		
	Всього, млн. дол.	в т. ч. агропродовольчої продукції		Всього, млн. дол.	в т. ч. агропродовольчої продукції	
		млн. дол.	%		млн. дол.	%
Іспанія	978	760	77,7	1004	824	82,1
Італія	2335	599	25,7	1929	601	31,1
Нідерланди	1037	690	66,5	995	703	70,6
Франція	679	497	73,2	454	340	74,9
Індія	1956	1079	55,2	1903	1579	83,0
Китай	2691	484	18,0	1832	1025	55,9
Іран	792	528	66,7	705	677	96,0
Єгипет	2718	1524	56,1	2266	1328	58,6

(х) Розраховано авторами за даними Державної служби статистики України [2]

Таблиця 4 - Географічна структура експорту товарів з України в 2013-2016 рр. (х)

Напрям експорту	2013		2014		2015		2016	
	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%
Країни СНД	21672	34,8	14882	27,6	7806	20,5	6032	16,6
Країни ЄС	16574	26,6	17003	31,5	13015	34,1	13496	37,1
Інші країни світу	24060	38,6	22017	40,9	17306	45,4	16833	46,3
Всього	62306	100,0	53902	100,0	38127	100,0	36361	100,0

(х) Розраховано авторами за даними Державної служби статистики України [2]

За результатами 2013-2016 рр. найбільше скоротився експорт до країн СНД – 15640 млн. дол. (72,2 %), другим за розміром зменшення є ринок інших країн – 7227 млн. дол. (30,0 %) і найменші втрати експорту по країнах ЄС – 3078 млн. дол. (18,6 %). Країни СНД, що були тривалий час основним покупцем наших товарів, а головним чином, звісно Російська Федерація, поступилися іншим країнам, та ЄС, частка якого в імпорті товарів з України стрімко зростає – з 26,6 % в 2013 р. до 37,1 % в 2016 р.

Великі перспективи зростання експорту до країн ЄС пов'язуються, насамперед, з вступом в дію угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом з 1 вересня 2017 р. Значні можливості є для збільшення експорту до інших країн світу, особливо агропродовольчої продукції, що займає за результатами 2016 р. 66,1 % загального експорту в ці країни. Не слід виключати також можливість відновлення нормальних торговельних відносин з країнами СНД при умові, що замість пріоритету політики, на перше місце прийде економічна доцільність.

Література

1. Власюк О.С. Виклики та загрози фінансовій безпеці України на середньострокову перспективу / О.С. Власюк // Фінанси України. - 2012. - № 5.- С.3-13

2. Зовнішньоекономічна діяльність. Офіційний сайт Державної Служби Статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ukrstat/gov.ua

3. Le commerce extérieur agricole et agroalimentaire français - principaux résultats [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.tresor.economie.gouv.fr/Ressources/File/422039

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПТАХІВНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

Славута О.Ю., асистент
Одеська національна академія харчових технологій

Господарська діяльність підприємства охоплює досить широкий спектр господарських процесів та операцій. Відповідно до визначення [1], під господарською діяльністю слід розуміти діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямовану на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Господарська діяльність сільськогосподарських підприємств охоплює діяльність з моніторингу зміни ринку матеріально-технічного забезпечення, діяльність обслуговуючих виробництв, діяльність зі збуту продукції, залучення інвестицій та впровадження інновацій у виробничий процес [2]. Проте, в першу чергу, це діяльність з виробництва певних матеріальних чи нематеріальних цінностей, що передбачає їх подальше використання шляхом реалізації або обміну з метою отримання прибутку (підприємництво), або некомерційна діяльність. Завдяки чому в економічній літературі виділяють поняття виробничо-господарської діяльності підприємства.

Виробничо-господарську діяльність птахівничого підприємства можна визначити як діяльність суб'єкта господарювання у рамках чинного законодавства, що включає виробництво продукції птахівництва, її подальшу переробку, зберігання, транспортування, реалізацію, та яка спрямована на отримання прибутку. Зазначена діяльність проводиться на основі принципів самоокупності, самофінансування та прибутковості. На характер виробничо-господарської діяльності птахівничих підприємств здійснює вплив ряд факторів, серед яких доцільно виділити: наявну матеріально-технічну базу, рівень використання інноваційних розробок в даній галузі у власній діяльності, залучення кваліфікованих працівників до управління та кадрове забезпечення, податкова політика та її регулювання з боку держави, характер маркетингових заходів та логістика на підприємстві тощо. Складність дотримання зазначених вимог, небажання або відсутність можливостей їх врахування при визначенні векторів розвитку підприємств взагалі (в тому числі і птахівничих) є причиною неефективної діяльності, збитковості, та як наслідок, занепаду та банкрутства виробників.

При управлінні виробничо-господарською діяльністю птахівничих підприємств суб'єкти господарювання орієнтуються на подальший розвиток, тож визначальними в даному випадку є дотримання стратегічних орієнтирів та векторів руху підприємства, визначених на основі його внутрішніх резервів та оцінки зовнішнього середовища діяльності фірми. Так, при організації вирощування птиці важливо враховувати умови та способи її утримання (кліткове, підлогове, вигульне, вольєрне, комбіноване), якість та відповідність кадрового забезпечення, нормування праці тощо [3, с.21]. Особливої уваги у комплексі виробничо-господарської діяльності вимагає робота з організації обліку, складання звітності та планування на птахівничих підприємствах.

Підготовка, безпосередньо виробництво та переробка продукції птахівництва на підприємстві напряму залежать від якості укладання плану розвитку, який розкриває інформацію про поголів'я птиці, її продуктивність, запланований комплекс необхідних ветеринарно-зоотехнічних заходів, організаційно-економічні перспективи розвитку [3, с.20-21].

Серед економічних заходів, здатних покращити становище птахівничих підприємств на ринку та їх конкурентоспроможність, потрібно виділити вплив державної політики в галузі, зокрема: фінансування за рахунок бюджетних коштів, надання кредитів на пільгових умовах, цінова політика в галузі, податкове регулювання, амортизаційна політика. Так, застосовуючи метод прискореної амортизації, підприємства мають змогу заощаджувати грошові кошти для оновлення наявної матеріально-технічної бази у порівняно стислі терміни. Як зазначає Заболотний В. С., нарахування амортизації прискореним методом та акумулювання коштів у перші три-п'ять років експлуатації нового обладнання при порівняно низьких витратах на ремонт за цей час дозволяє підприємствам підтримувати стійкий фінансовий стан при подальшому використанні техніки з нижчими нормами амортизації та вищими витратами на ремонт [4, с.66].

Складність та багатоаспектність виробничо-господарської діяльності підприємств з виробництва продукції птахівництва (оснащення різними типами обладнання, необхідність їх постійного обслуговування, наявність різних виробничих технологій та ін.) вимагають організації ефективного процесу управління раціональним використанням матеріально-технічної бази та фінансових ресурсів на усіх етапах функціонування підприємства. Попри значні переваги птахівництва у порівнянні з іншими видами тваринництва, нарощуванні обсягів виробництва купними товаровиробниками, частина вітчизняних підприємств галузі продовжують працювати зі збитками, зокрема вузькоспеціалізовані підприємства з невеликими обсягами виробництва, які характеризуються низькою конкурентоспроможністю.

Управління виробничо-господарською діяльністю птахівничих підприємств вимагає постійної налагодженої роботи різних його підрозділів та охоплює заходи з підготовки, організації та проведення виробництва продукції, до її зберігання, транспортування та реалізації, отримання прибутку. В свою чергу, подальшого розвитку вимагає розробка маркетингових заходів з реалізації продукції птахівничих підприємств, оскільки має прямий вплив на ефективність їх функціонування, тому доцільним є дослідження ринків збуту, цінової політики, інтересів та вподобань споживачів та відповідності виготовленої продукції їх очікуванням та платоспроможності.

Література

1. Господарський кодекс України. Зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15.
2. Статівка А. М. Співвідношення поняття "господарська діяльність" та "виробничо-господарська діяльність" сільськогосподарських підприємств / А. М. Статівка. // Науковий вісник Нац.у-ту біоресурсів і природокористування України. – Вип. 197. – Ч. 2.. – 2014. – С. 35–42.

3. Микитюк В. М. Розвиток та підвищення ефективності функціонування підприємств галузі птахівництва. Монографія / В. М. Микитюк, О. П. Русак, І. В. Кравець. – Житомир: “Полісся”,2013. 168 с.
4. Заболотний В.С. Обґрунтування засобів підвищення ефективності виробництва продукції птахівництва / В.С. Заболотний, О.Ю. Гаврилюк. // Серія: Економічні науки. – 2014. – №3. – С. 62–67.

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ

Пчелянська Г.Б., ст. викладач
Одеська національна академія харчових технологій

Ефективне управління як складне комплексне завдання потребує оптимальної взаємодії різного роду ресурсів. Враховуючи сучасні тенденції розвитку економіки, інформаційні ресурси відіграють ключову роль в діяльності підприємства, забезпечуючи автоматизацію бізнес-процесів та більш чітке управління підприємством. Впровадження інформаційних технологій у процес управління підприємством здатне забезпечити його конкурентоспроможність.

Дослідженню сутності та напрямів розвитку сучасних технологій управління присвячено багато наукових праць зарубіжних і вітчизняних вчених. Визначення технологій управління, вимоги до них та їх завдання розкриваються в працях науковців В.О. Василенка [3], В.Ф.Гриньова [6], А.Д. Дудника [1], М.А. Іллєнкової [7], І.О. Кузнецової [4], О.С. Курочкіної [5], А.В. Шегди [2] та інших. Розвиток сучасних комп’ютерних технологій та інформаційних систем управління підприємством вимагає подальших досліджень пошуку резервів та напрямів удосконалення технологій управління підприємством.

Управління є одним із найважливіших процесів у виробничій системі, від рівня і якості організації якого залежить успіх всієї виробничо-господарської діяльності підприємства. Управління, як і виробництво, здійснюється безперервно і представляє собою систему упорядкованих дій, спрямованих на досягнення підприємством поставленої мети. Технологія управління пов’язана з необхідністю виконання управлінським персоналом різних функцій і робіт, але в цілому вона підпорядковується завданням, поставленим перед керівництвом підприємства.

Формування інноваційної структури управління підприємством неможливе без використання сучасних інформаційних комп’ютерних систем. Для того, щоб зрозуміти роль і значення інформаційних технологій (ІТ) в управлінні підприємством, необхідно дати визначення інформаційних технологій. Інформаційна технологія – це сукупність методів, виробничих і програмно-технічних засобів, об’єднаних в технологічний ланцюг, що забезпечує збір, зберігання, обробку, вивід і поширення інформації для зниження трудомісткості процесів використання інформаційних ресурсів, підвищення надійності та оперативності [8].

Технологія управління відображає зміст процесу управління, який визначається галузевими особливостями підприємства, складом порядком виконання управлінських завдань та характеризується оптимальними інформаційними потоками. На підставі аналізу результатів теоретичного дослідження сутності технології управління можна зробити висновок, що основним використовуваним ресурсом управлінського персоналу на будь-якому підприємстві є інформація, тому технологію управління визначають як комплекс взаємопов'язаних між собою методів по обробці управлінської інформації з метою формування, прийняття та реалізації управлінських рішень для досягнення цілей підприємства. Звідси випливає основне призначення технології управління– встановлення раціональної схеми взаємодії структурних підрозділів, інформаційних потоків і окремих виконавців у процесі управління діяльністю підприємства. Для дослідження правильності функціонування технології управління підприємства її доцільно розглядати в розрізі окремих операцій і процедур, які представляють собою єдине ціле і виконуються управлінським персоналом та технічними виконавцями в певній послідовності.

На сьогоднішній день важливою функціє інформаційної системи є створення інформаційно-комунікаційних технологій. Комунікація забезпечує обмін інформацією між структурними підрозділами підприємства і окремими працівниками. Інформаційні системи та інформаційні технології представляють собою комплекс програмно-технічних засобів і методів виробництва, передачі, обробки та споживання інформації. Метою їх впровадження є створення системи, у якій інформаційні потоки налагоджені таким чином, що користувачі з мінімальними витратами отримують доступ до необхідної інформації в той час, коли вона потрібна. [7].

Використовуючи сучасні технології, підприємства отримують можливості узгодити обсяг виробництва з попитом у режимі реального часу, виявляють нові канали продажів і розміщення, оптимізувати організаційну структуру, визначати структуру виробництва згідно з законами, покращити якість обслуговування і цим підвищити ефективність своєї діяльності. Підприємство як соціально-економічна система значною мірою залежить від ІТ, які забезпечують пропорційність її функціонування. Важливим інструментом визначення стану пропорційності соціально-економічної системи є діагностика, яка дозволяє встановити можливі резерви чи напрямки наближення порушеної пропорції до оптимального рівня.

В сфері управління підприємствами знаходять своє застосування такі послуги галузі ІТ, як розробка програмного забезпечення (ПЗ), системи інтеграції. Новий етап економічних перетворень в Україні вимагають від вітчизняного бізнесу ефективного функціонування та розвитку, серед основних завдань якого – формування ефективної системи управління на підприємстві на основі запровадження ІТ.

Причиною не ефективного господарювання на багатьох підприємствах України виступає недостатнє використання інформаційних технологій та систем. Порівняльна характеристика значної частини застосовуваних на підприємствах ІТ і систем показала, що їх використання забезпечує оптимізацію бізнес-процесів, поліпшення зв'язків з клієнтами, оптимізацію матеріалопотоків, підвищення

якості. Незважаючи на активну підтримку даного сектору з боку держави, до кінця не вирішеними є проблеми вивчення та прискорення інформаційних потоків, розробки та впровадження інформаційних і програмних систем для автоматизації управління, відсутність бачення перспективності запровадження ІТ у керівників і, як наслідок, зниження мобільності управління тощо. З метою розв'язання існуючих проблем пропонується використання покрокового підходу щодо запровадження ІТ в управлінні сучасними підприємствами, що передбачатиме збір і обробку необхідної інформації, діагностику та виявлення існуючих проблем і причин їх виникнення, розробку критеріїв вибору ІТ та їх запровадження, оцінку результатів реалізації зазначених кроків.

Таким чином, це забезпечуватиме безперервний облік і контроль за станом і рухом товарно-матеріальних, фінансових, людських ресурсів на підприємстві, отримання даних про результати діяльності підприємства в режимі реального часу, оперативну підготовку аналітичних документів, прогнозів і планів робіт підприємства, підвищення ефективності прийняття управлінських рішень на основі достовірної та повної інформації про діяльність підприємства, яка доступна на будь-який момент часу. Подальші дослідження в даному напрямку повинні бути спрямовані на створення універсальної моделі ІТ, яка дозволить значно підвищити ефективність управління діяльністю підприємства.

Література

1. Дудник А.Д. Словник-довідник менеджера по управлінню конкурентоспроможністю для магістрів усіх форм навчання / Укл. А.Д. Дудник. – К.: КНЕУ, 1999. – 60 с.
2. Шегда А.В. Менеджмент: [навч. посібник] / А.В. Шегда. – К.: Знання, КОО, 2002. – 583 с.
3. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / В. О. Василенко. – К.: Центр навч. л-ри, 2005. – 504 с.
4. Кузнецова І.О. Визначення сутності дефініції "технологія управління" / І. О. Кузнецова // Вісник КНТЕУ. –2009. – № 1. – С. 55-62.
5. Курочкін О. С. Управління підприємством: [навч. посібник] / О. С. Курочкін. – К.: МАУП,1998. – 144 с.
6. Гриньов В. Ф. Інноваційний менеджмент: [навч.посібник] / В. Ф. Гриньов. – К.: МАУП, 2001. – 152 с.
7. Іллєнкова М.А. Інноваційний менеджмент [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.if.ua/book/138/9423.html.
8. Яновский А.М. Информационное обеспечение развития предприятия в условиях рыночной экономики / А.М. Яновский // НТИ. – 1997. – № 3. – С. 16-18.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Тарасова О. В., к.е.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Однією з найважливіших проблем сучасної економіки України є фінансова реструктуризація. Фінансова реструктуризація є об'єктивним і закономірним

явищем. Її спрямування залежить від багатьох чинників, які безпосередньо впливають на зміст трансформаційних процесів. Головним внутрішнім чинником економічного характеру є чітка визначеність з типом економічної системи, що формується в даній країні. Вкрай важливим чинником політичного характеру є підходи різних політичних сил до змісту трансформаційних процесів та наявність чи відсутність повної консолідації в суспільстві стосовно завдань і напрямів фінансової реструктуризації. Багато в чому це пояснюється тим, наскільки повно і точно переважна більшість громадян розуміє сутність трансформаційних процесів та усвідомлює їх необхідність і кінцеві результати. Відсутність консолідації у суспільстві дає можливість певним політичним силам стримувати реальні фінансові й економічні реформи. Тільки на основі повної консолідації суспільства фінансова реструктуризація може мати повноцінний характер [3].

Фінансова реструктуризація - це досить складне і різнопланове явище, що має різні прояви та наслідки. Вона має зовнішнє - організаційне, та внутрішнє - змістове наповнення. Зовнішнє наповнення полягає у зміні структурного співвідношення між окремими складовими фінансової системи та у структурних зрушеннях у складі фінансових ресурсів, доходів і видатків держави, юридичних і фізичних осіб. Водночас ці зміни є всього лише відображенням глибинного реформування суті та засад фінансових відносин у суспільстві, кардинальних змін в організації фінансової діяльності, перегляду цілей та пріоритетів. Не зрозумівши сутності цих змін, неможливо збагнути і зміст трансформаційних процесів в Україні.

Зовнішні чинники, що визначають змістове наповнення і темпи проведення фінансової реструктуризації, пов'язані з об'єктивними світовими процесами глобалізації економіки та інтеграцією України у міжнародну фінансову систему. Наша держава не може залишитись на узбіччі глобалізації і тому, здійснюючи фінансову реструктуризацію, має враховувати необхідність інтеграції своєї фінансової системи у світовий фінансовий простір. Інтеграційний процес має двосторонній характер. З одного боку, співпраця з міжнародними фінансовими інституціями, яка є ключовою в інтеграційних процесах, передбачає реалізацію певних їхніх вимог стосовно як забезпечення платоспроможності нашої держави, так і реструктуризації фінансового сектору. З іншого боку, реструктуризаційні процеси в жодному разі не можна розглядати як нав'язані ззовні необґрунтовані вимоги Міжнародного валютного фонду чи Світового банку. Це об'єктивна реальність і потреба самої України. Без цього неможливі повноцінні реформи та поступ до соціально орієнтованої економіки.

Однією із головних причин стримування розвитку української економіки є неефективна інноваційна політика, яка реалізується за умов порушення оптимальних співвідношень між національними заощадженнями та інвестиціями в господарський комплекс, скорочення обсягів накопичення, зменшення бюджетних капіталовкладень, неефективного використання прямих інвестицій в інноваційну діяльність [2]. Серед досить широкого кола проблем, що стосуються як фінансової системи у цілому, так і її окремих сфер та ланок, можна виділити п'ять ключових, що мають домінуючий характер [3]. Перша - відсутність системного підходу до фінансової реструктуризації. Реформи у сфері державних

фінансів, насамперед у бюджетній та податковій системах, на фінансовому ринку та в організації фінансів підприємств, здійснювались і продовжують здійснюватися розрізнено, без загальної їх ідеології та обгрунтованої стратегії і тактики.

Друга проблема, яка безпосередньо випливає з першої — надто повільний темп реформ. За подібного темпу реформ може виявитись, що коли врешті-решт ми здійснимо в повному обсязі і якісно все, що необхідно, то це вже нічого нам не дасть, оскільки всі ніші на світових ринках, на які потенційно претендує Україна, будуть заповнені.

Третя проблема — нечітка визначеність з конкретним напрямом реформ. Цілком очевидно, що залежно від обраного типу економічної системи і фінансової моделі суспільства визначаються і напрями та характер фінансової реструктуризації. Так, якщо ми намагатимемось розбудувати економічну систему за шведською моделлю, то потрібні зовсім інші реформи, ніж у разі прагнення сформувати в Україні економічну систему подібну, скажімо, німецькій. При цьому слід звернути увагу і на непродуманість та безсистемність використання технічної допомоги від окремих країн світу, коли в різних сферах допомогу надають різні країни. Це не сприяє формуванню фінансової системи України як єдиного цілісного організму, а досить часто веде до поєднання неузгоджених між собою елементів.

Четверта проблема лежить у площині управління трансформаційними процесами у широкому їх розумінні. Досі відсутня чітка стратегія і тактика фінансової реструктуризації, яка б визначала її напрями та складові, встановлювала послідовність, етапи і терміни проведення реформ, забезпечуючи їх системність та єдину цілеспрямованість. При цьому слід зазначити, що за весь минулий період було розроблено безліч різноманітних доктрин, концепцій і програм, які, однак, мали переважно декларативний характер. Суспільство повинно мати повну і правдиву інформацію про мобілізацію та використання усуспільнених коштів. Це стосується і бюджетного процесу, і державного запозичення, і податкової дисципліни, і фінансового контролю тощо.

І, нарешті, п’ята проблема пов’язана з відсутністю належної ефективності функціонування фінансової системи. На проблему нестачі фінансових ресурсів накладається ще й украй неефективне використання як власних, так і запозичених коштів. Між фінансовою реструктуризацією і ефективністю функціонування фінансової системи існує тісний взаємозв’язок. З одного боку, одним із головних завдань трансформації фінансової системи є підвищення її ефективності. З іншого боку, без забезпечення цієї ефективності неможлива і реструктуризація. Тому тільки на основі досягнення належної результативності можливі і необхідні фінансові реформи.

Ключовим завданням у побудові фінансової системи з позиції першої стадії її функціонування — ресурсного забезпечення виробництва національного продукту — є оптимізація розміщення фінансових ресурсів, в основі якого лежить визначення мінімально достатнього рівня самофінансування підприємств. Крім того, з позицій оптимізації структури розміщення фінансових ресурсів дуже важливо встановити рівень їх концентрації у страхових та резервних фондах.

В умовах реформування суспільних фінансів, місцевого самоврядування та територіальної організації влади, які переживає сьогодні Україна, особливої ваги набувають питання бюджетної децентралізації. Вона за своїм змістом покликана забезпечити перерозподіл дохідних джерел, повноважень між рівнями влади та забезпечити максимальне фінансове забезпечення як соціальних стандартів, так і проектів розвитку підвідомчих територій.

Головна ознака фінансової незалежності місцевих бюджетів – це володіння й самостійне розпорядження фінансовими ресурсами, розмір яких відповідає функціям і завданням, що покладаються на органи місцевого самоврядування. Прийняті протягом 2014-2015 рр. зміни до бюджетного законодавства передбачають визначення нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин, в контексті якої сформовано основні засади реформи бюджетно-податкової децентралізації.

Реформа бюджетної децентралізації відбувається в умовах спадної макроекономічної динаміки в регіонах України, що одразу не може забезпечити швидких результатів цього процесу. Водночас, аналіз виконання місцевих бюджетів показав, що реалізація реформи бюджетної децентралізації дала перші позитивні результати. Доходи місцевих бюджетів без урахування трансфертів у 2015 р. зросли до 120,5 млрд. грн., що на 19,4 млрд. грн., або на 19,1 % більше відповідного показника 2014 р. За січень-листопад 2016 р. до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування трансфертів) надійшло 131,9 млрд. грн., що складає 104,6 % від річного обсягу надходжень, затвердженого місцевими радами. Приріст надходжень до загального фонду проти січня-листопада 2015 р. склав 49,6 %, або +43,7 млрд. грн. [1].

Таким чином, за економічним змістом бюджетна децентралізація покликана підвищувати ефективність функціонування фінансової системи. Вдало проведена бюджетна децентралізація сприяє нарощуванню фінансового потенціалу території, активізації інвестиційної діяльності, стимулюванню підприємницької активності, що в підсумку зміцнює економічний потенціал та забезпечує довгострокове економічне зростання.

Накопичений досвід фінансової реструктуризації в Україні свідчить про те, що не всі завдання вирішуються вчасно, повною мірою та з належними результатами. Не завжди забезпечується комплексність реструктуризації, вирішення проблем окремих сфер і ланок фінансової системи необгрунтовано забезпечуються за рахунок інших. У процесі здійснюваної в Україні фінансової реструктуризації необхідно було не тільки створити нові фінансові інституції та змінити засади функціонування окремих сфер і ланок фінансової системи, а й сформувати новий фінансовий світогляд, який створив би передумови для використання досягнень сучасного фінансового менеджменту. Україна може зайняти належне їй місце серед провідних європейських країн тільки на шляху широкого і повного реформування економіки на засадах інноваційно-інвестиційного розвитку.

Література

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet.

2. Тарасова О.В. Проблеми реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку України / О. В. Тарасова // Економіка харчової промисловості, №1, 2009.-С.14-17.
3. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: Монографія / В. Федосов, В. Опарін, С. Льовочкін. – К.: КНЕУ, 2002. - 387 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ КОНТРОЛЮ ЗА ФОРМУВАННЯМ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Ощепков О.П., к.е.н., доцент, Магденко С.О., ст. викладач
Одеська національна академія харчових технологій

Процес господарської діяльності характеризує витрати ресурсів (матеріальних, трудових і фінансових), в результаті їх взаємодії створюється продукт або надається послуга. Фінансові результати і фінансовий стан підприємства буде залежить від того, наскільки ефективно були використані ресурси і наскільки вигідно були продані результати діяльності (товари або послуги).

Механізм контролю за ефективністю використання ресурсів і порядку формування фінансового результату є важливим інструментом у прийнятті управлінських рішень в реалізації стратегії розвитку підприємства. На теперішній час це важливий крок для подальшого розвитку економіки України, зменшення збитковості підприємств і збільшення наповнення бюджетів всіх рівнів.

Питання удосконалення механізму контролю за формуванням фінансових результатів повинно спиратись на Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Фінансовий результат – це прибуток або збиток, який отримує підприємство в результаті власної діяльності. Фінансовий результат відображає доходи і витрати за окремими видами діяльності, але в формі 2 «Звіт про фінансові результати» недостатньо інформації про конкретні джерела доходу і напрямки витрат за видами діяльності. В формі 5 «Примітки до фінансової звітності» більшість підприємств не відображає повної інформації, що дає підставу відносити до витрат статті, які зменшують фактичний дохід підприємства, зменшують суму податку на прибуток.

Головним завданням контролю за формуванням фінансового результату діяльності підприємства є забезпечення прозорості та достовірності його формування, що значним чином залежить від обґрунтованого співставлення доходів та витрат від різних видів діяльності, також відповідного впровадження рахунків і субрахунків обліку фінансових результатів, доходів і витрат за видами діяльності. При цьому, доходи і витрати повинні відображаються в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати отримання або сплати грошових коштів.

У П(С)БО №3 «Звіт про фінансовий результат» надається наступне значення доходу – це збільшення економічних вигод у виді отримання активів або зменшення зобов’язань, які приводять до зростання власного капіталу за умов, що оцінка доходу може бути достовірно визначена. Витрати – це зменшення економічних вигод у виді вибуття активів або збільшення зобов’язань, які

приводять до зменшення власного капіталу. Визначення фінансових результатів від різних видів діяльності значно підвищить аналітичність облікової інформації про фінансові результати підприємств, що необхідна як внутрішнім так і зовнішнім її користувачам для різних цілей, а також сприятиме значному спрощенню співставлення доходів та витрат. Ключовим показником фінансового результату є чистий прибуток, який залишається в розпорядженні підприємства.

Важливим моментом контролю за формуванням фінансового результату є визначення того, наскільки раціональна облікова політика на підприємстві, яка відображає вибір методу амортизації, методу оцінки вибуття запасів, нарахування резерву сумнівних боргів, систему рахунків і субрахунків, методу розподілу прибутку і т.ін, що безпосередньо впливає на фінансовий стан підприємства.

Виходячи з характеристики фінансових результатів, механізм контролю за формуванням фінансових результатів діяльності підприємства повинен бути спрямований на встановлення об'єктивної істини відносно достовірності, правдивості та законності відображення в бухгалтерському обліку і фінансової звітності доходів і фінансових результатів, нарахування податку на прибуток і своєчасного його перерахування до бюджету.

Контроль за формуванням фінансових результатів повинен виконувати низку функцій:

− інформаційну – для прийняття управлінських рішень;

− профілактичну;

– мобілізуючу – спрямована на впровадження новітніх методів і способів досягнення стратегічної мети підприємства та зростання прибутку.

Впровадження різних форм і методів контролю залежить від власника підприємства та наскільки він зацікавлений в об'єктивності розкриття інформації про формування фінансового результату. Це залежить як від зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Головний аргумент – це зовнішній фактор, який відображає державну політику розвитку бізнесу через фінансовий, ціновий, кредитний і податковий механізми. На скільки вони стимулюють або стримують розвиток «білого» бізнесу. Тому, для посилення контролю за формуванням фінансового результату необхідно двосторонній рух на зустріч один одному. Бізнес необхідно контролювати, так як безконтрольність породжує безпринципність і безвідповідальність. Результатом такої безконтрольності, або формального контролю, є те, що 70 % підприємств м'ясопереробної галузі України працюють тривалий час збитково (тобто декларують збитки), в той же час вони функціонують, вирішують власні проблеми і, навіть, розвиваються.

Виходячи з вищезазначеного, задачі контролю за формуванням фінансових результатів полягають в наступному:

1. Встановлення законності оформлення господарських операцій про діяльність підприємства в первинних документах та перевірки їх відображення в облікових регістрах.

2. Перевірка повноти відображення на рахунках бухгалтерського обліку виручки від реалізації продукції, іншої операційної діяльності, фінансової та інвестиційної діяльності, та інших доходів.

3. Контроль за дотриманням встановленого режиму фінансування різних витрат за рахунок прибутку.

4. Перевірка правильності ведення обліку фактичних витрат та наступного включення їх до собівартості продукції відповідно до облікової політиці.

5. Перевірка правильності та обґрунтування розміру прямих витрат, які віднесені до собівартості продукції.

6. Контролювати розрахунки за кредиторською та дебіторською заборгованістю з метою виявлення строків давності.

7. Вести контроль за правильністю нарахування податку на прибуток та своєчасного його перерахування до бюджету.

8. Перевірка розподілу і перерозподілу чистого прибутку відповідно до цільового призначення.

Контроль значно може бути ефективним в разі, коли формування фінансового результату буде вестись окремо по кожному напрямку діяльності і відображення цих результатів на окремих субрахунках. На нашу думку, такий аналітичний облік може дати позитивний результат в підвищенні ефективності використання ресурсів і скоротити нераціональні витрати.

Низка авторів, в тому числі, Бурлака С.М., Невгад Ю.О. Гавриленко О.Є. пропонують:

– для субрахунку 791 відкрити субрахунки третього порядку, тобто 7911 «Результат від операційної діяльності» та 7912 «Результат від іншої операційної діяльності»;

– до субрахунку 792 відкрити два рахунки третього порядку: 7921 «Результат від інвестиційної діяльності» та 7922 «Результат від фінансової діяльності» [2;3].

Ефективність контролю за формуванням фінансових результатів може бути досягнута тільки в об’єднанні всіх форм і методів контролю: зовнішнього (податкової служби, КРУ різного рівня, зовнішнього аудиту та інших структур) та внутрішньогосподарського контролю (внутрішній аудит, ревізійна комісія та інш.). Як правило, зовнішній контроль здійснюється за результатами суворого контролю. Внутрішній контроль повинен відображати доходи і витрати в поточному режимі, результати якого надають підставу для прийняття власнику тих чи інших управлінських рішень, тобто рішення тактичних задач. Внутрішній підсумковий контроль буде впливати на формування заходів по реалізації стратегії розвитку підприємства, на забезпечення його фінансової стійкості, платоспроможності і конкурентоспроможності на ринку.

Література

1. Про фінансовий облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.06.1999 р.№996-X1V

2.Бурлака С.М. Особливості визначення фінансових результатів діяльності підприємств// Управління розвитком. 2013. - №15. – С. 91-94

3.Гавриленко О.Є. Удосконалення обліку фінансових результатів на підприємствах міського транспорту// Технологический аудит и резервы производства. - №6(26). – 2015. – С.47 - 52

СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА

Ткачук Г.О., к.е.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Обліково-аналітична система – це система фіксації, збору, обробки та передачі в системі обліку інформації про господарські операції та процеси; відображення їх результатів у звітності підприємства; здійснення аналітичних розрахунків та забезпечення дієвого контролю достовірності та своєчасності обліку, звітності та аналізу з метою забезпечення менеджменту підприємства інформацією для здійснення оперативного та стратегічного управління [1].

Вивченню обліково-аналітичної системи та обліково-аналітичного забезпечення на підприємстві присвячено роботи Тітаренко Г.Б., Гудзинського О.Д., Камінської Т.Г., Яценко В.Ф., Усатової Л.В., Попової Л.В., Голячук Н.В., Гришанова Г.М., Костенко О.М., Ратушної О. П., Соколова Я.В., Гоголь Т.А. та інших.

У будь-якому випадку обліково-аналітичне забезпечення – це інформація необхідна для планування, розробки, ухвалення та реалізації управлінських рішень [2]. Вхідна інформація обліково-аналітичної системи представляє собою данні про господарські процеси та операції внутрішнього та зовнішнього середовища, облікову та корпоративну політику підприємства, задачі управління, зовнішню інформацію (нормативно-правова база, зміни законодавства). Вихідна інформація – оперативні, звітні та аналітичні дані для здійснення корпоративної політики та прийняття рішень в системі менеджменту.

Необхідно зазначити, що обліково-аналітична інформація є важливою для розвитку інноваційних процесів, тому повинна бути прозорою, достовірною та зрозумілою як для вітчизняних, та і зарубіжних інвесторів. Основними завданнями обліково-аналітичної системи вважаємо:

– моніторинг зовнішнього та внутрішнього середовища;
– облік господарських операцій за цільовими напрямами в системі бухгалтерського фінансового, податкового та статистичного обліку з додаванням не фінансових показників;
– контроль достовірності та своєчасності облікової інформації;
– аналіз результатів діяльності підприємства за вказаними напрямами;
– ідентифікацію економічних ризиків діяльності;
– контроль за збереженням та використанням матеріальних та нематеріальних ресурсів, за правильним відображенням усіх господарських операцій на етапах планування, обліку та за достовірністю аналітичних даних;
– планування діяльності підприємства, зокрема господарських операцій; видів діяльності: операційної, інвестиційної, фінансової, податкової; центрів відповідальності та підприємства загалом;
– формування аналітичних бюджетів як джерел акумулювання планової, облікової та аналітичної інформації;
– накопичення, обробка та передача інформації для забезпечення потреб управління;

– надання інформації в системі інвестування.

Основними категоріями для системної характеристики реєстрації, накопичення, обробки та передачі обліково-аналітичної інформації є: функції системи, підсистеми та елементи системи, взаємозв'язок між елементами системи, забезпечення функціонування системи, вхідна та вихідна інформація. Функції обліково-аналітичної системи: реєстраційно-моніторингова (реєстрація та моніторинг вхідної інформації про рух майна, господарські операції та процеси, результати діяльності), інформаційна (збір, накопичення, систематизація, обробка, зберігання та передача інформації), контрольна (забезпечення достовірності та своєчасності інформації, контроль збереження майна, своєчасності проведення розрахунків, правильності визначення основних економічних показників), аналітична функція (оцінка результатів діяльності, визначення тенденцій фінансово-економічного розвитку, виявлення та ідентифікація основних ризиків), прогнозного планування діяльності. Основним джерелом інформації в обліково-аналітичній системі вважаються дані бухгалтерського обліку, який використовується для аналізу [3].

На наш погляд, обліково-аналітична система, як інформаційна система підприємства, є набагато ширшою та має включати такі підсистеми: облікова підсистема, підсистема іншої нефінансової інформації, підсистема звітності підприємства, аналітична підсистема, підсистема бюджетування, підсистема внутрішнього контролю, підсистема корпоративного контролю (табл.1) [4].

Таблиця 1 – Відповідність елементів обліково-аналітичної системи

Підсистеми обліково-аналітичної системи	Елементи підсистеми	Місце реалізації функцій підсистеми
1.Облікова підсистема	Первинний облік	За місцем здійснення господарських процесів (операцій)
	Оперативний облік	У виробничих та обслуговуючих підрозділах
	Статистичний облік	Бухгалтерія
	Аналітичний облік	За центрами відповідальності
	Синтетичний бухгалтерський облік	Бухгалтерія
	Управлінський облік	Бухгалтерія
	Податковий облік	Бухгалтерія
2.Підсистема іншої нефінансової інформації	Інформація щодо кадрового потенціалу	Відділ кадрів
	Інформація щодо техніко-технологічного потенціалу	Техніко-технологічна служба
	Інформація щодо обігу цінних паперів	Комерційний відділ
	Інформація щодо стану судових процесів та стану розрахунків тощо	Юридичний відділ
3.Підсистема звітності підприємства	Управлінська звітність	Підрозділи підприємства
	Статистична звітність	Бухгалтерія
	Фінансова звітність	Бухгалтерія
	Податкова звітність	Бухгалтерія
	Спеціальна звітність	Бухгалтерія
4.Аналітична підсистема	Поточний аналіз ефективності ключових господарських операцій та процесів	Аналітичний відділ
	Аналіз результатів господарської діяльності	Аналітичний відділ

	Фінансовий аналіз	Аналітичний відділ
	Стратегічний аналіз	Аналітичний відділ
5.Підсистема бюджетування (планування)	Бюджетування	Планово-економічний (комерційний) відділ
	Аналіз виконання планів (бюджетів)	Аналітичний відділ
	Укладання прогнозів	Аналітичний відділ
6.Підсистема внутрішнього контролю	Тестування системи внутрішнього контролю	Відділ внутрішнього контролю (аудиту)
	Моніторинг	За місцем здійснення господарських процесів (операцій)
	Методичні прийоми та процедури внутрішнього контролю (документальний контроль, фактичний контроль (в т.ч. інвентаризація), експертиза	Відділ внутрішнього контролю (аудиту)
7.Підсистема корпоративного контролю	Визначення корпоративної та облікової політики	Загальні збори товариства
	Контроль дотримання прав акціонерів	Спостережна (наглядова) Рада товариства

Як показує табл.1 обліково-аналітична інформація формується не тільки в бухгалтерії, а і в усіх інших підрозділах підприємства, в яких здійснюються господарські операції та процеси.

Будь-яка система не може ефективно функціонувати без відповідного забезпечення (підтримки), яке, на наш погляд, розподіляється, на технічне, організаційне, фінансове, нормативно-правове, методичне (табл. 2).

Таблиця 2 – Елементи забезпечення обліково-аналітичної системи

Елементи забезпечення	Зміст забезпечення
Технічне забезпечення	використання новітніх технологій первісного обліку, обробки та передачі облікової інформації, укладання та подання зовнішньої та управлінської звітності, проведення аналітичних розрахунків, тестування системи внутрішньогосподарського контролю, моніторингу окремих облікових процесів тощо
Організаційне забезпечення	наявність затвердженої облікової політики, обліково-аналітична регламентація (розподіл обліково-аналітичних обов'язків між структурами підприємства, розробка посадових інструкцій та положень по кожній обліково-аналітичній структурі (в т.ч. бухгалтерії, підрозділу внутрішнього контролю (аудиту), економічного підрозділу тощо), схема документообігу
Фінансове забезпечення	наявність фінансових коштів для розвитку обліково-аналітичної системи (оновлення технічного забезпечення, отримання інформації, оплата та стимулювання праці, підвищення кваліфікації та стажування тощо)
Нормативно-правове забезпечення	інформаційна підтримка нормативно-правової бази обліку, аналізу та аудиту; розробка внутрішніх нормативних документів (інструкцій, правил, схем тощо)
Методичне забезпечення	наявність внутрішніх стандартів (правил), за якими здійснюється процес реєстрації, збору, обробки та передачі інформації в межах обліково-аналітичної системи з метою задоволення оперативних, поточних та стратегічних потреб системи управління

Між підсистемами обліково-аналітичної системи виникають відповідні взаємовідносини:

1. Облік забезпечує збір, фіксацію, моніторинг та накопичення вхідної інформації, забезпечує своєчасність та достовірність передачі інформації для укладання звітності, проведення аналізу та здійснення контролю.

2. Звітність підприємства узагальнює облікову інформацію та є джерелом інформації для аналізу та контролю.

3. Аналіз здійснюється за даними обліку та звітності, забезпечує систему контролю та бюджетування поточною та стратегічною інформацією.

4. Бюджетування надає підсистемі аналізу базу для порівняння та оцінки дотримання встановлених стандартів та норм витрат.

5. Внутрішньогосподарський контроль здійснюється за даними обліку, аналізу та бюджетування та забезпечує збереження активів, дотримання встановлених лімітів, своєчасність розрахунків та виконання інших зовнішніх зобов'язань, виступає стимулом своєчасності обліку.

Виходячи із вищенаведеного вважаємо за необхідне виділити наступні пріоритетні напрями розвитку обліково-аналітичної системи підприємства:

– розробка власних підходів до корпоративної та облікової політики підприємства з визначенням основних управлінських завдань та вимог до внутрішньогосподарської звітності;

– подальший розвиток підсистеми внутрішнього контролю для забезпечення достовірності та своєчасності обліково-аналітичної інформації та збереження майна;

– вдосконалення підсистеми моніторингу та ідентифікації економічних загроз задля покращення фінансово-економічної безпеки підприємства;

– повна автоматизація системи фіксації, накопичення, обробки та передачі обліково-аналітичної інформації кожної підсистеми обліково-аналітичної системи підприємства;

– створення умов для зростання обліково-аналітичної грамотності працівників та вдосконалення всіх елементів забезпечення обліково-аналітичної системи підприємства.

– інтеграція до міжнародної системи обліку та звітності з метою формування прозорої інформаційної системи інвестиційно-інноваційного процесу.

Література

1. Ткачук Г.О. Завдання, зміст та склад обліково-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства / Обліково-аналітичне забезпечення в умовах управління фінансово-економічною безпекою підприємства: монографія // [В.В. Немченко, Н.М. Купріна, Г.О. Ткачук та ін.]: за заг. ред. д.е.н., проф. В.В.Немченко; ОНАХТ. – Одеса: Фенікс, 2015. – 360 с. – С. 9-21.

2. Усатова Л.В. Формирование управленческой и налоговой составляющей учетно-аналитической системы расходов в условиях неопределенности в период трансформации международных стандартов финансовой отчетности / Автореф док. эконом. наук 08.00.12. – Орел. – 2008. – 48 с.

3. Ратушна О. П. Обліково-аналітичне забезпечення аналізу фінансових результатів /О.П.Ратушна//Облік і фінанси АПК.-2012.–№ 1. – С. 72–76.

4. Ткачук Г.О. Призначення, задачі та структура обліково-аналітичної системи підприємства / Науково-методичні аспекти обліково-аналітичної системи підприємства: монографія // [В.В. Немченко, Ф.А. Трішин, Л.В. Іванченкова, Н.М. Купріна, Г.О. Ткачук та ін.]: за заг. ред. д.е.н., проф. В.В.Немченко; Одеська національна академія харчових технологій. – Одеса: Фенікс, 2016. -352 с. - С.9-22.

СУЧАСНИЙ СТАН ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ПРАЦІВНИКІВ

Євтушевська О.О., к.е.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Заробітна плата - це одна з найскладніших економічних категорій і одне з найважливіших соціально-економічних явищ. Оскільки вона, з одного боку, є основним (і часто єдиним) джерелом доходів найманих працівників, основою матеріального добробуту членів їхніх сімей, а з іншого боку, для роботодавців є суттєвою часткою витрат виробництва і ефективним засобом мотивації працівників до досягнення цілей підприємства, то питання організації заробітної плати і формування її рівня разом з питаннями забезпечення зайнятості складають основу соціально-трудових відносин у суспільстві, бо включають нагальні інтереси всіх учасників трудового процесу.

З 01.01.2016 р. відповідно до Закону України від 24.12.2015 року № 909-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році» введена єдина ставка податку на доходи фізичних осіб18 %, замість колишніх 15 і 20 [1].

За ставкою 18 відсотків оподатковуються більшість видів доходів, визначених розділом IV Податкового кодексу України (далі – ПКУ) [2], у тому числі, але не виключно:

− доходи, одержані, у формі заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які виплачуються (надаються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами;

− доходи, отримані від надання майна в лізинг, оренду або суборенду (строкове володіння та/або користування);

− частина доходів отриманих платником податку - нерезидентом від операцій з нерухомим (рухомим) майном;

− доходи у вигляді спадщини (подарунку), що успадковуються (приймаються у дарунок) спадкоємцем (обдарованим) від спадкодавця (дарувальника) - нерезидента, або успадковуються (приймаються у дарунок) спадкоємцем (обдарованим) - нерезидентом від спадкодавця (дарувальника)- резидента;

− іноземні доходи, отримані платником податку – резидентом;

− оподатковуваний дохід (прибуток), не включений до розрахунку загальних оподатковуваних доходів минулих податкових періодів та самостійно виявлений у звітному періоді платником податку або нарахований контролюючим органом згідно із ПКУ;

− сума заборгованості платника податку за укладеним ним цивільно-правовим договором, за якою минув строк позовної давності та яка перевищує суму, що становить 50 відсотків місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, крім сум податкової заборгованості, за якими минув строк позовної давності згідно з розділом II ПКУ,

що встановлює порядок стягнення заборгованості з податків, зборів і погашення податкового боргу;

− сума надміру витрачених коштів, отриманих платником податку на відрядження або під звіт та не повернутих у встановлені законодавством строки, розмір якої обчислюється відповідно до п. 170.9 ст. 170 ПКУ;

− кошти або майно (нематеріальні активи), отримані платником податку як хабар, викрадені чи знайдені як скарб, не зданий державі згідно із законом, у сумах, які визначені обвинувальним вироком суду незалежно від призначеної ним міри покарання;

Ставка податку 15 % встановлена для пенсій, щомісячного довічного грошового утримання, які отримуються платником податку з Пенсійного фонду України або бюджету згідно із законом, в частині перевищення над триразовим розміром мінімальної зарплати, встановленої на 1 січня (у розрахунку на місяць). Ставка податку 0 %. встановлена безпосередньо в п. 167.3 ст. 167 ПКУ та застосовується до:

− вартості власності, що успадковується (приймається у дарунок) членами сім'ї спадкодавця (дарувальника) першого ступеня споріднення;

− вартості власності (об’єкт нерухомості, рухомого майна, зокрема: предмет антикваріату або витвір мистецтва; природне дорогоцінне каміння чи дорогоцінний метал, прикраса з використанням дорогоцінних металів та/або природного дорогоцінного каміння; будь-який транспортний засіб та приладдя до нього;

− вартості власності (об’єкт нерухомості, рухомого майна, зокрема: предмет антикваріату або витвір мистецтва; природне дорогоцінне каміння чи дорогоцінний метал, прикраса з використанням дорогоцінних металів та/або природного дорогоцінного каміння; будь-який транспортний засіб та приладдя до нього; інші види рухомого майна), що успадковується (приймається у дарунок) дитиною – інвалідом;

− грошових заощаджень, поміщених до 2 січня 1992 року в установи Ощадного банку СРСР та державного страхування СРСР, що діяли на території України, а також у державні цінні папери

Водночас ставка податку для доходів, отриманих платником податку - резидентом від продажу нерухомого (рухомого) майна, спадщини (подарунку), в частині що підлягає оподаткуванню залишено без змін – 5 відсотків.

Уточнено розмір податкової соціальної пільги для будь – якого платника податку, що дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленого на 1 січня звітного податкового року (раніше це була тимчасова норма, яку подовжували з року в рік).

З 1 січня 2017 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 06.12.2016 р. № 1774-VIII [3]. В Україні змінюється значення самого терміну «мінімальна зарплата». Ця державна гарантія працівників стосується не окладу, а заробітної плати працівника за місяць в цілому. Таким чином, роботодавець зобов’язаний щомісяця виплачувати

працівнику із повним робочим днем заробітну плату у мінімальному розмірі, яка може складатися з:

- окладу,
- систематичних премій,
- інших постійних доплат (окрім доплати за роботу в несприятливих умовах праці та підвищеного ризику для здоров'я за роботу в нічний та надурочний час, роз'їзний характер робіт, премії до святкових і ювілейних дат).

Таке правило не буде працювати у випадках укладення трудового договору про роботу на умовах неповного робочого часу, а також при невиконанні працівником в повному обсязі місячної/годинної норми праці. У цих випадках мінімальна заробітна плата виплачуватиметься пропорційно виконаній нормі праці. Розмір мінімальної заробітної плати вже не буде змінюватися протягом року залежно від перегляду прожиткового мінімуму. Але, як і раніше, він буде встановлюватися ВРУ не рідше одного разу на рік у Законі про Держбюджет. За Держбюджетом на 2017 рік [4] її розмір становить 3200 грн.

Заробітну плату або посадові оклади вже **н**е будуть розраховувати на основі мінімальної заробітної плати.

Визначати їх потрібно на рівні не нижче за прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на 1 січня календарного року (у 2017 році – 1600 грн). Механізм оподаткування доходів працівників покликаний, організувати, упорядкувати відносини з приводу мобілізації податкових платежів з громадян, які є одним з головних джерел доходів, до бюджету. Метою податкового регулювання є динамічне збільшення податкових надходжень з фізичних осіб тобто посилення його фіскального значення, а також активізація регулюючої функції.

Можливість зниження податкового навантаження на малозабезпечені верстви населення і громадян, що отримують заробітну плату в межах прожиткового мінімуму та його помірковане підвищення для платників, що мають середні та високі доходи можна розглядати як регулюючий потенціал особистого оподаткування. Такий підхід забезпечуватиме приведення особистого прибуткового оподаткування у відповідність з принципами вертикальної і горизонтальної рівності.

Таким чином, прогресивне оподаткування, принаймні заробітної плати, є досить діючим засобом розв'язання як фіскальних, так і соціальних завдань державної податкової політики.

Важливою складовою податкової реформи в Україні має стати саме реформування справляння податку з доходів фізичних осіб на основі побудови більш досконалого механізму оподаткування кожного з доходів, що сприятиме реалізації як фіскального так і регулюючого потенціалу особистого оподаткування.

Література

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» від 24.12.2015 № 909-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T150909.html

2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://buhgalter911.com/uk/normativnaya-baza/nalogovyi-kodeks/
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 06.12.2016 р. № 1774-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1774-19.
4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» від 21.12.16 р. № 1801-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1801-19.

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТОКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Мельник Ю. М., к.е.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Сучасна тенденція світового розвитку полягає у пошуку, підготовці та реалізації інновацій, що дає змогу випускати наукомістку, високотехнологічну продукцію. У випадку харчової промисловості, результатом впровадження інновацій є випуск більш якісних продуктів харчування, що в свою чергу призводить до більш здорового населення. Впровадження інновацій у харчову промисловість України дозволить не тільки випускати більш якісну продукцію, а буде також позитивно впливати на економічну ситуацію в державі. Інновація – це процес створення або удосконалення, якоїсь технології, товару або послуги, або рішення управлінського характеру, які суттєво покращують виробництво та дає змогу підприємству стати більш успішним за своїх конкурентів [1].

У 1909 році відомий американський спеціаліст з менеджменту Пітер Дракер, сказав: «Щоб мати майбутнє, треба бути готовим зробити щось нове». Однодумець Дракера, Йозеф Шумпетер, австро-американський економіст, продовжив досліджувати тематику інновацій та прийшов до висновку, що « прибуток може бути отриманий лише в результаті переваг, які дає інновація». Тепер це висловлювання називають теоремою Шумпетера [2].

Сучасна тенденція світового розвитку полягає у пошуку, підготовці та реалізації інновацій, що дає змогу випускати наукомістку, високотехнологічну продукцію. У випадку харчової промисловості, результатом впровадження інновацій є випуск більш якісних продуктів харчування, що в свою чергу призводить до більш здорового населення.

Техніка і технології у наш час неможливі без втілення в них наукових досягнень. Якщо раніше наука існувала як відокремлена від суспільного життя сфера діяльності, то тепер вона все більше впроваджується у повсякденне життя. Сучасний етап інноваційного розвитку пов’язаний з такими напрямками діяльності, як: роботизація, автоматизація, біотехнології, інформатика, енергозберігаючі технології та використання альтернативних джерел енергії, завдяки яким можна зменшити витрати підприємства та збільшити його дохід. Впровадження інновацій у харчову промисловість України дозволить не тільки

випускати більш якісну продукцію, а буде також позитивно впливати на економічну ситуацію в державі [3].

Так підприємства будуть випускати більш якісну продукцію, як наслідок вона зможе вийти на нові ринки та збільшити свої доходи. Завдяки збільшенню прибутку буде рости рівень виплат податків до бюджету, а також розширюватись виробництво, що забезпечить нові робочі місця. Інноваційний розвиток, інноваційно-технологічна модернізація підприємств проходить в України дуже повільними темпами. Це обумовлене, насамперед, неефективним фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку з боку держави, так більша частина коштів затрачених на дослідження інновацій припадає на власні кошти підприємств [4].

У нашій держав більшість підприємств харчової промисловості належать до малого бізнесу. Нажаль саме ця ланка бізнесу характеризується в Україні низьким рівнем інноваційного розвитку. Але на такі негативні тенденції є свої причини. По-перше, це низький попит на інновації, через монополізацію економіки, недосконалу та слабку конкуренцію. По-друге, це невисокі доходи покупців, через які вони не готові купляти більш дорогу, але якісну продукцію та як наслідок, нестача коштів на підприємствах для впровадження інновацій. По-третє, дуже мало кваліфікованих кадрів, так на сьогодні лише 5% працездатного населення висококваліфіковані фахівці, а у розвинених країнах частка такого населення становить майже 50%.

Четверта причина полягає у відсутності достатньої кількості наукових лабораторій, інститутів, які б займалися дослідженням та випуском на ринок інновацій [5].

Перш за все треба підвищити обсяги державного фінансування дослідження інновацій, та впровадження їх на підприємствах. Наприклад, у розвинутих країнах, держава покриває до половини витрат пов’язаних з розробкою технологічних інновацій та від половини до трьох четвертих витрат пов’язаних з фундаментальними дослідженнями. Також поліпшити ситуацію з розвитком інновацій на підприємствах харчової промисловості, можна спираючись на досвід таких розвинених країн, як США, Італія, Німеччина, які використовували методи для стимулювання інноваційного розвитку:

• впровадження пільгового оподаткування;

• надання субсидій та пільгових кредитів підприємствам харчової промисловості.

Проаналізувавши світові тенденції експерти пропонують дослідження та впровадження технологічних інновацій віднести до пріоритетного напрямку розвитку підприємств харчової промисловості, так як саме технічний та технологічний рівні виробництва на вітчизняних підприємствах доволі низький. Також перспективним напрямком розвитку є виробництво якісної продукції з чистої високоякісної сировини та виробництва палива з відходів виробництва харчової промисловості. Але це неможливо зробити без впровадження інновацій на підприємствах України. У наш час інноваційний розвиток в Україні, та у харчовій промисловості зокрема розвивається дуже повільними темпами. Цю ситуацію можна виправити лише підвищивши державну підтримку як з фінансової сторони, так і з боку законодавства. Також одним з пріоритетних напрямів повинно буті відкриття науково-дослідницьких лабораторій які б

спеціалізувалися на харчовій промисловості. Без цих мінімальних дій, промисловість нашої держави далі буде сильно відставати на міжнародній арені від своїх конкурентів.

Література

1. Сумець О.М., Ігнатова Є.М., «Товарна інноваційна політика», [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1452010650421/marketing/traktuvannya_ponyattya_innovatsiya_osnovni_oznaki_innovatsiyi
2. Інновації харчової промисловості. Оздоровчі харчові продукти як основний об'єкт інновацій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://enuftir.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/630/3/1106%20_1_.pdf
3. Безродна С.М., Хащева Т.П. Інноваційний розвиток діяльності підприємств харчової промисловості на сучасному етапі розвитку економіки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://intkonf.org/bezrodna-sm-hascheva-tp-innovatsiyniy-rozvitok-diyalnosti-pidpriemstv-harchovoyi-promislovosti-na-suchasnomu-etapi-rozvitku-ekonomiki/
4. Журнал «Вісник», №40, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/7628
5. Губіна В.В., «Інновації як фактор конкурентоспроможності в харчовій промисловості», [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3764

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Баранюк Х.О., аспірант
Одеська національна академія харчових технологій

Ефективне функціонування будь-якого підприємства залежить, в першу чергу, від ефективності його діяльності та конкурентоспроможності, від якої залежить швидкість просування виробленої підприємством продукції, підвищення попиту та отримання можливості покращення фізичних та якісних характеристик продукції для задоволення вибагливих покупців, зайняття вагомої позиції на ринках, а також отримання значних переваг перед іншими товаровиробниками тощо.

Попередні дослідження показали, що в умовах сучасного високого рівня конкуренції, мінливості факторів, які впливають на економічні процеси в Україні, що пов'язано з відкритістю національного ринку, вітчизняним підприємствам для забезпечення власної стабільності функціонування на ринку, можливості лідирування на ньому, залучення інвестицій, можливості приймати участь у масштабних, а отже і прибуткових проектах, реалізації власної продукції у більшому обсязі на більш вигідних умовах [1,с.30], необхідно, забезпечити конкурентоспроможність підприємства і ефективно управляти [2,с.113]. Особливо, це є важливим саме для харчової промисловості, як галузі, що формує та впливає на продовольчу безпеку країни та її економічний рівень в цілому. Проведені дослідження показали, що саме для розвитку підприємств малого

бізнесу, який є важливим для підвищення ефективності діяльності підприємств харчової промисловості і забезпечення їх конкурентоспроможності та, відповідно, для покращення стану економіки в країні, необхідно провести дослідження факторів впливу зовнішнього середовища та розглянути сучасні методи оцінювання конкурентоспроможності підприємств.

Як показало дослідження [2, с. 114-115], не існує єдиного системного підходу в виборі методу оцінки конкурентоспроможності для підприємства, яких є велика кількість, особливо це стосується підприємств саме малого бізнесу, як однієї із специфічних ланок економіки країни. Проведений аналіз публікацій вчених [2, с. 115] стосовно застосування конкретних методів оцінки конкурентоспроможності підприємства, показав, що жоден з авторів не виділяє якийсь певний метод, а найбільш ефективним, на їх думку, є застосування симбіозу методів для оцінки конкурентоспроможності або певних конкретних методів окремо у кожній ситуації та за певними умовами, що склалися на підприємстві. При цьому, було виявлено, що найбільш простим і доступним у застосуванні вважається метод, побудований на теорії ефективної конкуренції, який, як правило, застосовується дослідниками більш часто. Ми згодні з вченими [3], які зазначають, що для розрахунку конкурентоспроможності, необхідно розділити показники на чотири групи, кожна з яких потребуватиме окремого аналізу та розрахувати коефіцієнт конкурентоспроможності підприємства [2; 3, с. 116; 4].

Ми згодні з К.О. Васьковською [5; 6, с. 53-55], яка при пошуку найефективнішого методу забезпечення конкурентоспроможності на підприємстві виділила поняття «компетитівність функціонування підприємства» та об'єднала два методи, а саме метод побудований на основі теорії ефективної конкуренції - метод оцінювання ефективності та компетитівності функціонування підприємства [5; 6, с. 54], що було представлено автором у вигляді КЕФ-аналізу (комплексний методичний підхід до аналізу конкурентоспроможності підприємства), який дозволяє проаналізувати ефективність діяльності промислового підприємства та його компетитівність у комплексі, за допомогою певної системи показників [2, с. 116], але слід зауважити, що даний метод оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства лише частково підходить для оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств малого бізнесу, так як не приймає до уваги специфіку ведення та управління саме малим бізнесом [2, с. 116-117].

На нашу думку, при виборі певного методу оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства, необхідно враховувати обмеження, які базуються на теорії обмежень, що розглядається вченими як спосіб управління операційною діяльністю підприємства. Так, як зазначає С. Голов [7, с. 40], «теорія обмежень (ТОС - Theory of Constrains) - це теорія управління, згідно з якою кожне підприємство має принаймні одне обмеження, яке заважає йому заробляти гроші». С. Голов зазначає, що у ТОС обмеженням вважається все, що обмежує продуктивність підприємства та перешкоджає йому у досягненні головної мети – отримання прибутку, а процес вдосконалення у ТОС групується на аналізі та управлінні обмеженнями. На наш погляд, такі обмеження найчастіше виникають саме в операційній діяльності підприємства. Ключовими показниками, що розраховуються для оцінки рівня конкурентоспроможності при застосуванні ТОС

є продуктивний маржинальний дохід, запаси та операційні витрати [7, с. 40]. Так, К.О. Васьковська при формуванні показників для аналізу ефективності окремих видів операційної діяльності підприємства для проведення аналізу ефективності його функціонування виділяє часткові показники, а саме: маржинальний прибуток, маржинальний прибуток на одиницю, коефіцієнт маржинального прибутку, критичний обсяг виробництва, показники безпеки основної операційної діяльності та відносить їх до групи показників безпеки основної операційної діяльності підприємства [5]. Тому при застосуванні методу компетитивності, а отже й КЕФ-аналізу й в тому числі аналізу ефективності окремих видів діяльності підприємства необхідна певна його адаптація для підприємств малого бізнесу з врахуванням саме теорії обмежень.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити висновки:

- в наш час неможливим є виділення конкретного, найефективнішого та найоптимальнішого для всіх підприємств методу оцінки рівня конкурентоспроможності, кожен з методів має як свої певні переваги так і значні недоліки;
- як показала практика, жоден з досліджених методів підвищення рівня конкурентоспроможності не враховує особливості підприємств саме малого бізнесу;
- найбільш узагальнюючим методом, на наш погляд, є КЕФ-аналіз, що об'єднує у собі декілька ефективних методів, але який також не враховує особливості управління підприємствами малого бізнесу і через це потребує певної адаптації та трансформування, для чого необхідні подальші дослідження;
- ефективним, на наш погляд, є вдосконалення методу компетитивності через врахування теорії обмежень, що потребує подальших досліджень.

Література

1. Баранюк Х.О. Analysis and structuring of external and internal factors of influence on competitiveness of enterprise/ Х.О. Баранюк // Економіка харчової промисловості. – 2017. – Т. 9, Вип. 1. – С. 30 - 37.
2. Баранюк Х.О. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємств: дослідження та удосконалення/ Х.О. Баранюк // Інноваційна економіка. – 2017. – № 5-6 (69). – С. 113 - 118.
3. Конкурентоспособность продукции и предприятия: [Монография] / [Буркинский Б.В., Лазарева Е.В., Агеева И.Н. и др.]; науч. ред. Б.В. Буркинский. – Одесса: ИПРЭЭИ НАН Украины, 2002. – 132 с.
4. Баранюк Х.О. Підприємства малого бізнесу: дослідження методів аналізу конкурентоспроможності/Розвиток фінансової системи сучасного підприємства: обліково-аналітичний аспект: монографія / [В.В. Немченко, Л.В. Іванченкова, Г.О. Ткачук, Н.М. Купріна та ін.] ; за аг. ред.. доктора екон. наук, проф. В.В. Немченко; ОНАХТ. – Одеса: Фенікс, 2017. – С. 205-217
5. Васьковська К.О.: Розвиток управління конкурентоспроможністю підприємств харчової промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)»/ К.О. Васьковська – Одеса, 2015. – С. 8-12.

6. Васьковская Е.А. Методический подход к анализу конкурентоспособности деятельности предприятий винодельческой промышленности/ Е.А. Васьковская // Социально-экономические явления и процессы. – 2013. – № 1 (047). – С. 52- 56.
7. Голов С. Управлінський облік на основі теорії обмежень/С. Голов// Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 6 – С. 40 - 48.

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТВОРЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВАМИ ГАЛУЗІ ХЛІБОПРОДУКТІВ

Гордієнко Л.Л., к.т.н., доцент, Відоменко І.О., к.е.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Вступ. З посиленням конкурентної боротьби, як всередині країни, так і на зовнішніх ринках, українським підприємствам необхідно застосовувати стратегічний інструментарій для підвищення власної конкурентоспроможності. Основним стратегічним інструментом підвищення конкурентоспроможності підприємства є ефективна конкурентна стратегія, яка дозволить підприємству створити та підтримувати довготривалу конкурентну перевагу.

Матеріали і методи. Над проблемою створення та підтримки довготривалої конкурентної переваги працює величезна кількість вчених та практиків, серед яких: М. Портер, А.Дж. Стрікленд, А.А. Томпсон, І.Ансоф, О.С. Віханський, В.Д. Маркова, С.А. Кузнєцова, Г.В. Козаченко, А.Є. Воронкова, Є.Н. Коренєв, О. Пушкарь, О.Трідєд, Ю.А. Юданов, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Рожок, Т.А. Репіч та ін.[1-4]. Однак в цих дослідженнях мало приділено уваги практичним питанням формування довготривалої конкурентної переваги підприємств галузі хлібопродуктів. Тому обрана тема дослідження є актуальною, метою ж даного дослідження є обґрунтування необхідності підвищення кваліфікації персоналу, як дієвого інструменту формування конкурентної стратегії, та визначення основних категорій персоналу підприємств галузі хлібопродуктів, які потребують першочергового та регулярного підвищення кваліфікації через їх безпосередній вплив на конкурентну стратегію підприємства.

Для досягнення поставлених цілей в процесі даної роботи використовувалися такі методи: аналізу, синтезу, логічного узагальнення і порівняння.

Результати дослідження. В своїй роботі «Стратегія конкуренції» М.Портер[2] представляє три види стратегій, спрямованих на підвищення конкурентноздатності (рис. 1). Компанія, яка хоче створити собі конкурентні переваги, повинна зробити стратегічний вибір, щоб не «втратити своє обличчя». Для цього є три загальні стратегії: 1) лідирування у зниженні витрат; 2) диференціація; 3) фокусування (особлива увага).

Стратегія лідирування у витратах, відповідно до автора концепції М.Портера[2], має за мету створення сталої переваги над конкурентами за рівнем витрат і її подальше використання для опанування часткою ринку за рахунок більш низьких цін або отримання додаткового прибутку від продажу продукції за

цінами конкурентів. Слід зазначити, що конкурентну перевагу в низьких витратах рекомендується створювати підприємствам, які працюють на зрілих висококонкурентних ринках, таких, наприклад, як ринок борошна України. Борошно є продукцією з жорстко стандартизованими показниками якості. Слід зазначити, що ринок борошна вміщує два різні, з точки зору поведінки споживача, сегменти: з кінцевими споживачами та зі споживачами-підприємствами, причому основними споживачами борошна є виробники хліба і хлібобулочних виробів, виробники кондитерських та макаронних виробів.

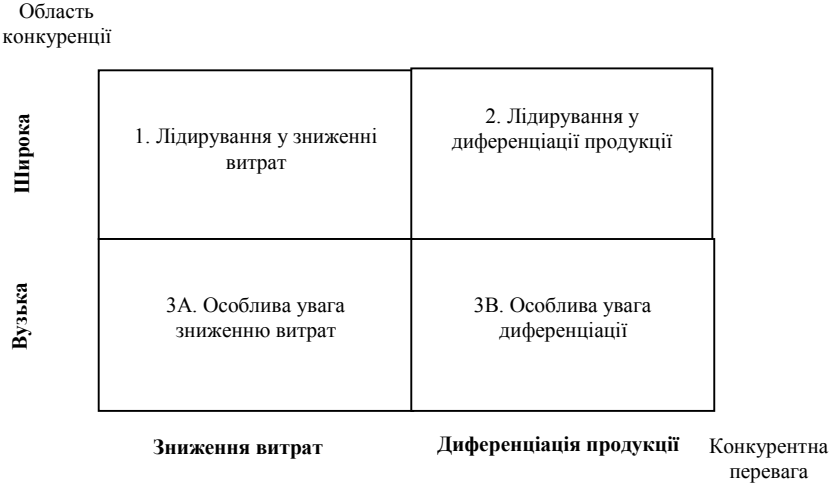

Рис. 1 Чотирьохклітинна матриця М.Портера, яка ілюструє вибір стратегії [2]

У зв'язку з цим, як можливості диференціації продукції, так і можливості застосування нецінової конкуренції обмежені. Це пов'язане, насамперед з тим, що закупку для підприємств здійснюють професіонали і зацікавити їх рекламою, торговою маркою або вдаваними специфічними характеристиками борошна важко. Їх цікавлять певні стандартні показники якості в борошні, які впливатимуть на якість їхньої готової продукції, та витрати на придбання сировини, а не інтенсивність реклами або визнаність торгової марки постачальника.

Реалізація стратегії лідирування у витратах потребує впровадження: управлінських технологій бюджетування та контролінгу; енергозберігаючих та ресурсозберігаючих технологій.

Усі перераховані заходи потребуватимуть підвищення кваліфікації відповідних категорій персоналу. Так, впровадження технологій бюджетування та контролінгу, перш за все, вимагатиме навчання адміністративно-управлінського персоналу сучасним методам: планування та контролю витрат, розробки планових бюджетів та прийняття ефективних управлінських рішень, направлених на реалізацію обраної конкурентної стратегії. Енергозберігаючі технології вимагають від колективу знань з енергоменеджменту, і відповідальними за

практичне застосування цих знань на підприємстві мають стати головний інженер та головний енергетик, тому для цих категорій персоналу необхідне регулярне підвищення кваліфікації на курсах та семінарах з енергоменеджменту. Впровадження ресурсозберігаючих технологій потребує постійного оновлення знань в різних сферах всього колективу.

Сутність стратегії диференціації полягає у створенні підприємством продукції з унікальними, специфічними властивостями, частіше за все, підкріпленими торговою маркою. Успішне використання цієї стратегії дозволяє підвищити ціну на продукцію, а також збільшити обсяги її продажу за рахунок збільшення кількості покупців, яких приваблюють відмінні властивості продукції, і лояльних до конкретної торгової марки.

Підходи до диференціації різноманітні: відмінні смакові якості, специфічні особливості (термін і умови зберігання, розфасування і пакування), відмінності у дизайні, повнота асортименту, високий імідж виробника тощо. При цьому витрати на диференціацію повинні бути нижчими за рівень підвищення ціни.

Для досягнення конкурентної переваги, що ґрунтується на диференціації, необхідно створити додаткову споживчу цінність, а саме: створити такі властивості продукції, що дозволять підвищити ефективність її використання, або взагалі підвищать ступень задоволення потреб покупця.

Успішна диференціація створює захисні бар'єри за рахунок лояльності покупців і унікальності продукції, її більшої привабливості в порівнянні з продукцією конкурентів і товарами-замінниками.

Реалізація стратегії диференціації потребує впровадження: систем якості ISO, системи якості HACCP та стандартів належної виробничої практики (Good manufacturing practice – GMP), тощо. Всі ці системи якості та стандарти особливо важливі для підприємств галузі хлібопродуктів, оскільки вони забезпечують якість продуктів харчування та передбачають постійне підвищення кваліфікації абсолютно усіх категорій персоналу підприємств. Так, наприклад, одне з найперших підприємств в галузі хлібопродуктів, яке впровадило систему якості ISO, був Новоукраїнський комбінат хлібопродуктів. В процесі впровадження всі категорії персоналу даного підприємства пройшли підвищення кваліфікації: головний технолог, начальники круп'яного та комбікорпового заводів, працівники виробничої лабораторії, основні робітники – на двотижневих курсах без відриву від виробництва, управлінський персонал був учасником різноманітних семінарів та тренінгів, а допоміжні робітники підвищували кваліфікацію на семінарах на базі підприємства, де спікерами були як викладачі ВНЗ, так і управлінський персонал комбінату.

Стратегія фокусування - це концентрація уваги на одному сегменті ринку - особливій групі споживачів, певній групі продукції або на обмеженому географічному регіоні. Вона передбачає здійснення диференціації або досягнення низьких витрат на однорідну групу продукції, яку підприємство пропонує для певної стратегічної зони господарювання. Відносно стратегічної зони обидва різновиди стратегії фокусування діють як і розглянуті вище стратегії диференціації та лідирування у витратах.

Враховуючи те, що реалізація будь-якої конкурентної стратегії викликатиме психологічний супротив колективу підприємства, тому для його подолання керівництву підприємства необхідно організовувати проведення тренінгів з психології та конфліктології, що особливо актуально для підприємств галузі хлібопродуктів, де працівники працюють десятки років і не бажають щось змінювати.

Висновки. Викладене вище свідчить про те, що створення конкурентних переваг потребує від персоналу підприємств постійного оновлення своїх знань шляхом участі персоналу в різних формах підвищення кваліфікації: на довготривалих курсах, на короткострокових семінарах та тренінгах. Для того, щоб підвищити кваліфікацію працівників ми пропонуємо ввести щорічну атестацію кадрів на виробничих підприємствах, а за її підсумками розробляти план організації підвищення кваліфікації й перекваліфікації персоналу на кожному підприємстві. В залежності від обраної конкурентної переваги та заходу для її створення та підтримки важливим стає підвищення тієї чи іншої категорії персоналу. Ці рішення має приймати керівництво підприємства, оскільки від них залежатиме конкурентоспроможність підприємства в довгостроковій перспективі.

Література

1. Пастернак-Таранушенко Г., Рожок В. Конкуренция. Курс лекций и практических на русском и украинских языках – К.: ЦУЛ, 2012. – 322 с.
2. Портер Майкл Е. Международная конкуренция. Конкурентные преимущества стран . - М.: Альпина Паблишер, 2013. – 264 с.
3. Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратеги: Учебник для вузов/Пер с англ.. под ред. Л.Г. Зайцева, М.И. Соколовой .– М.: ИД «Вильямс», 2009. – 576 с.
4. Юданов А.Ю. Конкуренция. Теория и практика. - 2-е изд. испр. и доп. - М.: Ассоциация авторов и издателей „Тандем”, изд-во „ГНОМ-ПРЕСС”, 2008. - 384 с.

АЛЬТЕРНАТИВНІ МЕТОДИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ВИНОРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Агеєва І.М., к.е.н., доцент, Агаркова О.В., магістрант
Одеська національна академія харчових технологій

Для України, як для аграрнопромислової держави з перехідною економікою, важливе значення має харчова промисловість. Однією з динамічних у харчовій промисловості є виноробна галузь, у якій в останній час спостерігаються багатовекторні інтеграційні процеси та зростання конкурентної боротьби.

З втратою Криму країна позбулася кількох виноробних компаній, а самі виробники - виноградників. Деякі компанії переїхали на материкову Україну і продовжують працювати, однак надолужити втрати виробництва найближчим часом навряд чи вдасться. Наприклад, в 2013 році, за даними Державної служби статистики, тихих вин було вироблено 11743 тис. дал, вже в 2015 - 6358 тис. дал.

Скорочуються і площі під виноградниками. За попередніми підсумками 2016 року за виноградниками в Україні зайнято 45 тис. Га, тоді як в 2014 році ця цифра становила 48,7 га, а до анексії Криму, а саме в 2013 році, площа виноградників становила понад 75 тис. га

Найважливіша проблема будь-якого українського підприємства, що працює в ринкових умовах, – це проблема його виживання і забезпечення безупинного розвитку. Ефективне вирішення цієї проблеми полягає у створенні і реалізації конкурентних переваг, що значною мірою можуть бути досягнуті на основі грамотно розробленої й ефективної стратегії розвитку підприємства.

Одним із методів стратегічного планування являється процедура порівняльного аналізу. В сучасній літературі він має назву «бенчмаркінг» (Benchmarking). Фактично бенчмаркінг - це альтернативний метод стратегічного планування, в якому завдання визначаються не від досягнутого, а на основі аналізу показників конкурентів. Технологія бенчмаркінга стягує в єдину систему розробку стратегії, галузевий аналіз і аналіз конкурентів. Можна виділити декілька видів бенчмаркінга залежно від об'єктів дослідження:

− внутрішній бенчмаркінг – порівняння усередині підприємств, наприклад, між відділами, підрозділами або товарними групами.

− конкурентний бенчмаркінг – це порівняння схожих видів діяльності в різних областях, наприклад, між конкурентами або колегами, що працюють на різних ринках. Інформація, зібрана в процесі цього бенчмаркінга, може використовуватися для визначення можливостей вдосконалення та/або встановлення стратегічних цілей.

− функціональний (процесний) бенчмаркінг – це порівняння схожих функцій або процесів в різних галузях.

Незалежно від виду бенчмаркінгу, алгоритм його здійснення однаковий:

1) визначення кращих результатів по об’єкту;
2) аналіз власних результатів;
3) визначення недоліків у власній роботі;
4) розробка заходів щодо ліквідації слабких місць;
5) створення мотивації, направленої на постійне покращення результатів.

При проведенні стратегічного аналізу виноробного підприємства застосовується, як правило, конкурентний та процесний бенчмаркінг. Конкурентна позиція підприємства, в першу чергу, обумовлюється ключовими факторами успіху підприємства, саме тому при порівняльному аналізі необхідно звертати увагу саме на них.

Наявність будь-якого чинника успіху у підприємства кінець кінцем відображається на його рівні витрат, відмінному від конкурента. На сьогодні застосовуються як цінові, так і нецінові методи конкурентної боротьби. Нецінові методи конкурентної боротьби з'являються більшою мірою при дуже насиченій конкуренції. Для України поки більш дієвими залишаються методи цінової конкуренції, для яких первинним чинником успіху є рівень витрат. Саме тому порівняльний аналіз підприємства з конкурентами часто зводитися до стратегічного аналізу витрат. Відмінності у витратах у конкурентів можуть бути обумовлені такими чинниками:

— умови роботи з постачальниками (ціни на ТМЦ, витрати на доставку, форми розрахунків та ін.)
— технології виробництва, стан обладнання
— рівень виробничих витрат (за рахунок масштабів виробництва, рівня оплати праці, та ін.)
— рівень витрат на управління та збут (канали збуту, розміри структури управління, розташування підрозділів та ін.)

Для того, щоб підприємство було конкурентоздатним, його витрати повинні приблизно відповідати витратам конкурентів. При стратегічному аналізі витрат об'єктами дослідження виступають:
— ланцюги створення цінності.
— ділова стратегія, що унаслідується підприємствами.

Під ланцюжком цінностей, слідуючи М. Портеру, розуміють узгоджений набір видів діяльності, що створюють цінність для підприємства, починаючи від початкових джерел сировини для постачальників даного підприємства до створення готової продукції і її доставки кінцевому споживачу та подальшому обслуговуванню у нього. Акцент робиться не тільки на процесах, що відбуваються усередині підприємства, а набагато ширше, виходячи за рамки конкретного підприємства.

Стратегічний аналіз витрат включає порівняння витрат підприємства з його основними конкурентами по всьому ланцюжку цінності. Розуміння ланцюжка цінностей підприємства вимагає обліку наступних аспектів:
• ділової стратегії підприємства, так, якщо підприємство вибрало стратегію лідерства за витратами, то зусилля керівництва підприємства будуть направлені на зниження витрат по всьому ланцюжку цінностей. Якщо підприємство вибрало стратегію лідерства по продукту, то менеджери можуть навмисно витрачати більше коштів з метою розвитку необхідних для диференціації напрямів діяльності.
• формування витрат в кожній ланці ланцюга і те, як витрати на виконання одного виду діяльності впливають на витрати в решті ланок.

Вивчення складових ланцюжка цінностей власного підприємства і порівняння її з конкурентами показує, хто і скільки має переваг/недоліків у витратах і які компоненти на це впливають. Стратегічні дії по усуненню недоліків, пов'язаних з високими витратами, повинні реалізовуватися в тих ланках ланцюжка цінностей, де вони виникають.

В рамках стратегічного управління мета зниження витрат є актуальною, але планування системи управління витратами різко міняється залежно від основного стратегічного позиціонування підприємства: лідерство за витратами або диференціація продукції.

Стратегічне позиціонування впливає на процеси управління витратами підприємства, що обумовлено підходами до досягнення кінцевих цілей підприємства. Як наголошувалося раніше, розрізняють три типи конкурентних стратегій: лідерство за витратами, лідерство по продукту та концентрація на споживачі, що кардинально відрізняються за рівнем необхідних витрат за напрямами їх виникнення на підприємствах.

Основний акцент стратегії лідерства за витратами робиться на досягненні нижчої собівартості в порівнянні з конкурентами. Лідерство за витратами може бути досягнуте за допомогою економії за рахунок масштабу виробництва, строгого контролю витрат, зведення до мінімуму витрат в таких сферах, як дослідження і розробки, обслуговування клієнтів, реклама і просування товару.

Серед вітчизняних торгових марок найбільшу перевагу в сегменті натуральних тихих вин українські споживачі віддають ТМ «Масандра». Компанія має широкий асортимент продукції і давню історію, що збільшує лояльність покупців. Далі за рейтингом ТМ: «Шабо», «Інкерман» та інші. У сегменті ігристих вин, безперечним лідером залишається Артемівський завод шампанських вин. Не менш популярною є продукція Київського заводу під відомою назвою «Радянське шампанське». Далі розмістилися ТМ з Одеси: «Французький бульвар», «Шабо», «Одеса».

В рамках стратегії диференціації основний акцент робиться на створення такої продукції, яка відчувається споживачами як щось унікальне і, тому, привабливе. Підходи до диференціації припускають прихильність до торгової марки.

Серед вітчизняних торгових марок в рамках стратегії диференціації є ТМ «Шабо». А далі за рейтингом - ТМ «Масандра» та «Інкерман». Підприємства, що прийняли стратегію диференціації продукції, принципово схильні до більшого ризику, ніж підприємства, орієнтовані на лідерство за витратами. В зв'язку з цим відношення до планування і управління витратами в другому випадку жорсткіше, таке, що мінімізує ризик за рахунок строгого дотримання всіх нормативів і планових показників.

Висновки. Для досягнення конкурентних переваг великі підприємства, такі як Одесавинпром, Шабо - повинні впроваджувати конкурентні стратегії лідирування у витратах і диференціації, а малі та середні – реалізовувати різні конкурентні стратегії фокусування, концентруючись або на виробництві окремого виду продукції, або на реалізації продукції в окремому невеликому регіоні (сегменті ринку), або на наданні послуг окремому сегменту споживачів. Конкретизація шляхів впровадження даних стратегій є предметом подальших досліджень.

Стратегічний аналіз створює базові стратегічні установки для системи управління витратами, а традиційні методи забезпечують більш деталізовані технології управління витратами. Конкуренція на ринку напружена, тому що виробникам доводиться боротися за лояльність споживача, пропонуючи не тільки високу якість, але і доступну ціну.

Література

1. С.Б. Довбня, А.О. Найдовська, М.М. Хитько. Стратегія підприємства – 2011 – с. 60-67

2. Портер Майкл. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов / Майкл Портер; Пер. с англ. – 3-е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 453 с.

3. Агеєва І.М. Стратегія конкуренції як основа досягнення конкурентних переваг харчових підприємств / І. М. Агеєва, М. Д. Мілєва // Економіка харчової

промисловості. - 2009. - № 3. - С. 23-26. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2009_3_7.
4. Обзор рынка алкогольных напитков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rb.com.ua/rus/marketing/tendency/8889/

ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ В МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ РИНКУ

Богач Ю.В., викладач 1 категорії
Технікум газової і нафтової промисловості, ОНАХТ

В сучасних умовах спаду рівня ділової активності, зменшення ринкових показників та падіння продаж любому підприємству необхідна точна та своєчасна інформація о ситуації на ринку та тенденціях його розвитку. Інформація може збиратися по якості та рівню ціни на продукцію, по споживачам та конкурентам, по постачальникам та маркетинговим посередникам. Тому науковий підхід к аналізу та статистичні методи допомагають підприємству. Маркетингові дослідження можуть проводитися працівниками підприємства, що володіють поглибленими знаннями специфіки ринку, на якому працює підприємство. Вони добре знають переваги і недоліки вироблених товарів. Якщо підприємство не може проводити дослідження самостійно, воно залучає фахівців, що мають професійну освіту, досвід проведення різного роду досліджень і здатними оцінити ситуацію на ринку більш об'єктивно.

При зборі, обробці та аналізуванні отриманих даних використовують різноманітні статистичні методи. В основі цих методів вивчення ринку лежать різні джерела інформації. Залежно від них розрізняють кабінетні та польові методи ринкових досліджень.

Кабінетні досліджень ринку – це аналіз вторинної інформації про ринок. Вони допомагають аналізувати та вивчати загальні тенденцій ринкового розвитку.

Засобами проведення кабінетних досліджень є :

- контент аналіз - аналіз тестового масиву, при якому виявляються найбільш часто зустрічаються в ньому поняття, процеси і т.д. Метод дозволяє оцінити пріоритет того чи іншого явища (результативність діяльності конкурентів, розвиток потреб населення і т.д.);

- регресійний і кореляційний аналізи - виявлення в математичній формі залежності значення якогось результативного показника від деяких змінних величин (впливу цін на обсяг продажів, зростання доходів на зміну чисельності потенційних покупців і т.д.).

При польових дослідженнях ринку результат кабінетних досліджень доповнюються первинною інформацією про ринок. Існує дуже багато засобів проведення польових досліджень, але основні з них:

- спостереження - найбільш простий метод фіксації процесів, що відбуваються, коли спостерігач не вступає в безпосередній контакт зі спостережуваним об'єктом.

- опитування - з'ясування позицій споживача або отримання від нього інформації з певного питання. Проводиться усно або письмово. Респондентами виступають учасники ринку або спеціально запрошені експерти.

- експерименти - здійснення будь-якого процесу з виміром отриманих результатів на основі попередньо створеної ситуації.

- панель - повторюваний збір даних в однієї групи через рівні проміжки часу, спеціальна процедура, що дозволяє отримувати досить широкий діапазон даних і проводиться за спеціально розробленою програмою дій.

Аналізуя отриманну при кабінетних та польових дослідженнях інформацію, маркетолог використовує якісні і кількісні статистичні методи.

Мета якісних досліджень - отримання даних, що пояснюють спостережуване явище, наприклад поведінка споживачів.

До таких досліджень відносяться:

• глибинні інтерв'ю - індивідуальне або групове інтерв'ювання з метою виявлення думок опитуваних;

• групові дискусії - обговорення деякої проблеми в фокус групах, що складаються з 10 - 12 спеціально підібраних респондентів;

• експертні оцінк - дозволяє швидко отримувати дані про розвиток деяких явищ на ринку.

Таблиця1 - Характеристика кількісних методів дослідження ринку

Найменування методу	Характеристика
Регресійний аналіз	Статистичний метод аналізу даних при визначенні залежності однієї змінної від однієї (проста регресія) або розгляді декількох незалежних змінних (багатофакторна регресія)
Варіаційний аналіз	Предназачен для перевірки ступеня впливу зміни незалежних змінних на залежні
Дискримінантний аналіз	Дозволяє розділити наперед задані групи об'єктів за допомогою комбінації незалежних змінних і тим самим пояснити відмінності між групами. Метод також дає можливість віднести новий об'єкт до певної групи на основі його характеристик
Факторний аналіз	Призначений для дослідження взаємозв'язків між змінними. Метод використовується для скорочення числа факторів, що впливають на маркетингову ситуацію шляхом виділення найбільш істотних з них.
Кластерний аналіз	Дозволяє розділити сукупність об'єктів на окремі відносно однорідні групи.
Імітаційні методи	Використовуються, коли змінні, що впливають на маркетингову ситуацію, не піддаються визначенню за допомогою аналітичних методів
Методи статистичної теорії прийняття рішень	Використовуються для стохастичного опису реакції споживачів на зміну ринкової ситуації. Включають в себе теорію ігор, теорію масового обслуговування, стохастичне програмування
Методи дослідження операцій	Застосовуються в разі значної кількості взаємопов'язаних змінних з метою пошуку оптимального рішення
Гібридні методи	Об'єднують детерміновані імовірнісні характеристики

Якісні дослідження ґрунтуються на методах:

• одновимірного шкалювання - зіставлення даних на базі заздалегідь відомих якісних характеристик. При цьому використовуються описові, порядкові і відносні шкали;

• багатовимірного шкалювання - отримання просторового відображення відносин між об'єктами. При цьому використовуються спеціальні комп'ютерні програми.

Мета кількісних досліджень-отримання і аналіз достовірних статистичних даних для перевірки достовірності думок споживачів, виявлених при якісних дослідженнях.

Кількісні методи припускають:

• виділення генеральної сукупно сті. Дослідження повинно бути обмеженим - повне дослідження дорого, а іноді і неможливо;

• визначення вибіркової сукупності - репрезентативною ілюстрації генеральної сукупності, яка повинна бути представницької і надійної;

• визначення обсягу вибірки з метою зменшення випадкових і систематичних помилок.

Таким чином, можно зробити висновок, що сучасне підприємство за допомогою наукового підходу та статистичних методів дослідження ринку отримує достовірну інформацію о продуктах, конкурентах, місткості ринку та його динаміці розвитку. Це сприяє отриманню максимального прибутку як результату економічної діяльності підприємства. Хто володіє інформацією – той володіє світом!

Література

1. Гірченко Р.О. Маркетинг -Київ: Вища школа, 2007.
2.Маркетинг: основи теорії та практики. Під редакцією: В.В. Липчука.-Львів: Магнолія плюс, 2010.
3. Прауде В.Р., Білий О. Б. Маркетинг. – Київ: Вища школа, 2011.
4. Основи маркетинга. Ф. Котлер. –М.: Прогресс, 1992.
5. Дж.Р.Росистер, Л. Перси. Реклама и продвижение товаров. Київ: С-Прайс, 2010.
6.Маркетинг.Примак Т.О.- Київ: МАУП, 2004.
7.Гаркавенко С.С. Маркетинг. – К.:Лібра,2008.

ЛОГИСТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА В НАПРАВЛЕНИИ ВЕКТОРА БЕЛАРУСЬ-УКРАИНА

Кожевников Е.А., к.э.н., доцент
Учреждение образования «Гомельский государственный технический университет имени П.О.Сухого»

Введение. Территориальная близость и общность истории, культуры, менталитета Беларуси и Украины, современное состояние политико-экономических отношений создают благоприятные условия для развития эффективного взаимодействия в агропромышленной сфере вообще и в логистической деятельности организаций АПК – в частности. В реальном секторе экономики Республики Беларусь логистические подходы в организации и управлении бизнесом применяются достаточно широко прежде всего транспортными и торговыми организациями, однако агропромышленные

предприятия также включены в этот процесс. При этом организации АПК еще не имеют единых логистических систем, объединяющих подсистемы закупочной, производственной, распределительной, сервисной, складской, транспортной, информационной, финансовой логистики. Анализу степени развития логистической деятельности белорусских агропродовольственных предприятий прежде всего в направлении Украины и посвящается настоящая статья.

Основная часть. Внешнеэкономическое взаимодействие между Беларусью и Украиной развивается в настоящее время поступательно, хотя и отстает от потенциально возможного уровня. Как свидетельствуют последние на данный момент данные Национального статистического комитета Республики Беларусь (табл. 1), товарооборот между нашими странами за I-ое полугодие 2017 года составлял 2523040,7 тыс. долл. США, что на 22,2 % больше, чем за аналогичный период прошлого года. Однако это составляет приблизительно 7,4 % от всего товарооборота Беларуси. Прирост экспорта Республики Беларусь в Украину за этот период серьезно отставал от прироста импорта (табл. 1), а значительное положительное сальдо торгового баланса в торговле с Украиной в 1195705,7 тыс. долл. США наблюдалось при общем отрицательном сальдо Республики Беларусь в 2344734,7 т. долл. США.

Таблица 1-Данные о внешней торговле Республики Беларусь с Украиной в январе-июне 2017 года (млн. долл. США)

	Товарооборот		Экспорт		Импорт		Сальдо, тыс. долл. США
	тыс. долл. США	В % январю-июню 2017 к январю-июню 2016	тыс. долл. США	В % январю-июню 2017 к январю-июню 2016	тыс. долл. США	В % январю-июню 2017 к январю-июню 2016	
Украина	2523040,7	122,2	1859373,2	119,1	663667,5	131,8	+1195705,7
Всего	34203399,3	121,1	15929332,3	121,1	18274067,0	121,1	-2344734,7

Как отмечалось нами ранее [1], Беларуси удалось за первую половину 2017 года нарастить товарную составляющую экспорта на 2 374,9 млн. долл. США или соответственно на 21,3 % к уровню аналогичного периода 2016 года. При этом темп роста экспорта продовольственных товаров и сельскохозяйственного сырья оказался еще выше – 25,3 %, что привело к увеличению удельного веса этой продукции в общем объеме экспорта страны (табл. 2).

Таблица 2-Фрагмент товарной структуры экспорта Республики Беларусь (млн. долл. США)

Товарная группа	Январь-июнь 2016	Январь-июнь 2017	В % январь-июнь 2017 к январю-июню 2016	Уд. вес в общем объеме, %	
				Январь-июнь 2016	Январь-июнь 2017
Всего	11 158,1	13 533,0	121,3	100	100
Продовольственные товары и сельскохозяйственное сырье	1 874,4	2 348,0	125,3	16,8	17,4

В структуре агропродовольственного экспорта за первую половину 2017 года в сравнении с аналогичным периодом 2016 года по всем основным позициям, кроме жиров и масел животного или растительного происхождения, наблюдается существенный рост(таб.3).

Особое ускорение достигнуто по экспортной реализации готовой пищевой продукции, напитков, табака. Оно составило 166803,4 тыс.долл. США или 42,3%. В направлении Украины основными экспортными товарными группами пищевой

продукции Беларуси являются: мясо и мясопродукты (говядина, свинина, мясо птицы свежее, охлажденное, замороженное); молочные продукты (молоко и сливки несгущенные, сгущенные, сухие, молочная сыворотка, пахта и др.); яйца; мед натуральный и др. Основными позициями импорта пищевых товаров из Украины остаются сахар и растительное масло.

Таблица 3-Экспорт агропродовольственных товаров из Республики Беларусь за январь-июнь 2017 года

Товарная группа	Стоимость, т. долл. США		В % январь-июнь 2017 к январю-июню 2016
	январь-июнь 2016	январь-июнь 2017	
Живые животные и продукты животного происхождения	1 224 251,1	1 515 594,4	123,8
Продукты растительного происхождения	239 561,7	255 429,3	106,6
Жиры и масла животного или растительного происхождения	16 169,7	15 762,6	97,5
Готовые пищевые продукты; алкогольные и безалкогольные напитки, табак	394 394,2	561 197,6	142,3

Устойчивость торгово-экономических связей агропромышленных комплексов Беларуси и Украины ставит вопрос о том, каково состояние логистической деятельности белорусских агропродовольственных предприятий, как оно развивается и какие барьеры, и сложности встают на пути такого развития в направлении Украины. Логистический подход к решению экономических задач предприятий и организаций Республики Беларусь стал развиваться с 90гг. XX в. [2]. Это происходило на волне рыночных преобразований начала девяностых и продолжалось по мере восстановления белорусской экономики с середины девяностых годов до настоящего времени. В мировой науке и практике к этому моменту уже пройден:

– дологистический период (с сер. XX в.), когда применялись отдельные элементы для снижения затрат при производстве, транспортировке или складировании товаров;

- период классической логистики (60-е годы), когда сформировались основные принципы создания логистических систем, их анализа и оптимизации;

- период «бизнес-логистики» (70-е годы), когда оптимизация логистических систем ограничивалась в основном пределами предприятия, организации, фирмы;

- период неологистики (с 80-х годов), когда оптимизация охватила всю логистическую цель «закупка-производство-дистрибьюция-продажа» и включила в систему всех организаций-партнеров.

Поскольку белорусские предприятия и организации этих исторических этапов становления не прошли, логистические подходы стали практически реализовываться по-разному. Создаваемые последние несколько лет в регионах страны логистические центры ориентировались изначально на принципы неологистики, но реально смогли в определенной степени обеспечить оптимальные функции транспортной логистики, логистики складирования и запасов. Для крупных и средних производственных организаций, трансформировавшихся на базе советских предприятий, создание логистических систем идет фрагментарно. В последние несколько лет ряд производственных предприятий административными методами были объединены в республиканские

интегрирующие структуры, такие как «Белорусская молочная компания». В числе прочего это позволяет формировать и оптимизировать цепи «закупка-производство-дистрибьюция-продажа» на принципах неологистики, однако говорить о создании единых логистических систем, обладающих свойствами целостности, структурированности – не приходится.

Особый интерес представляет реализация логистических подходов на предприятиях агропромышленного комплекса Беларуси. Дело в том, что последние полтора десятилетия в отрасли интенсивно шли процессы кооперации и интеграции. К более экономически сильным хозяйствам присоединялись убыточные сельскохозяйственные организации, либо имущественные комплексы таких организаций передавались или продавались предприятиям-инвесторам. Предприятиями-инвесторами становились перерабатывающие, сервисные, промышленные предприятия и даже коммерческие организации, не имевшие отношения к АПК. Это привело к территориальному и организационному укрупнению сельскохозяйственных организаций, появлению многопрофильных объединений, включающих производство сельскохозяйственного сырья и его переработку. Ярким примером такого кооперационно-интеграционного объединения является ОАО «Агрокомбинат «Южный», занимающийся растениеводством, выращиванием крупного рогатого скота и имеющим крупный свиноводческий комплекс, мясоперерабатывающие и торговые подразделения. Территориально агрокомбинат располагается в разных частях Гомельского района. Аппарат управления, свинокомплекс в поселке «Цегельня» юго-восточнее Гомеля. Отделение «Ерёминское» (бывший убыточный сельскохозяйственный производственный кооператив «Колхоз «Ереминский») – северо-западнее Гомеля. В самом областном центре располагается основная часть магазинов фирменной торговли мясной и колбасной продукцией.

Поскольку объединение шло в основном административными методами, глубокого научно-экономического обоснования и логистической проработки не проводилось. Однако функционирование и развитие данной организации и ей подобных обязательно актуализирует указанные задачи. Важнейшими функциями логистики для таких организаций АПК являются:

- доставка растениеводческого сырья до пунктов хранения, распределения по звеньям сбытовой сети или переработки, в т.ч. на корма;
- доставка кормов на фермы, комплексы и их перемещение в процессе производства мясной и молочной продукции;
- перемещение и доставка мясной и молочной продукции до пунктов хранения, распределения, переработки;
- перемещение предметов труда в процессе производства;
- перемещение, доставка и обеспечение сохранности готовой продукции, ее распределение по звеньям сбытовой сети;
- доставка материалов, запасных частей, инструмента для технического обслуживания основных фондов (машинотракторный парк, оборудование ферм, комплексов, оборудование убойных и перерабатывающих цехов, торговое оборудование);

- доставка горюче-смазочных материалов, средств защиты растений, удобрений, пищевых добавок, ветеринарных препаратов и т.д. (За исключением тех, доставка которых осуществляется подразделениями Республиканского объединения «Белагросервис»).

Особый интерес для крупных интегрированных сельскохозяйственных организаций, таких как «Южный», представляет анализ логистических цепей поставок.

Цепь поставок представляет собой форму организации движения товаров и капитала от производителей к потребителям и наоборот. Цепь поставок реализуется в виде канала, в котором товары и услуги движутся от производителей к потребителям, а, например, денежные средства - в противоположном направлении.

Аграрные и продовольственные цепи поставок как правило более протяженны и сложно организованы, чем цепи для промышленных предприятий. Кроме того, в интегрированной организации АПК, такой как ОАО «Агрокомбинат «Южный», основную часть цепи поставок можно считать внутренней, поскольку товары и капиталы движутся в пределах одной и той же организации. При этом здесь представлены все виды логистических цепей:

1. Линейный тип цепи, в котором каждое звено связано только со следующей стадией. Например, в «Южном» это выращивание многолетних трав, заготовка сена и использование его в виде корма для крупного рогатого скота.
2. Сходящийся тип цепи, в котором до определенной стадии существуют параллельные пути, сходящиеся в одном звене. В ОАО «Южный» это производство колбасных изделий.
3. Расходящийся тип сети, в котором после определенной стадии процессы идут автономно и параллельно. В «Южном» это приготовление полуфабрикатов из свиных туш.
4. Сетевой тип сети, представляющий собой сочетание нескольких типов цепей, поддерживающих производство определенного продукта. В «Южном» это упаковка продовольственных товаров.

Данная внутренняя совокупность цепей и поставок для интегрированной организации АПК – ОАО «Агрокомбинат «Южный» включает все типы цепей. Эта совокупность или «общая карта цепи» настолько сложна, что к настоящему времени не рассматривается в практическом плане как единая логистическая система, действующая на принципах оптимальности. Однако отдельные элементы этой системы могут и должны оптимизироваться при реализации следующих целей:

1. Минимизация финансовых и временных затрат на производство, перемещение, хранение, использование и реализацию сырья и продовольственных товаров.
2. Оптимизация использования трудовых ресурсов, основных и оборотных средств по внутренней производственной цепи поставок.
3. Максимизация качества и конкурентоспособности реализуемых сырьевых и продовольственных товаров.
4. Максимизация выручки и прибыли от реализации продукции и по внутренней, и по всей цепи поставок. Данная цель является, по нашему мнению, обобщающей

и интегрированной. Она достигается только при достижении всех трех предыдущих целей.

К сожалению, логистическая деятельность белорусских агропродовольственных предприятий в направлении Украины сопряжена с большим количеством ограничений, рисков и барьеров. Они включают таможенно-пограничные, фито-санитарные процедуры, тарифные и нетарифные ограничения, административные решения. Это приводит к тому, что Российский вектор, не смотря на наличие ряда специфических рисков, оказывается более притягательным для белорусских предприятий и организаций. Проведенный анализ Украинского вектора в экспотрте агропродовольственного комплекса Беларуси и логистической деятельности белорусских субъектов хозяйствования позволяет сделать следующие выводы.

1. Необходимо ослабить и по возможности снять излишние административные, таможенно-пограничные, фито-санитарные барьеры на пути продукции АПК из Беларуси в Украину и обратно.
2. Следует максимально воспользоваться взаимодополняемостью товарного ассортимента агропродовольственной продукции Беларуси и Украины, делая упор в белорусском экспорте на мясомолочную продукцию, в украинском экспорте – на продукцию растениеводства.
3. Необходимо возобновить и серьезно развивать приграничное взаимодействие не только в сфере взаимной торговли, но и в производственно-кооперационной сфере.
4. Следует развивать логистические цепи «закупка–производство–дистрибьюция–продажа» по Украинскому вектору на современных принципах неологистики.
5. Необходимо создать транспортную логистическую цепь между Беларусью и Украиной, задействуя и оптимально сочетая все виды транспорта: автомобильный, железнодорожный, воздушный, водный.

Таким образом, назрела настоятельная потребность полностью раскрыть потенциал развития логистической деятельности между агропромышленными организациями Беларуси и Украины, воспользовавшись добрососедскими отношениями двух стран, отсутствием политических, экономических, территориальных и иных противоречий.

Литература

1. Е.А.Кожевников. Внешние и внутренние условия экспортного вектора развития белорусского агропромышленного сектора экономики: Менталитет славян и интеграционные процессы: история, современность, перспективы: материалы X Междун. науч. конф., 25-26 мая 2017 г. /М-во образования Респ. Беларусь [и др.]; под общ. ред. В. В. Кириенко – Гомель, ГГТУ им. П. О. Сухого, 2017. – 124-128.
2. Е.А. Кожевников. Совершенствование подходов и принципов логистической деятельности белорусских производственных предприятий.: Współczesny marketing i logistyka – globalne wyzwania. Polska, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Siedlce, 2014, c. 251-266.

ПРОГРАММИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ В СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИННОВАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Степаненко Д. М., к.э.н., доцент
Белорусско-Российский университет

Государственная инновационная политика Республики Беларусь охватывает собой множество мероприятий, предпринимаемых органами государственной власти и управления в рамках реализации инновационной функции Белорусского государства. Учитывая системность, присущую инновационной политике государства, в Беларуси в настоящий момент комплексным образом реализуются различные составляющие указанной политики. Законодательное обеспечение инновационной политики Беларуси, налоговое и амортизационное стимулирование новаторской деятельности на ее территории, защита в республике прав на интеллектуальную собственность, развитие национальной инновационной инфраструктуры, программирование инновационного развития национальной экономики, государственная поддержка инновационно ориентированного малого предпринимательства, иные элементы инновационной политики Белорусского государства находятся в тесном взаимодействии между собой.

В соответствии со статьей 5 Закона Республики Беларусь “О государственной инновационной политике и инновационной деятельности в Республике Беларусь” государственная инновационная политика Беларуси формируется и осуществляется исходя из следующих основных принципов [1]:

1) свободы научного и технического творчества;
2) защиты интеллектуальной собственности;
3) направленности инновационной деятельности на достижение приоритетов социально-экономического развития Республики Беларусь;
4) обеспечения эффективного взаимодействия компонентов национальной инновационной системы;
5) оптимального сочетания форм и методов государственного регулирования с использованием рыночных механизмов развития инновационной деятельности;
6) стимулирования инновационной деятельности;
7) экономической эффективности и результативности государственной поддержки субъектов инновационной деятельности, субъектов инновационной инфраструктуры;
8) выделения бюджетных средств на конкурсной основе для реализации инновационных проектов.

Совокупность мероприятий государственных органов, ориентированных на стимулирование инновационной активности в стране в течение определенного периода времени, охватывается программами развития инновационной деятельности. Помимо этого, отмеченные программы включают в себя цели, задачи, приоритеты и основные направления развития указанной деятельности. В Программе социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016 – 2020 годы в качестве приоритетных для развития национальной экономики

обозначены следующие высокотехнологичные сферы хозяйственной деятельности [2]:

1)индустрия информационно-коммуникационных технологий;

2)атомная и возобновляемая энергетика;

3)сфера биотехнологий;

4)сфера нанотехнологий;

5)фармацевтическая промышленность;

6)приборостроение;

7)электронная промышленность.

В частности, Программой социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016 – 2020 годы предусматривается ввод в действие Белорусской атомной электростанции, вблизи которой предполагается создание кластера электроемких инновационных производств. За счет использования энергии, которая будет вырабатываться на Белорусской атомной электростанции, предполагается также осуществить переход на электрообогрев помещений в жилищном строительстве. [2]

В рамках осуществления инновационной политики Белорусского государства утверждена и реализуется Государственная программа инновационного развития Республики Беларусь на 2016 – 2020 годы, целью которой является обеспечение качественного роста и конкурентоспособности национальной экономики с концентрацией ресурсов на формировании ее высокотехнологичных секторов, базирующихся на производствах пятого и шестого технологических укладов. [3] Для достижения обозначенной цели предполагается решение следующих задач [3]:

1)формирование и ускоренное развитие высокотехнологичных секторов национальной экономики, базирующихся на производствах пятого и шестого технологических укладов, закрепление позиций республики на рынках наукоемкой продукции;

2)обеспечение конкурентоспособности традиционных секторов национальной экономики на основе их инновационного развития и внедрения передовых технологий;

3)развитие и повышение эффективности функционирования национальной инновационной системы на основе формирования рынка научно-технической продукции и благоприятной среды для осуществления инновационной деятельности.

Государственной программой инновационного развития Республики Беларусь на 2016 – 2020 годы предусматривается реализация комплекса инновационных проектов в различных областях жизнедеятельности белорусского общества. В частности, в сфере энергетики речь идет об интеграции Белорусской атомной электростанции в баланс энергосистемы страны, внедрении биогазовых установок на очистных сооружениях, создании производства энергоэффективного вентиляционно-рекуперационного оборудования нового поколения, строительстве фотоэлектрической станции, ветропарков и биогазовых комплексов. [3]

В агропромышленной сфере Государственной программой инновационного развития Республики Беларусь на 2016 – 2020 годы предусматривается реализация ряда инновационных проектов по таким направлениям, как растениеводство и животноводство, переработка сельскохозяйственной продукции, контроль безопасности сельскохозяйственной продукции. Указанные инновационные проекты ориентированы на обеспечение удовлетворения потребностей Беларуси в продуктах питания полностью за счет собственного производства, в частности, посредством разработки, внедрения в практику и последующего использования инноваций в виде трансгенных растений, широкого спектра ферментных препаратов, позволяющих значительно повысить питательную ценность продовольствия и кормов. [3]

В процессе осуществления текущей инновационной политики Беларуси утверждены приоритетные направления научно-технической деятельности в Республике Беларусь на 2016 – 2020 годы, утверждены и реализуются государственные и региональные научно-технические программы на 2016 – 2020 гг., государственные программы научных исследований на 2016-2020 гг.[4;5;6;7]

Постановление Совета Министров Республики Беларусь “Об утверждении стратегии Республики Беларусь в сфере интеллектуальной собственности на 2012 – 2020 годы” устанавливает следующие основные цели государственной политики Республики Беларусь в сфере интеллектуальной собственности [8]:

1)в краткосрочной перспективе – завершение формирования институциональных основ функционирования национальной системы интеллектуальной собственности, отвечающей актуальным и перспективным потребностям экономики и общества;

2)в долгосрочной перспективе – комплексная интеграция национальной системы интеллектуальной собственности в социально-экономическую политику государства и повышение на этой основе конкурентоспособности экономики Республики Беларусь.

Реализуемая Белорусским государством Концепция формирования и развития инновационно-промышленных кластеров в Республике Беларусь ориентирована на создание условий для повышения уровня конкурентоспособности национальной экономики посредством внедрения кластерной модели развития. [9]

Целью утвержденной Советом Министров Республики Беларусь Национальной стратегии по обращению с твердыми коммунальными отходами и вторичными материальными ресурсами в Республике Беларусь на период до 2035 года является определение основных направлений минимизации вредного воздействия твердых коммунальных отходов на здоровье человека, окружающую среду и рациональное использование природных ресурсов путем предотвращения образования отходов и максимально возможного извлечения компонентов, содержащихся в отходах (органика, металлолом, бумага и картон, стекло, полимеры, текстиль, изношенные шины), вовлечение их в хозяйственный оборот в качестве дополнительных источников сырья, материалов, полуфабрикатов, иных изделий или продуктов для производства товаров (продукции), выполнения работ, оказания услуг с внедрением современных технологий сбора,

компостирования биологических отходов и энергетического использования твердых коммунальных отходов в виде RDF-топлива, тепловой и электрической энергии. [10]

В целом, по результатам исследования программ инновационного развития белорусской экономики может быть сделан вывод о том, что в Республике Беларусь в настоящий момент разработан и действует комплекс такого рода программ, ориентированных на краткосрочную перспективу (в основном до 2020 года). Необходимо констатировать, что в Республике Беларусь на сегодняшний день имеет место недостаток программ инновационного развития национальной экономики, ориентированных на долгосрочную перспективу, и данный пробел в программировании мероприятий национальной инновационной политики, безусловно, должен быть устранен в процессе ее реализации.

Литература

1. О государственной инновационной политике и инновационной деятельности в Республике Беларусь: З-н Республики Беларусь, 10.07.2012 г., № 425–З // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000.

2. Об утверждении Программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016 – 2020 годы: Указ Президента Республики Беларусь, 15.12.2016 г., № 466 // Консультант Плюс: Беларусь.

3. Об утверждении Государственной программы инновационного развития Республики Беларусь на 2016 – 2020 годы: Указ Президента Республики Беларусь, 31.01.2017 г., № 31 // Консультант Плюс: Беларусь.

4. О приоритетных направлениях научно-технической деятельности в Республике Беларусь на 2016 – 2020 годы: Указ Президента Республики Беларусь, 22.04.2015 г., № 166 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000.

5. О государственных комплексных целевых научно-технических программах: Постановление Совета Министров Республики Беларусь, 31.08.2006 г., № 1117 // Консультант Плюс: Беларусь.

6. Об утверждении перечней государственных и региональных научно-технических программ на 2016 – 2020 годы: Постановление Совета Министров Республики Беларусь, 25.02.2016 г., № 153 // Консультант Плюс: Беларусь.

7. Об утверждении перечня государственных программ научных исследований на 2016 – 2020 годы: Постановление Совета Министров Республики Беларусь, 10.06.2015 г., № 483 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000.

8. Об утверждении стратегии Республики Беларусь в сфере интеллектуальной собственности на 2012 – 2020 годы: Постановление Совета Министров Республики Беларусь, 02.03.2012 г., № 205 // Консультант Плюс: Беларусь.

9. Об утверждении Концепции формирования и развития инновационно-промышленных кластеров в Республике Беларусь и мероприятий по ее реализации: Постановление Совета Министров Республики Беларусь, 16.01.2014 г., № 27 // Консультант Плюс: Беларусь.

10. Об утверждении Национальной стратегии по обращению с твердыми коммунальными отходами и вторичными материальными ресурсами в Республике Беларусь на период до 2035 года: Постановление Совета Министров Республики Беларусь, 28.07.2017 г., № 567 // Консультант Плюс: Беларусь.

ОГЛЯД РИНКУ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Савенко І.І., д.е.н., професор, Міщенко А.І., магістрант
Одеська національна академія харчових технологій

Риба і рибопродукти - цінний і часто незамінний продукт харчування, забезпечує потребу людини насамперед у білках тваринного походження, широку гаму вітамінів, різноманіття мікроелементів і біологічно активних речовин.Всесвітня організація охорони здоров'я рекомендує споживати в рік не менш 19,6 кг риби і рибного продукту. Для порівняння: в Японії споживання морепродуктів доходить до 70 кг на душу населення. Жителі північних країн (Норвегія, Швеція, Фінляндія) споживають близько 50 кг, в Німеччині та Франції цей показник досягає 25-40 кг / чол. За даними ФАО (Продовольча і сільськогосподарська організація ООН), в європейських країнах споживання рибної продукції на душу населення становить 20-30 кг. [1]

Таблиця 1 – Споживання риби і рибопродуктів в рік на душу населення*[2]

Вид продукту	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Риба і рибопродукти, кг	21,6	20,4	20,4	21,6	19,2	14,4	14,4

*Без урахування частини зони проведення антитерористичної операції

В Україні спостерігається недостатнє споживання рибної продукції населенням. За даними Держкомстату у 2015 та 2016 рр. було спожито 14,4 кг рибної продукції на душу населення, що на 4,8 кг менше, ніж у 2014 р. та на 7,2 кг менше, ніж у 2013 р. Все це є слідством зростання цін на продукцію, негативним становищем економічної ситуації в країні. В 2016 році вітчизняна рибна галузь добула 88 443 тонни водних живих ресурсів. З яких риби 78 490 тонн, що більш ніж в 2 рази менше в порівнянні з 2013 р.

Таблиця 2 – Добування водних біоресурсів в Україні* [3]

Роки	Добування водних біоресурсів					у тому ч. риби
	Усього	у т.ч. за видами водойм				
		у внутрішніх водних об'єктах	у виключній (морській) економічній зоні України	у виключних (морських) економічних зонах інших держав	у відкритому морі	
2006	228840	36701	46799	122374	22966	202231
2007	213669	43207	46909	123553	-	198335
2008	244527	41229	55037	140705	7556	220543
2009	256853	42201	67314	147338	-	238600
2010	218681	38364	69725	110592	-	215017
2011	211182	37574	74870	98738	-	205285
2012	203926	41569	63454	98903	-	195490
2013	225802	45695	78848	96578	4681	216354
2014	91252	39612	22181	20263	9196	80958
2015	88552	38507	34205	**	**	73963
2016	88443	40754	40335	**	**	78490

*Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя.

**Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфеденційності інформації

У внутрішніх водних об'єктах вилов склав 40 754 тонн, з яких 22 000 тонни припадає на рибу вирощену рибоводними господарствами, а 18 754 це промисловий вилов риби. У виключній (морській) економічній зоні України

вилов склав 40 335 тонн. За даними Державної служби статистики України, лідером з постачання риби і морепродуктів в Україні є Норвегія. За нею йдуть Ісландія і США.

Рис. 1 – Добування водних біоресурсів в Україні

За даними Державної фіскальної служби України, за 2016 р. Україна імпортувала риби і морепродуктів на $ 459.878.000. Велику частину імпорту складає морська риба, 40% таких товарів - океанська риба. Представленість молюсків і ракоподібних на прилавках дуже низька. Вона налічує всього 1% ринку, що в 10 разів нижче представленості риби.

Таблиця 3 – Обсяг імпорту рибної продукції в Україні [1]

2016 рік					
УКТ ЗЕД	Найменування	Вага нетто т	Вартість, тис. дол. США	Питома вага	Зміни,%
0302	Риба свіжа або охолоджена	10214	65361	0,17%	-4,17
0303	Риба морожена	233706	280487	0,72%	28,79
0304	Філе рибне та інше м'ясо риб	22710	41582	0,11%	73,93
0305	Риба сушена, солона, копчена	1578	3476	0,01%	-28,01
0306	Ракоподібні	2120	12976	0,03%	150,59
0307	Молюски; водяні безхребетні	2376	5859	0,02%	8,05
1604	Готоваконсервована риба; ікра	19572	39228	0,10%	26,23
1605	Готові або консервовані ракоподібні, молюски	3129	10909	0,03%	103,84
Всього:		295405	459878	1,19%	29,88
2015 рік					
УКТ ЗЕД	Найменування	Вага нетто, т	Вартість, тис. дол. США	Питома вага	
0302	Риба свіжа або охолоджена	10659	53281	0,15%	
0303	Риба морожена	181459	197733	0,54%	
0304	Філе рибне та інше м'ясо риб	13057	25832	0,07%	
0305	Риба сушена, солона, копчена	2192	3810	0,01%	
0306	Ракоподібні	846	5655	0,02%	
0307	Молюски; водяні безхребетні	2199	4387	0,01%	
1604	Готоваконсервована риба; ікра	15505	26724	0,07%	
1605	Готові або консервовані ракоподібні, молюски	1535	5513	0,02%	
Всього:		227452	322935	0,89%	

Переважну частину товару становить жива і охолоджена риба. Частка цієї категорії налічує 46,9%, частка заморожених продуктів - 29,3%. Ще 14% склали рибні консерви, 9,8% - кулінарно-оброблені морепродукти. [4]

Приблизно 80% товарів цієї категорії є ввезеними. Імпорт риби та морепродуктів за підсумками 2016 з порівнянні з аналогічним періодом 2015 зріс

на 136,9 млн. дол. - до 459,9 млн. дол. Значно зріс імпорт ракоподібних, готових або консервованих ракоподібних і молюсків, а також філе рибного та іншого м'яса риб. Також українські виробники здійснюють експортні поставки. Після втрати російського ринку основними напрямками рибного експорту стали Молдова, Білорусь, Німеччина, Ірак і Туреччина. Невеликі поставки експорту направляються в Данію, Францію, Румунію, В'єтнам і США. Статистика повідомляє, що в 2016-му році рибний експорт зріс на 39% в порівнянні з показниками 2015 року. Але, незважаючи на це, минулорічні результати на 32% відстають від рівня закордонних продажів в 2014-му році. Найбільшим попитом на закордонних ринках користуються рибне філе, а також консервація. [4]

Найбільші гравці рибного ринку України

1. Компанія «Міжнародна група морепродуктів» («Flagman Seafood»). Імпортує більше 300 найменувань риб і морепродуктів з різних країн світу. Власні торговельні марки: ТМ «Флагман», ТМ «Гурман-меню», ТМ «Флотилія», ТМ «Пивний NABEER».
2. «Юніверсал Фіш Компані» («UFC») є найбільшим оператором на рибному ринку України, надає широкий спектр послуг: імпорт, переробка, реалізація рибної продукції на внутрішньому ринку і експортні поставки готової рибної продукції за межі України. Широкий асортимент продукції, що випускається з більш ніж 150 найменувань, представлених під ТМ: «Norven», «U.F.C», «Охотська», «Російський Посол", "Дон Маре».
3. Компанія «Санта Бремор» - спільне білорусько-німецьке підприємство, засноване в 1998 році. Основним напрямком діяльності компанії є виробництво продуктів харчування. Центральний офіс і виробничі потужності «Санта Бремор» знаходяться в Республіці Білорусь, м Брест. На ринку України компанія почала свою роботу з 1999 року, заснувавши головний офіс в м.Києві з юридичним назвою ПП «Санта-Україна».
4. ТОВ «АКВАФРОСТ» (ТМ «Водний Мир») - засноване в 2001 році і представлено на ринку торговою маркою «Водний світ». ТМ «Водний світ» є єдиним вітчизняним виробником продукції з сурімі в Україні і пропонує широкий асортимент продукції власного виробництва. Основна діяльність: перероблення та консервування риби, ракоподібних та молюсків; оптова торгівля продуктами харчування, в тому числі рибою, ракоподібними і молюсками.
5. "Вичюнай-Украина" (ТМ «VICI») - один з найбільших виробників сурімі і рибної кулінарії в світі. Продукція ВІЧЮНАЙ поставляється більш ніж в 40 країн світу. Головний офіс компанії знаходиться в Литві, а її представництва - в Росії, Україні, Казахстані, Бельгії, Чехії, Польщі, Естонії, Латвії. На своїх заводах в Литві, Естонії та Росії ВІЧЮНАЙ - виробляє широкий асортимент високоякісних продуктів, в тому числі рибну кулінарію, продукти з сурімі, рибні пресерви та багато іншого.
6. ПрАТ "Компанія" Бастіон". На внутрішньому ринку продукція Компанії відома під торговою маркою" НашаFishка". Асортимент продукції постійно розширюється. Виробництво орієнтоване на переробку і випуск свіжоморожених продуктів - філе, тушка, фарш, ікра свіжоморожена.

7. «Интерпродсервис». Історія «Інтерпродсервіс» почалася в 1998 році в місті Хмельницькому - компанія вже через кілька років стала виробником морепродуктів номер один на ринку Західної і Центральної України. В асортименті більше 130 видів солено-копченої продукції і пресервів.
8. Компанія ТОВ «ЛЕКСО». ЛЕКСО - український національний виробник: рибна продукція; пресерви; снековая продукція; ікра мойви. Компанія "Лексо" є ексклюзивним представником продукції ТОВ "Баліс" - Снеки солено-сушені під торговими марками "Баліс", "Веселий Роджер" (бичок, кальмар, анчоус, путасу та ін.) На території України.
9. «Дон Эст Плюс» — провідне підприємство в рибній галузі м.Луганська (Україна) і області, з найширшою номенклатурою товарів, що випускаються. ТОВ «Дон-Ест Плюс» здійснює реалізацію як продукції власного виробництва, так і свіжомороженої риби і морепродуктів, придбаних у зарубіжних і вітчизняних постачальників. Продукція власного виробництва представлена солоної, копченої, провесной, в'яленою рибою і пресерви. [5]

Можна зробити висновок, що в Україні спостерігається недостатнє споживання рибної продукції населенням, що є слідством зростання цін на продукцію, негативним становищем економічної ситуації в країні. Скорочення переробки риби за останні декілька років повёязане зі зменшенням імпортних поставок риби (горбуші, тунця, сардини), а також незначним виловом риби в Україні. Ринок риби в Україні є імпортозалежним. Така ситуація склалася через відсутність профільного флоту, переробної промисловості, квот в нейтральних водах і браконьєрства. Крім цього, собівартість української риби вище імпортної. Тому продукція втрачає свою конкурентоспроможність. Показники експорту значно знизились, що пов'язано зі зменшенням обсягу зовнішніх ринків, на які Україна мала вихід раніше.

Література

1. Украинцы перестали покупать рыбу [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.litsa.com.ua/show/a/35475
2. Споживання продуктів харчування в домогосподарствах [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/
3. Добування водних біоресурсів [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/
4. Рибний ринок [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://trademaster.ua/articles/312475
5. Ринок рибного господарства України [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://inventure.com.ua/analytics/investments/rynok_rybnogo_hozyajstva_ukrainy

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ЗЕРНА

Басюркіна Н.Й., д.е.н., зав.каф. управління бізнесу
Одеська національна академія харчових технологій

Ринок зерна розвивається таким чином, що потребує виходу за межі однієї країни та все більшу інтеграцію у світову економіку. Так, у 2016 р. тільки експорт

зернових з України забезпечив середньомісячне надходження валютної виручки в сумі 0,5 млрд США. За 2016 р. завдяки збільшенню обсягів експорту агросектор забезпечив 28 % валютних надходжень в економіку України [1]. Взагалі частка сільського господарства у ВВП зросла з 9 % до 12 %, тобто, роль агрокомплексу значно підвищилася, і тут важливо відзначити, що це, в основному, завдяки вирощуванню зернових. Весь експорт сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки у 2016 році склав 42 %. Левова частка – це зернові культури. Для порівняння, у 2013 р. частка агропродукції становила всього 26,8 %, а в 2007 р. – 9,3 % [1].

Причинами зростання частки експорту сільськогосподарської продукції виступають два фактори. Перший – це різке зменшення кількості інших експортних напрямків у зв'язку з втратою виробничих потужностей на тлі військових дій і анексії Криму, а також тривалий спад сировинних цін на світових ринках. Другий – це нарощування врожаю більшості зернових культур, активні інвестиції в сектор і розширення зовнішніх поставок. Основні поставки агросектору на світові ринки – це пшениця, кукурудза і ячмінь, які сумарно складають майже ¾ всього зернового експорту України. В структурі українського експорту у 2016 р. [1] велику частку сектору зернових займають пшениця (33 %, тобто 17,92 млн т, що дорівнює 2,72 млрд дол. США), кукурудза (33 %, або 17,28 млн т, на суму 2,65 млрд дол. США) і ячмінь (8,2 %, або 4,8 млн т на суму 0,66 млрд дол. США).

За даними USDA (Міністерство сільського господарства США), Україна посідає 6 місце в світі за обсягами експорту пшениці, а експорт у 2016/2017 маркетинговму році дорівнює 16,5 млн т із 181,02 млн т світового експорту. Щодо експорту кукурудзи, то Україна посідає 4-е місце в світі, а експорт у цьому році дорівнює 18,7 млн т з 152,9 млн т світового експорту. Фактично, Україна формує 9% всього експорту і 3,5% світового виробництва пшениці, а також – 12,6% всього експорту й 2,7% світового виробництва кукурудзи. Із такими показниками неможливо не рахуватися, тому розвиток ситуації в Чорноморському регіоні потужно впливає на світові цінові тенденції зернових.

В Україні у 2016 р. зібрано рекордний урожай зернових – 66 млн тонн, шо перевищило показник 2015 р. на 5,9 млн тонн. Також було встановлено рекордні показники з урожайності зернових, а саме: по пшениці – 42,1 ц/га, житу – 27,3 ц/га, кукурудзі – 66 ц/га, по гороху – 31,3 ц/га [1]. За даними Державної служби статистики України, зростання реального ВВП України у 2016 р. досягло 2,3 % [1]. Структура і динаміка ВВП України за 2016 р. демонструють зміни, які відбуваються в економіці нашої країни. На перше місце виходить аграрний бізнес, а саме зерновий, навіть в деякій мірі випереджаючи промисловість. Отже, зерновий бізнес можна назвати головним двигуном економіки України. Саме зростання експорту зерна врятувало експорт України від суттєвого падіння в минулому році, а в 2017 р. навіть покращило показники зростання. Експортний потенціал зернового ринку України в 2017 р. оцінюється в 39,9 млн т, що на 11,2 % нижче від рекордного 2016 р. Для того, щоб використовувати цей потенціал ефективно доцільно проаналізувати перешкоди у експорті та проблеми учасників зернового ринку. Враховуючи важливість цих проблем, вкрай актуальним є їх

обговорення і вирішення, задля чого в Україні проводять конференції, семінари, круглі столи [2].

Згідно опитуванню експертів агробізнесу сформовано рейтинг інвестиційної привабливості галузей, в якому перше місце посідає сільське господарство, а саме вирощування рослин, та друге – торгівля зерном, її інфраструктура. Внаслідок цього є необхідним забезпечити висококваліфікованими кадрами безпосередньо сектор вирощування зернових, і, що важливіше, сектори їх переробки, зберігання, транспортування і реалізації, тобто торгівлі. Тому нині в Україні та світі постала необхідність підготовки фахівців, які б мали одночасно технологічну і економічну освіту. Торгівля зерновими в Україні набула міжнародного змісту, тому є доцільним готувати фахівців саме для міжнародного рівня, додавши до спеціалізованої економічної освіти якісну технологічну базу освіти. Тільки за наявністю таких фахівців Україна не тільки не втратить, а й покращить свої позиції на світовому ринку зерна, що в результаті призведе до економічного зростання країни. Розвитку ринку зерна заважає низка інших істотних проблем. Зокрема, відсутність дієвих механізмів простеження якості зерна та забезпечення його належного зберігання, незахищеність інтересів вантажодавців, невідповідність законодавства вимогам ЄС щодо визначення якості та класифікації зерна і продуктів його переробки, а також фітосанітарних заходів. Прибутковість виробництва зернових для сільськогосподарських виробників прямо залежить від ефективності інфраструктури та логістики. Обмеження на перевезення автошляхами та нерозвиненість річкової інфраструктури провокують ситуацію, коли попит на залізничні перевезення в 2-3 рази перевищує пропозицію. Через затримки з подачею вагонів та брак зерновозів 1 млн тон зерна несвоєчасно вивозиться з елеваторів, а збитки бізнесу оцінюються в 1 млн дол. щомісяця [2].

Офіс ефективного регулювання (BRDO), нещодавно створений в Україні після підписання угоди про Асоціацію з ЄС, на основі аналізу регулювання зернового ринку України, довів, що виробництво зернових формує 4,5 % ВВП України, а кожний 6-й долар валютної виручки нашої країни приносить експорт зернових. При цьому, з 56 регуляторних актів на ринку зерна України 22 акти, або 40 % всього нормативного поля, є незаконними або неактуальними. 80 % статей Закону України «Про зерно та ринок зерна» потребують суттєвих змін. Через прогалини законодавства та неефективність інструментів регулювання галузі бізнес і країна втрачають мільйони дол. США щомісяця [3].

З 32 тис. суб'єктів господарювання на ринку зерна більше 71 % – це малі та середні товаровиробники, які продукують лише 17 % валового виробництва зернових. Основні причини – низька врожайність, погане технічне оснащення та обмеженість доступу малих і середніх підприємств до фінансових ресурсів і сучасних технологій. Хоча середня врожайність в Україні складає біля 40 ц/га, але в Китаї та Бразилії – 52-56 ц/га, а в США показник є вдвічі вищим за український – 82 ц/га [3]. Так, брак заходів економічного стимулювання малих і середніх підприємств з боку держави суттєво стримує розвиток сектору. Аби повноцінно реалізувати потенціал України на міжнародному ринку, вкрай важливо зробити більш сприятливими умови для роботи бізнесу, передусім малого і середнього, скасувавши застарілі норми, які не відповідають інтересам виробників. Так,

Кабінет Міністрів України ухвалив рішення про створення Ради з міжнародної торгівлі. Згодні, що вирішити існуючі проблеми галузі допоможуть заходи:
– затвердження Регламенту зберігання зерна та продуктів його переробки у відповідності до Закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні»;
– розробка Стандарту зерна і продуктів переробки у відповідності до стандартів ЄС;
– внесення суттєвих змін до законодавства в частині складського зберігання зерна;
– внесення змін до законодавства в сфері страхових послуг сільськогосподарської продукції та встановлення єдиного підходу до визначення страхових ризиків;
– приведення у відповідність норм закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні» з нормами закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність»;
– удосконалення норм в частині проведення зустрічних звірок при митному оформленні [3].

Вважаємо вірною оцінку експертів BRDO, що врегулювання цих проблемних питань дозволить на 10-12 % скоротити адміністративні та логістичні витрати для бізнесу, передусім малого і середнього, дозволить системі функціонувати з меншими ризиками, підвищити ефективність та збільшити прибутковість підприємств зернового господарства.

Література

1. Україна в цифрах – 2016 : стат. збірн. / [за ред. І.Є.Вернера]. – Держ. служба статистики. – Офіц. вид. – К., 2017. – 240 с.
2. АПК-інформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.apk-inform.com/ru/conferences/export_grain2017/about
3. Неефективність регулювання ринку зерна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dairynews.com.ua/news/neefektivn-st-regulyuvannya-rinku-zerna-shchom-sya.html.

МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВИНОГРАДНО-ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ

Каламан О.Б., к.е.н, доцент, Мандрикін Д.В., магістрант
Одеська національна академія харчових технологій

Скорочення площ виноградників та обсягів збору винограду, зниження врожайності виноградників, підвищення зрідженості, майже повне усунення держави від підтримки виноградарства, збільшення податкового тиску - все це призводить до необхідності для виноградарів і виноробів самостійно шукати шляхи свого виживання.

Низькі ціни та несвоєчасні розрахунки переробників за поставлену сировину спонукають сільськогосподарські підприємства самостійно переробляти власну сировину і продавати продукцію споживачам, пристосовуючи для цього невеликі за потужністю підприємства первинного виноробства. Великі підприємства вторинного виноробства втрачають сировинну базу, а на підприємствах первинного виноробства не забезпечується необхідна якість продукції, її конкурентоспроможність і у працівників цих підприємств відсутній досвід просування своїх товарів на ринок.

Виниклі негативні прояви в виноробної відрости вимагають вирішення комплексу проблем які зачіпають не тільки проблеми підвищення ефективності діяльності учасників ринку (виробників винограду, його переробників, транспортників, виробників тари, торговців і ін.), але і проблеми організації їх спільної діяльності в рамках всього відтворювального процесу, що протікає на ринку вина.

Однією з форм підвищення конкурентоспроможності виноградарства і виноробства та вдосконалення всього відтворювального процесу на ринку вина є інтеграція суб'єктів ринку. Цей напрям економічного розвитку є досить ефективним, особливо стосовно до виноробства. Основна ідея інтеграції полягає в тому, що не треба формувати одну структуру, яка виконувала б всі функції, - необхідних для успішного здійснення справи. Потрібно вибудувати таку сукупність підприємств, в якій кожне спеціалізувалося б на певній функції, потрібної в цій сфері діяльності. У такій системі реалізується принцип спеціалізації підприємств не тільки з точки зору переробки, але і за функціями управління.

Є підприємства, які здійснюють переробку, транспортування сировини і продукції, обслуговування і ремонт технічних засобів, автоматизованих ліній, обладнання. Їх основне завдання - організовувати виробничу діяльність таким чином, щоб вона була ефективною. Є підприємства, які займаються комерційною діяльністю: закупівлями сировини і матеріалів, розміщенням замовлень на їх переробку, рухом матеріальних потоків і, нарешті, продажем готових виробів. І існує підприємство, яке управляє всією діяльністю в цілому, в його завдання, крім усього іншого, входить розвиток і диференціація діяльності інтеграційної структури. Такий поділ функцій дозволяє домогтися їх ефективної реалізації, оскільки відбувається концентрація потрібної компетенції в тому місці, де вона необхідна.

Якщо подивитися як зараз розвиваються великі виноробні підприємства в світі і в Україні, то можна помітити, що вони починають, з одного боку, купувати землю, виноградники для того, щоб стабільно вирощувати сировину, а з іншого боку, вони розгортають інші види виробництв і власну торгову роздрібну мережу.

Якщо говорити в цілому про агропромисловий комплекс (АПК), то на сьогоднішній день там склалася наступна ситуація: виробники охочіше і зі знанням справи виконують тільки ту частину функцій, яка пов'язана з вирощуванням сировини й його переробкою. Взаємодія з ринком, державою, партнерами, кредиторами вони вважають занадто обтяжливим заняттям. Виробники наполягають на зміні системи кредитування, щоб їм було простіше взаємодіяти з інвесторами. У свою чергу, у інвесторів немає інтересу рухатися в бік виробника. Цю прогалину можуть заповнити входять до складу інтеграційної структури підприємства, які призначені для вирішення завдань взаємодії із зовнішнім середовищем.

Інша проблема, яку можна вирішити за рахунок утворення інтеграційних структур, - це подолання вузької спеціалізації підприємств, що працюють у виноробній промисловості. Вузька спеціалізація виноробних підприємств може бути подолана на основі організації виробництва не тільки виноградних вин, але

і фруктово-ягідних, ароматизованих, лікувальних, слабоалкогольних напоїв, горілок, лікерів, коньяків. Крім збільшення обсягу виробництва і прибутковості підприємств розширення асортименту дозволить виключити сезонність і забезпечити рівномірне завантаження потужностей протягом року.

Економічна складова працює таким чином, що вартість продукції на виході технологічного процесу залежить від того, належить матеріал цьому підприємству або не належить, оскільки частка прибутку нараховується на всю собівартість продукції на кінцевому етапі. У інтеграційної структурі, коли продукція переходить з одного технологічного процесу на інший, вона належить комерційній структурі і не змінює свого власника. Прибуток з'являється тільки на кінцевому етапі, в торгівлі, при цьому виключається плата подвійних податків, у інтеграційної структури з'являється можливість мати в обороті значно більше коштів на розвиток, збільшення обсягів виробництва, на стимулювання праці і продажів. Саме тому комерційні структури об'єднуються з метою побудови максимально довгого ланцюга технологічних процесів для того, щоб здійснювати глибоку переробку, тим самим отримувати високоефективний, з точки зору норми прибутку, кінцевий продукт. Такі формування здатні оперативно реагувати на зміну ситуації на ринку, добиватися зниження виробничих витрат, акумулювати і залучати додаткові кошти для розвитку виробництва. Інтеграція дозволяє підвищити оперативність і маневреність використання трудових, технічних, фінансових та інших ресурсів; спростити процес узгодження інтересів і шляхи взаємодії між виробництвом, переробкою і реалізацією; скоротити залежність від посередників і т.д.

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Брюшкова Н.О., к.е.н.
Одеська національна академія харчових технологій

Економіка України, що виходить із затяжної кризи, наступного року продемонструє стабільне зростання в умовах скорочення інфляції. Провідні вітчизняні аналітики називають ключовими факторами прискорення економіки – посилення боротьби з корупцією та залучення інвестицій [1].

В сучасних економічних умовах, значна увага приділяється розвитку інвестиційної діяльності та вдосконаленню ефективності її правового регулювання. Це зумовлено тим, що структурна перебудова та підвищення розвитку усіх форм господарювання залежить від обсягів інвестицій, їх якості, ефективності інвестиційного процесу та інвестиційного клімату в державі. Оскільки метою здійснення інвестицій є отримання прибутку або досягнення соціального ефекту, то інвестиційна діяльність має важливий соціально-економічний аспект. А тому виникає проблема створення ефективно функціонуючого інвестиційного ринку та правового механізму його функціонування.

Нестабільність та непередбачуваність економічної політики держави на попередньому етапі її розвитку, зокрема непослідовна інноваційно-інвестиційна

політика, а також відсутність детального правового забезпечення відносин комерційної концесії стримують процес активного розвитку названих відносин.

В даних умовах особливого значення набуває залучення іноземних інвестицій до економіки України. Іноземні інвестиції відіграють велику роль у розвитку економіки: сприяють зростанню збалансованості і ефективності народного господарства, створенню робочих місць, зняттю соціальної напруженості в суспільстві тощо. Іноземні інвестиції доцільно розглядати також і як певні чинники перспективного розвитку регіонів. Рівень інвестиційної активності перебуває у безпосередній залежності від стану економіки в державі, функціонування фінансово-кредитної системи, прибутковості діяльності підприємств, дохідної політики бюджетів усіх рівнів та доходів населення. Крім того, існує чіткий взаємозв'язок між економічним зростанням і темпами надходження іноземних інвестицій: економічне зростання є вирішальним фактором для позитивної динаміки потоків іноземних інвестицій. В цій площині актуальною є проблема інвестиційного клімату. Під інвестиційним кліматом слід розуміти сукупність політичних, соціально-економічних, правових, інституційних та інших чинників, що притаманні певній країні і визначають її привабливість для інвестора [2]. Нарощування інвестиційного потенціалу економіки України можливе за таких умов:

- наявності загальнонаціональної інвестиційної програми, що безпосередньо впливає на інвестиційну політику держави;
- оптимізація державних заходів активізації інвестиційних процесів і дії системи показників ефективності відповідної діяльності, причому держава має не лише дотримуватися законодавства, а й розробити заходи, що гарантували б недоторканість інвестицій в Україні;
- впровадження інвестиційно-інноваційної стратегії, спрямованої на вдосконалення структури національної економіки, збільшення масштабів суспільного виробництва, підвищення конкурентоспроможності продукції;
- заохочення іноземних інвесторів із передбаченням узгодження низки рішень уряду щодо реформування політики, спрямованої на економічний розвиток і досягнення необхідного рівня інвестиційної діяльності в усіх підрозділах економічних структур;
- забезпечення послідовності та прозорості державної інвестиційної політики [3].

Інвестиційну діяльність в Україні регулюють понад 200 нормативно-правових документів. Інвестиційне законодавство України не є стабільним, що свідчить про відсутність виваженої комплексної інвестиційної політики держави. Перешкоди на шляху формування інвестиційного потенціалу регіонів можна диференціювати на об'єктивні та суб'єктивні. До перших належить відсутність стратегічного підходу до формування та реалізації інвестиційної політики. Це проявляється в частих змінах правових засад здійснення інвестицій, різних трактуваннях державно-правових гарантій захисту інвестицій, підходів до приватизаційних процесів. У поєднанні з суб'єктивними чинниками: бюрократичні перепони, відсутність об'єктивної інформації щодо інвестиційних об'єктів, велика кількість органів та установ, причетних до реалізації

інвестиційних проектів та часті зміни «правил гри» призводять до втрати інвестиційної привабливості України в цілому та її регіонів зокрема.

На сьогодні загальні засади інвестиційної діяльності визначаються в: Конституції України, ГК України, Цивільному кодексі України та Податковому кодексі України, законах України «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про внесення змін до деяких законів України з метою усунення випадків ухилення окремих підприємств, створених за участю іноземних інвесторів, від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)», «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)», «Про інноваційну діяльність», «Про усунення дискримінації в опо- даткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження», «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про першочергові заходи щодо запобігання негатив ним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» тощо.

Отже, сучасна інвестиційна політика має бути спрямована насамперед на стимулювання інвестиційної активності підприємств, приватних інвесторів, іноземних інвесторів, що є важливою умовою подолання економічної кризи. Ефективність інвестиційної політики багато в чому визначається системністю, чіткістю та обґрунтованістю пріоритетів, інструментами її реалізації [4]. Інвестиційна політика держави, а саме забезпечення її ефективності вимагає створення чітких господарсько-правових механізмів її реалізації, включно із засобами державного регулювання та комплексними спеціальними режимами інвестиційної діяльності.

Література

1. Економіка України - 2017: більше зростання і менше інфляції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://news.finance.ua/ua/news/-/392088/ekonomika-ukrayiny-2017-bilshe-zrostannya-i-menshe-inflyatsiyi
2. Шафранська Т.Ю. Проблеми інвестиційного клімату України і способи їх вирішення / Т.Ю. Шафранська – 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/8_NND_2011/Economics/10_81440.doc.htm
3. Череп А.В., Іванова А.Г. Інвестиційна політика України в сучасних умовах нестабільності / А.В. Череп, А.Г. Іванова // Економічний простір. 2011. - № 47. - С. 133-137.
4. Малуш І., Громова Т. Інвестиційна політика: значення та проблеми на сучасному етапі / І. Малуш, Т. Громова // Важелі і механізми формування сталого розвитку економіки в умовах світових глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 9-10 груд. 2010 р. Ч.2. – Тернопіль: Крок, 2010. – 370 с.

СТАНДАРТЫ ЭНЕРГОМЕНЕДЖМЕНТА: ПРЕИМУЩЕСТВА И ВОЗМОЖНОСТИ ВНЕДРЕНИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Пархоменко Н.В., к.э.н., доцент
Учреждение образования «Гомельский государственный технический университет имени П.О. Сухого», Республика Беларусь

Одним из наиболее важных параметров, определяющих конкурентоспособность предприятия на внутреннем и внешнем рынках, является энергетическая эффективность. В условиях динамично развивающихся технологий ее повышение возможно не только за счет инженерно-технических и технологических мер, но и на основе совершенствования управленческих технологий, составляющих суть энергетического менеджмента. Особый интерес к энергоменеджменту, отмечаемый в последние годы, обусловлен значительным ростом потребления топливно-энергетических ресурсов в мировом масштабе, увеличением их стоимости, усилением антропогенной нагрузки на экосистемы вследствие более высокого уровня загрязнения атмосферного воздуха, а также установлением законодательных требований в области энергосбережения и контролем за их соблюдением.

Республика Беларусь относится к странам с высоким уровнем индустриального развития, использованием энергоемких технологий и относительно высоким удельным весом выбросов загрязняющих веществ в атмосферный воздух. Производство продуктов питания относится к обрабатывающей промышленности и, согласно, принятой отраслевой структуре, в системе показателей учитывается вместе с производством напитков и табачных изделий. Исследование показывает, что по уровню потребления различных видов энергоресурсов эта отрасль не является определяющей энергоемкость ВВП, так более значительный вклад в этот показатель вносит химическое, металлургическое и машиностроительное производства. Вместе в тем, на предприятиях пищевой промышленности имеются резервы энергосбережения, использование которых позволит создать дополнительные конкурентные преимущества как самих товаропроизводителей, так и их продукции. В целом, уровень потребления энергоресурсов предприятиями отрасли характеризуется показателями, представленными в таблице 1.

Таблица 1 - Показатели потребления энергоресурсов предприятиями по производству продуктов питания за период 2010 и 2013-2016 гг.

Наименование показателя	Значение показателя по годам				
	2010	2013	2014	2015	2016
Энергоемкость производства продукции, кг у. т./млн. руб. в ценах 2010 г.	32,3	27,3	26,3	25,4	25,5
в % к 2010 году	100	84,5	81,4	78,6	78,9
Конечное потребление топливно-энергетических ресурсов, тыс. т у.т.	1088	1066	1012	967	992
Конечное потребление: -электрической энергии, млн. кВт-ч	-	1639	1624	1619	1643
-тепловой энергии, тыс. Гкал	-	4865	4659	4411	4476
-газа природного, млн. м куб.	-	110	105	100	111
-бензина автомобильного, тыс. т	-	29	28	25	24
-топлива дизельного, тыс. т	-	92	88	80	82
Выбросы загрязняющих веществ в атмосферный воздух от стационарных источников, тыс. т	17,4	19,4	18,2	17,3	15,8

Источник: составлено автором по данным Национального статистического комитета Республики Беларусь [3]

Здесь же отражена динамика выбросов загрязняющих веществ в атмосферный воздух, источником которых является технологическое и энергетическое оборудование пищевых предприятий.

Проблема загрязнения окружающей среды в результате использования ТЭР в целях осуществления основных технологических процессов промышленных предприятий сегодня рассматривается также в контексте возможных климатических изменений и возникновения опасности глобальных и региональных эффектов. Объективной основой этой проблемы являются выбросы парниковых газов (CO2 и др.), которые в отличие от обычных загрязняющих веществ не оказывают прямого негативного влияния на человека и экосистемы в месте их выброса, но вызывают возникновение долгосрочного климатического эффекта. Так, в общем объеме выбросов загрязняющих веществ 2016 года (15,8 тыс. т), 8,3 тыс. т приходится на оксид углерода [3, С. 57].

Управленческие методы управления энергозатратами основываются на концепции энергетического менеджмента и реализуются посредством разработки и внедрения систем энергетического менеджмента (СЭМ). СЭМ является частью общей системы менеджмента предприятия и представляет собой совокупность взаимосвязанных и взаимодействующих элементов, необходимых для принятия энергетической политики, постановки и достижения целей в этой области. Её главная особенность состоит в управлении процессом использования энергии, а не внедрение новых технологий.

Активное развитие национальных и региональных стандартов в области энергоменеджмента [2] привело к необходимости гармонизации требований на международном уровне. В этой связи Международной организацией по стандартизации (ISO) в 2011 году принят международный стандарт ISO 50001:2011 «Energy management systems – Requirements with guidance for use», разработанный с учетом накопленного опыта и лучших мировых практик в области управления энергопотреблением. Его цель – интеграция энергоэффективности в существующие управленческие практики организаций. ISO 50001:2011 стал основой для принятия соответствующих национальных стандартов на системы энергоменеджмента для многих стран, в числе которых – Республика Беларусь. Так, с 1 сентября 2013 года постановлением Госстандарта Республики Беларусь введен в действие соответствующий государственный стандарт - СТБ ISO 50001-2013 «Системы энергетического менеджмента. Требования и руководство по применению», идентичный ISO 50001:2011 [1].

Основу стандарта составляет модель системы менеджмента, направленная на постоянное улучшение. Следует подчеркнуть, что его структура обеспечивает широкие возможности для интеграции с другими системами (менеджмента качества, экологического менеджмента, менеджмента безопасности пищевой продукции и др.).

Технологически реализация системного подхода осуществляется на основе разработки и внедрения комплекса мероприятий, структурированных в соответствии с концепцией постоянного улучшения, известной как «цикл Деминга – PDCA» (таблица 2).

Таблица 2 - Система мероприятий энергетического менеджмента

Элементы цикла PDCA	Перечень мероприятий
Планирование (plan)	Разработка документов в области энергетического планирования; идентификация, внедрение и анализ правовых требований в области энергоэффективности; проведение энергетического обзора на основе анализа использования и потребления энергии, определения мест значительного энергопотребления и возможностей для улучшения энергетических характеристик; установление и корректировка базового определение показателей энергетических характеристик; внедрение и поддержание в актуальном состоянии задокументированных целей и задач в области энергоэффективности
Осуществление (do)	Обеспечение необходимой компетентности персонала; организация процесса внутреннего и внешнего обмена информацией об энергетических характеристиках и энергоменеджменте; разработка документации СЭМ и создание необходимых условий для управления ею; определение и документация требований энергетической эффективности при осуществлении закупочной деятельности
Проверка (check)	Осуществление мониторинга, измерения и анализа видов деятельности, определяющих энергетические характеристики; оценка выполнения правовых требований в области энергосбережения; проведение внутреннего аудита СЭМ; управление несоответствиями, выполнение корректирующих и предупреждающих действий; анализ СЭМ со стороны руководства организации
Действие (act)	Выполнение действий по постоянному улучшению результативности деятельности предприятия в области энергетики и СЭМ

Как свидетельствует мировая практика, разработка и внедрение СЭМ позволяет не только уменьшить текущее энергопотребление (в пределах 5-23% и 18-39% соответственно электрической и тепловой энергии), но и создать долгосрочные конкурентные преимущества в условиях энергетического рынка. Необходимо отметить, что на пищевых предприятиях Республики Беларусь применение систем энергоменеджмента сегодня находится на начальной стадии. Несмотря на то, что необходимые нормативно-правовые условия для этого уже созданы, отмечается недостаточная заинтересованность во внедрении СТБ ISO 50001-2013 и разработке СЭМ.

В целях устранения возможных барьеров на пути развития СЭМ, а также создания условий для их планомерного и повсеместного внедрения, представляется целесообразным:

- повышение информированности руководителей и ведущих специалистов предприятий о необходимости и преимуществах разработки, внедрения и сертификации СЭМ;
- чёткое установление границ СЭМ и объектов документирования;
- создание действенных стимулов для активизации персонала предприятия в направлении распространения и закрепления на практике основных принципов энергоменеджмента;
- своевременное создание и регламентация работы структур управления в СЭМ;
- совершенствование системы планирования энергоэффективности;
- создание организационно-технических условий для своевременного получения достоверных данных о потреблении ТЭР и эффективности их использования.

Литература

1. Системы энергетического менеджмента. Требования и руководство по применению = Сістэмы энергетычнага менеджменту. Патрабаванні і кіраўніцтва

па прымяненні : СТБ ISO 50001-2013. – Взамен СТБ 1777-2009; введ. РБ 01.09.13. – Минск: Государственный комитет по стандартизации Республики Беларусь, 2013. – 21 с.
2. Хохлявин, С. Стандарты в области энергоменеджмента: США, Европа, Корея и другие страны / С. Хохлявин // Энергоаудит. – 2009. – №2(10). – С. 34-39.
3. Энергетический баланс Республики Беларусь. Стат. сборник / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск, 2017. – 152 с.

ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕН НА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННУЮ ПРОДУКЦИЮ В СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК

О.В. Шваякова
Гомельский государственный технический университет имени П.О. Сухого, г. Гомель, Республика Беларусь

Сельское хозяйство для нашей страны является важной и специфической отраслью народнохозяйственного комплекса, что обусловлено особенностями сельскохозяйственного производства и его значимостью в обеспечении национальной продовольственной безопасности. В современных экономических условиях, сложившихся в Республике Беларусь, повышение эффективности сельского хозяйства приобретает особую значимость и актуальность. В результате процессов, происходящих в экономике нашей страны, аграрные предприятия поставлены в сложные условия, что очевидной делает необходимость поиска путей увеличения эффективности сельскохозяйственного производства с выходом отрасли на уровень устойчивого роста.

Одной из основных проблем аграрного производства как на территории Гомельской области, так и в целом Республики Беларусь является диспаритет цен на сельскохозяйственную продукцию, особенно растениеводства. Сложившаяся ситуация в значительной степени оказывает влияние на специализацию хозяйств Гомельской области, постепенно смещая ее в сторону животноводства. Так, в период с 2013 по 2016 гг. удельный вес животноводческой отрасли увеличился с 42,5% до 53,6%, динамика возделывания таких культур как овощи, картофель, зерно и зернобобовые имеет отрицательное значение, а предпочтения отдаются в пользу кукурузы и прочих кормовых культур.

Одним из факторов, формирующих диспаритет цен на сельскохозяйственную продукцию, можно считать практику ценообразования в системе государственных закупок продукции растениеводства сельскохозяйственных организаций. Приблизительная структура реализации продукции растениеводства аграрных организаций (кроме фермерских хозяйств) отражена на рис. 1.

Таким образом, не вызывает сомнения, что настоящий порядок ценообразования в системе государственных закупок продукции растениеводства должен быть подвергнут корректировке и стать основным инструментом «мягкого» государственного регулирования и поддержки сельского хозяйства Республики Беларусь.

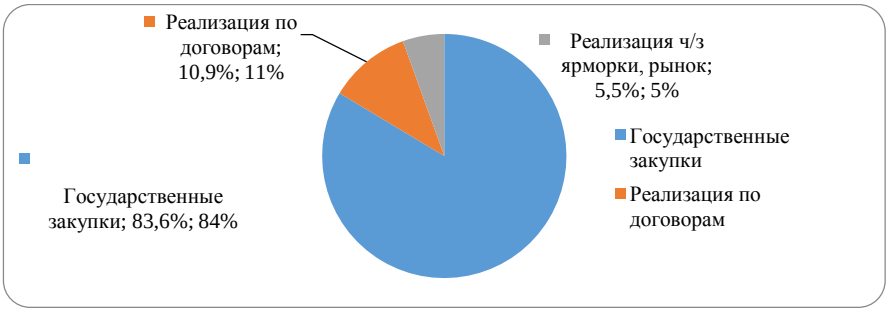

Рис. 1 - Приблизительная структура реализации продукции растениеводства аграрных организаций (кроме фермерских хозяйств)

При формировании государственных цен на аграрную продукцию возможно использование затратного метода, который будет базироваться на региональной нормативной себестоимости и нормы прибыли, учитывающей значимость сельскохозяйственной культуры в рамках продовольственной безопасности страны. Целесообразно региональное деление хозяйств Республики провести не по крупным административно-территориальным единицам (областям), а с учетом бонитета сельскохозяйственных угодий и природно-климатических условий. Основой для расчета региональной нормы прибыли, учитывающей значимость сельскохозяйственной культуры в рамках продовольственной безопасности страны, на наш взгляд, могут стать следующие этапы:

1. Оценка финансового состояния сельскохозяйственных предприятий региона с целью выявления возможности его улучшения через систему государственных закупок.

2. Оценка имеющегося производственного потенциала хозяйств региона.

3. Оценка эффективности использования имеющегося производственного потенциала аграрных организаций региона.

4. Оценка эффективности управления затратами сельскохозяйственных предприятий региона путем:

- анализа оптимальности производственной программы;
- оценки целесообразности специализации хозяйства;
- сопоставления качества располагаемых земельных ресурсов с возможным его уровнем, т.е. определения эффективности агротехнических мероприятий, направленных на сохранение качества располагаемых земельных ресурсов;
- анализа отклонений фактической себестоимости продукции растениеводства от нормативной, которая определяется с учетом качества имеющихся земельных ресурсов и теоретической урожайности выращиваемых культур;
- оценки объемов, перечня видов и соотношения продукции растениеводства предназначенной для реализации, передаваемой в качестве корма для животноводства.

Региональная нормативная себестоимость производства продукции растениеводства должна определяться с учетом производственного потенциала. Порядок определения нормативной себестоимости продукции растениеводства для хозяйств определенного региона может включать в себя следующие этапы:

1. Расчет комплексного показателя производственных условий, который включает в себя оценку качества земли, фондооснащенность и трудообеспеченность, путем суммирования частных коэффициентов. Применительно к Гомельской области данный показатель варьируется в пределах 0,55-1,35.

2. Определение значения себестоимости с учетом показателя производственных условий.

3. Определение значения нормативной себестоимости с учетом оценки агроклиматических условий.

Литература

1. Шваякова, О.В. Особенности управления затратами на производство продукции в организациях аграрного сектора / О.В. Шваякова, Г.А. Мильченко // Стратегия и тактика развития производственно-хозяйственных систем: тез.докл.VI Междунарю науч.-практ. конф., Гомель, 26-27 нояб.2009 г / М-во образования Республики Беларусь, Гомел. гос. техн. ун-т им. П.О. Сухого. - Гомель: ГГТУ им.П.О. Сухого, 2009 .

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧОЇ ПОЛІТИКИ

Бойко Є.О., докторант ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», м. Київ
Вінська Ю.С., магістрант, Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова, м. Миколаїв

Формування конкурентного середовища в Україні в умовах посилення глобалізації потребує зосередження уваги на необхідності підвищення конкурентоспроможності трудового потенціалу вітчизняних підприємств в контексті реалізації ресурсозберігаючої політики. Досягти високої якості та конкурентоспроможності трудового потенціалу без відповідного державного регулювання неможливо. Державне регулювання в сфері формування трудового потенціалу на кожному етапі повинно підпорядковуватись визнаним державним стратегічним цільовим орієнтирам щодо реалізації ресурсозберігаючої політики.

Держава через цільові орієнтири сталого розвитку прагне до створення умов забезпечення, раціонального і гармонічного використання всіх ресурсів: природних, економічних, людських, трудових тощо. Державна політика повинна досягти такого збалансованого соціально-економічного та екологічного розвитку щоб ресурсного потенціалу було достатньо теперішнім та майбутнім поколінням. Досягнення орієнтирів сталого розвитку вимагає державного регулювання внутрішніх та зовнішніх чинників з метою задоволення потреб економіки у розвитку ресурсів праці та ефективної інтеграції у світове співтовариство. Саме інституції, які забезпечують процеси державного управління збереженням та розвитком трудового потенціалу, не націлені у своїй діяльності на створення умов та можливостей для досягнення високої його якості та конкурентоспроможності в теперішній час та в перспективі [1].

Трудовий потенціал слід розглядати як багаторівневу динамічну систему, котра складається з трьох підсистем: демографічної, соціально-економічної та соціально-психологічної, кожна з яких містить і кількісні, і якісні характеристики. Демографічні процеси та рівень розвитку виробничих відносин у суспільстві визначають кількісні характеристики трудового потенціалу, а якісні (природно-біологічні, освітньо-професійні та соціально-мотиваційні) – відображають ті чинники, що формують рівень розвитку здатності до праці, загальний рівень особи та забезпечують можливості реалізації.

Формування трудового потенціалу підприємства залежить від умов та факторів зовнішнього середовища (кон'юнктура ринку праці, державне регулювання, якість життя людей, освітній рівень населення, культура, інші соціально-економічні умови) та внутрішнього середовища (принципи управління, кадрова політика, виробнича і трудова дисципліна, організаційна культура, система стимулювання працівників, інші).

Формування трудового потенціалу підприємств є складним динамічним процесом, орієнтованим на максимальну взаємодію з зовнішнім середовищем і забезпечення високої якості реалізації, важливо визначити, які саме фактори обумовлюють розвиток його елементів і впливають на їхню збалансованість і ефективність використання. В процесі розробки та впровадження заходів щодо заощадження ресурсів необхідно враховувати доцільність використання. Тобто економія на заробітній платі працівників не сприятиме підвищенню ефективності їх праці, а заміна якісного матеріалу на неякісний, низької вартості приведе до скорочення попиту, втрати конкурентоспроможності товарів та послуг на ринку.

Таким чином, ресурсозбереження слід розглядати як комплекс заходів, які досліджують не тільки матеріальні скорочення використання ресурсів, а й подальший розвиток підприємства, його стратегічну спрямованість та вплив впроваджених заходів на перспективи подальшої діяльності [2].

На формування і розвиток трудового потенціалу підприємств вливають наступні чинники: скорочення чисельності населення; збільшення середньої очікуваної тривалості життя; старіння населення; переважання серед осіб працездатного віку (особливо після 35 років і серед міського населення) жінок; збільшення частки населення у віці працездатному та деякого збільшення – у віці після працездатному; збільшення демографічного навантаження на працездатне населення, що, як підтверджують прогнози, триватиме надалі; порівняно невисокий рівень захворюваності та виробничого травматизму; збільшення частки осіб з вищою освітою серед осіб, що працюють.

Освіта є провідним чинником в формуванні кадрового потенціалу нації та духовності громадян, що визначає її як першочерговий пріоритет державної політики в Україні. Освіта, яка для сучасного суспільства становить загальносоціальну цінність, вже не має колишнього інструментального значення. Втрачаються позиції за якістю освіти, стимулами її здобуття та фаховою різноманітністю. Це при тому, що світовою тенденцією початку нинішнього тисячоліття є визнання того, що розвиток кадрового потенціалу є основним ресурсом сталого економічного зростання і конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі. Це довела і нещодавня світова фінансово-економічна

криза. Тому першочерговими заходами щодо післякризового відновлення економік у провідних країнах світу стали інвестиції у сфери розвитку інфраструктури, охорони здоров'я і освіти населення. Питання значення розвитку кадрового потенціалу є актуальним і в Україні. Але воно в основному має віртуальний, абстрактно-постановочний характер [3].

Основним завданням на підприємстві є організація постійного пошуку й реалізації резервів ресурсозбереження, що значно підвищує рівень адаптації підприємства до змін як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, сприяє зростанню конкурентоспроможності його продукції. Отже, чим більше триває період використання ресурсозберігаючих заходів, тим більше підприємство отримує прибутку, тим вище рівень мотивації до впровадження новітніх технологій, інновацій. Ефективне використання трудового потенціалу як індикатор сталого збалансованого розвитку регіону, забезпечує багаторівневу конкурентоспроможність на основі збалансованості попиту на працю та її пропозиції, а також оптимізації їх кількісних і якісних характеристик. Існує чітка залежність між трудовим потенціалом, результатами праці й рівнем життя людей – зміна одних факторів спонукає інші до відповідних перетворень.

Перехід до нової моделі суспільного розвитку в системі світових відносин обумовлює важливість та своєчасність досліджень зазначеної проблеми, а потреба у створенні повноцінних умов для розвитку трудового потенціалу посилює практичну значущість її розв'язання. Саме кількісні та якісні параметри трудового потенціалу стають у сучасних умовах вагомим чинником результативності економічних перетворень. На даний час особливо гострою є проблема невідповідності наявного трудового потенціалу сучасним вимогам економічного і соціального розвитку країни, що зумовлює необхідність вжиття державою системних заходів для підтримання, відновлення і розвитку трудового потенціалу підприємств в контексті реалізації ресурсозберігаючої моделі.

Література

1. Новікова О.Ф. Державне регулювання якістю та конкурентоспроможністю трудового потенціалу в контексті сталого розвитку / О.Ф. Новікова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. - № 5. – Т.1. – С. 211-213.
2. Педько І.А. Ресурсозбереження на виробничих підприємствах / І.А. Педько, Н.А. Петрищенко, Д.Ю. Мартинюк // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 11. – С. 466-469.
3. Мосійчук І.В. Кадровий потенціал соціальної сфери в умовах сталого розвитку / І.В. Мосійчук // Вісник ЖДТУ / Економічні науки. – 2013. – № 3. – С.145-148.

ОГЛЯД РИНКУ СИРІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Скрипніченко Д.М., к.т.н., ст.викл., Дец Н.О., к.т.н.,доц., Дюдіна І.А., к.б.н.,доц., Ланженко Л.О., к.т.н., асистент
Одеська національна академія харчових технологій

Окреслюючи розвиток молочної галузі України, слід зазначити, що вона є однією з провідних в агропромисловому комплексі, а виробництво сиру є її

вагомою складовою. В структурі молокопереробної галузі країни виробництво сиру складає близько 10 %. Український ринок сирів сьогодні є одним із основних сегментів українського харчового ринку, який динамічно змінюється [1].

У теперішній час виробництвом сирів в країні займаються більше ніж 150 підприємств, 2/3 із яких виробляють тверді сичужні сири, решта – м'які та перероблені (плавлені). На українському ринку сирів спостерігається не тільки висока конкуренція, але і очевидна тенденція до консолідації ринку – великі виробники витісняють середні і малі підприємства, оскільки у останніх недостатньо фінансових засобів для удосконалення і модернізації виробництва. Так, більше 60 % продукції, представленої на українському ринку, випускається такими компаніями: «Бель Шостка Україна», «Гадячсир», «Дубномолоко», «Клуб сиру», «Мілкіленд-Україна», «Моліс», «Молочний Альянс», «Терра Фуд». Дані компанії утримують свої лідерські позиції завдяки значним капіталовкладенням, постійній модернізації виробництва, оновленню технічної бази та розширенню асортименту [2, 3].

Ринок сирів України представлений такими маркетинговими групами: сичужні, кисломолочні та плавлені сири. Сичужні сири поділяються на тверді та напівтверді сири, свіжі та розсільні сири, м'які сири, сирні продукти тощо. Група плавлених сирів поділяється на плавлені сири та сирні плавлені продукти [4, 5].

За даними 2013 року 56,9 % об'єму виробництва сирів в країні складали сичужні, 33,6 % – кисломолочні. Частка плавлених сирів в загальній структурі ринку сирів складала лише 9,5 %. Всього на виробництво сиру в Україні використовується близько 6,0 % молока від його загальної кількості. Поступово зростає попит населення на молочні продукти, так на 11 % піднявся рівень споживання кисломолочної продукції та на 7 % – рівень споживання сиру. Річна потреба у сирах в Україні складає 6,5 кг на 1 людину [1].

Найближчу перспективу сирного вектора в країні складно спрогнозувати. Протягом 2010…2014 рр. обсяг виробництва сиру в Україні зменшився на 21 %, експорт – на 26 %, але відзначено зростання обсягів імпорту – на 73 %, що почало суттєво впливати на загальний обсяг пропозиції сиру на внутрішньому ринку України, який за 2013 р., у порівнянні з 2012 р., зріс на 6 % і досяг 124,3 тис.т. Але в 2014 р. ринок сирів в Україні зменшився до 88 тис. т або на 30% у порівнянні з 2013р., а у 2015 р. об'єми виробництва сиру скоротилися ще на 20-25% [1, 3, 6].

В першу чергу, зміна пріоритетів пов'язана із закриттям російського ринку, який був головним регіоном збуту українських сирів. В результаті українські виробники почали переорієнтацію свого виробництва на інші високомаржинальні продукти (вершкове масло), однак при цьому продовжуючи налагоджувати торгово-економічні відносини з іншими країнами. Так у 2015 році Україною освоєні нові ринки по сиру, а саме Єгипет – 69 тонн, Іран – 135 тонн, Йорданія – 13 тонн, Маршалові острови – 1 тонна, Монголія – 6 тонн, Таджикістан – 6 тонн, Туреччина – 1 тонна.

Треба відмітити, що, за даними AR-group, об'єм експорту кисломолочних і плавлених сирів у першому півріччі 2015 року збільшився у порівнянні з 2014 роком на 23,1 % і 11,5 % відповідно. Основними країнами-імпортерами українських твердих сирів у 2015 році стали Казахстан, Молодова, Азербайджан

і Узбекистан, оскільки сумарна частка цих чотирьох країн у загальному об'ємі експорту складає 91,3 %. Найбільші поставки були здійснені в Казахстан (59 %) і Молдову (22 %) [3].

Що стосується імпорту, то за даними дистриб'юторів, його об'єм у 2015 році зменшився в декілька разів, деякі компанії припинили завозити в Україну імпорті сири, а інші значно звузили асортимент. Більше всього постраждали сири середньої цінової категорії (Польща, Прибалтика), оскільки сьогодні споживачі купують або дорогі сири, або дешеві. Крім того, сир в Україну ввозять з Німеччини, Італії, Франції, Нідерландів [3].

Ключовими проблемами сироробної галузі є [1, 7, 8]:

– різке зниження споживання сиру в Україні;
– високі ціни на якісну сировину і незначна її кількість;
– посилення конкуренції;
– підвищення цін на енергоносії;
– ефективність реалізації продукції, системи збуту (в тому числі і сучасні умови торгівельних мереж);
– обмеження можливостей виходу на зовнішні ринки.

Найбільшою проблемою молочної галузі є незадовільний стан сировини. Це пов'язано, перш за все, з невикористанням генетичного потенціалу молочної худоби, поганим забезпеченням повноцінними кормами, недостатнім рівнем технічного обладнання і технологічного виробництва.

Сири виробляються та споживаються практично у всіх країнах світу, однак основними виробниками сиру, які визначають тенденції сироробного виробництва, є США та країни Західної Європи.

Європейський Союз (ЄС) – найбільший світовий виробник сиру (47% всього світового виробництва). Виробництво сиру в ЄС стабільно росте – це пояснюється, головним чином, підвищенням внутрішнього попиту і розвитком експорту. Найбільшу кількість даного продукту виробляють в Німеччині (26 % всього об'єму виробництва сиру в ЄС). В п'ятірку лідерів входять Франція (21%), Італія (11%), Нідерланди (9%) та Польща (8%). Частка цих п'яти країн складає 75% від загального виробництва сиру в ЄС. В країнах розвинутого сироробства домінуючим напрямом залишається концентрація виробництва сиру, яка передбачає створення великих високомеханізованих і автоматизованих підприємств. В ЄС найбільші підприємства знаходяться у Франції, Данії, Нідерландах, Швеції та Німеччині [9, 10].

За межами Європейського Союзу до найбільших виробників сирів належать США, які виготовляють більше чверті світового об'єму сирів. На їх виробництво припадає близько чверті молока, яке поступає на молокопереробні підприємства. Доступність молока протягом всього року дає можливість безперебійної роботи молочних заводів [10].

Найбільшими імпортерами сиру з ЄС є Росія, США, Швейцарія, Японія, Саудівська Аравія. Експортні ринки для сирів ЄС, як правило, поділяються на декілька категорій в залежності від того, як імпортований сир використовується. Саудівська Аравія, Японія, Алжир, Єгипет, в основному, імпортують сир для подальшого перероблення, в той час як Росія і Мексика перепаковують

імпортовані сири для роздрібної торгівлі і мереж громадського харчування. США і Канада, зазвичай, імпортують фірмові сири, які одразу поступають в торгівельну мережу [9, 11, 12].

Об'єми імпорту сиру в Європейський союз в 10 разів менші від об'ємів його експорту. Основними експортерами сиру в ЄС є Швейцарія (68 % від загального об'єму імпорту сирів в ЄС), Нова Зеландія, США, Норвегія та Австралія. Споживання сиру в Європі має давні традиції та культуру. Лідерами в споживанні даного продукту є Греція (26,2 кг на людину в рік), Франція (24,1кг), Італія (23,8 кг), Австрія (21,8 кг) і Німеччина (21,5 кг). Найнижчі показники споживання сиру на Кіпрі (3,8 кг), в Румунії (5,2 кг), Словакії (8,7 кг), Болгарії (8,8 кг). В Україні в середньому споживання сиру на людину складає 2,5 кг в рік, по ЄС споживання сиру складає 17,2 кг на людину в рік [10].

Мода на швидке харчування сприяє підвищенню споживання сиру, але місця збуту продуктів швидкого харчування не всюди розвиваються динамічно. Основне збільшення відбувається за рахунок масових товарних сирів, а не спеціальних сортів, які реалізуються на ринках, де споживання сиру є традиційним. Однією з головних причин підвищення споживання сиру може стати удосконалений метод його зберігання за допомогою нових пакувальних технологій, який більш зручний для підприємств роздрібної торгівлі [10, 12].

Враховуючи високий рівень насиченості внутрішнього ринку ЄС, основні зусилля виробників сиру, інвестиції будуть направлені на розвиток експортних ринків. Основним фактором росту виробництва сиру в ЄС, як очікується, буде розвиток нових експортих ринків в Азії, Південній Америці та Північній Африці. Експорт сиру із ЄС, за прогнозами, до 2023 року підвищиться до 1 млн. т., а показник імпорту залишиться дуже низьким, на рівні 75 тис. т.

Отже, ринок сирів України традиційно представлений твердими сирами («Російський», «Голандський», «Сметанковий» та інші) і тільки невеликою кількістю м'яких сирів, тоді як європейські країни (Німеччина, Франція, Італія й інші) традиційно славляться вишуканістю асортименту м'яких сирів. Крім розширення асортименту м'яких сирів приділяють значну увагу підвищенню їх харчової цінності, насамперед отриманню сиру з максимальною концентрацією всіх складових частин молока.

Література

1. Обзор рынка сыра Украины [Текст] // Продукты & ингредиенты. – 2014. – № 10. – С. 20–23.
2. Рябченко, Н. Особливості виробництва м'яких сирів [Текст] / Н. Рябченко // Продукти & ингредиенты. – 2013. – № 8. – С. 26–28.
3. Сырная доля. Рынок сыра в Украине в 2015 году [Текст] // Мир продуктов. – 2015. – № 6. – С. 6–8.
4. Майоров, А.А. Проблемы классификации сыров в товароведении [Текст] / А.А. Майоров, Н.М. Сурай // Сыроделие и маслоделие. – 2015. – № 5. – С. 8–9.
5. Мироненко, И.М. Мягкие сыры. Ассортимент и технологические особенности [Текст] / И.М. Мироненко, Д.А. Усатюк // Сыроделие и маслоделие. – 2015. – № 4. – С. 36–40.
6. Чеверов, В.И. Производство сыров: проблемы и их решения [Текст] / В.И.

Чеверов // Переработка молока. – 2009. – № 8. – С. 20–22.
7. Свириденко, Ю.А. Вопросы производства и стандартизации продуктов маслоделия и сыроделия [Текст] / Ю.А. Свириденко, Е.В. Топников, В.А. Мордвинова // Переработка молока. - 2015. -№ 6.-С.6–10.
8. Тенденции развития украинского рынка молочных продуктов [Текст] // Молочное дело. – 2012. – № 5. – С. 13–21.
9. Геращенко, Л.Г. Импорт сыров и творога [Текст] / Л.Г. Геращенко // Сыроделие и маслоделие. – 2014. – № 5. – С. 13–15.
10. Козлова, Л.В. Современное состояние рынка сыра в ЕС [Текст] / Л.В. Козлова // Сыроделие и маслоделие. – 2015. – № 3. – С. 8–10.
11. Остроухова, И.Л. Перспективы развития рынка мягких сыров в России [Текст] / И.Л. Остроухова, Д.В. Остроухов, В.А. Мордвинова // Переработка молока. – 2015. – № 10. – С. 20–22.
12. Переработка молока в России в 1 полугодии 2015 [Текст] // Молочная промышленность. – 2015. – № 10. – С. 5–8.

ПРОГАРМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В ОБЛІКУ

Демчук О.М., к.е.н., доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет

Вступ. На сьогоднішній день неможливо представити бухгалтерський облік без застосування програмного забезпечення та використання комп'ютерних інформаційних систем в обліку. Обрання правильного та зручного програмного забезпечення є запорукою успіху ведення бухгалтерського обліку, прийняття правильних управлінських рішень, формування правильної, достовірної інформації для зовнішніх та внутрішніх користувачів.

Автоматизація та впровадження інформаційних систем бухгалтерського обліку в сучасних економічних умовах є на сьогодні одним з найбільш важливих завдань більшості підприємств України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням забезпечення та використання в обліку комп'ютерних систем та програмного забезпечення приділяють увагу такі вчені, як: Івахненков С.В., Козак М.І., Огійчук М.Ф., Царенко О.М., Клименко О.В., Коркушко О.Н., ін.

Зокрема, Огійчук М.Ф. вважає, що якість бухгалтерської програми суттєвим чином залежить від таких чинників, як зручність і швидкість введення інформації в комп'ютер і можливістю маніпуляції раніше введеною інформацією [4, с. 53]. Царенко О.М. зазначає, що з введенням міжнародних стандартів бухгалтерського обліку питання складання та надання фінансової звітності стали більш жорстко регламентуватися, що обумовлює необхідність перегляду цілого ряду концептуальних підходів до розв'язання проблем автоматизації багатьох облікових і управлінських процедур всередині організації [1, с. 65]. На думку Івахненкова С.В., «застосування комп'ютерів змінює зміст та організацію праці облікового персоналу: зменшується кількість ручних операцій з обробки первинних документів, систематизації облікових показників, заповнення регістрів

та звітних форм; облікова праця стає більш творчою, спрямованою на організацію й удосконалення обліку» [2, с. 3]. Клименко О.В. вважає, що використання комп'ютерних облікових програм дозволяє підвищити оперативність ведення обліку, збільшити рівень його деталізації, посилити контроль за достовірністю та правильністю облікової інформації на всіх етапах її обробки [4, с. 7].

Проте не дивлячись на велику увагу, що приділяється дослідженню цих проблем, багато питань залишається не вирішеними. Оцінити існуюче програмне забезпечення для бухгалтерського обліку в Україні.

Результати дослідження. Питання вибору облікової системи рано чи піно постає на кожному підприємстві. І пошук правильної відповіді на нього може виявитися більш складним, чим здається. Вже давно зрозуміло, що жодне підприємство не може обійтися без бухгалтерської програми, а от якій саме віддати перевагу – питання.

Сьогодні будь-яка облікова система є не просто інструментом формування звітності, а джерелом інформації, аналіз якої дозволяє керівнику підприємства відстежувати тенденції та ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення.

Користувачами облікової інформації є:

1. На першому етапі це виконавці (бухгалтера, касири), які вносять первині документи в программу.
2. На другому етапі накопиченим масивом даних користуються різні відділи самого підприємства (планово-економічний відділ, фінансовий відділ)
3. На третьому етапі даними бухгалтерської системи(програми) користуються керівні органи.

Як же правильно обрати необхідну програму? Безліч розробників пропонують скористатися їхніми програмним забезпеченням для ведення бухгалтерського обліку. Користувачі вже давно по достоїнству оцінили переваги автоматизованого документування. І тепер кожне підприємство має потребу у власному інструменті для роботи. Як вибрати з усього різноманіття саме те, що дійсно буде корисним?

Якісні програми для ведення бухгалтерського обліку повинні виконувати безліч функцій. У першу чергу це такі операції:

- збір та реєстрація первинних документів;
- проведення розрахунків;
- аналіз законодавчих статей;
- складання реєстру господарських операцій;
- заповнення усіх форм бух. звітності;
- робота з основними пасивами та активами підприємства.

При виборі слід спиратися і на потреби організації. Якщо це малий або середній бізнес, бухгалтеру буде достатньо програми із заздалегідь встановленими настройками і схемами, які не змінюються. Для найкращої оптимізації утиліт на окремих підприємствах рекомендується звернути увагу на налагоджувані версії.

Безкоштовне програмне забезпечення. Програма реформування бухгалтерського обліку передбачає використання підприємствами різних методів

формування звітності. У зв'язку з цим виникає потреба в кількох видах програм залежно від форми організації юридичної особи. Виконати деякі завдання бухгалтерського об ліку допомагають безкоштовні програми. Необхідно розуміти, що серед них немає комплексного рішення для автоматизації всіх його галузей. Вони не є універсальними. І створені лише для певних видів діяльності і завдань. Безкоштовне програмне забезпечення для бухгалтерського обліку може бути дуже корисним для вирішення певних проблем (особливо для податкової звітності), а також послужить прекрасним помічником для невеликих підприємств.

Платні програми для бухгалтерського обліку. Автоматизація бухгалтерського обліку проводиться для збільшення ефективності роботи співробітників і поліпшення контролю за фінансовою та господарською діяльністю підприємства. Грамотно організований облік, безсумнівно, позитивно позначається на управлінні підприємством і його розвитку. Як правило, кращі комплексні системи для його ведення за допомогою програмного забезпечення є платними ліцензованими продуктами.

Отже, будь-які програми для ведення бухгалтерського обліку при правильному впровадженні здатні поліпшити ефективність роботи і діяльність підприємства. Не можна не відзначити і значення бухгалтерських для управлінських потреб: можна скласти будь-яку, що вимагається, форму звіту на підставі вже наявних у базі даних за лічені хвилини.

Висновки. Застосування комп'ютерних технологій в обліку сприятиме швидкому обробленню інформації, своєчасному представленню її керівному персоналу підприємства та прийняттю, на її основі, ефективного управлінського рішення.

Література

1. Івахненков С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту. 4-е вид. [Електронний ресурс] / С. В. Івахненков. − Режим доступу: http://pidruchniki.com.ua/00000000/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/informatsiyni_tehnologiyi_v_organizatsiyi_b uhgalterskogo_obliku_ta_auditu_-_ivahnenkov_sv
2. Клименко О. В. Інформаційні системи і технології в обліку: навч. посіб. / О. В. Клименко– К. : Центр учбової літератури, 2008. – 320 с.
3. Огійчук М. Ф. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах: підручник. – 2-ге вид., переробл. і допов. / М. Ф. Огійчук, В. Я. Плаксієнко, Л. Г. Панченко та ін.; за ред. проф. М. Ф. Огійчука. – К.: Вища шк., 2003. – 800 с.
4. Царенко О.М. Економіка розвитку: підручник [Електронний ресурс] / О.М. Царенко. − Режим доступу: http://pidruchniki.ws/00000000/ekonomika/ekonomika_rozvitku_-_tsarenko_om

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА УРОВНЯ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ БЕЛАРУСИ И УКРАИНЫ

Фильчук Т.Г.
Учреждение образования «Гомельский государственный технический университет имени П.О. Сухого»

Агропромышленный комплекс является значимым звеном экономики любого государства, стремящегося обеспечить свою независимость и экономическую безопасность. Без его стабильного и эффективного развития нельзя ожидать результативности экономики в целом. Системообразующей частью агропромышленного комплекса признано сельское хозяйство, которое вместе с перерабатывающими отраслями, формируют продовольственный комплекс, являющийся главным источником обеспечения населения продуктами питания. Конечным результатом функционирования продовольственного комплекса является обеспечение продовольственной безопасности государства. Определение продовольственной безопасности было дано на Всемирном мировом саммите в 1996 году в ФАО, в соответствии с которым продовольственная безопасность включает в себя физическую и экономическую доступность достаточного для поддержания жизни объема и качественного продовольствия для всего населения [3].

В данной работе проведено сравнение ряда показателей, по значениям которых можно оценить уровень продовольственной безопасности Республики Беларусь и Украины, выявлены общие тенденции и различия. Оценить физическую доступность продуктов питания можно на основе данных о ее производстве на душу населения, а также сравнив объем производства основных продуктов питания с величиной потребности в них. В таблице 1 представлены данные, характеризующие объем производства основных видов продовольственной продукции в расчете на душу населения в двух странах за 2005- 2016 гг [1,2].

Таблица 1 – Производство основной продовольственной продукции на душу населения в Республике Беларусь и Украине в 2005-2016 гг., кг

Вид продовольственной продукции	Беларусь				Украина			
	2005 г.	2010 г.	2015 г.	2016 г.	2005 г.	2010 г.	2015 г.	2016 г.
Зерновые и зернобобовые	664	736	912	785	807	856	1403	1551
Картофель	847	825	632	630	413	408	486	512
Овощи	208	246	178	199	155	177	215	221
Плоды и ягоды	39	84	58	74	36	38	50	47
Сахарная свекла	317	389	348	450	328	300	241	326
Скот и птица на убой	72	102	121	123	34	45	54	-
Молоко	587	698	743	752	291	245	248	244
Яйца, шт.	321	373	395	386	277	372	392	356

Из данных табл. 1 видно, что производство практически всех видов сельскохозяйственной продукции на душу населения в Беларуси выше, чем в Украине (за исключением зерновых и овощей в отдельные годы). При этом по молоку и мясу превышение составляет 2-3 раза. На протяжении 2005-2016 гг. в Республике Беларусь объем производства продукции животноводства постоянно растет, в Украине наблюдается снижение производства молока. В части производства продукции растениеводства в Беларуси ни одна сельскохозяйственная культура не показала устойчивой положительной динамики, а производство сахарной свеклы постоянно снижалось. В Украине наблюдался устойчивый динамичный рост производства зерновых, не значительно, но возросло производство картофеля, овощей, плодов и ягод.

Проанализировать, каким образом возможности собственного производства сельскохозяйственной продукции обеспечивают существующую потребность в основынх продуктах питания в Беларуси и Украине, можно в табл. 2 [2,4].

Таблица 2 - Уровень самообеспечения основной сельскохозяйственной продукцией в Республике Беларусь и Украине в 2010-2016 гг., %

Вид продовольственной продукции	Беларусь			Украина		
	2010 г.	2015 г.	2016 г.	2010 г.	2015 г.	2016 г.
Зерновые и зернобобовые	-	-	-	144,1	238,9	290,5
Картофель	102,0	105,1	104,1	97,7	96,3	101,6
Овощи	96,9	94,8	106,8	100,0	100,3	101,6
Фрукты и ягоды	82,1	55,2	57,5	73,7	92,3	84,9
Мясо	118,3	133,1	133,3	86,1	106,2	105,4
Молоко	199,4	227,1	230,0	106,4	105,0	103,6
Яйца	118,3	129,4	131,4	108,5	113,9	114,0

Данные таблицы 2 свидетельствуют, что на протяжении анализируемого периода сельскохозяйственное производство обеих стран практически полностью обеспечивало собственную потребность в основных продуктах питания, за исключением фруктов и ягод. Уровень самообеспеченности Республики Беларусь несколько выше, чем Украины, особенно в части продукции животноводства. В статисических сборниках Республики Беларусь отсутствуют данные о балансе зерновых и зернобобовых культур, но при этом необходимо отметить, что страна полностью обеспечивает свои потребности в фуражном зерне и импортирует только определенные объемы пшеницы твердых сортов на продовольственные цели. Оценивая объемы производства, нельзя точно судить о достижении оптимального уровня продовольственной безопасности, поскольку часть продуктов питания в силу ряда причин не доходит до населения страны. Для оценки уровня потребления основных продуктов питания на душу населения в Беларуси, Украине с 2000 по 2016 годы используем данные табл.3 [2,4].

Таблица 3 – Потребление основных продуктов питания ни душу населения в Республике Беларусь и Украине в 2000-2016гг., кг

Вид продуктов питания	Беларусь					Украина				
	2000 г.	2005 г.	2010 г.	2015 г.	2016 г.	2000 г.	2005 г.	2010 г.	2015 г.	2016 г.
Хлебопродукты	110	96	86	86	82	125	124	111	103	101
Картофель	174	183	183	170	171	135	136	129	138	140
Овощи	93	128	149	145	146	102	120	144	161	164
Фрукты и ягоды	27	47	65	79	90	29	37	48	51	50
Сахар	35	39	41	42	38	37	38	37	36	33
Мясо	59	62	84	89	91	33	39	52	50	51
Молоко	296	262	247	254	251	199	226	206	210	209
Яйца, шт.	224	259	292	280	269	166	238	290	280	267

Из данных табл.3 видно, что потребление хлебопродуктов на протяжении всего периода в странах постоянно снижается, при этом в Украине потребление хлеба в большем объеме, чем в Беларуси. Потребление картофеля на протяжении 16 лет колебалось, однако в Беларуси картофеля потребляли на душу населения в среднем на 30 кг выше, чем в Украине. Потребление овощей и фруктов возросло в обеих странах, при этом овощей потребляют больше в Украине, а фруктов в Беларуси. Для потребления продукции животноводства на душу населения характерно следующее: наблюдается рост потребления мяса в обеих странах, при

этом мяса в расчете на душу населения едят больше в Беларуси; снижение потребления молока произошло в Беларуси, в Украине напротив наблюдается рост, однако уровень потребления этого продукта ниже белорусского.

Помимо физической доступности продовольствия, одним из условий достижения продовольственной безопасности является потребление продуктов высокого качества в количестве, достаточном для рационального питания. Безопасность и качество питания населения – один из основных факторов, определяющих здоровье нации. Оценить рациональность питания, можно сравнив фактическое потребление на душу населения с рекомендуемыми нормами потребления и рассчитав индексы потребления (табл.4). Для сопоставимости данных в качестве нормативных величин потребности в продуктах на душу населения взяты нормы потребления продуктов питания, рекомендуемые ВОЗ (хлеб - 120,5 кг, картофель - 96,7 кг, овощи - 140,3кг, фрукты и ягоды - 80,3 кг, сахар - 36,5 кг, мясо - 70,1 кг, молоко - 404 кг, яйца - 243 шт.). Анализируя данные табл. 4, необходимо отметить, что структура питания в Беларуси и Украине не является рациональной. В течение анализируемых 16 лет уровень потребления ряда основных продуктов питания уступает рекомендуемым нормам, однако в последнее время качество питания населения улучшилось.

Таблица 4 – Индекс потребления основных продуктов питания ни душу населения в Республике Беларусь и Украине в 2000-2016гг.

Вид продуктов питания	Беларусь					Украина				
	2000 г.	2005 г.	2010 г.	2015 г.	2016 г.	2000 г.	2005 г.	2010 г.	2015 г.	2016 г.
Хлебопродукты	0,91	0,80	0,71	0,71	0,68	1,04	1,03	0,92	0,85	0,84
Картофель	1,80	1,89	1,89	1,76	1,77	1,40	1,41	1,33	1,43	1,45
Овощи	1,00	1,38	1,60	1,56	1,57	1,10	1,29	1,55	1,73	1,76
Фрукты и ягоды	0,34	0,59	0,81	0,98	1,12	0,36	0,46	0,60	0,64	0,62
Сахар	0,96	1,07	1,12	1,15	1,04	1,01	1,04	1,01	0,99	0,90
Мясо	0,84	0,88	1,20	1,27	1,30	0,47	0,56	0,74	0,71	0,73
Молоко	0,73	0,65	0,61	0,63	0,62	0,49	0,56	0,51	0,52	0,52
Яйца, шт.	0,92	1,07	1,20	1,15	1,11	0,68	0,98	1,19	1,15	1,10

В рационе белорусов и украинцев не хватает таких важных продуктов питания, как хлебопродукты, фрукты, молоко, а в рационе украинцев еще и мяса. В следствие чего, население может испытывает недостаток в белках и витаминах. В то же время потребление картофеля и сахара (в Беларуси) превышает уровень рациональных норм.

Еще одним условием достижения продовольственной безопасности является наличие экономической возможности приобретения продовольствия всем социальным группам населения (платежеспособность потребительского спроса). Показателем продовольственной безопасности на уровне домашних хозяйств является доля расходов домашнего хозяйства на приобретение пищевых продуктов для обеспечения достаточного потребления. Расход значительной части дохода, означает, что бесперебойно обеспечивать себя достаточным количеством еды домашним хозяйствам трудно. Малая доля означает относительно легкий доступ к пищевым продуктам. Анализируя данный показатель в Беларуси и Украине, можно отметить, что доля расходов на продукты питания за последние 15 лет в Беларуси увеличилась с 39,0% в 2010 г.

до 41,9% в 2015 г., в Украине данный показатель оставался практически неизменным и в 2015 г. составил 55,9% [2,4]. Сравнение доли продуктов питания в структуре потребительских расходов жителей показал, что ситуация является негативной в обеих странах: высокий удельный вес расходов на продукты питания, его рост в Беларуси. Далее рассмотрим уровень цен на основные виды сельскохозяйственной продукции (таблица 5). Для удобства сравнения цены в национальных валютах были пересчитаны в доллары США по среднему за год курсу. Из данных табл.5 видно, что цены на зерновые и картофель выше на Украине. В то же время цена на овощи, плоды и ягоды, яйца выше в Беларуси. На остальную сельскохозяйственную продукцию - примерно одинаковы. При этом в обеих странах в 2010-2016 гг. произошло снижение цен на все виды продукции, кроме зерновых и зернобобовых.

Таблица 5 - Средние цены реализации сельскохоз. продукции в Республике Беларусь и Украине в 2010-16 гг., долл.США за 1 т

Вид продовольственной продукции	Беларусь				Украина			
	2010 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г	2010 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г
Зерновые и зернобобовые	109,1	195,1	125,4	118,9	140,6	151,6	146,4	134,7
Картофель	275,5	244,1	139,9	79,2	267,4	183,0	122,5	103,9
Овощи	653,0	794,1	588,3	554,7	320,2	211,6	196,2	154,9
Плоды и ягоды	327,9	406,9	311,3	299,9	303,6	204,5	296,4	231,4
Сахарная свекла	34,6	40,3	33,2	33,7	60,0	41,6	39,6	33,5
Скот и птица (в живом весе)	1415,8	1626,3	1129,6	848,3	1354,7	1324,7	1104,4	886,7
Молоко	286,6	414,2	267,5	230,4	368,7	302,1	218,6	215,7
Яйца, за тыс. шт.	75,5	102,6	69,7	65,6	59,0	65,9	67,0	43,8

Подводя итог, необходимо отметить, что и Республика Беларусь и Украина на достаточно высоком уровне обеспечивают собственную продовольственную безопасность (в части физической доступности продовольствия), при этом обе страны имеют значительные экспортные возможности: Украина по реализации зерновых культур, Беларусь по реализации молока и мяса. Оценка качества питания показала, что в структуре потребления продуктов питания имеют место ряд негативных моментов (дефицит потребления молока, мяса, фруктов), особенно это характерно для Украины. Уровень экономической доступности продуктов питания нельзя оценить высоко. В настоящее время формирование продовольственной безопасности в обеих странах происходит на фоне достаточно высокого уровня сельскохозяйственного производства основных видов продукции растениеводства и животноводства и невысоком уровне доходов населения, что снижает возможности потребления боле дорогих продуктов питания.

Литература

1. Сельское хозяйство Республики Беларусь: стат. сборник/ Национальный стат. комитет Республики Беларусь. - Минск, 2012.-355с.

2. Сельское хозяйство Республики Беларусь: стат. сборник/ Национальный стат. комитет Республики Беларусь. - Минск, 2017.-233с.

3. Серова, Е. Продовольственная безопасность: что останется нашим внукам/ Е. Серова // Economy Times. – 06.04.2017 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www. http://economytimes.ru.

4. Статистичний збірник «Сільське господарство України 2016 рік» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ukrstat.gov.ua.

ПОЗИЦІОНУВАННЯ НОВОГО ПРОДУКТУ ДЛЯ ЗДОРОВОГО ХАРЧУВАННЯ НА СПОЖИВЧИЙ РИНОК УКРАЇНИ

Мардар М.Р., д.т.н., проф., Устенко І.А., к.т.н., доц., Кручек О.А., к.т.н., доц., Євтушок О.В., к.е.н., ст. викл., Черевата Т.М., к.с-г.н., доц., Значек Р.Р., аспірант
Одеська національна академія харчових технологій

Створення високоякісного затребуваного продукту необхідно починати з проведення маркетингових досліджень по виявленню споживчих мотивацій та переваг як дійових, так і потенційних споживачів, які полягають в дослідженні економічних, соціальних, географічних, демографічних та інших характеристик покупців і виявлення їх потреб. Паралельно необхідно проводити аналіз ринку товарів, вивчення його асортиментної структури. Проведення даних заходів спрямоване на те, щоб у результаті розробити такий продукт, який був би конкурентоздатним на ринку, тобто за своїми споживними властивостями і економічними показниками задовольняв певному контингенту споживачів, не поступаючись і навіть перевершуючи при цьому продукцію аналогічного призначення, що випускається іншими підприємствами [1].

Позиціонування товару є комплексом маркетингових заходів, завдяки яким споживачі ідентифікують товар порівняно з товарами-конкурентами. Мова йде про позитивне ставлення споживачів до товару, яке має стати наслідком реалізації стратегії позиціонування. Основною метою досліджень було проведення маркетингових досліджень відношення споживачів до нових продуктів, визначення якім рівнем знань володіє потенційний споживач та на основі отриманих даних запропонувати шляхи формування системи позиціонування нових продуктів для здорового харчування.

Для розробки стратегії підприємства при позиціонуванні нового продукту з поліпшеними споживними властивостями при виході на ринок необхідно розглянути його сильні та слабкі сторони, загрози, можливості та перспективи розвитку: наскільки високий інтерес покупця, який саме функціональний ефект йому потрібний, як покращити його споживні властивості, а також доцільно визначити, які слабкі сторони має продукт та як це змінити. Для цього застосовували SWOT-аналіз [2]. Застосування даного методу дозволяє систематизувати всю наявну інформацію і, бачити ясну картину, приймати зважені рішення щодо просування товару. SWOT-аналіз нового розробленого продукту з функціональними властивостями і збалансованим хімічним складом наведено у табл. 1.

Переважно про функціональну продукцію, нові позиції в асортименті та нові торгові марки дізнаються з зовнішньої реклами та на місці здійснення самої покупки, споживач не бачить необхідності дізнаватися більше інформації про цей продукт. Тому необхідно зробити так, щоб споживач був зацікавлений в отримані

інформації (наприклад, проводити тематичні передачі, семінари, кругли столи де спонсором виступає ТМ – виробник).

Таблиця 1 – Матриця SWOT- аналізу

O (можливості): 1)Вузький асортимент продуктів для здорового харчування 2)Велика кількість постачальників сировини 3)Пропаганда здорового способу життя 4)Широкі канали комунікацій	SO - стратегічні рішення: - Вихід на нові ринки або сегменти ринку - Встановлення довготривалих відносин з постачальниками - Розширення асортименту за рахунок розробки принципово нового продукту зі збалансованим хімічним складом з використанням натуральних інгредієнтів	WO- стратегічні рішення: - Позиціонування функціональної продукції, як основи здорового харчування, збільшення поінформованості населення про користь товару
T (загрози): 1)Поява нових аналогічних товарів, товарів – замінників 2)Насиченість ринку 3)Зниження купівельної спроможності населення 4)Економічна та політична криза 5)Консерватизм споживача 6)Зростання ціни на сировину 7)Інтенсивна конкуренція 8)Підвищення стандартів якості	ST - стратегічні рішення: - Гнучка цінова політика - Завоювання сегменту ринку шляхом зміни позиціонування товару, як кардинально нового - Проведення широкомасштабної рекламної кампанії	WT – стратегічні рішення: - Використання мерчандайзингу як дієвого методу стимулювання збуду - Проведення акцій та дегустацій для ознайомлення населення з новим товаром

У сучасному світі основна конкурентна боротьба ведеться не на рівні поліпшення технологій, а на рівні дії на свідомість споживача. Один із способів зробити це полягає в створенні «карти позиціонування» (або «карти сприйняття»). Карта позиціонування – це метод схематичного, візуального відображення сприйняття потенційними клієнтами продукту підприємства по відношенню до конкуруючих продуктів[3].

В умовах, коли вимоги покупців, конкурентне оточення постійно змінюються, виживання компанії залежить від того, наскільки успішно вона розробляє і впроваджує на ринок нові товари. Продукція, що виводиться на ринок, повинна задовольняти певні потреби споживачів. При використанні тільки економічних показників (таких як об'єм збуту, прибуток, покриття постійних витрат) на етапі виведення товару на ринок неможливо встановити, наскільки новий продукт відповідатиме цим потребам. Отже, для розуміння потреб, що штовхають людину до здійснення покупки, необхідно визначити їх економічну важливість. Саме ці економічно значимі потреби повинні привести споживача до купівлі товару [3].

Використовуючи результати анкетування, розробили «карту позиціонування» збагаченого продукту (рис. 1). Найчастіше збагачені продукти на споживчому ринку представлені у продажу у формі каш, напоїв і коктейлів, хлібобулочних виробів, молочної продукції, супи, олійно-жирової продукції та ін. Як видно з рис. 1, більшість конкурентів знаходяться в квадрантах «висока ціна – високий ступінь корисності», або «висока ціна – низький ступінь корисності», менше в квадранті «низька ціна – низький ступінь корисності», в той час як квадрант «низька ціна – високий ступінь корисності» є незайнятим. Саме тому, на

нашу думку є доцільним позиціонувати нову продукцію для здорового харчування, як корисний і недорогий продукт.

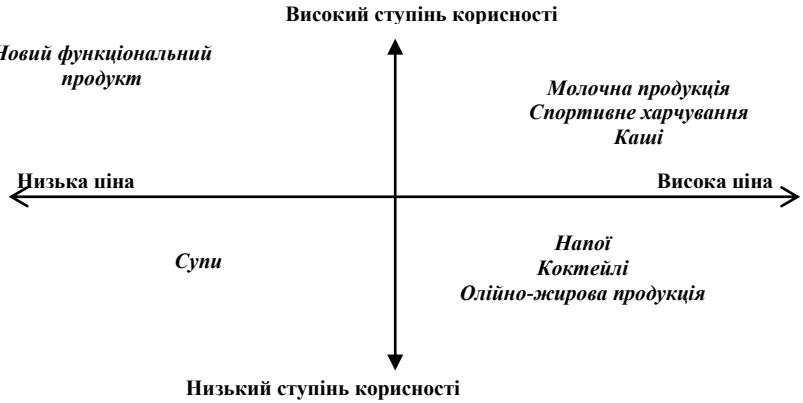

Рис. 1 – Карта позиціонування нового продукту для здорового харчування

Таким чином, формування системи позиціонування нових продуктів у середовищі споживачів у питаннях харчування, здорового способу життя може привести до змін у культурі споживання, допоможе йому грамотне сформулювати свої вимоги й побажання тим самим вплинути на споживчий попит на продукти функціонального харчування. З іншої сторони, на основі отриманих знань про споживчі переваги, виробник зможе випускати високоякісну конкурентоспроможну продукцію з поліпшеними споживними властивостями.

Література

1. Егоров, Б.В. Модель формирования потребительских свойств пищевых продуктов функциональной направленности [Текст] / Б.В.Єгоров, М.Р. Мардар // Зернові продукти і комбікорми. – 2009. – № 3. – С. 11–14.
2. Калінченко, А.Ю. Стратегічний аналіз середовища функціонування підприємства харчової промисловості на основі використання технологій SWOT- та PEST-аналізу [Текст]/ А.Ю. Калінченко// Управління розвитком. – 2013. – № 18 (158). – С. 14 –18.
3. Маслов, Н.В. Принципы выведения новых товаров на рынок. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.marketing.spb.ru/read/article/a43.htm

ВПЛИВ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ІНВЕСТИЦІЇ В ПІДПРИЄМСТВА ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Ніколюк О.В., к.е.н., доц., Левчук Ю.С., ст. викл.
Одеська національна академія харчових технологій

Корпоративна соціальна відповідальність дедалі більше входить в наше життя. Інвестори, глобальні компанії, національні уряди звертають увагу на питання корпоративної соціальної відповідальності, ухвалюють директиви та політики з просування корпоративної соціальної відповідальності, у тому числі в

зовнішній торгівлі. Часто інвестори приходять в Україну з набагато вищими стандартами корпоративного управління, трудових відносин, захисту прав людини і довкілля, ніж ми маємо сьогодні в нашій країні. Але не завжди дотримання законодавства з кращими стандартами трансформується в сильну стратегію корпоративної соціальної відповідальності. Означена проблематика потребує більш детального дослідження в силу її актуальності для досягнення економічної стабільності підприємств харчової промисловості.

Корпоративна соціальна відповідальність складається з наступних основних аспектів: корпоративне управління, права людини, відносини зі співробітниками, відносини зі споживачами, навколишнє середовище, чесні операційні практики. робота з місцевими громадами.

Більшість іноземних інвесторів не приділяють достатньої уваги питанням впровадження політики корпоративної соціальної відповідальності в процесі налагодження свого бізнесу в Україні. В переважній більшості випадків вони акцентують увагу на питаннях чесної конкуренції, прозорості і корпоративному управлінні, відносинах зі споживачами і благодійності. Більшість інвесторів вважає, що компанія повинна мати бюджет на соціальні проекти і зробити свій внесок у розвиток суспільства в країні присутності. Проте інвестори недостатньо активні у впровадженні проектів корпоративної соціальної відповідальності (соціальних проектів) допоки не побачить бажання держави змінювати правила гри. А це свідчить про один важливий аспект: вони не впевнені, чи надовго вони в Україні, оскільки корпоративна соціальна відповідальність — це завжди довгострокова інвестиція. Втім, інвестори готові інвестувати в КСВ-проекти, якщо буде правильне пояснення і розуміння, що таке корпоративна соціальна відповідальність, а також допомога у тому, які КСВ-проекти потрібні Україні, і які вони можуть робити. В цьому аспекті можна виділити велику роль Міністерств іноземних справ країн і посольств в Україні, що можуть проводити інформаційні семінари та просувати концепцію корпоративної соціальної відповідальності за межами своєї країни, як вони роблять і в самій країні.

З метою стимулювання та розвитку інвестиційної діяльності та розвитку інвестиційної діяльності в Україні та формування привабливого інвестиційного іміджу України створюються державні інституції, розробляється і покращується законодавство, проводяться зустрічі між інвесторами та державними органами влади. Важливим є те, що інвестори помічають ці зміни. Протягом 2015-2016 рр. обсяг іноземних інвестицій почав потроху зростати, на відміну від інвестицій підприємств - резидентів України. 2016 р. іноземні інвестиції зросли на 17,1 % порівняно з 2015 р., що у грошовому еквіваленті становить 4,406 млрд. доларів, у той самий час інвестиції резидентів України знизились на 25,8 % (загалом — 20,7 млн. доларів). Із країн ЄС в економіку України інвестовано майже 45 % загального обсягу вкладень [1].

Україна приваблює інвесторів потенціалом зростання ринку, особливо в енергетиці, сільському господарстві та інфраструктурі, робочою силою, низькою витратністю виробництва, низьким рівнем конкурентності, природними ресурсами, відкритістю до змін та близькістю до ринку Європейського Союзу. Серед позитивних змін можна виділили стабілізацію фінансового сектору,

послаблення тиску на бізнес, початок судової реформи та реформи правоохоронних органів, спроби боротьби з корупцією та дерегуляцією. Головними перепонами у залученні іноземних інвестицій залишаються фактори внутрішнього розвитку країни, передусім корупція, слабкість судової системи, нестабільність та заплутане законодавство, в т.ч. податкове, політична нестабільність, відсутність дієвих реформ, реформа публічного адміністрування, бюрократія. Варто зауважити, що військовий конфлікт на Сході опинився останнім у переліку чинників, що впливають на інвестиційний клімат в Україні.

Підсумовуючи, слід зазначити, що головними перепонами у залученні іноземних інвестицій є фактори внутрішнього розвитку — корупція, слабкість судової системи, зарегульованість підприємницької діяльності, нестабільне та заплутане законодавство, в т.ч. податкове, політична нестабільність і непередбачуваність, непрозорість державної політики. Ці проблеми, незважаючи на неодноразові заяви вищих посадовців держави і державні програми щодо їх вирішення, все ж залишаються для нашої країни критичними. Безумовно, військовий конфлікт із Росією стримує інвестиції в Україну. Приховані тривалі системні перешкоди розвитку інвестицій стають і головними перепонами для інвесторів у веденні підприємницької діяльності та впровадженні КСВ-політики.

Варто зауважити, що вплив корпоративної соціальної відповідальності на інвестиції стає все більш популярним через усвідомлення сучасними підприємствами харчової промисловості її виняткового впливу на розвиток іноземних інвестицій для країни в контексті трансферу інноваційних технологій, покращення зайнятості та соціальної інфраструктури, в той самий час вони несуть і певні ризики, такі як: залежність від іноземного капіталу, зниження рівня конкурентоспроможності і трансфер капіталу закордон. Найсуттєвішими КСВ-ризиками для інвесторів є поширення корупції, непрозорі тендери, нечесна конкуренція, бажання частини українських компаній працювати “в тіні”, тиск з боку влади і конкурентів тощо. Протистояти цьому вони можуть, тільки запровадивши принципи прозорості і підзвітності спільно з державними органами влади в Україні, посольствами та бізнес-асоціаціями. Українське законодавство у галузях довкілля і прав споживачів потрібно якнайскоріше адаптувати до європейського. Також великою є роль і українських органів державної влади щодо сигналу у вигляді прийняття Національної стратегії з корпоративної соціальної відповідальності та національного плану дій з корпоративної соціальної відповідальності. Це буде важливим драйвером для реалізації КСВ-стратегій українськими та іноземними компаніями.

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http: // www.ukrstat.gov.ua

2. Волосковець Н.Ю. Корпоративна соціальна відповідальність підприємств як основа інноваційного розвитку сучасної економіки / Н. Ю. Волосковець // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – С. 17-23.

3. Кирилюк Н.В. Корпоративна соціальна відповідальність: досвід європейських компаній / Н.В. Кирилюк // Молодий вчений. - 2015. - № 2 (17). - С. 107-111.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Лобоцька Л.Л., к.т.н., доц., Фрум О.Л., к.е.н.
Одеська національна академія харчових технологій

Значне місце в управлінні у сучасних умовах належить стратегічному управлінню як ключовому фактору розвитку.

У сучасній економіці роль регіонів як суб'єктів економічної діяльності постійно зростає. Проблемою сьогодення, що впливає на стан та розвиток економіки України в цілому, є забезпечення стабільного і ефективного їх розвитку. В межах державних стратегій регіонального розвитку є потреба в деталізації стратегій окремих регіонів та підприємств.

Процеси, що протікають у такій складній системі як регіон, виникають під впливом величезної кількості зовнішніх і внутрішніх факторів, що мають нелінійний об'єктивний характер. Результати розвитку системи є наслідками розвитку та взаємодії множини підсистем (соціальної, економічної, інвестиційної, інноваційної, виробничої, природної, тощо).

Розв'язання складних завдань планування і управління сталим розвитком регіонів, потребує використання різноманітних комплексних підходів, які дозволяють досліджувати підсистеми регіонів та різні аспекти управління їхнім розвитком. На сьогодні не сформована не тільки методологія управління сталим розвитком регіонів, але і слабо розвинені методики планування та управління розвитку їх складових.

У 1983 р. при ЮНЕП було створено Міжнародну комісію з довкілля та розвитку, яка розробила та фундаментально обґрунтувала концепцію сталого (збалансованого) розвитку. Концепція сталого розвитку полягає в тому, що матеріальні потреби сучасного людства мають задовольнятися у такий спосіб, щоб не зменшувати можливості реалізації цих потреб у майбутніх поколінь. Концепція має три складові: економічну, соціальну та екологічну, які взаємодоповнюють одна одну.

На конференції ООН зі сталого розвитку, яка відбулася у Ріо-де-Жанейро з 20 по 22 червня 2012 р. було ухвалено підсумковий документ «Майбутнє, якого ми прагнемо», у якому було підкреслено, найбільше значення для забезпечення сталого розвитку має управління на місцевому, субнаціональному, національному, регіональному та глобальному рівнях, що враховує думки та інтереси усіх сторін [1].

Результати міжнародних самітів та конференцій дали поштовх активізації практики стратегічного управління сталим розвитком на рівні держав. На сьогодні в Україні концепція сталого розвитку знайшла своє відображення у Постанові Кабінету Міністрів України № 385 від 6 серпня 2014 р. «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року».

Основні напрями переходу України до стійкого розвитку, які викладено в цій Постанові, орієнтовані на зміни у підходах до стратегічного розвитку регіонів України та визначення цілей державної політики регіонального розвитку на перспективу. Здійснення таких змін потребує запровадження механізму сильної

та гнучкої координації всіх суб'єктів державної регіональної політики в процесі її формування та реалізації, взаємоузгодження регіональної політики з політикою розвитку окремих галузей та сфер. Така координація повинна забезпечувати синхронізоване стратегічне прогнозування та планування регіонального розвитку на всіх територіальних рівнях, узгоджене законодавче забезпечення процесів планування, а також упровадження властивого кожному суб'єкту регіональної політики інструментарію впливу на регіональний розвиток [2].

Так як вирішення цих завдань виявилося науково необґрунтованим, в Україні підвищилася потреба у науково обґрунтованій методології сучасного планування та управління сталим розвитком регіонів та їхніх підсистем.

Розробка стратегій розвитку вимагає обґрунтування параметрів його стійкості. Для обґрунтування параметрів комплексних і цільових регіональних програм розвитку застосовуються економетричні моделі, балансові, оптимізаційні та імітаційні моделі.

Регіон як об'єкт моделювання характеризується такими ознаками:

а) високий рівень невизначеності вхідної інформації;

б) досліджуваний господарський комплекс регіону має складну структуру;

в) регіональна господарська система може бути представлена як цілеспрямована та різноаспектна система, яка має різноманітні завдання розвитку та різноманітні концепції їх досягнення.

Управління вимагає урахування нестаціонарності й еволюції. Використання формальних методів моделювання управлінських рішень мінімізується, що пояснюється їх великою розмірністю, недостатньою апріорною інформацією, наявністю погано формалізованих факторів, нечіткістю критеріїв оцінки прийнятих рішень, а головне – нестаціонарним характером ймовірносних процесів.

Оскільки структура моделі процесу заздалегідь не відома, необхідно проектувати моделі з гнучкими структурою і параметрами. У моделі, що описує процес, повинні змінюватися структура і параметри відповідно до змін характеристик процесу при функціонуванні. Така модель буде адаптивною і її побудова пов'язана з використанням ітеративних методів [3].

Формування моделей регіонального економічного розвитку є надзвичайно складним процесом, що складається з різних етапів, що охоплюють безліч аспектів і описуються безліччю параметрів і змінних, які повинні ретельно узгоджуватися [цит. 3].

Складність процесу моделювання визначається складністю модельованої схеми. Обґрунтовування регіональних моделей економічного розвитку, розробка основних параметрів на перспективу, узгодження галузевих і територіальних, внутрішньорегіональних і міжрегіональних народногосподарських аспектів необхідно здійснювати з використанням економіко-математичних методів і моделей. Разом із тим неоднорідність самої проблеми, наявність безлічі змінних обумовлюють необхідність наявності у розробників не однієї моделі, а їх комплексу, що описує в сукупності всі елементи і взаємозв'язки, які визначають регіональний економічний розвиток [4].

Одним із базових методів моделювання сталого розвитку регіону є метод економетричного моделювання. Однак методи засновані на екстраполяції результатів минулих часів у майбутнє в умовах нестаціонарності процесів та невизначеності інформації не забезпечують високу ймовірність результатів прогнозування у довгостроковому періоді та їх багатоваріантність. Для досягнення мети стратегічного управління доцільним є застосування інтеграційних комплексних методів економетричного, економіко-математичного, оптимізаційного, імітаційного моделювань.

Технологічний рівень сучасних систем моделювання дозволяє вирішувати завдання стратегічного планування та управління на принципово новому рівні. В якості основи системи прийняття рішень виступає комплекс взаємопов'язаних імітаційних та оптимізаційних моделей з відповідною інформаційною підтримкою процесу системного моделювання та прийняття рішень, що акумулюють досвід розв'язання задач управління та забезпечують участь колективу експертів, які взаємодіють через діалоговий інтерфейс з комплексом моделей в процесі вироблення раціональних економічних рішень [5].

Застосування імітаційних моделей дозволяє проводити експерименти з урахуванням множини об'єктів, умов, передумов, завдань, факторів, подій при імовірнісному характері випадкових процесів. Для аналізу, моделювання і прогнозу подальшого розвитку необхідне проведення комплексу скоординованих цілеспрямованих міждисциплінарних досліджень. Методологічно такі дослідження відносяться до класу задач структурно-динамічного аналізу, прогнозного моделювання і цільового управління поведінкою складних систем. Тому й підходити до вирішення цих завдань необхідно з позицій сучасної теорії таких систем, виходячи з основних визначаючих цю складність ознак і властивостей [6]

Багато авторів для моделювання на стратегічному рівні розширюють групу економіко-математичних моделей психологічними та творчими складовими. Цей підхід виявляється сучасним та своєчасним, так як значну роль в умовах децентралізації у стратегічному управлінні відіграє суб'єктивна складова. Тобто враховуються вплив професійних навиків, творчих здібностей та психологічних особливостей тих, хто розробляє стратегії, приймає рішення про їх реалізацію та реалізує.

Говорячи про стратегії розвитку, варто мати на увазі, що часовий період дещо розмиває контури звичайних величин представленої системи показників, перетворюючи їх на фаззі-числа. Звідси й всі операції, пов'язані з оцінкою та прогнозуванням рівня розвитку окремих елементів економічного потенціалу, підкоряються законам теорії нечіткої логіки. На відміну від традиційної математики, нечітка логіка пропонує зовсім інший рівень мислення, який багато в чому ґрунтується на творчому процесі, при постулюванні мінімального числа закономірностей, що є чи не основною умовою щодо вироблення адекватної стратегії розвитку для сучасного підприємства [7, 363].

Застосування системного підходу до побудови стратегій розвитку соціально-економічних систем у вигляді двоетапної моделі на основі синтезу методологій передбачення та когнітивного моделювання, де результати передбачення є

вихідними даними для начального етапу когнітивного моделювання вирішує проблему розробки стратегій розвитку соціально-економічних систем. Основою є математичне забезпечення одночасного застосування методологій передбачення щодо побудови альтернатив сценаріїв та когнітивного моделювання з метою побудови сценаріїв розвитку бажаного майбутнього та шляхів їх реалізації [8].

Наявність альтернативних сценаріїв розширює інформаційну базу прийняття управлінських рішень за рахунок багатьох прогнозованих результатів реалізації стратегій при різноманітних сполученнях умов, передумов, завдань, факторів, подій.

Альтернативні сценарії розвитку надають можливість об'єктивно відображати тенденції подальшого розвитку економічної системи регіону та її структур, взаємозв'язок з іншими системами, визначити доцільні показники розвитку регіону з урахуванням різноманітних факторів (на базі нейро-нечіткої моделі) і умов, забезпечуючи об'єктивною інформацією осіб, що приймають управлінські рішення для розробки альтернативних напрямків розвитку й прийняття ефективних рішень [9, с. 58].

Процес прогнозування соціально-економічного розвитку регіону заснований на інформаційному та інструментальному поєднанні груп методів прогнозування: екстраполяції, аналітичного моделювання та експертних оцінок. У системі державного прогнозування, що склалася до теперішнього часу, головною ланкою стали короткострокові прогнози. На другому місці - середньострокові прогнози, і лише на третьому місці - довгострокові прогнози. Така розстановка пріоритетів в горизонті прогнозування зумовлена чинниками об'єктивного характеру, такими як нестабільність перехідної економіки, постійні зміни законодавства, слабке інформаційне забезпечення процесу прогнозування, відсутність великих незалежних організацій-експертів та ін. [10].

Виходячи з викладеного, моделювання сталого регіонального розвитку доцільно на основі інтегрального комплексного багаторівневого підходу, що передбачає комплексне дослідження об'єктів, умов, передумов, завдань, факторів, подій у їх взаємозв'язку, отримання різних варіантів результатів реалізації стратегій з метою розширює інформаційну базу прийняття управлінських рішень.

Література

1. Алексєєнко І.Р. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля: історичний аспект // Вісник НАН України. 2014. №4. С. 60-74.

2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова від 6.08.2014 № 385. Київ: КМУ: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF/paran11#n11.

3. Банєва І.О. Адаптивне моделювання в системі стратегічного управління ресурсами аграрних підприємств. URL: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_113/08.pdf.

4. Солтисік О.О., Хомош Ю.С. Моделювання сталого розвитку регіону // Вісник ОНУім.І.І.Мечнікова. Одеса, 2016. Т.21. Вип. 6(48). С. 214-219.

5. Шлафман Н. Л., Уманец Н. Л. Моделирование устойчивого регионального развития в контексте трансформационных сдвигов: методологический аспект // Економічний вісник Донбасу. 2015. № 3(41). С. 62-66.

6. Ворончук М.М., Щуліпенко В.Є. Проблеми сталого розвитку Української економіки та її енергетичного забезпечення в умовах змін планетарного клімату // Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства: теорія, методологія, практика / За науковою ред. д.е.н., проф. Хлобистова Є.В. Сімферополь, 2011. С. 127-157.
7. Васильківський Д. М. Формування та реалізація механізму підвищення економічного потенціалу підприємства: дис. … док. економ. наук: 08.00.04: захист 15.04.2016 / наук. конс. Нижник В. М. Хмельницький: ХНУ, 2015. 470 с.
8. Панкратов В. А. Стратегія розвитку соціально-економічних систем на основі методологій передбачення та когнітивного моделювання: автореф. дис. … канд. техн. наук: 01.05.04: захист 26.05.2017 / наук. кер. Згуровський М.З. Київ: НТУ України КПІ, 2017. 24 с.
9. Кравченко Т. В. Адаптивне моделювання стратегії економічного розвитку регіону: дис. … канд. екон. наук: 08.00.11: захист 16.05.2016 / наук. кер. Коляда Ю.В. Київ: ДВНЗ КНЕУ, 2016. 264 с.
10. Черевко О.В. Стратегія соціально-економічного розвитку регіонів України: автореф. дис. … док. економ. наук: 08.00.05: захист 04.12.2007 / наук. конс. Качала Т.М. Київ: Рада по вивченню продуктивних сил України, 2007. 42 с.

АНАЛІЗ РИНКУ ХЛІБА І ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Лобоцька Л.Л., к.т.н., доц., Матвійчук О.В., магістрант
Одеська національна академія харчових технологій

Аналізу ринку хліба і хлібобулочних виробів (ХБВ) України присвячено чимало робіт, адже хліб - продукт першої необхідності для людини. Серед робіт останніх років слід виділити роботи Костецької Н.І. [1], Навольської Н.В. [2]. Проте в роботах недостатньо уваги приділено регіональному аспекту аналізу. Метою даного дослідження є проаналізувати більш детально рівень виробництва і споживання хліба і ХБВ в регіональному розрізі. В якості вихідних задіяні дані Статистичного збірника «Регіони України» [3].

За статистикою, у виробництві хліба і ХБВ нетривалого зберігання, починаючи з 1991 року, спостерігається стійка тенденція до зниження випуску продукції. Більшість дослідників пов'язують цей факт із зменшенням чисельності населення. Відмічають також зміну у структурі харчування населення в бік споживання інших видів продуктів. В табл. 1 наведено динаміку випуску хліба і ХБВ нетривалого зберігання в Україні, а також в областях: Вінницькій, Дніпропетровській, Львівській і Одеській, які обрані за ознакою їх географічного розміщення. Для цих об'єктів, виходячи з чисельності населення, розраховано виробництво на одну особу на добу.

Дані табл. 1 підтверджують, що виробництво хліба і ХБВ знижується, але добові обсяги випуску по регіонах значно відрізняються від середнього рівня по Україні: найменший обсяг випуску у Львівській області, найбільший у Дніпропетровській. Близькими до рівня по країні в цілому є дані Вінницької і Одеської областей. Значний розкид у виробництві в територіальному розрізі, на

нашу думку, може бути пояснений структурою населення, яке в Дніпропетровській області значною мірою зайнято фізичною працею на промислових підприємствах. Низькі цифри по Львівській області свідчать про достатньо велику кількість мешканців області, які працюють за кордоном, але статистика чисельності осіб в області це не враховує.

Таблиця 1 − Динаміка виробництва хліба і ХБВ по Україні і по регіонах, а також на 1 особу на добу

Україна, області	Показники	Роки					
		2005	2011	2012	2013	2014	2015
Україна	Виробництво хліба та виробів хлібобулочних, нетривалого зберігання, тис. т	2263,7	1763,5	1685,6	1561,5	1357,1	1231,2
Вінницька		88,4	65	57,1	49,3	45,1	44
Дніпропетровська		242,8	189,7	177	172,9	171,1	167,9
Львівська		89,5	72,2	65	60,5	56,5	50,7
Одеська		107,9	90,1	86,3	82,2	78,3	80,8
Україна	Чисельність наявного населення, тис.осіб	46930	45634	45553	45426	42929	42761
Вінницька		1701,6	1634,2	1627	1618,3	1610,6	1602,2
Дніпропетровська		3447,2	3320,3	3307,8	3292,4	3276,6	3254,9
Львівська		2577,1	2540,9	2540,7	2538,4	2537,8	2534,2
Одеська		2402,2	2388,3	2395,2	2396,5	2396,4	2390,3
Україна	Виробництво на одну особу на добу, г	132,15	105,88	101,38	94,18	86,61	78,88
Вінницька		142,33	108,97	96,15	83,46	76,72	75,24
Дніпропетровська		192,97	156,53	146,60	143,88	143,07	141,33
Львівська		95,15	77,85	70,09	65,30	61,00	54,81
Одеська		123,06	103,36	98,71	93,97	89,52	92,61

За умови, що хліб є продуктом першої необхідності, з малим строком реалізації, вважають, що обсяг його споживання практично співпадає з обсягом виробництва. Це означає, що добове споживання хліба і ХБВ на душу населення в середньому по країні у 2015 р. становило 78,88 г, хоча на основі мінімального споживчого кошика, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів від 4 квітня 2000 р. № 656, норма споживання на одну особу становить 101 кг/рік, або 276,7 г/добу. В статистичних збірниках, на жаль, рівень споживання розглядається відносно хлібу, ХБВ і інших продуктів з борошна, тому оцінити споживання тільки хлібної продукції не вдається.

Багато фахівців, вважають, що заниження даних по випуску продукції зумовлене «тінізацією» цього бізнесу, якій оцінюють на рівні 40% і навіть більше. Наприклад, Васильченко О.М. в своїй доповіді на міжнародній науково-практичній конференції «Технологічні аспекти підвищення конкурентоспроможності хліба і хлібобулочних виробів», м. Київ, 2016 р. [4, с.8] відмітив, що співвідношення у виробництві хліба становить 37% на 63% на користь «тіньового» сегменту економіки. Він також підкреслив, що «це в першу чергу питання якості та безпеки продукту №1, відсутність гарантії безперебійного забезпечення населення хлібом і як наслідок - загроза соціального спокою в суспільстві, та вже наприкінці - економічні втрати - недоотримання бюджетами всіх рівнів, зниження надходжень в пенсійний фонд. На всі ці проблеми Об'єднання «Укрхлібпром» неодноразово вказувало, проте реальних змін поки що немає».

Слід відзначити, що конкуренцію крупним і середнім підприємствам в останні роки здійснюють мініпекарні, в тому числі в торгових центрах, крім того, багато людей самі випікають хліб. Ці дані не фіксуються статистичними органами. Підприємствам, які працюють легально, важливо враховувати потенційний попит на продукцію і випускати її у відповідних обсягах, щоб не допускати її повернення на завод, тобто необхідно будувати прогнози продажу продукції.

Для кожного об'єкта за даними 2011-2015 рр. випуску продукції в перерахунку на одну особу, табл. 1, нами були побудовані моделі динаміки у вигляді лінійних і квадратичних функцій регресії, табл.2. Точність моделей оцінена за показником коефіцієнта детермінації R^2. Чим ближче цей коефіцієнт до 1 (100%), тим модель більш точна [5].

З табл.2 випливає, що нелінійні моделі дають високу точність, хоча для Вінницької, Львівської областей і по Україні в цілому лінійні моделі теж достатньо точні. Отже, аналіз даних по регіонах показав, що добові обсяги випуску хліба і хлібобулочих виробів в перерахунку на 1 особу в регіонах з їх специфікою коливаються в значних межах.

Таблиця 2 – Лінійні і нелінійні моделі тренду зміни обсягів виробництва хліба і ХБВ

Україна, області	Лінійні і нелінійні моделі тренду	R^2
Україна	Ур =114,01 - 6,875 t	0,992
Вінницька	Ур =114,18 - 8,69 t	0,924
Дніпропетровська	Ур =156,46 - 3,395 t	0,790
Львівська	Ур =82,361 - 5,517 t	0,989
Одеська	Ур =104,84 - 3,069 t	0,795
Вінницька	Ур =128,49 - 20,959 t + 2,045 t^2	0,996
Дніпропетровська	Ур =165,61 - 11,233 t + 1,306 t^2	0,954
Львівська	Ур = 84,18 - 7,077 t + 0,260 t^2	0,992
Одеська	Ур =112,72 - 9,824 t + 1,126 t^2	0,945

Дослідження динаміки виробництва (продажів) хліба і ХБВ нетривалого зберігання в перерахунку на 1 особу, за даними 2011- 2015 рр., дозволило отримати достатньо точні моделі регресії, на основі яких можна будувати прогнози на наступний період. Більшу точність забезпечують нелінійні моделі.

На жаль, в умовах відсутності відкритих офіційних даних про виробництво і продаж продукції окремими підприємствами побудувати моделі динаміки продажів немає можливості, але слід очікувати, що і для таких рядів можна знайти достатньо точні моделі прогнозу, адже попит на хліб і ХБВ, як правило, стійкий. Саме шляхом щоденної оцінки рівня продажу продукції окремих груп хліба і ХБВ і побудови прогнозів на ПЕОМ підприємство може гнучко пристосовувати своє виробництво, поступово нарощувати обсяги випуску, зменшуючи частку підприємств, які працюють в «тіні», адже якість продукції офіційно працюючих підприємств значно вища. Резервом росту виробництва є також освоєння підприємствами нових видів продукції, зокрема функціонального призначення, рецептуру яких розробляють і в ОНАХТ[4]. Розширення асортименту продукції, нарощування обсягів випуску сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств.

Література
1. Костецька Н.І. Ринок хліба і хлібобулочних виробів України: стан і перспективи розвитку / Н.І. Костецька // Галицький економічний вісник. – 2015. – Т. 48. – № 1. – С. 26–31.
2. Навольська Н.В. Дослідження ринку хліба і хлібобулочних виробів в Україні /Н.В. Навольська//Глобальні та національні проблеми економіки .– Вип. 11, 2016. – с.438-441.
3. Статистичний збірник «Регіони України» в 2-х ч. Ч. І, 299с., ч ІІ , 692 с. Державна служба статистики/за ред.. І.М.Жук. К.:, 2016.
4. Матеріали міжнародних науково-практичних конференцій «Технологічні аспекти підвищення конкурентоспроможності хліба і хлібобулочних виробів» та «Здобутки та перспективи розвитку кондитерської галузі». – К.:НУХТ, 2016. – 190 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //nuft.edu.ua/page/51adaed39c2a2/files/Konf%20hlib-kond%202016.pdf
5. Лук'яненко І.Г., Краснікова Л.І. Економетрика: [підручник]/І.Г. Лук'яненко, Л.І. Краснікова. К.: Товариство «Знання», КОО,1998.–494с.

СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Ощепков О.П., к.е.н., доц., Магденко С.О., ст. викладач
Одеська національна академія харчових технологій

Сучасні умови господарювання, що створилися для українських підприємств харчової промисловості (вплив глобалізації та зростаючої конкуренції), зокрема м'ясопереробних підприємств, вимагають від керівників створення такої стратегії їх діяльності на продовольчому ринку, яка б була, з одного боку, тісно пов'язана з вирішенням проблем сталого задоволення потреб усіх категорій споживачів та, з іншого боку, надавала б змогу функціонувати їм в режимі розширеного відтворення.

Кожного дня підприємства стикаються з такою економічною реальністю, яка вимагає використання принципово нових підходів до організації всього ланцюжка його діяльності – від заготівельної до збутової. Досягнення високих результатів діяльності в сучасних умовах можливо лише за наявністю обґрунтованої стратегії розвитку підприємства, розробленої для конкретної кон'юнктури ринку. На формування ринкової стратегії м'ясопереробних підприємств України дуже впливають проблеми сировинного забезпечення, посилення міжнародної конкуренції та глобалізації. Так, м'ясопереробні підприємства постійно шукають якісну сировину, але, через дороговизну кормів і відсутність державної підтримки сільського виробника, вирощування свинини, великої рогатої худоби на теперішній час - це зовсім нерентабельне виробництво. Також ми постійно бачимо, що ціни на м'ясо постійно ростуть. Споживачі ж продукції м'ясопереробних комбінатів зараз віддають перевагу вареним ковбасам та сосискам та варено-копченій ковбасі, частіш за все 1 ґатунку, тобто продукції низько цінового сегменту.

В економіці України найбільш стійкими є галузі, орієнтовані на задоволення базових потреб громадян. До їх числа можна віднести і харчову промисловість, зокрема м'ясопереробну. Підприємства м'ясопереробної та й всієї харчової промисловості в сучасних умовах постійно стикаються з такими проблемами, як фінансова нестабільність, технічна та технологічна деградація, низький рівень реалізації законодавчих гарантій прав власності та виконання контрактів, порівняно низький рівень менеджменту та адміністративного управління на всіх рівнях ієрархії управління економікою, низький рівень адаптивності до змін зовнішнього середовища, що вимагає зміни підходів до формування ринкових стратегій розвитку підприємств харчової промисловості в різних умовах [1].

Сталий розвиток будь-якого підприємства характеризується постійними змінами, при яких використання ресурсів, напрямок інвестицій, науково-технічний розвиток, впровадження інновацій, вдосконалення персоналу та інституційні зміни погоджені один з одним і спрямовані на підвищення сьогодення і майбутнього потенціалу підприємства, задоволення його потреб та досягнення стратегічних цілей. Сталий розвиток підприємства можна розглядати в якості свого роду компенсаційного механізму, що дозволяє підприємству не просто адаптуватися до дестабілізуючого впливу внутрішнього і зовнішнього середовища, але і неухильно розвиватися. Чим вище стійкість розвитку підприємства, тим менше ризик можливого відхилення від очікуваного результату і навпаки.

На сталий розвиток впливає багато різних умов, які в більшості своєї частіш за все не піддаються безпосередній кількісній оцінці. Тому й дослідження факторів, що визначають сталий розвиток підприємства, носить ускладнений характер. Проте, з метою систематизації факторів і встановлення їх значущості для забезпечення сталого розвитку кожного окремого підприємства пропонується використовувати такий метод, який дозволяє обробити матеріали логічного аналізу факторів і бальної оцінки їх взаємного впливу - метод експертних оцінок, що дозволяє визначити домінуючі фактори, на яких необхідно зосередити увагу [2].

Через те, що фактори впливу на сталий розвиток підприємства поділяють на зовнішні та внутрішні, тому й стійкість розглядають зовнішню й внутрішню. Зовнішня стійкість м'ясопереробного підприємства визначається, перш за все, стабільністю того економічного середовища, в рамках якої здійснюється діяльність цього підприємства. Вона досягається відповідними механізмами управління економікою в масштабах країни. Для проведення більш правильної та точної оцінки внутрішнього ступеню стійкості м'ясопереробного підприємства та розробити стратегію його сталого економічного розвитку, слід виділити зовнішні фактори (економічні, державно-політичні, науково-технічні, соціальні, екологічні) та внутрішні фактори (кадрові, організаційні, маркетингові, фінансові), які суттєво впливають на процес розвитку[3].

Отже, стратегія сталого розвитку м'ясопереробного підприємства не повинна обмежуватися лише стабілізацією виробництва та реалізації своєї продукції. Вона має охоплювати всі сфери впливу – фінансову, екологічну, соціальну, маркетингову і інші сфери – як внутрішні, так і зовнішні.

Література
1. Денісюк І. Стратегія розвитку підприємства харчової промисловості: економічна сутність [Електронний ресурс]/ І. Денисюк // Економічний аналіз. – [Тернопіль: Терноп. нац. екон. ун-т., 2013. – Т. 12(3). – С. 112-115]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2013_12%283%29__25
2. Величко В. В. Сталий розвиток як характеристика ефективності бізнес-адміністрування підприємства [Електронний ресурс]/ В.В. Величко, Г.С. Коротеєва, А.С. Стецюра// ІІ Міжн.наук.-пр. інтернет-конференція «Бізнес-адміністрування в умовах турбулентної економіки» – [Харків: ХНУМП ім. О.М.Бекетова]. – Режим доступу: http://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/663
3. Грінченко О.В. Сутність та складові механізму ефективного розвитку виробничих підприємств [Електронний ресурс]/ О.В. Грінченко // Молодий вчений – щомісячний науковий журнал. – Режим доступу: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/147.pdf

БЕЗПЕЧНІСТЬ ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ, ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ М'ЯСОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Дьяченко Ю.В., асистент
Одеська національна академія харчових технологій

Євроінтеграційний курс вимагає від України освоєння міжнародних норм та правил ведення господарської діяльності. Сертифікація продукції за системою ISO вже стала звичною для багатьох підприємств, але на ринках Європи та США, окрім поняття «якості», існує поняття «безпечності». Безпечний харчовий продукт – це продукт, який не справляє шкідливого впливу на здоров'я людини та є придатним для споживання.

Саме поняття «безпечність» є ключовим у системі, призначеній для управління ризиками у галузі виробництва харчової продукції HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points). Мета цієї системи - виявити усі критичні точки й чинники, які можуть вплинути на безпечність кінцевого продукту, усунути їх і постійно контролювати.

Впровадження систем управління безпечностю харчових продуктів, заснованих на принципах HACCP, інтенсивно розпочалось після прийняття Директиви про гігієну харчових продуктів, відповідно до якої, у кожній країні ЄС були розроблені національні регламенти і стандарти та контроль виконання вимог HACCP з боку уповноважених урядом органів. Згідно з Регламентом ЄС №852/2004, з 01.01.2006 р. HACCP є обов'язковою для європейських виробників харчових продуктів та кормів; аналогічна вимога висувається до експортерів з інших країн, в т.ч. з України. Українські виробники м'яса та м'ясопродуктів для отримання міжнародного ветеринарного сертифікату, котрий є обов'язковою передумовою експорту, крім іншого повинні мати дієву систему HACCP. Окрім зазначеного, в Україні діє кілька добровільних стандартів, які виробник може

застосовувати на додаток до дотримання законодавчих вимог. До них відносяться стандарт ДСТУ 4161-2003 «Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги», і стандарти ISO серії 22000.

В Україні відносини між органами виконавчої влади, виробниками, продавцями та споживачами харчової продукції регулює Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів»[1], який передбачає загальнодержавну концепцію впровадження принципів НАССР. Цим Законом передбачено гармонізацію законодавства України відповідно до вимог ЄС у сфері безпечності та якості харчових продуктів. Закон регламентує здійснювати заходи щодо поетапного впровадження систем управління безпечністю харчових продуктів на підприємствах харчової промисловості. Першими вимоги Закону, щодо впровадження принципів системи НАССР мають виконати підприємства з високим ступенем ризику, чия продукція містить активні компоненти тваринного походження. Зокрема, бійні, молокозаводи та підприємства з переробки й виробництва м'яса (до 20 вересня 2017 р.). Як вказано в Законі, НАССР упроваджується «на потужностях, які провадять діяльність із харчовими продуктами, у складі яких є необроблені інгредієнти тваринного походження (необроблене молоко, м'ясо, риба, молюски і ракоподібні, зокрема свіжі, охолоджені або заморожені, яйця, мед, їхні похідні та інші продукти, виготовлені з частин тварин, окремих їхніх органів та/або тканин, призначені для споживання людиною)». До 20 вересня 2018 р. цю процедуру мають пройти підприємства, котрі провадять діяльність із харчовими продуктами, у складі яких відсутні необроблені інгредієнти тваринного походження (кондитерські фабрики, підприємства з переробки й виробництва фруктової і овочевої продукції). Перші два етапи стосуються передусім крупних підприємств. А до 20.09.2019 р. систему мають запровадити на малих потужностях. Слідкувати за тим, щоб усі підприємства-виробники виконували норму Закону, має Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та прав споживачів (Держпродспоживслужба). Вона була утворена на базі ветеринарної і фіто санітарної служби, інспекції із захисту прав споживачів, та санепідемслужби. Постановою КМУ від 2 вересня 2015 р. № 667 затверджено Положення про Держпродспоживслужбу [2].

У Наказі Міністерства аграрної політики та продовольства України №590 від 01.10.2012р. [3] сказано, що застосування системи НАССР полягає в:

1. ідентифікації можливих небезпечних факторів;

2. встановленні того, де і як небезпечні фактори можуть бути усунуті, попереджені або приведені до прийнятного рівня;

3. розробці відповідних заходів і навчання персоналу;

4. впровадженні заходів на практиці та документування процедур.

Тобто, система НАССР має охоплювати такі процеси:

- належне планування виробничих, допоміжних та побутових приміщень для уникнення перехресного забруднення;

- вимоги до стану приміщень, обладнання, проведення ремонтних робіт, технічного обслуговування обладнання, калібрування тощо, а також заходи щодо захисту харчових продуктів від забруднення та сторонніх домішок;

- вимоги до планування і стану комунікацій — вентиляції, водопроводів, електро- та газопостачання, освітлення тощо;

- безпечність води, льоду, пари, допоміжних матеріалів для переробки (обробки) харчових продуктів, предметів та матеріалів, які контактують із харчовими продуктами;

- чистота поверхонь (процедури прибирання, миття і дезінфекції виробничих, допоміжних і побутових приміщень та інших поверхонь);

- здоров'я та гігієна персоналу;

- захист продуктів від сторонніх домішок;

- поводження з відходами виробництва та сміттям, їх збір та видалення з потужності;

- контроль за шкідниками, визначення виду, запобігання їхній появі, засоби профілактики та боротьби;

- зберігання та використання токсичних сполук і речовин;

- специфікації (вимоги) до сировини та контроль за постачальниками;

- зберігання і транспортування;

- контроль за технологічними процесами;

- маркування харчових продуктів та поінформованість споживачів.

Отже, впровадження системи НАССР є необхідним заходом для забезпечення конкурентоспроможності м'ясопереробних підприємств України на внутрішньому та зовнішньому ринках, а здійснити це можна завдяки реалізації таких кроків: 1) створити спеціальну групу співробітників для розробки плану НАССР; 2) забезпечити наявність щонайменше однієї людини на підприємстві, яка пройшла спеціальне навчання із застосування цієї системи; 3) обов'язковою є наявність розроблених програм-передумов системи НАССР.

Література

1. Закон України № 771/97-ВР від 23.12.1997 «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів»

2. Постанова Кабінету Міністрів України №667 від 02.09.2015 «Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів»

3. Наказ міністерства аграрної політики та продовольства України №590 від 01.10.2012 «Про затвердження Вимог щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (НАССР)»

ПОЛІТИЧНИЙ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Константинова Т.В., асистент

Одеська національна академія харчових технологій

Актуальність дослідження обраної теми обумовлена нестабільною політичною ситуацією в Україні сьогодення, яка впливає на економічний розвиток держави та на соціальні зміни в соціумі. Тому нами було проаналізовано

економічні та політичні похибки та перемоги України на початку XXI століття. Було визначено, що без врахування попередніх помилок неможливо розвиватись надалі соціальним, економічним та політичним шляхом.

Коли Україна у 1991 році стала незалежною державою, громадяни очікували, що найближчим часом держава стане на демократичну стежку вільного ринку та буде повноправним членом європейських та євроантлантичних спільнот. Очікувалось, що найбільша країна, яка була п'ята за чисельністю європейського населення стане членом Європейського Союзу (ЄС), Організації Північноатлантичного договору (НАТО) та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

На жаль, на протязі більш, ніж 20 років Україна не досягла цих очікувань. Натомість вона розглядається як недосвідчений, іноді як "хвора людина" Європи, і, можливо, навіть є потенційно невдалою державою через свою геополітичну ситуацію, історичний тягар та помилки в інституційному розвитку та політиці.

Слід зазначити, що економічно Україна зросла разом із регіонами. Темпи зростання не були низькими, найважливіше те, що регіони країни відродились після економічно спустошливих 1990-х років і сформувались економічно на нестабільному фундаменті. На протязі багатьох років Росія забезпечувала Україну дешевим газом, а експортні ціни України швидко зростали. Протягом кількох десятиліть Україна, однак, залежала від нафти та газу, що надходить з Росії, практично без витрат. Сьогодні 70 % спожитого газу в країні імпортується. Можливості які покращать торгівельні умови можуть забезпечити в майбутньому економічні показники прибутковості. Слід зазаначити, що з 2000-х років українська економічна політика не змогла належним чином використовувати необхідні заходи для покращення розвитку економічних показників у країні та у регіонах вцілому.

Враховуючи всі попередні історичні та політичні похибки, вважаємо, що Україна повинна поліпшити свої умови для покращенного зростання зовнішньої торгівельної спроможності - це зумовлено з тим що українські підприємства дуже залежать від експорту продукції. Також, ціни мають бути встановлені на більш реалістичному рівні, і Україна повинна позбутися своєї залежності від зовнішнього фінансування. Країна повинна бути орієнтована не тільки на експорт, а і на внутрішній ринок. Вражаюча корупція стоїть на шляху переходу України до справжнього вільного ринку. Якщо суспільство дійсно прагне до прогресу, уряд повинен заохочувати конкуренцію та боротися з корупцією. Лише тоді Україна зможе розкривати свою економіку для більшої зарубіжної конкуренції та інвестицій і по-справжньому досягти свого потенціалу.

Після отримання незалежності, у 1991 році Україна була однією з найбільших радянських республік. Статистичні дані свідчать, що ВВП України дорівнював лише 1307 дол. США на душу населення. Історично та географічно Україна була аграрною країною – "хлібом", тобто житницею російської імперії. У двадцятому столітті наша країна зазнала низку руйнівних потрясінь: на нашій землі сталися дві світові та одна громадянська війна. Примусова колективізація та сталінська індустріалізація породили величезні збитки і страждання. Німецька окупація під час Другої світової війни принесла безжалісну експлуатацію, а

Голокост знищив єврейське населення. Сталінська чистка, війна та її наслідки витіснили економічно країну і, як висновок, – загинули мільйони людей. Враховуючи історичний досвід, політична спрямованість Хрущова, Брежнєва ... і Горбачова перетворили космополітичну країну у відокремлену радянську республіку.

Слід зауважити, що радянська практика допомогла Україні модернізувати свій гірничо-металургійний комплекс. Її аграрна економіка сильно постраждала від примусової колективізації та прискорення індустріалізації. Україна врешті-решт стала залежною від нафти, мінералів, а пізніше і відносно дешевого газу з Росії. Це перетворило високоякісну, але майже вільну енергію та сировину на перероблені товари, ціни на які на зарубіжних ринках були дуже завищеними порівняно з їх якістю на світовому ринку. Хоча на пострадянському просторі Україна успадкувала порівняно розвинуту інфраструктуру та капітал, але те, що було побудовано, багато в чому тоді не підтримувалося.

Темпи падіння ВВП України у період з 1991-1996 рр. досягли 22,7 %. Країна зазнала гіперінфляцію та виключно величезне падіння виробництва для мирної держави. Офіційний ВВП скоротився майже наполовину з 1990 до 1994 року, і повільний спад тривав протягом десятиліття. Економічне зростання не спостерігалось аж до 2000 року. Дефіцит бюджету дорівнював 14,4 % ВВП, що є надзвичайно великим. Переважає бартер і використання сурогатних грошей та іноземних валют. Україна запровадила суверенну валюту – гривню, але її було мало використано. Тіньова економіка зросла і компенсувала невідому частку економічного колапсу.

Але вже з 2000-х років ми бачимо великі зміни в українській економіці. Між 2001 та 2008 роками економіка України значно зросла завдяки багатьом великим "капіталістам" України, а саме, олігархам – це колишні промислові менеджери колишнього радянського періоду, які успішно розвивалися під час приватизації. Їх багатство спочатку було засновано на традиційній, простій формулі: конвертувати дешеву енергію та сировину в метали та виробничі товари. Шість найбагатших українців – це металургійні магнати. Олігархи, насправді, були, напевно, найкращими власниками вітчизняного ринку з точки зору підвищення продуктивності. Держава була б нефункціональним власником, якщо б не виникло великих інституційних інвесторів, і не було б великої кількості дрібних інвесторів.

З 2000 по 2007 рр. реальне зростання економіки в Україні становило 7,4 % і, таким чином, було дуже схожим з російським. В обох країнах це зростання було обумовлено внутрішнім попитом: орієнтацією на споживання, структурними змінами та фінансовим розвитком. В Україні внутрішній попит в постійних цінах збільшувався майже на 15 % щорічно. Це було підтримано експансіоністською циклічною фіскальною політикою, яка зазвичай керувалася популізмом для отримання короткострокової політичної вигоди.

Крім того, промислові потужності, які залишилися вільними в 1990-х роках, були введені в експлуатацію, надходження капіталу зросли після 2005 року, а зростання кредитів підштовхувалося зовнішніми запозиченнями. З точки зору ринків, у 2000 році ЄС вже був найбільшим, купуючи майже третину українського

експорту. За ним були Росія та Азія, які разом склали 55% експорту. Швидко зростаюча азіатська економіка є основним споживачем української металургійної продукції, а показник експорту нафти і газу для Росії є низьким, ніж в українському експорті.

Історії успіху українського експорту, який оцінюється за індексом Баласса, складаються з залізничного устаткування (на яке є великий попит в Росії), продукції чорної металургії, мінеральних добрив, тваринних олій та олійних насінь. Агробізнес базується на використанні чорнозему України, найбільш благодатного сільськогосподарського грунту в світі. Завдяки розвитку експлуатації цієї чорноземної землі, деякі найбагатші люди в Україні зробили свої капітали. Земля буде об'єктом наступного захоплення майна, якщо мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення буде скасовано. Тим не менш, український агробізнес спрямований на масове виробництво основних зернових (і курей), що все більше затребувані сусідніми європейськими споживачами.

Вважаємо, щоб змінити ситуацію, Україна потребує політичного лідерства. Політична нестабільність залишає мало місця для довгострокової цілеспрямованої політики. Неможливо передбачити політичне майбутнє країни, але, припускаючи навіть помірне посилення усе більш автократичного та нестабільного режиму президента, в найближчі роки є доцільним зосередитись на необхідних економічних змінах.

Європа, США та євроатлантична спільнота продовжуватимуть співпрацювати з Україною. Але мудрість починається з визнання фактів, і те, що численні реформи призвели до руйнівних тенденцій в економіці та суспільстві є фактом. Майбутнє – в українських руках, а не в чужих, західних чи східних. Україна починається з кожного з нас і тільки ми, разом, можемо вплинути на історичний, політичний та економічний хід.

ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ МЕНЕДЖЕРА

Корсікова Н.М., к.е.н, доц.
Одеська національна академія харчових технологій

На початку XXI ст. ми стаємо свідками потужних деструктивних процесів, що охоплюють як соціальну, так і природну сфери. Необхідність боротьби з цими негативними процесами зумовлює підвищення уваги до проблеми організації ефективної діяльності. Така необхідність виникає саме під час серйозних криз, коли значною мірою зростає напруженість праці, що особливо торкається саме роботи менеджерів, бо їх основна роль - це прийняття ефективних управлінських рішень. В умовах глобальної невизначеності, мінливості, складності менеджер змушений шукати нові ефективні підходи щодо раціональної організації як своєї діяльності, так і своїх підлеглих.

Основи наукової організації праці й сучасного тайм-менеджменту були закладені ще задовго до формування науки самоменеджмент виходом у світ в

1955р. монографії польського вченого Т.Котарбінского “Трактат о хорошей работе”. Дослідження проблем, пов'язаних з раціональною організацією праці, були об'єднані назвою праксеологія.

Термін праксеологія вперше був використаний Л. Бурдье (1882), однак уведений в практику науки на початку XX в. А. Еспінасом і Е. Слуцким. Завдяки Котарбіньскому термін і основні ідеї праксеології були впорядковані в якості системи теоретичних і прикладних досліджень. В Україні наукові дослідження проблем раціональної організації праці тісно пов'язані з іменами Ф. Дунаєвського, засновника й директора Харківського всеукраїнського інституту праці (ХВІП) і Н. Сацкого - директора інституту праксеології м. Київ.

В праксеології були сформульовані загальні організаційно-технічні закони, які згодом стали активно використовуватися й розбудовуватися в сфері практичного управління, у тому числі й в практиці тайм-менеджменту.

Завдання праксеології - знайти загальні закони всякої людської діяльності й вивести на цій основі найбільш загальні правила такої діяльності. Фактично, основний критерій практичної «успішності» дії – її доцільність. Для того, щоб бути ефективною, діяльність повинна бути:

– результативною;

– продуктивною або плідною (тобто досягати поставленої мети);

– правильною (точною, адекватною, тобто максимально наближатися до зразка, що задається, – норми);

– «чистою» (тобто максимально уникати н передбачених наслідків і непотрібних додаткових включень);

– надійною (прийоми діяльності тим більше надійні, чим більше об'єктивна можливість досягнення цими прийомами потрібного результату) і послідовною.

Праксеологія виділяє низьку відповідних способів організації "вправної" діяльності.

Активізація. Активізація полягає в тому, щоб поводитися діяльніше, уникати автоматизму пасивності. Так Т. Котарбінський в цьому контексті звертає увагу на важливість ініціативи. Остання має місце тоді, коли хто-небудь бере на себе відповідальність самостійно діяти. Активізація має особливе значення саме в ситуаціях критичних. Під критичною ситуацією Т.Котарбіньський розуміє таку ситуацію, коли треба витратити максимум можливих зусиль, щоб уникнути невдачі, наприклад, чергувати в ліжка хворого день і ніч, не змикаючи око, щоб врятувати його від смерті . Цінність критичних ситуацій полягає в тому, що саме такі ситуації примушують нас виробляти "вищі форми справності" і виходити на новий рівень продуктивності й ефективності праці.

Автоматизація. Найчастіше під автоматизацією розуміють один з напрямів науково-технічного прогресу, який спрямований на застосування саморегульованих технічних засобів, економіко-математичних методів і систем управління, що звільняють людину від участі у процесах отримання, перетворення, передачі і використання енергії, матеріалів чиінформації, істотно зменшують міру цієї участі чи трудомісткість виконуваних операцій. Між тим, у загальному сенсі, під автоматизацію розуміють найбільш економічну передачу імпульсів. Вона має місце тоді, що коли ми обмежуємо власне втручання в хід

подій, які значною мірою починають відбуватися самі по собі. Тобто доведення певних дій до автоматизму звільняє нас від додаткового обміркування своїх дій, зменшення втрат як фізичних, так і розумових, емоційних тощо. Саме тому люди іноді віддають перевагу діям, які не є найбільш оптимальними, але вони є звичними, не вимагають застосування надто значних зусиль, не призводять до дуже великої напруги.

Інструменталізація. Інструменталізація праці як застосування різного роду засобів, які, в тому числі, допомагають підвищити рівень автоматизації виконання робіт – це відомий з давніх часів спосіб підвищення продуктивності праці. Але Т.Котарбіньський вказує й на серйозні недоліки інструменталізації. Зокрема, мова ведеться про ослаблення або зникнення деякої спритності в діях людей, що зазвичай здійснюються за допомогою інструментів. Наприклад, цивілізовані європейці, які звикли користуватися сучасними засобами пересування, стали слабкими пішоходами й бігунами порівняно з пішоходами й бігунами багатьох нецивілізованих племен; фотографія витіснила ручну ілюстрацію. Отже винаходи людини часто мають руйнівні наслідки.

Антиципація. Цей багатозначний термін може означати:

1) передбачення чи здогад;

2) передчасна дія, передчасне настання якого-небудь явища;

3) уявлення, що склалося заздалегідь (упередження).

Антиципація в організації праці є використанням ситуації, що сформувалась раніше, для автоматичного отримання результату за умови невтручання сторонніх чинників, що перешкоджають процесу. Остання має місце тоді, коли бажана подія відбулася й слід починати використовувати її наслідки.

Потенціалізацієя. Це заміна даної дії операціями "з можливістю" застосування цієї дії із збереженням наміченого ефекту. Тобто можна примусити когось іншого до певної поведінки самою загрозою певного вчинку, без виконання його. Добиваючись за допомогою загрози того, чого повинні були добитися «ударом», ми поступаємо економно, тобто не витрачаючи ні певних зусиль, ні відповідних ресурсів.

Кунктація. Цей метод спирається на попередній - потенціалізацію, але передбачає затримку, перенесення реалізації можливої дії. Якщо потенціалізація полягає в оперуванні можливістю без її втрати, то будь-яка реалізація можливості ліквідує саму цю можливість. Але при пунктуації ці втрати можуть бути значно меншими. Наприклад, у спортивному змаганні вона забезпечує переваги над супротивником, якщо дочекатися години, коли той вичерпає вже свої можливості.

До інтеграційної групи способів удосконалення дії, що включають різного роду об’єднання складових дій у найбільш досконалі комплекси, відносяться концентрація дій, тобто спрямування їх до загальної мети, та синхронізація дій. Окремою формою групування сконцентрованих функцій є послідовність дій, спрямованих на реалізацію загальної мети. Зважати слід також і на хронологічний порядок у виконанні дій, оскільки зміна їхньої послідовності може спричинити різницю в ефекті.

Т.Котарбіньський також сформулював праксеологічне правило, згідно з яким для досягнення оптимуму цілісності системи дій не слід у кожній з окремих

дій досягати можливого власного оптимуму в цьому ж відношенні. Ілюструючи це правило, він зазначає, що, наприклад, не кращим чином звучить хор, складений з солістів, кожен з яких прагне виділитися й співати краще за інших.

Важливим для праксеології є також поняття препарування, що вводитися для позначення підготовчого процесу. У результаті правильного препарування очікувана дія настає швидше, легше й краще. Підготовка може стосуватися матеріалу, апаратури або суб'єктів, що діють. Отже, правильна препарація - це процес підготовки, у результаті якої допоміжні попередні дії майже гарантовано призводять до успіху головної дії. Приділяється увага такому принципу організації ефективної діяльності як програмізація, під якою розуміється формування планів, проектів, програм. Це також один з етапів підготовки діючого суб'єкта.

Колективізація дій. Вдосконалений перехід від дії одного суб’єкта до масових дій значно збільшує діапазон і можливості як окремого суб′єкта, так і всієї їх сукупності. У цьому контексті важливою стає взаємна координація діяльності суб'єктів. Для неї використовують мову й інші системи сигналізації.

Координацію сигналізації називають конвенціалізацією. Точна інформація, орієнтуючі написи, взаємне визначення місць і моментів загальної дії, нарешті, використання термінів, вірність даному слову й акуратність - це необхідні елементарні принципи, що забезпечують успішну кооперацію.

Спеціалізація. Перевагою спеціалізації є те, що фахівець з вузькою кваліфікацією виконує роботи в певній сфері діяльності краще, ніж дилетант, що уміє робити багато чого, але спеціально для виконання цієї роботи не готувався. Проте спеціалізація має й оборотній бік: зникнення компетенції в споріднених галузях, що, у свою чергу, загрожує надмірною ізоляцією фахівців один від одного. Саме тому потрібна періодична зміна спеціалізації, це запобігає одноманітності й сприяє зацікавленості працівників в ефективній роботі всієї встанови.

Централізація. Концентрація прав прийняття рішень, зосередження владних повноважень на верхньому рівні керівництва організації передбачає залежність дій кожного з членів колективу від керівних осіб. Процесу централізації піддається як колектив, так і використання матеріалу й апаратури. Перевагами централізації є полегшення координації, але надмірна централізація може призвести до конфлікту між прагненнями підлеглих працівників до творчої ініціативи й прагненням керівної особини повністю розпоряджатися підлеглими. Цей недолік можна зневолювати завдяки використанню певних правил:

1) кожний працівник повинен мати діапазон дій, які може застосовувати за власним розсудом;

2) залежності повинні переплітатися так, щоб суб′єкт А був підпорядкований суб′єкту Б в одному відношенні, а Б підпорядкований А в іншому відношенні;

3) завдання слід іноді змінювати, а робота має давати підготовку до управління цілісністю;

4) кожен працівник повинен мати право на дорадчу участь в управлінні цілісністю.

На цьому безумовно не вичерпується арсенал засобів підвищення ефективності організації праці керівників і не тільки. Праксеологія, як наука, дає багато інших інструментів, які потребують системного застосування в практиці керівників будь-якої ланки, і які є особливо актуальними в період загострення кризи суспільства в різних її проявах.

Література

1. Котарбиньский Т. Трактат о хорошей работе. – М.: Экономика, 1975. – 270 С.
2. Сацков Н.Я. Практический менеджмент. Методы и приёмы деятельности руководителя. ИКФ «Сталкер», Донецк, 1998.

РАЗВИТИЕ ВИНОДЕЛЬЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕМЕНЧИВОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СРЕДЫ

Шалимо В.Г., аспирант
Одесской национальной академии пищевых технологий

В условиях рыночной экономики каждое предприятие самостоятельно решает вопросы, которые определяют его стратегические ориентиры, формируют рыночные цели и стратегическое поведение. Эффективное стратегическое управление позволяет предприятию определять направления развития, пути достижения поставленных организационных целей и обеспечивать соблюдение миссии. Особенностью современного этапа деятельности винодельных предприятий является повышение влияния внешней среды на эффективность их деятельности. Такая ситуация вызывает необходимость быстрого реагирования предприятий для предвидения и нейтрализации негативных последствий.

Несмотря на существующую нестабильность рынка, производители вина пытаются поддерживать сбалансированность производства этого продукта. Однако, для обеспечения функционирования предприятий в сложных кризисных условиях необходимо иметь четкую стратегию, достаточно гибкие производственные приоритеты и дополнительные инновации для укрепления собственных брендов. Возникает реальная потребность в создании системы, которая бы объединила цели развития, ресурсы, стратегический анализ, объекты и субъекты стратегического анализа и обеспечила соответствие постановки проблем и задач стратегического планирования со способами достижения целей и управлением в процессе их реализации. В процессе определения стратегических целей и собственно стратегического планирования может возникать конфликт между существующим состоянием предприятия на рынке и необходимым направлением развития, между существующими взглядами руководства и необходимостью организационных изменений. Поэтому, планирование стратегии усиливается аргументацией, которую предоставляет стратегический анализ. Он должен быть направленным на достижение конкретных результатов и отвечать поставленным целям и решать конкретные задачи.

На каждом этапе планирования стратегии можно использовать стратегические модели. Для каждого этапа характерный свой набор моделей

стратегического планирования, какие предприятия могут использовать в зависимости от собственных финансовых и кадровых возможностей.

Для определения факторов влияния на достижение стратегической цели, по моему мнению, целесообразно предложить три подхода, которые отображают взаимосвязи при достижении результатов стратегических решений: доли рынка, сумма прибыли и достижение определенного размера стоимости компании, а факторы влияния сгруппированы в три последовательных уровня и соединены прямыми связями при осуществлении влияния на целевой ориентир.

При достижении определенной доли рынка наиболее влиятельным фактором выступает темпы роста рынка отрасли, который определяется нормативно-правовым полем страны, уровнем платежеспособности населения и темпами роста рынка смежных отраслей. При этом, наблюдается зависимость доли рынка от темпов роста рынков компании и конкурентов. В случае, если в качестве целевого ориентира было установлено достижение определенного уровня прибыли компании, изменяется значимость факторов влияния и совокупность связей влияния, которые способствуют достижению стратегической цели. Так, в качестве основных факторов влияния выступают: превышение уровня отраслевой нормы рентабельности за счет уникальности предложения и более низких расходов на производство и реализацию продукции.

Приоритетность факторов влияния на достижение стратегической цели изменяется в том случае, когда ориентиром определен рост стоимости компании. В этом случае, взаимосвязи более сложны и большее внимание уделяется жизненному циклу отрасли и организации, стоимости нематериальных активов, структуре капитала, структуре владельцев, доле рынка и тому подобное. В соответствии с поставленной целью, определяется влияния разных факторов на конечный параметр стратегического развития и возможность управления направлением и силой влияния каждого из представленных факторов. Полученные результаты позволяют разрабатывать мероприятия и обеспечивать их реализацию.

Комплексное использование моделей стратегического анализа, которое используются в качестве аргументации стратегических решений, дает возможность:

- определить параметры конкурентоспособности предприятия и рыночную позицию относительно конкурента;
- сегментировать рынок товаров и услуг, определив наиболее привлекательные для предприятия сегменты;
- сравнить возможные направления развития предприятия и определить наиболее перспективные;
- установить связи между состоянием предприятия и возможными стратегическими направлениями развития;
- определить экономическую целесообразность выбраного направления стратегического развития.

В качестве основы принятия стратегических решений выступает обобщение данных, полученных при проведении стратегического анализа. Но, не только полученная информация определяет качество проведенного анализа.

Значительную роль играет умение интерпретировать ее и прогнозировать на ее основе тенденции развития рынка, поведения конкурентов и потребителей.

Именно поэтому, по моему мнению, процесс принятия стратегических решений относительно возможностей развития предприятий должен основываться на определении места моделей стратегического анализа в системе обеспечения этих решений. Выбор модели стратегического анализа может осуществляться с помощью разных методов, среди которых: административный метод, метод экспертных оценок, стоимостной метод и традиционный для компании метод. Одним из важных этапов определения стратегического направления развития предприятия является разработка рекомендаций по результатам стратегического анализа.

Таким образом, интерпретация полученных данных в стратегическом анализе требует не только четкую ориентацию на рекомендации авторов моделей стратегического анализа, но и адаптацию к условиям рынка, отрасли, страны, учитывание особенностей ведения бизнеса именно на этом предприятии. Предприятия винодельной промышленности представлены преимущественно акционерными обществами, поэтому в качестве одного из главных факторов, который определяет стратегическую направленность развития предприятий, выступают цели владельцев. Но, в любом случае, ключевым фактором, который определяет качество принятых решений относительно предложенной стратегии развития предприятия, будет выступать согласованность между ресурсами и стратегическими возможностями предприятия.

Литература

1. Нікуліна В.Б. Організаційно-економічний механізм забезпечення агропромислового виробництва України в сучасних умовах господарювання Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. – 2011 Спецвипуск 33., Частина 2.
2. Печериця Ю.В. Обмеження впливу невизначеності на стратегічні рішення / Ю.В. Печериця // - зб.наук.пр.:Формування ринкових відносин в Україні.-К.: 2007.
3. Печериця Ю.В. Ефективність аналізу зовнішнього середовища в ринкових економічних процесах / Ю.В. Печериця //. Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. К.: - 2007.
4. Пономаренко В.С. Концептуальні засади управління стратегічним співробітництвом підприємства з іншими суб'єктами для забезпечення інноваційного розвитку / В.С. Пономаренко //.Проблеми науки.– 2006.

УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ СФЕРЫ

Мартыновский В. С., к.э.н., доцент
Одесская национальная академия пищевых технологий

Концепция устойчивого развития образовалась в результате соединения трех направлений:

1) Экономического. С данного ресурса понятие «экономической эффективности» рассматривается совершенно под другим углом. Как стало ясно,

длительные экономические проекты, учитывающие закономерности природы, в результате оказываются более эффективными, чем проекты, при реализации которых не учитываются возможные экологические последствия.

2) Экологического. Основная цель устойчивого развития в области экологии, стабильность физических и экологических систем. Игнорирование потребностей экологии приведет к деградации окружающей среды и поставит под угрозу существование всего человечества.

3) Социального. Именно осознание социальных проблем стало толчком к образованию данной концепции, направленной на сохранение культурной и социальной стабильности, а также на уменьшение количества несущих разрушения конфликтов.

Устойчивое развитие предусматривает удовлетворение потребностей нынешнего времени, при этом не подвергая угрозе возможность последующих поколений удовлетворить свои нужды.

Если попытаться наложить концепцию устойчивого развития на агропродовольственную сферу, то вырисовывается интересная картина. Производство основных сельскохозяйственных культур с 2009 по 2015 год происходит скачкообразно.

То же касается реализации продукции сельского хозяйства сельскохозяйственными предприятиями. В частности, реализация сахарной свеклы по отношению к предыдущему году в 2015 году составила 64,7 %, картофеля 72 %, плодов и ягод 24,2 %, яиц 75,8 %. Объемы реализации других видов продукции остаются примерно на том же уровне или незначительно растут. При этом средние цены реализации продукции сельского хозяйства непрерывно растут.

Чтобы заглянуть в будущее агропродовольственной сферы необходима разработка прогнозных оценок по каждому виду сельскохозяйственной продукции и общего объема в целом. Тенденции изменения описываются линейной зависимостью, так что прогнозные расчеты весьма просты.

Литература

1. Сохранение окружающей среды. Официальный сайт компании «Кернел» [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.kernel.ua/ru/sustaining-the-environment/

2. Лопатинський Ю. М. Детермінанти сталого розвитку аграрних підприємств: [монографія] / Ю. М.

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Мужайло В.Д., к.е.н., доц., Кривоногова І.Г., к.е.н, ст.викладач
Одесская национальная академия пищевых технологий

В спеціальній літературі теорія і практика захисту прав споживачів відома як конс'юмеризм (від лат. consumo – споживаю), що виник у США у 1936 році як реакція споживачів на порушення їх прав з боку таких автомобільних компаній,

як «Форд», «Дженерал Моторс» та «Крайслер». За прикладом США, об'єднання споживачів почали виникати в кінці 50-х рр. XX ст. і в інших країнах світу.

На сьогодні конс'юмеризм став міжнародним явищем. Міжнародна організація «Консьюмерз Інтернешнл» об'єднує 220 організацій споживачів зі 115 країн світу. Її мета – захист прав споживачів у всьому світі через сприяння діяльності національних споживчих груп, які тісно пов'язані з усім добре відомими та всесвітньо визнаними фундаментальними правами споживачів, закріпленими Декларацією ООН.

Історія політики захисту прав споживачів у Європейському Союзі налічує більш ніж 30 років, а держави – її члени забезпечують захист інтересів споживачів протягом набагато більшого часу.

Спочатку споживча політика ЄС була обумовлена однією з ключових цілей Союзу, а саме – створення внутрішнього ринку товарів і послуг. І лише протягом останніх років захист прав споживачів перетворився на окрему самостійну мету європейської співпраці.

Слід зазначити, що споживча політика ЄС не є цілісною системою відносин, яка регулювала б усі аспекти захисту споживачів. Директиви ЄС – це доволі строката структура, яка детально регулює певні сфери, а інші залишає неврегульованими. Вони містять мінімальні стандартні функції у вибраних сферах, особливо у тих, які зачіпають внутрішній ринок. Держави – члени ЄС мають право перевищувати норми, передбачені у директивах щодо захисту прав споживачів, за умови, що їхні нормативи не обмежують вільного переміщення товарів і послуг.

Загалом, регулювання споживчого сектору в ЄС можна розділити на дві загальні категорії: горизонтальні та галузеві директиви.

Прикладами горизонтальних директив є: Директива про загальну безпеку продукції 2001/95/ЄС; Директива про оманливу рекламу 97/55/ЄС з доповненнями, внесеними Директивою про порівняльну рекламу 84/450/ЕЄС; Диракгива про індикативні ціни 1998/6/ЄС; Директива про недобросовісні умови споживчих контрактів 93/13/ЕЄС і Директива про продаж споживчих товарів і асоційованих гарантій 99/44/ЄС.

Так, прикладами галузевих директив є: про харчову продукцію 2000/13/ЄС, про косметичні засоби 76/768/ ЕЄС, про найменування текстильної продукції 96/74/ЄС, про медичну продукцію для застосування людьми 2001/83/ЄС, про комплексні тури 90/314/ЕЄС, про споживче кредитування 87/102/ЕЄС. Про контракти за умов дистанційної торгівлі 97/7/ЄС та про набуття права використання нерухомого майна протягом певного часу 94/47/ ЄС.

Для виконання вимог, що містяться у директивах, ЄС забезпечує гармонізовані стандарти. Гармонізовані стандарти–це стандарти, які відповідають європейському законодавству. Формально використання гармонізованих стандартів виробниками є добровільною справою. Іншими словами, виробники можуть вибирати: використовувати гармонізований стандарт чи негармонізований для забезпечення ключових вимог Директив. Орієнтація України на перспективне входження до ЄС, європейська інтеграція впливає на всі сектори економіки і політики. Особливо значних змін зазнає споживчий

сектор, оскільки він має найбільш суттєві наслідки від торгівлі і вільного міждержавного пересування товарів та послуг.

Принципова позиція держави відносно інтересів та прав споживачів викладена у ст. 42 Основного Закону – Конституції України, згідно з якою «держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю та безпечністю продукції та всіх видів послуг і робіт»(1) та Закону України «Про захист прав споживачів» (2). Слід зазначити, що система захисту прав споживачів в Україні суттєво відрізняється від системи захисту інтересів споживачів у країнах ЄС. Справа в тому, що об'єднання споживачів виникли в колишніх радянських республіках лише наприкінці 80-початку 90 рр. ХХ ст. і їх особливістю є те, що, на відміну від західних країн, де цей рух відбувався в умовах розвиненої ринкової економіки, тут він діє в умовах трансформаційної, перехідної економіки, економіки спочатку тотального дефіциту, а потім, в процесі її реформування – зубожіння значної частки населення. Зниження споживчої здатності штовхає малозабезпечених споживачів до покупки низькоякісних, а підчас і підробних, небезпечних для здоров'я людей товарів, що пропонуються за порівняно низькими цінами.

На основі аналізу стану і основних проблем, пов'язаних з захистом прав споживачів в Україні, очевидним стала необхідність проведення ефективної політики захисту прав споживачів як складової частини захисту прав людини, якості та безпеки її життя. Її основними напрямами повинні стати: створення цілісної системи захисту прав споживачів з залученням до неї регіонів, забезпечення взаємодії всіх її ланок і підрозділів, утворення правового інституту споживчого права; створення мережі споживчих центрів; вдосконалення законодавчої бази та її гармонізація із директивами ЄС;посилення процесів технічного регулювання, стандартизації і сертифікації продукції, робіт та послуг, створення центрів незалежних експертиз, впровадження європейських і міжнародних стандартів у практику господарювання вітчизняних підприємств; активізації процесу розвитку економічної та, зокрема, споживчої освіти.

Література

1. Конституція України// Відомості ВРУ. -1996.- №30
2.Закон України « Про захист прав споживачів», прийнятий 12 05.1991р. № 1023 – Х11. / Відомості Верховної Ради УРСР. -1991.
3. Л.І. Іваненко Правове регулювання захисту прав споживачів. Навч. посібник. - К.: КНТЕУ.- с.258

ОЦІНКА ДОВГОСТРОКОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Шалений В.А., асистент
Одеська національна академія харчових технологій

Здійснюючи свою господарську діяльність в умовах ринку, кожне підприємство постійно перебуває під впливом великої кількості ризиків, які можуть істотним чином вплинути на ефективність його діяльності. Нажаль,

сьогодні управління ризиками на більшості підприємств не вважається окремим видом діяльності та відбувається на «інтуїтивному» рівні. Отже, питання формування системи управління ризиками підприємств харчової промисловості як виробничих систем є виключно актуальними. Під ризиками виробничої системи розуміється подія або дія, група подій або дій, які стосуються функціонування і розвитку виробничої системи і настання яких пов'язане з відхиленнями в реалізації розробленої стратегії та фінансових результатів діяльності виробничої системи від прогнозованих, очікуваних або запланованих [1]. При цьому, негативні відхилення в реалізації розробленої стратегії можна розуміти як отримання негативних фінансових результатів в довгостроковому періоді. Отже, реалізація зазначених вище ризиків призводить до отримання негативних фінансових результатів в короткостроковому та довгостроковому періодах.

На сьогоднішній день більшість досліджень реалізують окремо короткострокове або довгострокове прогнозування ризиків. Процеси ідентифікації, прогнозування та управління цими ризиками мають значні відмінності між собою, на що звертається мало уваги в сучасному ризик-менеджменті. При побудові моделей короткострокового прогнозування ризиків виділяють передусім ризикоутворюючі фактори короткої дії, які не акумулюють свій можливий негативний вплив. При довгостроковому прогнозуванні ризиків у більшості сучасних моделей використовуються ризикоутворюючі чинники тривалої дії, які порівняно з ризиками короткої дії, є більш інертними, вплив на які в короткому періоді неможливий [2].

Далі зупинимося на процедурі управління ризиками підприємств харчової промисловості саме в довгостроковому періоді. З огляду на те, що зазначені ризики реалізуються знижуючи прибуток підприємства, їх аналіз доцільно проводити використовуючи у якості головного індикатору абсолютні та відносні показники прибутковості.

При проведенні досліджень дії ризиків на нашу думку необхідно акцентувати головну увагу не на абстрактних ризиках, а на потенційній можливості підприємства стабільно розвиватися в умовах невизначеності та агресивного зовнішнього середовища. Отже, управління ризиками можна розглядати як забезпечення здатності системи (підприємства) протистояти негативному впливу внутрішнього та зовнішнього середовища (дії ризикоутворюючих чинників), та використовувати ринкові можливості, які містять ознаки невизначеності, для підвищення ефективності діяльності та конкурентоспроможності. Таким чином, дослідження впливу ризиків на діяльність підприємства та, відповідно, визначення його здатності успішно функціонувати в таких умовах, є латентною (прихованою) ознакою підприємства, а отже можна говорити про відсутність можливості прямого кількісного визначення зазначеної ознаки підприємства [3].

Оцінку її рівня можна провести за допомогою методів таксономічного аналізу, засобів кластерного та дискримінантного аналізу з подальшим поглибленим дослідженням чинників-симптомів другого порядку, які також можна вважати латентними ознаками підприємства (ділова активність,

ефективність використання та відтворення ресурсів, ліквідність підприємства, майновий стан, ринкова активність тощо). При цьому в якості основних чинників-симптомів здатності підприємства успішно функціонувати в умовах ризику доцільно використовувати абсолютні та відносні показники прибутковості діяльності, а також статистичні характеристики, які описують динаміку зазначених показників. З урахуванням загальної мети дослідження (оцінка ризиків підприємств як виробничих систем), а також послідовності формування фінансових результатів для оцінки рівня визначеної вище латентної ознаки підприємства пропонується використання наступних показників:

- абсолютна маса прибутку від операційної діяльності;
- рівень рентабельності продажів, розрахований за прибутком від операційної діяльності;
- середній абсолютний приріст прибутку від операційної діяльності за період дослідження;
- кількість прибуткових періодів (років) за період дослідження.

Отримання якісних результатів оцінки ризиків передбачає використання значного масиву вихідної інформації, а саме репрезентативної вибірки з представників галузі, ринку або його окремого сегменту, по кожному з яких має бути сформований динамічний ряд з відповідними показниками за тривалий період часу.

Визначення рівня довгострокового ризику як рівня відповідної латентної ознаки підприємства вимагає отримання однозначної оцінки кожного чинника-симптому. В цьому контексті слід відзначити, що вихідна інформація по першим двом показникам (абсолютна маса прибутку та рентабельність продажів) представляється у вигляді динамічного (сукупність значень показників за період дослідження (t років)) та варіаційного (сукупність значень кожного показника у році t по підприємствам (n об'єктів)) рядів. Це потребує попередньої статистичної обробки значень цих двох показників. Безпосередню (кінцеву) оцінку рівня чинника-симптому доцільно проводити саме по варіаційному ряду кожного з показників, а з динамічними рядами провести процедуру згортання. Слід зауважити, що при згортанні динамічних рядів важливо не втратити інформацію про об'єкт, яку несе кожний з їх рівнів. Найбільш простим способом згортання є розрахунок середніх значень. З урахуванням того, що чим більш віддаленим від моменту проведення оцінки є значення показника, тим меншу інформацію про сучасний стан об'єкту він несе, використання простої середньої не є виправданим. Якщо припустити, що функція корисності значень рівнів динамічного ряду є монотонно зростаючою від найбільш віддаленого у часі до найменш віддаленого відносно моменту проведення оцінки, згортання динамічних рядів показників прибутку від операційної діяльності та рентабельності продажів можна провести за формулою:

$$Kn_{зв} = \sum_{i=1}^{t} Kn_i * d_i, \quad (1)$$

де $Kn_{зв}$ – зважене значення чинника-симптому по n-му об'єкту.

Kn_i – фактичне значення чинника-симптому по n-му об'єкту в t-му році;

d_i – коефіцієнт корисності фактичного значення чинника-симптому в t-му році для оцінки довгострокового ризику ($\sum_{i=1}^{t} d_i = 1$).

Для розрахунку коефіцієнтів корисності d_i доцільно використовувати відповідну формулу Фішберна:

$$d_i = \frac{2*i}{t*(t+1)}, \quad (2)$$

де t – кількість років у періоді дослідження (кількість спостережень).
i – порядковий номер року (спостереження).

У якості третього чинника-симптому для оцінки довгострокового ризику пропонується використання такого статистичного показника як середній абсолютний приріст прибутку від операційної діяльності. Його значення може бути визначене як коефіцієнт регресії при чиннику часу у лінійній моделі тренду.

Останнім чинником-симптомом, який пропонується використовувати для оцінки довгострокового ризику, є кількість прибуткових років протягом періоду дослідження. Даний показник, на відміну від трьох попередніх є дискретним та не потребує попередньої статистичної обробки.

Подальший розрахунок рівня довгострокового ризику передбачає згортання значень окремих чинників-симптомів (часткових показників) в інтегральний показник. Ця процедура вимагає статистичної обробки значень показників у вигляді стандартизації, яку доцільно проводити за формулою:

$$Kn_{станд} = \frac{Kn_{зв(факт)} - Kn_{сер}}{S_{Kn}} \quad (3)$$

де $Kn_{зв(факт)}$ – зважене (для перших двох) або фактичне (для останніх двох) значення чинника-симптому;

$Kn_{сер}$ – середнє арифметичне зважених або фактичних значень чинників-симптомів;

S_{Kn} – стандартне відхилення зважених або фактичних значень чинників-симптомів.

З урахуванням того, що отримані значення чинників-симптомів є центрованими, та з огляду на неможливість компенсації одного чинника-симптому іншим, інтегральне значення показника довгострокового ризику доцільно визначати за допомогою адитивної моделі. Слід також зауважити, що усі чинники-симптоми є стимуляторами, тобто такими, позитивним напрямком зміни яких є максимізація, а отже отримані їх стандартизовані значення по формулі (3) не потребують проведення процедури обернення.

Побудова адитивної моделі довгострокового ризику може здійснюватися з використанням статистичних ваг (w_k), тобто врахування неоднакової значущості чинників-симптомів для оцінки довгострокового ризику. В такому випадку інтегральний показник ризику розраховується за формулою:

$$R_{інтегр} = \sum_{k=1}^{4} Kn_{станд\ k} * w_k, \quad (4)$$

Визначення статистичних ваг (w_k) в цьому випадку має здійснюватися з урахуванням того, що $w_{k\ сер} = 1$, а $\sum_{k=1}^{4} w_k = 4$).

Останнім етапом є розпізнавання рівня довгострокового ризику за допомогою шкалювання інтегрального показника $R_{інтегр}$.

Розпізнавання рівня довгострокового ризику пропонується виконувати за допомогою сигмоїди (S-подібної кривої). Безумовною перевагою S-подібних кривих є підвищена здатність до розпізнавання значень, які знаходяться усередині

сукупності. З урахуванням припущення про нормальність розподілу чинників-симптомів та інтегрального показника довгострокового ризику, або розподіл, близький до нормального, а також проведення стандартизації значень чинників-симптомів, використання S-подібної кривої, а саме зворотної логістичної регресії, є найбільш доречним. Отже, рівень довгострокового ризику визначатиметься наступним чином:

$$R_{довг} = 1 - \frac{1}{1+e^{Rінтегр}}, \quad (5)$$

Область визначення функції довгострокового ризику ±∞, область значень (-1; +1). При цьому між інтегральним показником довгострокового ризику ($R_{інтегр}$) та рівнем довгострокового ризику ($R_{довг}$) обернена залежність: зі зростанням інтегрального показника ризику рівень довгострокового ризику знижується. Слід відзначити, що розподіл значень функції розпізнавання в цілому відповідає «правилу трьох сигм».

Графічна інтерпретація функції розпізнавання довгострокового ризику має вигляд:

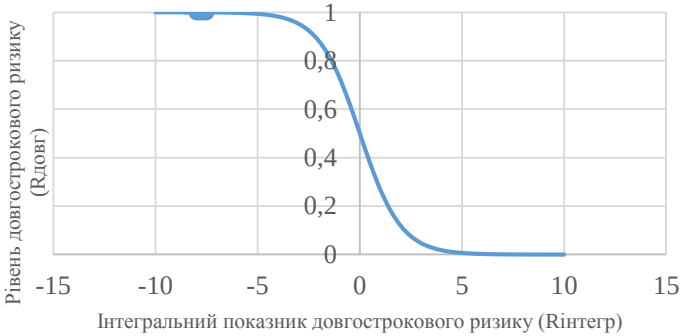

Рис. 1. – Функція розпізнавання довгострокового ризику

Для характеристики рівня ризику у зрозумілих для загального менеджменту підприємства термінах може бути запропонована наступна його градація:

- мінімальний ризик ($R_{довг}$ менше 0,2);
- прийнятний ризик ($R_{довг}$ від 0,2 до 0,4);
- високий ризик ($R_{довг}$ від 0,4 до 0,6);
- загрозливий ризик ($R_{довг}$ від 0,6 до 0,75);
- критичний ризик ($R_{довг}$ від 0,75 до 0,9);
- катастрофічний ризик ($R_{довг}$ більше 0,9).

Нерівномірна градація рівня ризику (починаючи із загрозливого) є наслідком нерівномірного впливу загального ризику на діяльність підприємства та його потенційною мультиплікацією (лавиноподібним зростанням).

Наступним етапом дослідження є проведення кластерного аналізу сукупності об’єктів з подальшим використанням засобів факторного аналізу для визначення основних чинників забезпечення здатності ефективного функціонування в умовах ризику та розрахунку відповідних резервів.

Література
1. Бадалова А.Г. Основные аспекты концепции управления рисками промышленных предприятий // Научный альманах. 2006. В. 4. С.66-79.
2. Шалений В.А. Основні методологічні засади короткострокового та довгострокового прогнозування господарських ризиків // Матеріали 77-ї наукової конференції викладачів академії / Одес. нац. акад. харч. технологій. Одеса, 2016. С. 329-331.
3. Янковий О.Г. Латентні ознаки в економіці: монографія. Одеса: Атлант, 2015. – 168 с.

АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИВАБЛИВОСТІ ХАРЧОВОГО БІЗНЕСУ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Ліпова О.Л., старший викладач
Одеська національна академія харчових технологій

Привабливість бізнесу характеризується рівнем його здатності до залучення бізнес-партнерів до спільної ділової активності на взаємовигідних умовах. Поняття «привабливість харчового бізнесу» в ринкових умовах господарювання повинно розглядатися з позицій інтересів учасників ринку: підприємців, посередників, інвесторів та споживачів. При цьому слід мати на увазі, що певна кількість споживачів продуктів харчування є одночасно і найманими працівниками підприємств харчового бізнесу.

Для підприємців, що ведуть цей вид бізнесу, та для інвесторів ступінь його привабливості обумовлений ринковими факторами, які мінімізують (або майже ліквідують) рівень підприємницьких ризиків в будь-якій мінливій економічній ситуації на споживчому ринку, а саме:

- гарантія реалізації продуктів харчування для населення в певних обсягах, що безпосередньо залежать від меж фізіологічних норм їх споживання;
- довготривалість терміну зберігання окремих видів харчової продукції, що підвищує вирогідність їх продажу впродовж цього періоду;
- попит на продукти харчування є достатньо еластичним, тобто незначне зниження ціни на них гарантовано веде до зростання обсягів їх споживання і, таким чином, забезпечує відносну стабільність підприємницьких доходів;
- обсяги реалізації продуктів харчування першої необхідності або повсякденного вжитку (хліб, сіль, цукор, чай тощо) майже не залежать від коливання рівня платоспроможності споживачів;
- в сфері продукування та реалізації харчових делікатесів, елітних та органічних (або кошерних) продуктів та напоїв гарантовано формуються не тільки прибутки, але й надприбутки;
- за наявності мінімальних підприємницьких ризиків процеси інвестування та впровадження інновацій набагато активніші, ніж в інших галузях економіки, що, в свою чергу, безпосередньо впливає на підвищення рівня конкурентоспроможності харчових підприємств та конкурентоздатності харчової продукції;

- помірний строк окупності інвестицій в харчовий бізнес забезпечується гарантованими обсягами реалізації харчової продукції та гарантованими прибутками.

Як для підприємців, так і для найманих працівників підприємств харчової промисловості, перелічені фактори створюють та забезпечують для них певний рівень економічної стабільності в сучасних мінливих економічних умовах господарювання. Проявом такої стабільності для всіх учасників цього виду бізнесу є:

- стабільність отримання доходів;
- можливість збереження джерел отримання доходу в перспективі;
- доступність продуктів харчування, що виробляються на харчовому підприємстві, для особистого споживання його працівниками за мінімальними цінами виробника, рівень яких в окремих випадках може бути навіть нижчим за рівень собівартості продукції.

Таким чином, саме певний рівень економічної стабільності щодо персоналу галузевих підприємств зумовлює для них привабливість трудової зайнятості саме в харчовій галузі. Для споживача привабливість конкретного виду харчового бізнесу створюється та забезпечується трьома вирішальними маркетинговими категоріями: іміджем підприємства на ринку, рівнем його конкурентоспроможності та конкурентоздатністю харчової продукції, що виробляється. Наявність та рівень цих категорій формується та підтримується персоналом галузевих підприємств.

Таким чином, навіть для найпривабливіших видів бізнесу можливість довготривалого прибуткового функціонування на ринку залежить від наявності та рівня певних іміджевих та конкурентних переваг в порівнянні з конкурентами.

Література

1. Фатхутдинов Р. А. Управление конкурентоспособностью организации: учебник / Р. А. Фатхутдинов. – 2-е изд. испр., доп. – М.: Эксмо, 2005. – 544 с.
2. Славгородська О. Ю. Класифікація конкурентних переваг персоналу підприємства / О. Ю. Славгородська, В. Г. Щербак // Наукові праці ДонНТУ. Серія: Економічна. – 2005. – № 8. – С. 94–101.
3. Цуркан М.Л. Компетентнісний підхід в оцінці персоналу інтегро-ваного холдинга [Електронний ресурс] / М.Л. Цуркан // Ефективна економіка.Дніпропетровський аграрно-економічний університет. – Електрон. дані. – Дніпро, 2017. – № 7. – С. 173-176. – Режим доступу: http://www.agrosvit.info/

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ

Скляр Л.Б., к.е.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Законодавством України передбачено обов'язкове ведення обліку юридичними особами усіх видів діяльності і форм господарювання. За функціями,

що виконує облікова система підприємства, виокремлюють фінансовий і управлінський облік.

Фінансовий облік – комплексний системний облік майна, господарської діяльності підприємства через суцільне, повне й безперервне відображення господарських процесів за звітний період. Його здійснюють відповідно до законодавства країни та міжнародних і національних стандартів бухгалтерського обліку. За допомогою фінансового обліку формують вартісні показники діяльності підприємства і виявляють зовнішні зв'язки із постачальниками, покупцями, банками, інвесторами, акціонерами. Фінансовий облік регулюється законодавством. Він обов'язковий для усіх суб'єктів господарювання й оприлюднюється у фінансовій звітності та деклараціях, підлягає аудиту.

Бухгалтерський фінансовий облік збирає та обробляє дані про факти господарської діяльності, трансформує їх в інформацію та забезпечує нею управлінський апарат і зовнішніх користувачів, які вивчають наслідки раніше ухвалених рішень. Крім цього, фінансовий облік забезпечує зворотний зв'язок між господарською системою підприємства та управлінням. Іншими словами: фінансовий облік є системою забезпечення управління підприємством необхідною інформацією про фактичний стан об'єкта управління.

Регулювання бухгалтерського обліку в Україні визначено Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» № 996- XIV від 16.07.1999 р. Положення цього Закону поширюються на всіх юридичних осіб, котрі зобов'язані вести бухгалтерський (фінансовий) облік, складати та подавати фінансову звітність відповідно до законодавства.

Згідно із Законом регулювання питань методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності здійснюється Міністерством фінансів України, котре затверджує національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку – П(С)БО, інші нормативно-правові акти з ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Регулювання бухгалтерського обліку в Україні відбувається за трирівневою структурою: перший рівень (основа) – загальні положення Закону; другий рівень – Стандарти і План рахунків, що ґрунтуються на Законі, затверджені Мінфіном і зареєстровані в Мін'юсті; третій рівень – накази та листи Мінфіну, що роз'яснюють, як застосовувати кожний Стандарт у тій чи іншій конкретній ситуації.

Закон № 996 передбачує облік діяльності юридичних осіб в Україні за Міжнародними стандартами, котрі є обов'язковими для застосування публічними акціонерними товариствами, банками, страховими компаніями тощо. Інші підприємства мають право вирішувати самостійно – за рішенням керівництва, – доцільність ведення обліку та складання звітності за Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ).

Державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні здійснюється з метою: створення єдиних правил ведення бухгалтерською обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств, гарантують і захищають інтереси користувачів; удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Методологічна рада з бухгалтерського обліку діє як дорадчий орган при Міністерстві фінансів України з метою встановлення в Україні єдиних законодавчих і нормативно-правових положень бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Основні завдання, що їх вирішує методологічна рада:

- організація розробки та розгляд проектів національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, інших нормативно-правових актів щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності;

- удосконалення організаційних форм і методів бухгалтерського облікувУкраїні;

- впровадження сучасної технології збору та обробки обліково-економічної інформації;

- розробка рекомендацій щодо вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерів.

Методологічна рада виконує згідно Закону функції виконавчого органу, а Міністерство в особі управління методології бухгалтерського обліку - дорадчого з повноваженнями організовувати затвердження нормативних документів. Бухгалтерський облік - є, з одного боку, інструментом державного регулювання, а, з іншого, - його об'єктом. Суб'єктами державного регулювання є відповідно МФУ, НБУ, Державне казначейство, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Головнм завданням бухгалтерського обліку є формування повної, достовірної інформації про господарські процеси і результати діяльності підприємства, установи, необхідної для оперативного керівництва та управління, а також для її використання інвесторами, постачальниками, покупцями, кредиторами, фінансовими, податковими, статистичними і банківськими установами та іншими користувачами.

Керівництво економічного суб'єкта та його менеджмент використовують створену інформацію для забезпечення контролю за виконанням зобов'язань, наявністю і рухом майна, використанням матеріальних і фінансових ресурсів відповідно до затверджених нормативів та кошторисів, а також для вчасного запобігання негативним явищам у фінансово-господарській діяльності, виявлення і мобілізація внутрішньогосподарських резервів.

Законом України № 966 передбачено, що питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів. Відповідальність за організацію фінансового (бухгалтерського) обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, регістрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше трьох років, несе власник (власники) або уповноважений орган (посадова особа), який здійснює керівництво підприємством відповідно до законодавства та установчих документів.

Керівник підприємства зобов'язаний створити необхідні умови для правильного ведення бухгалтерського обліку забезпечити неухильне виконання всіма підрозділами, службами та працівниками, причетними до бухгалтерського

обліку правомірних вимог бухгалтера щодо дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів. Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство самостійно обирає форми його організації.

Відповідно до Закону України № 966 підприємство самостійно:

- визначає облікову політику підприємства;
- обирає форму бухгалтерського обліку як певну систему регістрів обліку порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з додержанням єдиних засад, встановлених цим Законом, та з урахуванням особливостей своєї діяльності й технології обробки облікових даних;
- розробляє систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку і звітності;
- розробляє систему і форми контролю господарських операцій і визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів;
- затверджує правила документообороту;
- затверджує технологію обробки облікової інформації;
- затверджує додаткову систему субрахунків, які використовуються, виходячи з потреб управління, контролю, аналізу й звітності;
- затверджує порядок ведення аналітичного обліку та додаткову систему регістрів аналітичного обліку виходячи з потреб управління;
- може виділяти на окремий баланс філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи, які зобов'язані вести бухгалтерський облік, з наступним включенням їх показників до фінансової звітності підприємства.

Вимоги щодо організації бухгалтерського обліку на підприємстві містяться у наказі про його облікову політику, котра тлумачиться як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. Облікова політика – це вибір способів ведення обліку з чинних нормативно-правових актів, національних і міжнародних стандартів обліку. Питання встановлення облікової політики належить до компетенції власника (власників) підприємства, органу, уповноваженого управляти державним майном, органу, уповноваженого управляти корпоративними правами держави. Повноваження власника (власників) підприємства встановлювати облікову політику реалізується через визначення у розпорядчому документі (наказі) переліку методів оцінки, обліку і процедур, щодо яких нормативно-методична база передбачає більше одного їх варіанту.

Згідно з пунктами 4, 5 статті 8 Закону України № 996 підприємство самостійно визначає облікову політику, розробляє системи і форми ведення бухгалтерського обліку, але зобов'язане при цьому дотримуватись зазначених у статті 4 цього закону таких основних принципів: обачності, повноти висвітлення, автономності, послідовності, неперервності, нарахування та відповідності доходів і витрат, превалювання сутності над формою, історичної (фактичної) собівартості, єдиного грошового вимірника, періодичності.

Керівник підприємства зобов’язаний створити належні умови для правильного ведення бухгалтерського обліку, забезпечити неухильне виконання всіма підрозділами, службами та працівниками, причетними до бухгалтерського

обліку, правомірних вимог бухгалтера щодо дотримання порядку оформлення та подання для обліку первинних документів.

Як правило, для ведення бухгалтерського обліку в складі управління підприємства, установи, організації створюється бухгалтерія, що є його самостійним структурним підрозділом. Органи бухгалтерського обліку не можуть належати до складу інших управлінь і відділів. Основні функції бухгалтерії: організація і ведення обліку активів, власного капіталу, зобов'язань і операцій; попередній і подальший контроль за виконанням фінансової, штатної і кошторисної дисципліни; контроль за правильним використанням грошових і матеріальних цінностей; суворий контроль за додержанням режиму економії та повного господарського розрахунку; складання фінансової звітності. Структура апарату бухгалтерії залежить від змісту обсягу і конкретних умов діяльності підприємства, зокрема – від обсягу зовнішніх зв'язків, виду і характеру виробничих і технологічних процесів, обсягу продукції, тощо. Найпоширенішою формою внутрішньої структури бухгалтерії великих і середніх підприємств є поділ на взаємопов'язані структурні елементи, кожен з яких обліковує і контролює певне коло господарських операцій. На сьогоднішній день фінансовий облік розвивається у практичному та науковому сенсах: формулює певні принципи, правила, розробляє процедури (алгоритми) збирання, оброблення та відображення інформації у фінансових звітах, які використовуються для прийняття управлінських рішень, перевірки ефективності економічних концепцій і доктрин, узагальнення даних у статистичних збірниках, проведення наукових досліджень тощо.

Література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-X IV. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=293070&cat_id=29
2. Жук В.М. Актуальні проблеми бухгалтерського обліку і їх вирішення // Фінанси України. – 2009. – №7. – С. 100-113.
3. Ловінська Л.Г. Державне регулювання бухгалтерського обліку в Україні // http://www.balance.ua/ua/vbc/co_lv.html
4. Пархоменко В.М. Проблема регулювання бухгалтерського обліку в Україні // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 8-9. – С. 3-20.
5. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2006. – 526 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Іванченкова Л.В., к.е.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Контроль за господарською діяльністю підприємств харчової промисловості є однією із найважливіших функцій господарського керівництва і управління суб'єкта підприємництва. Раціональне господарювання неможливе без

застосування економічних заходів щодо дотримання законодавства в галузі господарської політики, тобто без систематичного і дієвого контролю з боку керівництва за виробництвом, споживанням суспільного продукту, використання як живої, так і матеріалізованої суспільної праці.

Контроль - це система спостереження і перевірки відповідності процесу функціонування об'єкта управління прийнятим управлінським рішенням, визначення результатів управлінського впливу на керований об'єкт з виявленням відхилень, допущених в ході виконання цих рішень. За допомогою контролю встановлюють причини і винних у відхиленнях із метою усунення негативних явищ і недопущення їх у майбутньому.

За організаційними формами на підприємствах може проводитись як незалежний контроль так і контроль власника. Незалежний (аудиторський) контроль здійснюють аудитори (фірми) на госпрозрахункових засадах за договорами з державними і акціонерними підприємствами. При цьому перевіряють стан обліку зазначених організацій і підприємств, відповідність звітності даним обліку, своєчасність розрахунків з бюджетом, підтверджують правильність складання фінансової звітності, декларацій, які підприємства подають податковим органам.

Контроль власника складається з внутрішньо-системного і внутрішньогосподарського контролю. Основним завданням внутрішньосистемного контролю є контроль виконання планових завдань із виробничої і фінансово-господарської діяльності, використання матеріальних, фінансових ресурсів, недопущення фактів безгосподарності і марнотратства, збереження власності, правильної постановки обліку і контрольно-ревізійної роботи, додержання чинного законодавства з виробничої і фінансово-господарської діяльності.

Завданням внутрішньогосподарського економічного контролю є перевірка господарських операцій у структурних підрозділах з метою недопущення перевитрат матеріальних та фінансових ресурсів, виконання виробничих планів раціонального використання робочої сили, впровадження нових методів і прогресивних технологій в бригадах, дільницях і т.д.; забезпечення збереження грошових коштів і товарно-матеріальних цінностей, економного витрачання сировини і паливно-енергетичних ресурсів, випуску продукції високої якості, яка має попит на ринку.

У здійсненні внутрішньогосподарського контролю на підприємствах провідне місце займають працівники бухгалтерії, зокрема головні бухгалтери. Функції контролю головний бухгалтер здійснює особисто і через апарат бухгалтерії. На великих підприємствах є спеціалісти, на яких покладені обов'язки контролерів (економісти-ревізори). Фінансово-господарський контроль досліджує фінансово-господарську діяльність підприємств у сфері виробництва, обміну і споживання суспільно-необхідного продукту на мікроекономічному рівні. Метою фінансово-господарського контролю є сприяння раціональному використанню засобів і предметів праці, а також самої праці у підприємницькій діяльності для одержання максимального прибутку. Завдання фінансово-господарського контролю поділяються на окремі і загальні.

Основним завданням фінансово-господарського контролю є виявлення та профілактика порушень в технології виробництва, які мають причинні зв'язки з випуском недоброякісної продукції, перевитратами сировини і матеріалів, збитковості. Завданням фінансового контролю на підприємствах харчової промисловості є спостереження за ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності, за дотриманням фінансового законодавства, дотриманням законодавства про державні закупівлі.

До специфічних прийомів контролю на підприємствах харчової промисловості належать:

- інвентаризація - періодична перевірка наявності цінностей, що перебувають на балансі підприємства, їх стану та умов зберігання;
- контрольне замірювання - це прийом фактичного контролю, який використовується при виконанні будівельно-монтажних робіт;
- спостереження (вибіркове, суцільне);
- технологічний контроль, при якому здійснюється контрольний пуск сировини і матеріалів у виробництво з метою перевірки оптимальності технології виробництва;
- експертиза - використовується в судово-бухгалтерській практиці;
- службове розслідування - перевірка діяльності керівництва підприємства;
- економічний аналіз;
- експеримент;
- статистичні розрахунки;
- економіко-математичні методи;
- дослідження документів;
- камеральна перевірка.

Вищезазначені прийоми і методи контролю обираються підприємствами самостійно відповідно до облікової політики підприємства та потребують подальшого вивчення та узагальнення.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-ІДЕЇ ДЛЯ ПОЧАТКІВЦІВ У МАЛОМУ БІЗНЕСІ В УКРАЇНІ

Колесник В.І., к.е.н., доц., Вігуржинська С. Ю., к.е.н., доц.
Одеська національна академія харчових технологій

В даний час одним з дієвих інструментів подолання кризи,що триває в економіці країни безумовно є малий бізнес. Існує багато підтверджень його реальної позитивної дії по цілому ряду світових економік, наприклад, в рамках нової економічної політики(НЕП) в колишньому СРСР. Проте сьогодні в сучасній Україні малий бізнес переживає не кращі часи. Так, по оцінках фахівців, частка малого бізнесу у ВВП країни не досягає і 15%, тоді як по більшості розвинених країн цей показник стабільно перевищує 50 %. Багато сьогодні пишуть на тему, як активізувати малий бізнес в Україні. Проте по ряду об'єктивних і суб'єктивних причин ситуація поки не поліпшується. Важливим резервом тут, на наш погляд, є

залучення широких верств населення до заняття підприємницькою діяльністю. А ключовим моментом є висунення бізнес-ідеї,котра сама по собі у ряді випадків може гарантувати значну частку підприємницького успіху.

Розглянемо особливості висунення підприємницької ідеї для початківців у малому бізнесі, значна частина яких не має достатнього стартового капіталу. При цьому вищевідзначену частину бізнес-активних громадян можна умовно розділити на декілька груп:

-що не мають досвіду в тій сфері, до якої відноситься бізнес-ідея, що зароджується та, поки що нечітко сформульована;

-що раніше працювали в даній сфері;

- що працюють у теперішній час в даній сфері.

Основною проблемою для першої групи починаючих підприємців є відсутність хоча б мінімального практичного досвіду, а часто елементарних теоретичних знань у відповідній області. Тому як першочерговий крок тут може бути запропоноване таке вирішення саме цієї проблеми: встановлення контактів з тими, що працюють і працевлаштування в даній сфері навіть на тимчасовій основі,за сумісництвом і на саму рядову посаду, а також отримання необхідних теоретичних знань будь-яким доступним способом (курси, самоосвіта тощо). Можна також порекомендувати вивчення по даній області наявної інформації по так званому домашньому бізнесу (особливо електронний ресурс) .Причому слід проглядати не тільки опис самих бізнес-ідей, але і коментарі до них, особливо критичні.

Для другої і третьої групи початківців більше підходять: вивчення свого досвіду роботи в даній сфері, а також роботи споріднених фірм в Україні і за кордоном, а також різноманітні способи отримання інформації, що цікавить, від споживачів (клієнтів).

Дуже цікавими для всіх груп є результати досліджень, проведених відомим класиком менеджменту зарубіжним вченим П.Друкером. По суті вони вказують на події, після звершення яких, слід чекати певних змін в життя суспільства, зокрема появи нових підприємницьких можливостей. До них відносяться:

1) несподівана подія (для підприємства або галузі) яка вплинула на даний успіх, або несподівана невдача;

2)неконгруентність,тобто невідповідність між реальністю, як вона є насправді, і нашими уявленнями про неї (який, якою вона має бути);

3)нововведения, засновані на потребі процесу (його недоліки й слабкі місця, які мають бути усунені);

4) раптові зміни в структурі галузі або ринку;

5)демографические зміни;

6) зміни у сприйняттях, настроях і ціннісних установках;

7) нові знання (як наукові, так і ненаукові)

Запропоновані заходи, на наш погляд, допоможуть привернути додатково певну активну частину населення в малий бізнес, створити додаткові робочі місця і тим самим сприяти виходу з кризи і підйому економіки країни. При цьому держава повинна не займати пасивну позицію, а максимально сприяти цим процесам, надаючи інформаційну, освітню і іншу підтримку.

Література
1.Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dkrp.gov.ua/
2. Македон В.В. Бізнес-планування: навч. посіб. / Македон В.В. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 236 с
3.Оформлення і стиль бізнес-плану [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://buklib.net.
4. Правильное формирование бизнес идеи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://money-job.ru/pravilnoe-formirovanie-biznes-idei/

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Мартинюк О.М., к.е.н.
Одеська національна академія харчових технологій

Сьогодні навіть в умовах складної економічної ситуації аграрний сектор України залишається одним з найбільш привабливих видів бізнесу для вкладання коштів та залучення інвестицій. Сільське господарство – це одна з провідних галузей економіки України, яка має значні природні конкурентні переваги. Площа сільськогосподарських земель України - найбільша в Європі - 41,5 млн га (70% території країни), з них - 32,5 млн га використовуються для вирощування сільськогосподарських культур. Розвитку сектору також сприяють близькість основних ринків збуту, транспортна інфраструктура (залізниця, дороги, порти), постійне зростання світового попиту на продовольчі продукти і альтернативну енергетику, а також наявність порівняно дешевих трудових ресурсів [1].

Успішна підприємницька діяльності аграрних формувань в складних економічних умовах господарювання забезпечується, передусім, за рахунок безперервної трансформації організаційної, управлінської й виробничої структури відповідно до поставлених цілей і завдань. Це дозволяє швидко адаптувати агробізнес до умов оточуючого економічного середовища, знайти власну дохідну нішу на конкурентному аграрному ринку та забезпечити кращі стратегічні позиції для подальшого економічного зростання [2].

Важливим в цьому питанні є підтримка з боку ЄБРР. За даними Мінагрополітики впродовж останніх років ЄБРР інвестує в розвиток агропродовольчої сфери в середньому €150-200 млн щорічно. ЄБРР планує й далі продовжуватиме підтримувати розвиток агропродовольчої сфери в Україні наданням кредитів та дорадчих послуг агробізнесу, а також проектами технічної співпраці які реалізуються спільно з Сільськогосподарською та Продовольчою Організацією Організації Об'єднаних Націй (ФАО). Станом на квітень 2017 року загальний портфель проектів технічної співпраці, що реалізуються ЄБРР спільно з ФАО, становить понад 3,5 млн євро. Це грантові кошти залучені в контексті 11 проектів технічної співпраці.

Одеська область входить до ТОП-5 регіонів по питомій вазі в загальному обсязі виробництва продукції сільського господарства. В січні-липні 2017 році

Одеська область стала лідером за темпами збільшення обсягів виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 34% порівняно з аналогічним періодом 2016 року [3]. Все це свідчить про необхідність залучення інвестицій в агропромисловий комплекс даного регіону.

В той же час, з 304 інвестиційних проектів на загальну суму 37 млрд.грн., що реалізуються в агропромисловому комплексі, лише 6 здійснюються в Одеському регіоні. В агропромисловому комплексі за даними регіонів реалізуються переважно інвестиційні проекти, кошторисна вартість яких складає до 500 млн грн. – 297 од. (97,7 % від загальної кількості), від 500 млн. до 1 млрд. грн. – 1 од., понад 1 млрд. – 6 од. Одеська область займає друге місце за обсягами інвестицій в агропродовольчу сферу після Вінницької (19,8 млрд.грн.), вони складають лише 2,7 млрд.грн, з них 2,5 млрд. – розбудова зернового терміналу з можливістю зберігання 200 тис. т зерна та річним відвантаженням 4,5 млн.т зернових [4]. Тобто існує значна диспропорція в обсягах інвестування між регіонами. Якщо говорити про джерела фінансування інвестиційних проектів агропромислової сфери Одещини – 40% здійснюється за рахунок власних джерел фінансування.

Слід відзначити, що інвестиційний клімат є несприятливим для інвесторів. Сам інвестиційний процес розглядається як довгострокове вкладення коштів в цілях створення нових і модернізації діючих сільськогосподарських підприємств, інвестор, в свою чергу, прагне отримати швидкий дохід з мінімальним ризиком. Бар'єри і ризики для інвестицій, як і раніше, залишаються високими [5].

Крім того, потенціал сектору щодо збільшення врожайності та продуктивності праці залишається невикористаним. Хоча урожайність більшості зернових культур в Україні поступово збільшується, однак відстає від середніх європейських та світових показників, незважаючи на кращі умови для вирощування зернових культур в Україні. Урожайність зернових в Україні в два рази нижчий, ніж в більшості країн Європи. Таким чином, основні бар’єри для інвестицій у сільському господарстві на сьогодні включають:

- нестабільна, непрогнозована та непрозора державна політика, яка характеризується відсутністю єдиних правил гри для усіх виробників та секторів, надмірним втручанням уряду в роботу аграрних ринків (особливо це стосується експортних обмежень та розподілу експортних квот, цінового регулювання на окремі види аграрної продукції, ін.), лобіюванням окремих інтересів з метою отримання монопольної ренти. Така політика створює несприятливий інвестиційний фон в секторі, що перешкоджає надходженню довгострокових інвестицій. Постійне відтермінування запровадження ринку с/г землі консервує стару неефективну систему землекористування та стримує розвиток сектору.

- недостатнє фінансування сільського господарства, низький рівень кредитування сектору у порівнянні з подібними країнами. Ускладнений доступ до банківських кредитів та ресурсів міжнародних фінансових організацій. Головним джерелом фінансування серед підприємств агробізнесу залишається внутрішнє самофінансування з прибутку і особистих заощаджень. Тоді як можливості зовнішнього фінансування через банківський кредит дуже обмежені для сільгоспвиробників. Близько половини з виробників повинні продати відразу 80-100% нового врожаю, щоб забезпечити оборотний капітал.

- відсутність ефективної та доступної інфраструктури аграрних ринків та системи маркетингу. Зокрема, дефіцит якісних потужностей для зберігання та перевалки зерна оцінюється близько в 21 млн. т. Малий та середній агробізнес особливо відчуває ускладнений доступ до інфраструктурних та логістичних потужностей, які концентруються в основному у великих агрохолдингах. Це значно обмежує можливості малого та середнього бізнесу в АПК щодо експорту.

- неефективна державна політика щодо підтримки експортерів. Основними перешкодами на шляху українських експортерів аграрної продукції (в першу чергу, малого та середнього бізнесу) є: невідповідність українських стандартів європейським та міжнародним та низька якість виробленої продукції; недостатня інформація про особливості цільових експортних ринків; низька поінформованість невеликих аграрних виробників про можливості експорту на ринки ЄС; обтяжливі митні процедури та корупція на митниці, нерозвинена ринкова інфраструктура та проблеми з логістикою; неефективна система страхування с/г ризиків.

- вразливість поточної моделі функціонування бізнесу великих агрохолдингів: залежність від зміни зовнішньої кон'юнктури, необхідності обслуговування боргів та відсутності права власності на землю. На сьогодні спостерігається погіршення фінансового стану серед найпотужніших агрохолдингів України, проявом чого є зниження вартості їх акцій на іноземних фондових площадках та погіршення доступу до кредитних ресурсів як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках. Причини такої ситуації криються у поточному падінні цін, зокрема на кукурудзу та пшеницю на світових ринках.

Література

1. Єрмолаєв А. Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи реформування / Інститут стратегічних досліджень. – К., 2015. – 28 с.

2. Кернасюк Ю. Розвиток агробізнесу в умовах економічної нестабільності: диверсифікація чи спеціалізація? / Ю.Кернасюк // Сайт журналу «Агроеліта» - Режим доступу: http://agroprod.biz/2017/02/24/rozvytok-ahrobiznesu-v-umovah-ekonomichnoji-nestabilnosti-dyversyfikatsiya-chy-spetsializatsiya/

3. Рейтинг регіонів по виробництву продукції сільського господарства у постійних цінах 2010 року у січні-липні 2017 року / Офіційний сайт Державної служби статистикиУкраїни [Електроний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/

4. Аналітична записка щодо впровадження найбільш важливих інвестиційних проектів, що реалізуються в агропромисловому комплексі регіонів станом на 1 квітня 2017 року / Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електроний ресурс] - Режим доступу: http://minagro.gov.ua/system/files/Впровадження інвестиційних проектів станом на 01042017.pdf

5. Каламан О. Проблеми інвестування та розвитку АПК України / О.Б. Каламан, Т. Яровенко // Економіка харчової промисловості. - 2010. - №2. - С. 17-21.

МАРКЕТИНГОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ВИВЕДЕННЯ НА РИНОК ІННОВАЦІЙНОГО ПРОДУКТУ

Голодонюк О.М., ст.викладач, Мільчева В.В., здобувач
Одеська національна академія харчових технологій

Виноградарство – це апріорі дуже важка та витратна справа, яка вимагає багато часу та зусиль. Тому, без лояльних державних програм підтримки досягти успіху виноградарству та виноробству як повноцінній галузі неможливо.

Виноробні підприємства усі зусилля покладають на те, щоб вижити, намагаються всіма можливими засобами зменшити собівартість продукції для зниження ціни та отримання додаткових конкурентних переваг. Але жоден із українських виробників не замислюється над можливістю переробки вторинної сировини виноробства (виноградних гребенів, кісточок та вичавок), що дозволить забезпечити комплексну переробку сировини, зекономити кошти та розширити асортимент продукції, що пропонується споживачеві, створивши нову стратегічну зону господарювання.

Нажаль, через відсутність досвіду, багато виробників припускаються помилок при стратегічному плануванні та зазнають великих втрат, намагаючись реалізувати свою продукцію на ринку. Виходячи з цього, можна підвести підсумок, що правильно обрана маркетингова стратегія є запорукою успіху підприємства. Саме тому вибір оптимальної для компанії стратегії є важливим питанням в сучасних умовах розвитку країни.

Особливої значущості це питання набуває у виноробних підприємств України. Сьогоднішній стан ринку вина можна констатувати як важкий: виробництво скорочується, сировинна проблема залишається та поступово набуває ще більшої актуальності та нагальності, а відсутність належної державної фінансової підтримки виноградарства ставить під загрозу бізнес, який розвивався роками. Тому, щоб вижити у цих тяжких умовах, великі підприємства або орієнтують виробництво на вже сформовані вподобання споживачів та створюють продукцію, яка стовідсотково буде мати попит, або ж, навпаки, диверсифікують портфель та впроваджують у виробництво інноваційні продукти, яких не вистачає на полицях магазинів. Доведено, що стратегії підприємства є складовою підприємницького менеджменту. Його основна мета полягає в розробленні підприємницької стратегії для досягнення маркетингових цілей фірми з урахуванням ринкових вимог та можливостей фірми. Підприємство повинно мати стільки функціональних стратегій, скільки у нього основних напрямів діяльності. Основна відповідальність за формування функціональної стратегії лежить на керівниках підрозділів [1].

ПрАТ «Одесавинпром» одне із найстаріших та провідних підприємств галузі із збереженими традиціями виноробства [2]. На протязі всієї історії існування, воно величезну увагу приділяє якості продукції, що виготовляється. Саме цей аспект знайшов відображення у місії підприємства: «Виробництво високоякісної продукції для задоволення потреб покупців». Проведений аналіз товарного асортименту показав, що ПрАТ «Одесавинпром» спеціалізується на виробництві шампанського, тихих вин і коньяку, що налічує кілька десятків найменувань.

Проведений SWOT-аналіз дозволив не тільки виявити сильні та слабкі сторони підприємства, його можливості та загрози, але й сформулювати SO, WO, ST і WT – стратегічні рішення, найбільш перспективним з яких являється розширення асортименту продукції, що виготовляється з урахуванням пропаганди культури споживання та здорового образу життя.

Конкурентний аналіз галузі по М. Портеру допоміг визначити інтенсивність та вираженість конкурентних сил в галузі та встановити, що рівень конкуренції в досліджуваній галузі високий (86 % від максимуму) [3].

За допомогою портфельного аналізу стратегічних зон господарювання ПрАТ «Одесавинпром» було встановлено, що тихі та ігристі вина є «зірками» підприємства, тобто товарами, які приносять великі прибутки, але й вимагають значних фінансових вливань. Коньяк виявився проблемним товаром, який приносить незначний прибуток, а іноді й збиток. Тому краще мінімізувати витрати відносно цієї стратегічної зони, або замислитися над виведенням з виробництва. Провівши аналіз матриці І. Ансоффа «товар-ринок» вдалося визначитися з товарною стратегією ПрАТ «Одесавинпром». Проаналізувавши можливість використання кожної з чотирьох стратегій, виявилося, що для підприємства ймовірною є реалізація стратегії розвитку товару, але, беручи до уваги те, що ПрАТ «Одесавинпром» у 2014 році розширило лінійку натуральних авторських вин ТМ «Вина Гулієвих» двома новими продуктами, а саме білим сухим вином «Совіньйон» та рожевим сухим вином «Трамінер», було вирішено, що ця стратегія є недоцільною у даний проміжок часу.

Також аналіз показав можливість впровадження стратегії диверсифікації, що дозволяє вийти підприємству на ринок з новим інноваційним продуктом. На відміну від існуючих, це буде сироп з високим вмістом біологічно активних сполук, отриманий в результаті переробки вторинної сировини виноробства, а саме виноградних гребенів. Він виробляється за сучасною технологією і не має аналогів в Україні.

Приступаючи до розробки проекту реалізації запропонованого заходу, було проведено анкетне опитування споживачів з метою вивчення їх ставлення до інноваційного продукту.

Отримані наступні результати: більше половини опитуваних підтримують здоровий спосіб життя. Дізнавшись про корисні властивості нового інноваційного продукту 69 % опитуваних згодилися його приймати і лише 39 % – відмовились.

Найбільш зручнішою для переважної більшості респондентів є пляшка, об’ємом 0,25 л. Майже половина споживачів, а саме 47 % згодні заплатити від 120 до 140 грн. за 1 л сиропу. Виходячи з цього доходимо висновку, що об’єктом подальшої уваги стане диверсифікація портфелю.

Проект «Розробка інноваційних технологій переробки вторинної сировини виноробства на продукти з високим вмістом біологічно активних сполук на прикладі приватного акціонерного товариства «Одесавинпром»є сучасною науковою розробкою виробників і вчених. У дослідницькій роботі брали участь провідні фахівці кафедри «Технології вина та енології», магістранти, які під керівництвом доктора технічних наук, професора Лариси Анатоліївни Осипової нарешті досягли бажаних результатів.

«Зміцнювати здоров'я і віддаляти старість» – такою є мета представленого проекту!

За результатами даного проекту запропоновано виробництво нового інноваційного продукту – сиропу, створеного шляхом переробки вторинної сировини виноробства з високим вмістом біологічно активних сполук. Йдеться про створення продукту нового покоління, який значно підвищує якість життя людей в умовах несприятливої економічної і екологічної обстановки. Завдяки своїм корисним властивостям даний товар отримав назву – «Здоровіт», що в перекладі означає «здорове життя». Цей унікальний продукт виробляється виключно з натуральної сировини – гребенів винограду. У його складі немає консервантів, барвників і ГМО. Представлений сироп має широкий спектр дії, працює на клітинному рівні і використовується для профілактики та лікування понад 60-ти захворювань. Сироп «Здоровіт»:

- виводить з організму токсини, шлаки, зв'язує вільні радикали;
- підвищує імунітет (що особливо важливо під час епідемії простудних захворювань);
- покращує пам'ять і роботу серцево-судинної системи;
- володіє капіляро-зміцнюючим ефектом та захистом печінки;
- підвищує гемоглобін і покращує формулу крові;
- зміцнює ендокринну, бронхолегеневу, кістково-м'язову, лімфатичну і сечостатеву системи.

«Здоровіт» - сироп, призначений для створення оптимальних дієтологічних умов регулювання антиоксидантного балансу організму, підвищення імунітету, нормалізації кровотворення. Сприяє уповільненню процесів передчасного старіння та відновленню структури хромосом, пошкоджених іонізуючими випромінюванням.

Спосіб застосування: дорослим та дітям старше 14 років по 30 мл на день, дітям від 4 до 14 років – по 10 мл на день (можна додавати до невеликої кількості води, соків, компотів тощо). Термін споживання 2-3 тижні. За необхідності курс повторюють 2-3 рази на рік.

Протипоказань не виявлено. Можлива індивідуальна непереносимість до продуктів переробки винограду.

За результатами опитування споживачів, було вирішено продавати «Здоровіт» в пляшці об’ємом 250 мл.

Проведені розрахунки визначили ємність ринку по сиропу «Здоровіт», що впроваджується. Вона склала 54,6 тис. дал (при курсі вживання 2 тижні) та 81,9 тис. дал (при курсі вживання 3 тижні). Відштовхуючись з отриманих результатів закладаємо у план виробництва обсяг продукції у розмірі 36,6 тис. дал. Це свідчить про те, що підприємство має всі шанси виробляти значно більше сиропу, який буде мати успіх серед покупців, адже попит на цю продукцію перевищує пропозицію.

Враховуючи унікальні властивості товару, що пропонується та його соціальну значимість для оздоровлення людини, було вирішено при встановлені ціни керуватися стратегією «проникнення на ринок». Роздрібна ціна пляшки складе близько 48 грн.

Враховуючи специфіку виробництва та вжитку інноваційної продукції «Здоровіт», були рекомендовані наступні канали збуту: аптеки, поліклініки, лікарні, санаторії, пологові будинки, будинки відпочинку, школи, дитячі садки, різні посередницькі організації дистриб'юторів та дилерів. Для стимулювання збуту сиропу «Здоровіт» передбачається провести комплекс наступних заходів:

-реклама на телебаченні;

- реклама на радіо;

- реклама в журналах;

- буклети;

- білборди;

- реклама в інтернеті (просування сайту та банерна реклама).

Ціль рекламної компанії – проінформувати споживачів про новий товар та переконати придбати його. Цільовою контактною аудиторією сиропу є люди, віком від 21 року. Хоча «Здоровіт» рекомендований до вживання і дітям віком з двох років, але купівлю здійснює все ж таки дорослі (батьки дитини). Склавши кошторис витрат на рекламну кампанію отримали суму у розмірі 810,7 тис. грн.

Розрахувавши вплив «Проекту переробки вторинної сировини на продукти з високим вмістом біологічно активних сполук» на основні показники діяльності ПрАТ «Одесавинпром» отримали такі результати: запропонований проект позитивно вплине на фінансову діяльність ПрАТ «Одесавинпром». Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції збільшиться на 51446,3 тис. грн. (15,89 %). Повні витрати зростуть на 32356,16 тис. грн., що складає 10,11 %. Прибуток від реалізації продукції та чистий прибуток збільшаться на 501,9 %, що складе 18279,44 та 14989,58 тис. грн. відповідно. Витрати на 1 грн. чистої виручки від реалізації зменшаться на 4,72 коп. (4,77 %). Рентабельність продукції складе 5,1 %, що на 3,96 пункти більше ніж до проекту.

Після проведеного аналітичного аналізу діяльності підприємства ПрАТ «Одесавинпром» стало зрозумілим, що для покращення його фінансового становища необхідно диверсифікувати діловий портфель шляхом впровадження у виробництво нового інноваційного продукту – сиропу «Здоровіт». Даний товар є сучасною науковою розробкою вчених Одеської національної академії харчових технологій та виробників.

Отже, активна науково-дослідна й інноваційна діяльність дозволили одержати унікальний продукт, який на даний момент не має аналогів в Україні і зможе зайняти свою нішу на ринку. Це сироп «Здоровіт».

Література

1. Голубков Е.П. Маркетинг: стратегия, планы, структура/ Е.П. Голубков. - М.: Дело, 2005. - 205 с.

2. Інвестиційний портал «Огляд ринку вина в Україні», [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://inventure.com.ua/analytics/investments/obzor_rynka_vina_ukrainy

3. Вікіпедія «Аналіз п'яти сил Портера», [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Аналіз_п%27яти_сил_Портера

АНАЛІЗ РИНКУ ГАСТРОНОМІЧНИХ ФЕСТИВАЛЕЙ В ОДЕСІ

Сорокіна А. Г., аспірант
Одеська національна академія харчових технологій,

Останнім часом в усьому світі все більшої популярності набуває гастрономічний туризм. Не оминула ця хвиля і Україну. Неабиякий інтерес для відвідувачів становить Одеса як найпотужніший культурно-історичний, економічний та туристичний центр Півдня України.

Згідно з працями Ківела та Кроттс, Х'ялагер, Корільяно та Юаня, гастрономічні події, зокрема фестивалі, є однією з форм гастрономічного туризму і грають важливу роль в знайомстві туристів з місцевими традиціями. У 2000 році Гетз заявив, що вони надають можливість відчути автентичність способу життя місцевих жителів в приємній атмосфері. Голдблатт вважає, що великі події самі по собі є привабливим елементом дестинації. Більше того, у 2012 році Гетз висловив думку, що гастрономічна тематика примножує ступінь її привабливості.

Гастрономічні фестивалі стають дедалі популярнішими в Одесі. На них можна скуштувати найкращі страви одеських ресторанів, зустрітися з друзями, посидіти за великим столом в колоритному дворі або на природі, послухати місцевих музикантів або відвідати майстер-класи. Подібні заходи влаштовують у вихідні, та збирають сотні гостей.

Найаутентичнішим гастрофестивалем в Одесі є «Цимес Маркет». Цимес Маркет - традиційний гастрономічний фестиваль для одеситів і гостей міста. Взагалі, цимес — це десертна страва єврейської кухні, солодке овочеве рагу з різними складовими, котрі можуть різнитись залежно від місцевості. Фестиваль збирає і пригощає гостей шедеврами кулінарного і кондитерського мистецтва, а весела обстановка створює затишну дружню атмосферу. Суть «Цимесу» в тому, що відомі ресторани і молоді одеські кулінари продають фірмову їжу, а гості куштують її за великим загальним столом. Крім того, щоб добре поїсти, відвідувачі можуть трохи потанцювати під одеські пісні, а також подивитися або навіть купити різні неїстівні еко-товари та інший хенд-мейд. Sova Picnic - це фестиваль, що вже протягом 3 років організовується агенцією подій SOVA. Основні майданчики фестивалю PICNIC:

- Food court: ресторани і кафе представлять кухню народів світу, знамениті десерти і каву з далеких країн від кондитерських і кав'ярень.
- Family-market: дизайнерський одяг, домашній декор, іграшки та книги, авторські аксесуари та інші популярні, але неабиякі товари, які так не просто знайти в магазинах.
- KidsCamp: child-friendly зона, тут можна грати на музичних інструментах, споруджувати свій власний кораблик, досліджувати і майструвати, грати.
- Проект DIY: цікаві і авторитетні особистості проводять майстер-класи і дають рекомендації про тренди і модні течії.
- Кулінарна Майстерня: місце гастрономічних експериментів, розкриття таємниць національних страв.
- Музична сцена.

Фестиваль «Таки-да, вкусно» - це майданчик, на якій одеські кафе, ресторани, кулінари і кондитери, виробники і постачальники продуктів харчування презентують і продають свою продукцію. Фестиваль проходить в Одесі кілька разів на рік, кожен раз з новим тематичним акцентом - «Рибний урожай», «Dolce vita», «Яблучне настрій», «Дачний сезон», «Сезон полювання» і т. Д. «Таки да, смачно »включає в себе розважальну, розважальну і пізнавальну програму, сюди приходять відпочити, розважитися, послухати музику і потанцювати. У теплу пору року фестиваль проводиться під відкритим небом, на території Одеської кіностудії; в холодну пору - в закритих комфортних приміщеннях.

Odessa Beer Festival - наймасштабніший і найяскравіший по наповненню дегустаційний майданчик класичних і крафтових сортів пінного напою, вироблених за технологіями зібраним в різних куточках світу. Щоліта, в першу п'ятницю серпня, одесити і гості міста мають можливість спробувати рідкісні сорти пива, дізнатися про історію створення та мистецтво споживання справжнього трендового пива, відвідати фотовиставку, почути лекції пивних експертів і насолодитися атмосферною музикою.

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика основних гастрономічних фестивалів Одеси

Назва фестивалю	Періодичність	Локація	Ціна	Кількість учасників
Цимес Маркет	Раз на місяць	Подвірря на вул. Мараздіівська 34а, подвірря главпочтамту, Завод Шампанських Вин	50-60 грн	60-70
SOVA PICNIC	3 рази на рік	Санаторій ім. Горького	60 грн	70
Таки-да, вкусно	2 рази на рік	Одеська Кіностудія	50 грн	1
Odessa Beer Festival	2 рази на рік	Одеська Кіностудія	100 грн	20
Гешефт Garage Sale	4 рази на рік	Зелений Театр	60-70 грн	25

Гешефт Garage Sale - це 4 масштабних фестивалю в рік в Одесі відповідно до сезонів і тематик, 3 з яких проходять у форматі опен-ейр. До складу фестивалю входять дизайн-маркет, концерти, вулична їжа, творчі майстерні, дитяча зона і маркет. Відповідно до проведеного дослідження за допомогою Google forms, яке було розміщене у відповідній тематиці групі вконтакті та участь у якому взяли 126 чоловік, переважно віком від 18 до 30, 95%, або 120 чоловік, колись відвідували гастрономічні фестивалі. Найпопулярнішим гастрономічним фестивалем в Одесі став «Цимес Маркет», його відвідували 60% респондентів. На другому місці – Гешефт Garage Sale, SOVA PICNIC. 43% респондентів вважають, що ціна за вхідний квиток є завищеною. 65% респондентів відвідують фестивалі разом з друзями, 28% - разом з сім'єю, та 7% - самі. Найголовнішими недоліками гастрономічних фестивалів в Одесі респонденти вважають високі ціни та недостатню кількість місць для прийому їжі.

Зазначене вище свідчить про необхідність глибинного вивчення цієї теми задля вдосконалення розвитку туризму в Одесі.

Література
1. Getz, D., Event Studies: Theory, Research and Policy for Planned Events [Text] / Getz, D., London: Routledge (2nd edn), 2012 – 442 p. = Гетз, Д., Дослідження подій: теорія, дослідження та політика планованих подій: монографія / Гетз, Д., Лондон: Routledge (2-е видання), 2012 - 442 с.
2. Getz, D., Festivals and special events: life cycle and saturation issues [Text] / Getz, D., Trends in Outdoor Recreation, Leisure and Tourism, Wallingford, UK: CABI, 2000 – p.175-185 = Гетз Д., Фестивалі та спеціальні події: проблеми життєвого циклу та насичення [Текст]/Гетз Д., Тенденції зовнішнього відпочинку, дозвілля і туризму, Уоллінгфорд, Великобританія: CABI, 2000 - с.175-185
3. Goldblatt, J., Special Events: Global Event Management in the 21st Century [Text] / New York: John Wiley & Sons (3rd edn), 2002 – 488p. = Голдблатт, Дж., Спеціальні події: Глобальний менеджмент подій у XXI сторіччі: монографія / Нью-Йорк: John Wiley & Sons, 2002 - 488 с.
4. Hjalager, A.-M., Corigliano, M. A., Food for tourists: Determinants of an image [Text] / Hjalager, A.-M., Corigliano, M. A., International Journal of Tourism Research, 2, 2000 – p.281-293 = Х'ялагер, А.-М., Корільяно, М. А., Їжа для туристів: детермінанти зображення [Текст] / Халягер, А.М., Корільяно М.А., Міжн. журнал досліджень туризму, 2, 2000 – с.281-293
5. Kivela, J., Crotts, J. C., Tourism and gastronomy: gastronomy's influence on how tourists experience a destination [Text] / Kivela, J. & Crotts, J. C. Journal of Hospitality & Tourism Research, 30(3), 2006 – p. 354-377 = Ківела Дж., Кроттс Дж. Туризм та гастрономія: вплив гастрономії на те, як туристи сприймають дестинацію.[Текст]/Ківела Дж., Кроттс Дж.К. //Журнал досліджень гостинності та туризму.-№ 30(3).-2006-С.354-377.
6. Yuan, J., Cai, L., Morrison, A., Linton, S., An analysis of wine festival attendees' motivations: a synergy of wine, travel and special events [Text] / Yuan, J., Cai, L., Morrison, A., Linton, S., Journal of Vacation Marketing, 11(1), 2005 – p.41-58 = Юань, Дж., Кай, Л., Моррісон, А., Лінтон С., Аналіз мотивації учасників винних фестивалів: синергія вина, подорожі та особливі події [Текст] / Юань Дж., Кай Л., Моррісон А., Лінтон С., Журнал маркетингу відпочинку, 11 (1), 2005 - с.41-58

УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ КАР'ЄРОЮ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Козак К.Б., к.е.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Нові економічні відносини і темпи змін ціностно-мотиваційних орієнтацій суспільства взагалі, і персоналу підприємства зокрема, істотним образом випереджають темп адекватних змін в технології управління, що створює певний розрив між уявленнями про ділову кар'єру, спонукальними причинами кар'єрного зростання і способами її управління. Враховуючи важливість кар'єри як для підприємства, так і для особистості, питанням її розвитку присвячений ряд досліджень. Значна частина з них направлена на дослідження змісту кар'єри, її

видів, типів, етапів розвитку і не вивчає сучасні особливості формування і умов розвитку ділової кар'єри на підприємстві, спонукальні причини кар'єрних прагнень і їх узгодженість з методами управління кар'єрою.

Кар'єра - це суб'єктивне усвідомлення позиції і поведінки в сфері трудової діяльності, пов'язаних з посадовим чи професійним підвищенням протягом трудового життя людини. Це є самовираження, зміна навиків, знань, здібностей, просування вперед обраним шляхом діяльності, як у межах підприємства, так і поза ним. Ділова кар'єра – це поступове просування працівника по щаблям службової ієрархії або послідовна зміна сфери діяльності в межах певного впродовж всього трудового життя, а також відповідна зміна розмірів винагороди та можливості самореалізації на кожному етапі кар'єрного зростання. Отже, управління діловою кар'єрою зводиться до таких понять, як планування і розвиток кар'єри. Планування кар'єри визначається цілями розвитку працівника і шляхами їх реалізації. Планування кар'єри передбачає наукове обгрунтування раціонального віку і нормативних термінів обіймання посади з врахуванням побажань і особистих якостей працівника. Розвитком кар'єри називають ті дії, які здійснює працівник для реалізації свого плану. Планування кар'єри повинно проводитися з початку роботи працівника на підприємстві і закінчуватися при його звільненні. Реалізація плану розвитку кар'єри передбачає, з одного боку, професійний розвиток працівника, тобто набуття ним потрібної для обіймання бажаної посади кваліфікації через професійне навчання, стажування, підвищення кваліфікації, а з іншого - послідовне обіймання посад, досвід роботи на яких потрібен для роботи на цільовій посаді. Управління розвитком кар'єри - це сукупність заходів, які повинна проводити служба управління персоналом з метою розкриття здібностей працівників для їх раціонального використання.

На сьогоднішній день, розгляд питань щодо управління діловою кар’єрою в умовах нових ринкових відносин дозволяє зробити наступні п’ять висновків:

1. На вітчизняних підприємствах не існує ефективний механізм, який би дозволяв відстежувати, наскільки повно реалізовуються кар'єрні можливості персоналу, типовою для багатьох підприємств є відсутність індивідуального підходу при плануванні і реалізації кар'єри.
2. Кар'єрний процес і управління діловою кар'єрою не мають чіткого регулювання, тому системна кар'єра в контексті сучасного менеджменту персоналу на основі кваліфікованих розробок кар'єрних технологій насправді реальній підприємства відсутня, що веде до не ефективного використання трудового потенціалу персоналу підприємства.
3. Стратегія управління кар'єрою вимагає як теоретико-концептуальних розробок, так і практичного втілення в управлінні персоналом.
4. Розвиток ділової кар'єри на сучасних підприємствах не дозволяє персоналу повністю реалізовувати себе.
5. Інтереси підприємства і персоналу з питань ділової кар'єри часто не узгоджені, що знижує ефективність прийняття рішень з питань управління кар'єрою.

Таким чином, управління діловою кар'єрою персоналу в умовах нових економічних відносин продовжує залишатися найбільш слабкою ланкою в

загальній системі управління персоналом підприємства і потребує запровадження заходів, щодо вирішення виявлених проблем і протиріч.

Література

1. Довгань Л.Є., Мазур О.В. Ефективне управління персоналом як запорука конкурентоспроможності організації //VII всеукр. наук.-практ. конф. Сучасні підходи до управління підприємством. – 2016.
2. Крушельницької О.В., Мельничук Д.П.Управління персоналом/ О.В. Крушельницька, Д.П. Мельничук . – К., «Кондор». — 2005. – 308 с.
3. Козак К.Б., Щиголь О.В. Дослідження проблем управління персоналом на сучасних підприємствах. Економіка харчової промисловості 4 (2011): С.52-55.
4. Козак К.Б., Маркова Г.Ф. Дослідження проблем управління персоналом в готельно-ресторанній галузі. Економіка харчової промисловості 7, № 4 (2015): С.45-51.

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

Кулаковська Т.А., к.е.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Для досягнення стратегічних цілей, пов'язаних із забезпеченням продовольчої безпеки держави, важливим залишається вирішення проблеми оптимізації державних заходів по всьому ланцюгу створення доданої вартості товару.

Розробка стратегії розвитку агропродовольчої сфери має будуватися з урахуванням фактора циклічності розвитку економічної системи, орієнтуватися на досягнення довгострокових цілей. Концептуальний підхід регулювання розвитку агропродовольчої сфери будується на дотриманні певних принципів:

Таблиця1. Принципи регулювання розвитку агропродовольчої сфери

Принципи	Суть
1. Комплексність	Системність, взаємозв'язок заходів, наявність зворотного зв'язку
2. Узгодженість заходів державного регулювання	Інструменти державного регулювання повинні бути узгоджені між собою: цінові, митні, податкові, бюджетні, кредитні та інше. Кожен інструмент державного регулювання повинен мати свою мету і точку реалізації. Так, дія певних цінових інструментів в поєднанні з податковими може або посилити ефект (синергія), або його нівелювати.
3. Системність	Державне регулювання повинно відбуватися за ланцюгом створення вартості, починаючи з аграрного сектора (сільського господарства – ланки, яка забезпечує сировиною переробників і виробників харчової продукції) і закінчуючи споживачами (через механізми стимулювання споживчого попиту). Рівень підтримки кожної ланки ланцюжка створення вартості повинен бути зваженим з їх конкретними потребами і проблемами. Повинні бути визначені в ланцюзі вразливі точки, які вимагають особливого втручання з боку держави.
4. Збалансованість	Дія певних інструментів має бути спрямована на стимулювання споживчого попиту, а інших – на стимулювання пропозиції (виробників). Не слід допускати дії такої комбінації інструментів державного регулювання, при якій весь тягар підтримки галузі буде перекладений більшою мірою на

Принципи	Суть
	споживачів (одночасно через підвищення податкового навантаження та підвищення цін на кінцеві споживчі товари).
5. Сталість у розвитку	Дотримання стійких темпів розвитку відповідно до фаз економічного циклу.
6. Диференціація заходів у залежності до фаз розвитку господарської системи	Застосування інструментів державного регулювання має бути диференційованим у залежності від стану економіки країни (пожвавлення, підйом, спад, депресія).
7. Часовий фактор	Чітке розуміння терміну дій регуляторних заходів. Відстеження соціально-економічних передумов для застосування регуляторних заходів. Врахування часового лагу в отриманні ефекту від реалізованих заходів.
8. Обмежувальні фактори та ризики	Регулювання повинно враховувати всі обмеження зовнішнього економічного середовища (вимоги світових організацій і т.д.). Україна як член Світової організації торгівлі повинна дотримуватися певних правил ведення зовнішньої торгівлі. Це стосується, головним чином, встановлених квот на експорт і імпорт сировини і товарів, митні збори і т. Крім того, з метою усунення «спотворюючого» впливу на обсяги міжнародної торгівлі для країн-членів СОТ встановлені певні обмеження в обсягах державної підтримки аграрного сектора.
9. Синергія ефекту та інерція ефекту	Повинні бути визначені передумови використання інструментів державного регулювання і їх комбінація з метою отримання найбільшого ефекту в певні періоди розвитку.
10. Економічна доцільність державного втручання у розвиток агропродовольчих ринків	Виявлення явних і латентних чинників, що викликають необхідність втручання держави в регулювання економічних відносин на ринку. Визначення ступеня впливу держави.

Концептуальний підхід до регулювання розвитку агропродовольчої сфери має будується на методичній базі, яка містить систему критеріїв та параметрів для діагностики та прогнозування стану агропродовольчої сфери.

В якості інтегрального показника, що враховує зміну ринкової кон'юнктури в агропродовольчій сфері, запропонована норма прибутку на вкладений капітал в цілому за кінцевою продукцією (динаміка даного показника демонструє стан економіки в певні періоди розвитку).

Інтегральний показник підлягає декомпозиції конвергенції норми прибутку, отриманої в аграрному виробництві, переробної та харчової промисловості, в агропродовольчій інфраструктурі (це дозволяє виявити найбільш уразливі ланки ланцюжка створення доданої вартості кінцевого продукту). Відстеження в динаміці даного показника дозволить своєчасно перемикати важелі впливу з однієї галузі на іншу, а також приймати рішення про посилення або послаблення державного регулювання.

На наступному етапі здійснюється декомпозиція галузевих показників на екзогенні та ендогенні фактори, що впливають на стан і розвиток; явні (кількісно вимірні) і приховані (латентні) фактори впливу. Проведення кореляційно-регресійного аналізу факторів для виявлення найбільш значущих серед них.

Механізм оптимального поєднання регуляторних заходів має відбуватися за ступенем впливу на господарську систему і в залежності від стадії економічного розвитку. Поділ на ендогенні і екзогенні фактори необхідний для вибору найбільш оптимальної сукупності заходів регуляторного впливу на аналізовану систему. Поділ на явні і приховані чинники дозволить спрогнозувати період можливого розвитку системи за інерцією без впливу регуляторних заходів.

Концептуально важливим є порівняння двох напрямів підтримки розвитку агропродовольчої сфери і прийняти рішення про посилення їх взаємодії для синергії ефекту в періоди інтенсифікації відтворювальних процесів, або послаблення дії для гальмування процесів розвитку і руху системи за інерцією.

Результатом оптимального поєднання регуляторних заходів в різні періоди розвитку економічної системи має стати збільшення доданої вартості кінцевої продукції агропродовольчого ринку, вирівнювання рівнів доданої вартості і норми прибутку на вкладений капітал за складовими агропродовольчого ринку. Для суспільства ефект полягає у зниженні рівня соціальної напруженості в періоди криз і депресії, забезпеченні продовольчої безпеки країни, зниженні тиску на підприємців.

Впровадження запропонованого концептуального підходу дозволить вирішити основні завдання державного регулювання агропродовольчої сфери: стабілізацію та розвиток агропромислового виробництва; забезпечення продовольчої безпеки країни; поліпшення продовольчого забезпечення населення; підтримка економічного паритету між сільським господарством та іншими галузями економіки; зближення рівнів доходу працівників сільського господарства і промисловості; зашита вітчизняних товаровиробників у сфері агропромислового виробництва.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ КУЛЬТУРОЮ ЯК ЗАСІБ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Удовиця О.Ф., к.пед.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Корпоративна культура – це поведінка, взаємини між колективом, менеджерами і працівниками, між компанією, її клієнтами, що формується на основі традицій, переконань, цінностей тощо. При формуванні корпоративної культури в організаціях відбуваються зіткнення інтересів, поглядів, тому конфлікти є логічним процесом як розвитку, так і занепаду організації. Фактори, які зумовлюють виникнення кризових конфліктних ситуацій на підприємстві, потребують пильності від керівника і підтверджують необхідність заходів щодо вдосконалення системи управління персоналом. Дуже важливо, що посилену увагу в управлінні організацією мають приділяти керівники не лише вищої, а й середньої і нижчої ланок, адже часто виникнення конфліктів на підприємстві є результатом некомпетентності, непрофесіоналізму, незнанням новітніх технологій менеджменту, неспроможністю адекватно реагувати на проблему.

Завдання будь-якого керівника - вміло використовувати різні підходи в управлінні підприємством при виникненні конфліктних ситуацій.

Рис. 1 Конфлікт в структурі корпоративної культури підприємства

Колективи, які не здатні й не готові до розв'язання проблем, пов'язаних із вирішенням конфліктів, неспроможні продуктивно здійснювати інноваційні перетворення. Корпоративна культура є одним із важливих факторів успіху підприємства в конкурентному середовищі, основа якої складається з таких відносин, що здатні нейтралізувати конфлікти на стадії їх зародження. Відсутність конфліктів в організації – показник високої корпоративної культури. Тому конфлікт і корпоративна культура – це два протилежні полюси в досягненні цілей та ефективного управління на підприємстві. Корпоративна культура підприємства є необхідною умовою формування системи управління діяльності на підприємстві, тому, що:

− враховує інтереси власників акцій, менеджменту, працівників;

− здійснює вибір стратегії, що дозволяє узгоджувати інтереси учасників;

− забезпечує злагоджену діяльність за правилами, яких дотримуються всі учасники технологічного та управлінського процесів.

Основним завданням для менеджерів підприємства має бути розпізнавання конфлікту на стадії його зародження. Більшість керівників вважають, що наявність конфліктних ситуацій є показником неякісної роботи і тому вони здебільшого намагаються не помічати конфліктів. Мета корпоративної культури полягає в забезпеченні високої прибутковості підприємства за допомогою вдосконалення управління людськими ресурсами з метою забезпечення лояльності співробітників до керівника й прийнятих рішень, розвитку здатності у ділових і в особистих відносинах спиратися на встановленні норми поведінки, вирішувати будь-які проблеми без конфліктів.

Доцільно проводити відповідний тренінг щодо поліпшення стану корпоративної культури на підприємствах. Завдяки різноманітним методичним і практичним засобам у тренінгу досягають найбільшого наближення до реальної ситуації:

- учасники тренінгу мають змогу активно взаємодіяти з реалістичними моделями фахової діяльності на фоні значного мотиваційного напруження, що пов'язане з груповим характером роботи;

- дії учасників тренінгу, спрямовані на зміну параметрів конкретної ситуації, прийняті рішення апробують у безпечних умовах, що знижує рівень імпульсивності в реальній поведінці працівників підприємства;
- принципова спрямованість на об'єктивізацію поведінки та діяльності працівників;
- під час тренінгу працівники співвідносять отриману інформацію із діяльністю та поведінкою, на основі чого відокремлюються переваги й недоліки наявні в учасників та засоби розв'язання проблеми.

Тому проведення тренінгів в організації є сучасним і креативним рішенням діагностування реальної проблеми на практиці шляхом спільного (колективного) вирішення конфліктної ситуації. Управління конфліктами є цілеспрямованим впливом керівника на процеси конфліктної взаємодії в трудовому колективі з метою мінімізувати негативні наслідки конфліктної ситуації. Перехід до ринкових відносин зумовив необхідність розвитку в організації нової корпоративної культури, яка б максимізувала ефективність виробничого менеджменту, поліпшувала діяльність підприємства в цілому та сприяла розв'язанню виробничих та соціальних проблем без конфліктних ситуацій.

ТРАНСПОРТНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ В ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМАХ

Дроздова В.А., к.е.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Україна є великою за площею країною, яка має гарне для ринку транспортних послуг географічне положення. Потенціал обсягів внутрішніх, імпортно-експортних перевезень та транзиту вантажів досі не розвинутий та навіть навпаки зменшується у порівнянні з попередніми роками. Обсяги перевезень вантажів за видами транспорту, що представлено у табл.1, демонструють значний регрес майже у всіх видах транспортних перевезень.

За роки незалежності Україна показала від'ємні показники по всіх видах транспорту. Це повністю відображає стан економіки, виробництва та використання транзитних можливостей країни. У порівнянні до 1980 р. показники перевезень настільки малі, що іноді досягають лише 6%. Найменш було зменшено показник по трубопровідному транспорту.

Сьогодні значний вплив на автоперевезення має політична складова. В умовах торгівельної війни з РФ страждають як виробники продукції так і перевізники, при цьому це відбувається з обох сторін. Введення заборони транзиту територією РФ привело до значних збитків та підштовхує Україну та інші країни шукати інші шляхи постачання продукції. Одним з таки шляхів була пропозиція залізничного маршруту Україна-Грузія-Азербайджан-Казахстан-Китай. Це так званий новий «Шовковий шлях», що мав стати альтернативою доставки вантажів до Середньої Азії в обхід території РФ. Проте, дискусії щодо маршруту ще тривають, та за останніми даними Україна може залишитися осторонь від цього маршруту.

Також, новою є тенденція «захоплення» українського ринку автомобільних перевезень іноземними перевізниками, зокрема із Євросоюзу. Це відбувається внаслідок недосконалості українського законодавства, яке ставить в нерівні умови вітчизняних та іноземних перевізників. Як приклад, вартість дизельного пального в Україні 22-24 грн, а у Польщі 34 грн, при цьому вітчизняні автомобілі можуть вивозити 600 літрів пального, а польські перевізники 1000 літрів. Таким чином загальна собівартість перевезення у іноземних перевізників нижча, що робіть їх більш конкурентоспроможними.

Таблиця 1 -Відправлення (перевезення) вантажів за видами транспорту, тис.тонн

	залізничний: відправлення	залізничний: перевезення	морський	річковий	автомобільний[1]	авіаційний	трубопровідний
1980	981079		47061	51340,6	4391508	268	207359
1990	974253		53253,3	65728,1	4896319	167,3	295887
2000	295921	357382	6316,3	8349,8	938916	23,2	218165
2001	313089	370199	8231,6	6969,8	977269	26,9	216441
2002	330188	392592	8785,7	7608,3	947264	90,3	201275
2003	363365	445535	8851,4	9974,9	973283	148,4	216700
2004	388295	462368	8793,6	11858,5	1027396	101	220927
2005	378912	450277	8575,2	12868,6	1120715	126,3	212557
2006	398148	478711	8664,9	14297,1	1167200	98,9	203694
2007	415911	514193	9123,9	15120,6	1255225	104	195991
2008	399680	498537	8228,2	11293,5	1266598	102,1	186797
2009	322222	391523	4652	5145,5	1068858	85,1	154595
2010	357969	432897	4067,8	6989,5	1168219	87,9	153437
2011	388716	469308	4145,6	5720,9	1252390	92,1	154971
2012	378102	457455	3457,5	4294,7	1259698	122,6	128440
2013	377318	443602	3428,1	2840,5	1260768	99,2	125941
2014*	325171	386277	2805,3	3144,8	1131313	78,6	99679,5
2015*	294301	349995	3291,6	3155,5	1020604	69,1	97231,5
2016*	292105	343434	3032,5	3641,8	1085663	74,3	106729

Джерело: [1]

Так само, ринок українських автоперевезень страждає від відсутності водіїв, особливо на міжнародних перевезеннях. Це відбувається завдяки відтоку представників цієї професії до того ж Євросоюзу, де заробітня платня набагато вища, умови перевезень краще. Зменшення внутрішніх перевезень усіма видами транспорту є наслідком загального падіння виробництва та купівельної спроможності громадян. Але не тільки це є причиною, так само вагомий вплив на внутрішні та особливо зовнішні та транзитні перевезення має політична складова, стан доріг та налагодженість праці митної служби. Останні чинники є стовідсотково залежні від системи адміністративного менеджменту. Це ще раз свідчить, що треба навести лад всередині країни, змінити законодавство, розвивати дорожню мережу, спростити та пришвидшити митні процедури, особливо для транзитних вантажів.

Література

1. Держстат України.[Електроний ресурс]:– Спосіб доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/.– Загол. з екрану.

2. Новий напрямок шовкового шляху. [Електроний ресурс]:– Спосіб доступу: http://www.ukrinform.ua/ rubric-economics/1945760-yatsenyuk-pokazav-shovkoviy-shlyah-v-obhid-rosiji.html

3. Середа Е. Альтернативный маршрут, предложенный Минтрансом, пока нерентабелен–Спосіб доступу: http://hubs.ua/economy/v-chernenko-perevozchiki-poteryayut-180-mln-iz-za-prekrashheniya-tranzita-cherez-rf-57099.html -Загол. з екрану.

РОЛЬ КУЛЬТУРНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО ФАКТОРУ У ПОКРАЩЕННІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Хмура О. Г., аспірант
Одеська національна академія харчових технологій

Після 2013 р. у світі збільшилась кількість людей, які стали обізнані про події в Україні та про її економічний стан. На поч. 1900-х рр., у виробництві пшениці, Україна посідала місце поруч з такими країнами як Канада, Сполучені Штати та Аргентина, але саме вона мала честь називатися "житницею Європи". До 1940-го року Україна була домом для важкої промисловості Радянського Союзу. З огляду на те, що її економіку було майже зруйновано під час Другої Світової війни, після її завершення відродження вібувалось фантастичними темпами.

Незважаючи на це, з 1989 року валовий внутрішній продукт (ВВП) зменшився на 60%. У наш час, ВВП на душу населення становить близько 2194 доларів, що на рівні Нігерії та В'єтнаму, а нерівність доходів стримко зросла, завдяки процвітаючій «тіньовій» економіці. З 2011 року, коли за Індексом людського розвитку Організації Об'єднаних Націй Україна займала 76 місце, у 2017 році країна опустилась до 84-го місця. Охорона здоров'я погіршилась, а очікувана тривалість життя зросла. Але якщо порівняти економіку України з точки зору загальної конкурентоспроможності, то можна побачити, як ще у 1997 році вона займала 52-е місце серед 52 країн світу, а нині, у 2017 році, – 85-е зі 138. Вважаємо, це свідчить про те, що якість інститутів, інфраструктура, макроекономічна стабільність, здоров'я і початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, рівень технологічного розвитку, розмір внутрішнього ринку, конкурентоспроможність компаній та інноваційний потенціал покращився на 38,4 %. Стандарти освіти також находяться на низькому ріні, з тієї простої причини, що середній учитель заробляє приблизно 100 доларів США або 3000 гривень на місяць. Але і тут є свій парадокс, адже типічний 21-однорічний українець з вищою освітою, заробляє стільки, скільки американець того ж віку та без вищої освіти за два дні.

Сфера гостинності є одним з головних чинників у зростанні економіки. За останні 3 роки ця сфера характеризується безпрецедентним зростанням у багатьох країнах світу, у зв'язку з чим збільшується і попит на робочу силу. В епоху глобалізації, інтелектуалізації та швидкого поширення інноваційних технологій, пріоритетним завданням є розвиток висококваліфікованих кадрових ресурсів. У сфері людських відносин активно шукають нові економічні та соціальні форми навчання, формування та ефективного використання. Адже у теперішній час, на

мою думку, та згідно з думкою дослідників Десс, Лампкіна та Ейснеса, саме таланти, ідеї працівників та їх можливості – є головним активом компанії.

Хоча людські активи підприємства або, як їх прийнято називати, людські ресурси, є однією з найбільш значних витрат для більшості підприємств у сфері гостинності, багато організацій відзначили, що вони не справляються з успішним виконанням цих функцій. Більш того, у 2006, Хілджи і Вонг висловили думку, що більшість кадрових політик існує тільки на папері, а, згідно Сторі, це породжує незадоволеність та обіг співробітників і свідчить про збитки компанії.

Ще у 1995, Нанкервіс та Дебра відмітили, що важливість залучення, збереження та управління людськими ресурсами для підвищення конкурентоспроможності організацій стала ключовим чинником успіху в індустрії гостинності. Саме тому, важливо розвивати ефективні методи і політику в галузі управління персоналом, які дозволяють їм залучати, вибирати і утримувати компетентних співробітників.

Одним із найважливіших чинників, які впливають на HRM (human resource management - управління кадрами) в Україні є культура. Дослідник Хофстед підкреслив необхідність історичного і культурного розуміння місцевих умов для розуміння процесів та філософії управління персоналом у різних країнах. HRM не може бути відірваний від цінностей, вірувань та норм народу. У 1993, Тромпенаарс визначав культуру як "загальну систему значень". Культура впливає на те, на що ми звертаємо увагу, як ми діємо, і що ми цінуємо. Таким чином, культура є загальноприйнятими цінностями, віруваннями та ставленням народу. Пізніше, Спарро та Хілтроп зазначили, що практика управління персоналом, яка вважається само собою зрозумілою в одній культурі, може вважатися нелогічною та несправедливою в іншій культурі.

Відповідно до проведеного за допомогою Google forms дослідження, яке було розміщене у відповідній групі вконтакті та участь у якому взяли 131 осіб, переважно віком від 19 до 30, 100 %, або 131 особа, працювали колись в іншій країні. 101 осіб (77 %) зараз має роботу. Результати проведеного дослідження показали таке: 121 особа, або 92,3 % відчували до себе дивне ставлення. 81 особа (61,8 %) вважають, що це мало місце саме через різницю у менталітеті. Треба зазначити, що 66 з 81 опитаних осіб працювали у Турції, інші 69 осіб (52,6 %) погодились з тим, що це питання є релігійним, і тільки 20 осіб (15,4 %) відзначили, що вони задоволені своїм місцем праці.

84,6 % опитуваних вважає рівень заробітної плати одним з найважливіших чинників, який впливає на рівень задоволення працею. Другий чинник, який вказали опитувані, а саме 53,8% осіб,– це наявність бонусів. Лише 7,7 % опитуваних осіб відмітили заходи team-building (team-building - побудова команди), як один з чинників задоволення місцем праці. 131 особа (100 % опитуваних), вважають, що за ту роботу, яку вони виконують в Україні, змогли б отримувати більшу заробітну плату в іншій країні. Зазначене вище свідчить про необхідність глибинного вивчення цих двох факторів, заради покращення системи управління персоналом, зупинки плинності кадрів, збільшення прибутку і, в цілому, зупинки відтоку кадрів з України.

Література
1. Dess, G., Lumpkin, G. and Eisnes, A. Strategic Management: Text and Cases [Text] / Dess, G., Lumpkin, G. and Eisnes, A. – New York, 2009. – 912 p. = Десс, Дж., Лампкин, Дж., Ейснес, А. Стратегічний менеджмент: текст та справи: монографія / Десс, Дж., Лампкин, Дж., Ейснес, А. – Нью Йорк: МакГров-Хілл, 2009. – 912 с.
2. Hofstede, G. Cultural constraints in management theories [Text] / Hofstede, G. // The Academy of Management Executive – 1993. - 7 (1), 81-94 p. = Хофстеде, Дж. Культурні обмеження в теоріях управління [Текст] / Хофстеде, Дж. // Академія керуючих.-1993.-В.7 (1). – С. 81-94.
3. Hofstede, G. Motivation, leadership, and organization: Do American theories apply abroad ? [Text] / Hofstede, G. // Organizational dynamics – 1980. - 9 (1), 42-63 p. = Хофстеде, Дж. Мотивація, лідерство та організація: чи застосовуються американські теорії за кордоном? [Текст] / Хофстеде, Дж. // Організаційна динаміка – 1980. –Вип. 9 (1). – С. 42-63.
4. Sparrow, P., Hiltrop J.M. European Human Resource Management in Transition [Text] / Sparrow, P., Hiltrop J.M. – New York, 1994. – 702 p. = Спероу, П., Хилтроп, Дж. М. Європейський менеджмент людських ресурсів у перехідний період: монографія / Спероу, П., Хилтроп, Дж. М. –Нью Йорк: Прентіс Холл, 1994. – 702 с.
5. Storey, J. Developments in the Management of Human Resources [Text] / Storey, J. – Oxford, 1992. – 324 p. = Сторі, Дж. Покращення у Менеджменті HRM - Аналітичний огляд: монографія / Сторі, Дж. –Оксфорд: Блеквелл, 1992. – 324 с.
6. Trompenaars, F. Riding the Waves of Culture: Understanding Cultural Diversity in Business [Text] / Trompenaars, F. – London, 1993. – 400 p. = Тромпенаарс Ф. По хвилям культури: Розуміння культурного різноманіття в бізнесі: монографія / Тромпенаарс, Ф. – Лондон: Книга економіста, 1993. – 400 с.
7. Нанкервис, А. Р., Дебора, Ю. Управління людськими ресурсами в готелях: порівняльне дослідження [Текст] / Нанкервис, А. Р., Дебора, Ю. // Управління Туризмом – 1995. – Вип. 16(7). – С. 507-513.
8. Хілджі, С. Е., Ванг, Х. "Призначений" та "впроваджений" HRM: відсутність основних напрямків у дослідженні стратегічного управління людськими ресурсами [Текст] / Хілджі, С. Е., Ванг, Х. // Міжн. журнал з управління людськими ресурсами – 2006. – Вип. 17(7). – С. 1171-1189.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНИ

Купріна Н.М., к.е.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Сучасний стан та ефективність функціонування підприємств суттєво залежить від факторів зовнішнього середовища та вимагає від підприємств забезпечення конкурентоспроможності та збереження позиції на ринку і, відповідно, удосконалення інструментів організації та ведення бізнесу. Саме управлінському обліку належить важливе місце в системі управління підприємством та забезпечення ефективності діяльності та його

конкурентоспроможності, що підтверджується попередніми дослідженнями [1,2]. Так, система управлінського обліку охоплює сукупність об'єктів, які обираються відповідно до поставлених завдань перед управлінським персоналом підприємства та саме вибір об'єктів є важливим для управлінського обліку та прийняття управлінських рішень в процесі стратегічного управління, вибір яких різниться у дослідників та практиків. Об'єктами управлінського обліку є не тільки виробничі ресурси, витрати, доходи та результатів діяльності підприємства з їх структуруванням за окремими видами, але й власна та об'єднана діяльність підприємства[2].

Як показало попереднє дослідження [1], зміни управлінського обліку з внутрішньо господарського на стратегічний не тільки визначені об'єктивними умовами, але й розглядаються в сучасних публікаціях багатьма науковцями, які стверджують, що стратегічний управлінській облік – це [3, с. 60]:

– «облік, який зосереджено на зовнішніх факторах (таких як прибутковість клієнтів, частка ринку тощо), тоді як для традиційного обліку характерна зосередженість на внутрішніх процесах та явищах;

– облік для стратегічного менеджменту;

– засіб інформаційної підтримки прийняття, реалізації й оцінювання стратегічних управлінських рішень систематизованого збору й обробки показників, які характеризують стан не тільки внутрішньої фінансово-господарської діяльності, але й зовнішнього середовища (конкурентного, клієнтського тощо), яким керує організація».

Не можна не погодитись з науковями – Лищенко О.Г., Герасименко Ю.А., Атамас П.Й., Панковим В.В., Несвєтайловим В.Ф., Уорд К., що стратегічний управлінський облік є окремим його видом, але на відміну від даних вчених, Семанюк В.З., Шайкан А.В. вважають його лише як підсистему обліку [3], що, на нашу думку, не є вірним.

Сучасна система управлінського обліку охоплює сукупність прийомів, методів, інструментів, систем, стратегій які обираються відповідно до поставлених завдань, таких як бюджетування, АВС-аналіз, XYZ-аналіз, аналіз взаємозв'язку «затрати-обсяг-прибуток» та «прибуток-обсяг», функціонально-вартісний аналіз, аналіз беззбитковості, система «точно в зазначений термін» (JIT), системи «Директ-костинг» та «Стандарт-кост», системи управління економічної доданої вартості («EVA»), ринкової доданої вартості («MVA»), збалансованої системи показників («Balanced Scorecard» – (BSC)), бенчмаркінг, методи контролю за ефективністю використання активів та повернення зобов'язань та ін.

Розвиток управлінського обліку в сучасних умовах функціонування підприємств потребує й пошуку додаткових методів його ведення. Так, в останніх публікаціях вчених, підручниках і навчальних курсах з управлінського обліку приділяється увага «теорії обмежень» (ТОС) як методу аналізу для прийняття поточних рішень. На думку Голова С., «ТОС кидає виклик теорії наукового менеджменту та ставить під сумнів доречність традиційного управлінського обліку, що ґрунтується на обліку витрат. Хоча практичне застосування ТОС довело справедливість та корисність її положень, наукове співтовариство

виявилося не готовим до таких кардинальних змін». Вчений підкреслює, що теорія обмежень (Theory of Constrains) – це «теорія управління, згідно з якою кожне підприємство має принаймні одне обмеження, яке заважає йому заробляти гроші» [4, с. 40], що є зрозумілим, тому що прибуток підприємства був би не обмеженим, як що не наявність обмежень (хоча би одного), а в даному методі обмеженнями є все – й процес, й потужність, й ринкові фактори тощо, а продуктивністю (throughput) – є швидкість генерування системою грошових коштів. Голов С. вважає, що «оригінальний термін throughput перекладають по-різному: «прохід», «пропускна здатність», «продуктивність» [4, с. 40-41], а ключовими показниками для прийняття рішень згідно з ТОС та при управлінні та аналізі обмеженнями в операційної діяльності підприємства є продуктивний маржинальний дохід, операційні витрати і запаси та показниками оцінки ефективності діяльності є – коефіцієнт продуктивності та швидкість матеріального потоку [4, с. 40-41]. Різниця між доходом від продажу та справді змінними витратами (truly variable costs) в ТОС представляє продуктивний маржинальний дохід (Throughput Contribution Margin), а справді змінними витратами є тільки ті витрати, що виникають на рівні одиниці продукції та змінюються прямо пропорційно до обсягу продажу, тобто пропорційні змінні витрати, а кошти, витрачені системою для придбання того, що система має продати в кінцевому підсумку є запасами (Inventory) – тобто інвестиціями в основні засоби, виробничі запаси, незавершене виробництво, готову продукцію тощо. Враховуючи такий підхід, операційними витратами (Operating expenses) є усі кошти, що система витрачає при перетворенні запасів саме продуктивний маржинальний дохід [4, с. 41].

Не можна не погодитись з висновками Голова С., що ТОС кардинально змінює роль управлінського обліку з традиційного калькулювання витрат на забезпечення контролю обмежень та змінює вектор управління витратами на управління обмеженнями, а «облік продуктивності та облік обмежень відрізняються лише різними підходами до управлінської звітності, проте обидва передбачають формування ключових показників ТОС: продуктивного маржинального доходу, запасів та операційних витрат» та потребують складення різних звітів в залежності від мети і рівнів управління підприємством. Використання ТОС та подальший її розвиток призведуть до зміни парадигми як управлінського, так й бухгалтерського обліку та потребує додаткових досліджень, що є актуальним напрямом в галузі бухгалтерського обліку і менеджменті[4,с.47].

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити висновки:

- управлінський облік в сучасних умовах має не тільки внутрішньогосподарський характер та базується на внутрішніх факторах формування інформації для управління підприємством, але й на зовнішніх факторах для забезпечення конкурентоспроможності продукції та збереження позиції на ринку, тобто має саме стратегічний характер, а виникнення нової системи управлінського обліку – стратегічного управлінського обліку в умовах ринкових відносин необхідно розцінювати як об'єктивну необхідність;
- для ефективного розвитку вітчизняних підприємств, забезпечення ефективності їх діяльності та конкурентоспроможності в сучасних умовах необхідна адаптація

зарубіжного досвіду організації та веденні стратегічного управлінського обліку к національним економічним та ринковим умовам, врахування специфіки саме в Україні, а також вибору та застосуванню нових методів;
- застосування ТОС та подальший її розвиток в управлінні підприємством є актуальним напрямом в галузі обліку та менеджменту і потребує додаткових досліджень, що може призвести до зміни парадигми як управлінського, так й бухгалтерського обліку.

Література

1. Купріна Н.М. Організація управлінського обліку: аспект стратегічного управління. Розвиток фінансової системи сучасного підприємства: обліково-аналітичний аспект: монографія / [В.В. Немченко, Л.В. Іванченкова, Г.О. Ткачук, Н.М. Купріна, ін.]; заг. ред.. д.е.н., проф. В.В. Немченко; ОНАХТ. - Одеса: Фенікс, 2017. - 360 с.
2. Купріна Н.М. Сучасний управлінський облік: актуальність та організація / Купріна Н.М. // Збірник тез доповідей 77 наук. конф. викладачів академії. – Одеса: ОНАХТ, 2017. – С. 340-342.
3. Лищенко О.Г. Стратегічний управлінський облік як ефективний інструмент управління конкурентоспроможністю / О.Г. Лищенко, Ю.А. Герасименко // Держава та регіоні. Сері: Економіка та підприємництво. – 2016. №1 (87). – С. 59-67.
4. Голов С. Управлінський облік на основі теорії обмежень / С.Голов // Бухгалтерський облік і аудит:Наук.-практ.журнал.-2012.-№6.-С.40-48.

СТРУКТУРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ «ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА»

Покровська Н.М., аспірантка
Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут»

Вибір Україною європейського вектору розвитку, реалізований в підписанні Угоди про асоціацію між Україною і ЄС, з одного боку, відкриває ряд нових можливостей для українських підприємств, а з іншого - вимагає зміни якості промислової продукції відповідно до норм розвинених країн. Для прискорення економічного зростання промисловості, підвищення ступеню її адаптованості до змін зовнішнього середовища необхідною умовою є активізація інтенсифікації виробництва як системного процесу, застосування найбільш дієвих чинників з метою забезпечення безперервного приросту виробництва й підвищення його ефективності. Проте, в умовах суттєвих ринкових трансформацій інтенсивний спосіб господарювання не може бути охарактеризований виключно поняттям «інтенсифікація виробництва». Змінюється зовнішнє середовище функціонування підприємства, і, насамперед, такий його чинник як попит на продукцію, що не може не спонукати підприємство до зміни чи вдосконалення усіх основних його функціональних модулів – ресурсного, виробничо-технологічного, фінансового, маркетингово-управлінського, інноваційно-інвестиційного, що в кінцевому результаті виводить підприємство на якісно вищий рівень його розвитку. Тобто,

можна зробити висновок, що сутність інтенсифікації виробництва закладена в його структурі та взаємозв'язку між окремими складовими.

Таким чином, для поглибленого вивчення сутності економічної категорії «інтенсифікація виробництва» доцільно застосувати методичний підхід, оснований на структуризації. Економічну категорію «інтенсифікація виробництва» доцільно структуризувати за критерієм призначення основних складових (функціональна структуризація), і розглядати такі її складові як «інтенсифікація використання ресурсів», «інтенсифікація виробничого процесу», «інтенсифікація діяльності» та «інтенсифікація розвитку». Розглянемо економічну сутність цих економічних категорій (табл. 1).

Таблиця 1 - Структуризація економічної категорії «інтенсифікація виробництва»

Економічна категорія	Сутність економічної категорії
Інтенсифікація використання ресурсів	Це системний комплексний процес зростання напруженості використання живої та уречевленої праці шляхом застосування досягнень науково-технічного прогресу, ресурсозберігаючих технологій, прогресивних методів організації праці та управління з метою підвищення конкурентоспроможності продукції.
Інтенсифікація виробничого процесу	Це системний комплексний процес підвищення якісного рівня ресурсно-технологічного відтворення шляхом застосування досягнень науково-технічного прогресу, ресурсозберігаючих технологій, прогресивних методів організації праці та управління з метою підвищення конкурентоспроможності продукції.
Інтенсифікація діяльності	Це системний комплексний багатофакторний процес якісних змін всіх функціональних модулів підприємства та підвищення напруженості їх використання шляхом застосування досягнень науково-технічного прогресу, ресурсозберігаючих технологій, прогресивних методів організації праці та управління з метою підвищення конкурентоспроможності продукції.
Інтенсифікація розвитку	Це системний комплексний багатофакторний процес переходу підприємства на якісно вищий рівень шляхом застосування досягнень науково-технічного прогресу, ресурсозберігаючих технологій, прогресивних методів організації праці та управління, кластерного підходу до організації виробництва з метою підвищення конкурентоспроможності продукції.

Фундаментом стабільного розвитку промислового підприємства є раціональне забезпечення матеріальними та трудовими ресурсами. Процес господарської діяльності завжди є результатом взаємодії відповідних ресурсів, а його ефективність забезпечується оптимальним їх поєднанням і використанням. Ресурсна будова суб'єкта господарювання характеризує наявність ресурсів на підприємстві, їх якість, потребу в них, виражає взаємозв'язок та ефективність використання в процесі діяльності [1].

Для реалізації господарської діяльності підприємствам потрібно залучати, насамперед, матеріальні та трудові ресурси. Відновлення, подальше продовження господарської діяльності органічно пов'язане з відтворенням засобів виробництва - матеріального фактору виробничого процесу і робочої сили - суб'єктивного, людського фактору [2]. В сучасних умовах економічне зростання вітчизняних суб'єктів господарювання можливе на основі інтенсивного використання ресурсів. Інтенсивний шлях характеризується якісним удосконаленням продуктивних сил і факторів виробництва, оновленням основних засобів, підвищенням кваліфікації персоналу та ефективності господарської діяльності за рахунок поліпшення її організації [3].

У своїй діяльності підприємства прагнуть впроваджувати сучасні досягнення науково-технічного прогресу, які забезпечують максимальну віддачу залучених ресурсів, виробляти товари і надавати послуги із найнижчими витратами, що крім підвищення ефективності діяльності дозволяє підприємствам отримати певні конкурентні переваги. Підвищення ефективності використання виробничих ресурсів в умовах інтенсивного розвитку народного господарства залежить перш за все від створення нових енерго-, трудо- і матеріалозберігаючих технологій і знарядь праці. При існуючому рівні матеріально-технічної бази виробництва поліпшення використання елементів виробництва визначається більш раціональним їх застосуванням в просторі і в часі, скороченням простоїв обладнання і непродуктивних витрат робочого часу, всебічним використанням кваліфікації і досвіду робітників, що є завданням вдосконалення організації виробництва на підприємстві.

Таким чином, сутність економічної категорії «інтенсифікація використання ресурсів» - це системний комплексний процес зростання напруженості використання живої та уречевленої праці шляхом застосування досягнень науково-технічного прогресу, ресурсозберігаючих технологій, прогресивних методів організації праці та управління з метою підвищення конкурентоспроможності продукції.

Серцевиною промислового виробництва є виробничо-технологічний процес. Особливості виробничого процесу підприємства визначають його виробничу структуру: склад і кількість цехів, служб і ділянок, характер їх взаємозв'язку. Виробнича структура підприємства динамічна. У міру вдосконалення техніки і технології виробництва, управління, організації виробництва і праці змінюється і виробнича структура. Оптимізація і раціоналізація виробничої структури створює умови для інтенсифікації виробництва, ефективного використання ресурсного потенціалу, а також підвищення якості продукції.

Процес ресурсно-технологічного оновлення виробничого процесу з метою інтенсивного розвитку має забезпечити в майбутньому перебіг виробничого процесу з урахуванням загальних принципів організації виробництва: пропорційність; диференціювання і комбінування; концентрація; стандартизація; спеціалізація та універсалізація; неперервність; ритмічність; паралельність; прямотоковість; автоматичність. Їх використання у практичній діяльності є одним із факторів інтенсифікації виробничого процесу і впливає на вид руху предметів праці, а отже, на тривалість виробничого циклу.

Оновлюючи власні виробничі потужності, насамперед технологічні лінії, керівники вітчизняних підприємств все частіше намагаються акцентувати свою увагу вже не на короткострокову перспективу, орієнтуючись на швидку окупність нової технології, а хочуть впроваджувати інноваційні технологічні лінії, які дадуть змогу одержати конкурентну перевагу протягом тривалого періоду часу (акцент на довгострокову перспективу) [4].

Отже, сутність економічної категорії «інтенсифікація виробничого процесу» полягає в наступному - це системний комплексний процес підвищення якісного рівня ресурсно-технологічного відтворення шляхом застосування досягнень науково-технічного прогресу, ресурсозберігаючих технологій, прогресивних

методів організації праці та управління з метою підвищення конкурентоспроможності продукції. Виробничий процес – це лише окрема ланка у діяльності підприємства. Заслуговує на увагу наступне визначення виробничо-господарської діяльності підприємства: це економічно обгрунтований та такий, що не суперечить законодавству, процес планування, виробництва, вдосконалення продукту з ціллю його подальшого збуту та отримання прибутку у відповідності до потреб споживачів та ринкової кон'юнктури [5]

Діяльність суб'єкта господарювання є складною системою, сторонами якої виступають цілісність, багатовимірність, багатосторонність, взаємопов'язаність, взаємозумовленість, динамічність, а головна економічна мета якої полягає у використанні ресурсного потенціалу задля створення через певний період часу обґрунтованої ринкової вартості, здатної покрити всі затрачені ресурси і забезпечити прибутковість та конкурентноспроможність в ринкових умовах. Діяльність підприємств багато в чому залежить від того, наскільки інтенсивно використовуються наявні матеріальні та фінансові ресурси, застосовується нова техніка, розвивається людський потенціал, впроваджуються інновації, що, в свою чергу, визначає конкурентоспроможність продукції на світових ринках.

Можна стверджувати, що діяльність господарюючого суб'єкта складається із сукупності процесів, що виконуються функціональними модулями: виробничо-технологічним, ресурсним, фінансовим, маркетингово-управлінським, інноваційно-інвестиційним. Тоді сутність економічної категорії «інтенсифікація діяльності» є такою: це системний комплексний багатофакторний процес якісних змін всіх функціональних модулів підприємства та підвищення напруженості їх використання шляхом застосування досягнень науково-технічного прогресу, ресурсозберігаючих технологій, прогресивних методів організації праці та управління з метою підвищення конкурентоспроможності продукції.

Будь-який господарюючий суб'єкт повинен прагнути до постійного розвитку. Проблемам теоретичного обґрунтування та формування різного типу моделей економічного розвитку науковцями присвячено багато уваги. Так, енциклопедичне визначення економічного розвитку таке – це незворотні, спрямовані, закономірні (кількісно-якісні та сутнісні) зміни економічної системи (підприємства) в довготерміновому періоді, що відбувається під впливом економічних суперечностей, потреб та інтерес в, зумовленість яких характеризується дією основних законів діалектики, що не виходять за межі глибинної внутрішньої сутності такої системи [6].

Вчені-економісти розглядають розвиток підприємства як складний системний процес переходу підприємства на якісно вищий рівень на основі довгострокового планування змін усіх підсистем з метою досягнення стійкого і незворотного економічного результату та оновлення корпоративної культури і системи управління [7].

Узагальнюючи дослідження науковців стосовно поняття «економічний розвиток», сутність економічної категорії «інтенсифікація розвитку» може бути відображена таким твердженням - це системний комплексний багатофакторний процес переходу підприємства на якісно вищий рівень шляхом застосування досягнень науково-технічного прогресу, ресурсозберігаючих технологій,

прогресивних методів організації праці та управління, кластерного підходу до організації виробництва з метою підвищення конкурентоспроможності продукції. Подальші наукові дослідження повинні включати оцінювання рівня інтенсифікації підприємств, виділення, проведення змістовного вивчення та здійснення ґрунтовного аналізу ключових чинників та напрямів інтенсифікації.

Література

1. Енгельс І.О. Засади підвищення ефективності використання ресурсів підприємства за рахунок оптимізації структури витрат / І. О. Енгельс // Вісник Дніпроп.ун-ту.Сер.: Економіка. - 2014.-Т.22, В.8(1).- С.52-57.-Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumov_2014_22_8(1)__10.
2. Важинський Ф.А. Техніко-технологічне оновлення як фактор інтенсифікації виробництва [Електронний ресурс] / Ф.А. Важинський, Л.С. Ноджак, Ю.Б. Шульган. – Режим доступу: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2577/st_36_05.pdf?.
3. Семенчук Е.Л. Проекты развития предприятия / Е.Л. Семенчук // Вісник Одеського національного морського університету: зб. наук. праць. –Вип. 31. – Одеса: ОНМУ, 2010. – С. 197–206.
4. Жежуха В.Й. Сутність виробничого процесу в контексті встановлення рівня інноваційності технологічних процесів машинобудівних підприємств / В.Й. Жежуха // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць. – Львів: РВВНЛТУУкраїни. – 2009. - Вип. 19.5. - С. 88-92. –Режим доступу: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2009/19_5/88_Zhezhucha_19_5.pdf.
5. Кугук І. О. Управління виробничо-господарською діяльністю промислового підприємства: теоретичний аспект/І.О. Кугук // Агросвіт. -2010.-№3.-С.29-32.- Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2010_3_8.
6. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 1 / За ред. С.В. Мочерного. – Львів: Світ, 2005. – 616 с.
7. Тревого О. І. Розвиток машинобудівних підприємств: сутність, процес і принципи / О. І. Тревого // Вчені записки університету "КРОК". Серія: Економіка. - 2014. - Вип. 36. - С. 174-181. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzuk_2014_36_24.

МАРКЕТИНГОВЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ВИНОРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Бондаренко С.А., к.е.н., докторант Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України

Перехід на ринкову модель господарювання для галузі виноробства означає формування виноробного ринку покупця, в основі регулювання якого необхідно покладати принципи клієнтоорієнтованого підходу, на який спирається новітній маркетинг. Маркетингова діяльність є окремим видом діяльності, виступаючи об'єктом управлінського впливу. Поняття «маркетинг» є більш ширшим, ніж «маркетингова діяльність», останнє в основному зустрічається в більш широкому

контексті опису функцій управління маркетингом, таких як аналіз, планування, організація, контроль. Маркетингову діяльність, на відміну від маркетингу, можна вважати об'єктом управління. У широкому сенсі, цілі маркетингової діяльності виноробних підприємств можуть бути розбиті на три групи: власне маркетингові; розподіл і реалізація продукції та послуг; комерційні.

Термін «маркетингове управління» відноситься до підприємства, як організації в цілому, що підкреслює його орієнтованість на ринок, а термін «управління маркетинговою діяльністю» - до однієї з функціональних сфер організації, наприклад, відділу, підрозділу маркетингу. Таким чином, ці визначення мають різні об'єкти і суб'єкти дослідження. Маркетингове середовище нової економіки основане на цифрових технологіях в управлінні інформацією про клієнтів, продукти, ціни, конкурентів. Це, з одного боку, вносить додаткові вимоги, оскільки вимагає набуття спеціальних знань і компетенцій, але, з іншого – значно прискорює швидкість обігу інформації, надає додаткові канали доступу до клієнтів. Задача набуває чітких меж: виявити потреби клієнтів, планомірно і чітко працювати у напрямку задоволення споживчих очікувань і потреб.

За словами Ф.Котлера «маркетинг - це ринкова концепція управління виробництвом, досягнення ринкових цілей найбільш ефективним шляхом. Це динамічне зростання витрат на безпеку товарів, це більш жорстке законодавство, яке регулює підприємництво. Це максимальне підвищення якості життя» [1]. Згідно даного визначення виділяються основні концепти сучасного маркетингового управління у галузі виноградарства і виноробства: 1) вино і здоров'я; 2) питання міжнародного співробітництва зі збуту вина; 3) правильні назви і оформлення вин; 4) виховання споживчого смаку; 5) удосконалення виноградарсько-виноробного виробництва; 6) якість продукту.

Оскільки в інформаційному суспільстві доля ринків, придатних для масового виробництва, стає все меншою, то виноградарсько-виноробній галузі неминуче доведеться переорієнтовуватися на індивідуальний підхід, ексклюзивність продукту та інноваційний розвиток. Функції і завдання маркетингу при цьому розширюються. Від точності в аналізі все більше залежать вибір правильного варіанту реструктуризації підприємства, напрямів диверсифікації виробництва, альтернатив інвестиційної політики та прийняття інших стратегічних рішень. Управлінський вплив націлюється на бізнес-процеси.

Пропонується як найбільш цілісна, холістична ідея маркетингового управління, як на рівні інтегрованих ринків виноробства, так і на мікрорівні, тобто конкретного суб'єкта господарювання. Суть холістичного підходу полягає в тому, щоб визнавати складність, нелінійну природу і цілісність систем, на які будуть націлені управлінські впливи. Термін холізм (від грец. holos (цілий), у філософії – методологічний принцип цілісності, знайшов своє втілення в теорії систем через поняття емерджентності.

Концепція холістичного маркетингу сконцентрована на забезпеченні балансу інтересів усіх учасників ринкових відносин, підвищенні конкурентоспроможності підприємства, розвитку його ресурсних та інвестиційних можливостей, а також стає базисною основою необхідного зворотного зв'язку зі споживачами на конкрентному (регіональному,

міжнародному) продовольчому ринку. Холістичний маркетинг містить в собі чотири компоненти: маркетинг відносин, інтегрований маркетинг, внутрішній та соціально-орієнтований маркетинг [2].

З урахування виділених концепцій холістичного маркетингу на рівні підриємства формується процес маркетингового адаптивного управління інноваційним розвитком підприємства, що функціонально поєднує здатність підприємства, як соціально-економічної системи:

– на цілеспрямовану зміну маркетингових впливів та компонентів холістичного маркетингу, тобто комплексу засобів пристосовування маркетингової системи до умов початкової невизначеності прояву і мінливості екзогенних факторів впливу - пасивне маркетингове адаптивне управління;

– на цілеспрямовану зміну «керуючих впливів» в маркетинговій політиці підприємств, а саме - пошук та реалізацію інструментів зміни параметрів функціонування існуючого маркетингового середовища, тобто вихід на платформу активного маркетингового адаптивного управління розвитком підприємства, в залежності від рівня невизначеності середовища.

Ринкові механізми, які характеризуються здатністю покупців впливати на товарну, цінову, дистрибутивну та комунікативну політику суб'єктів господарювання, визначають тим самим параметри їх виробничо-господарської діяльності. В той же час підсилюється впливовість державних інститутів, органів місцевого самоврядування та громадських рухів. Основними задачами маркетингового управління у виноробстві стає:

– створення сприятливих умов для: 1) гармонізації суміжних ринків галузі виноградарства і виноробства, 2) розвитку паритетних відносин між аграрним сектором та іншими галузями економіки;

– планування, розроблення та впровадження маркетингових програм, заходів щодо забезпечення розвитку інфраструктури ринку виноробної продукції, диверсифікації каналів реалізації та забезпечення якості продукції, регулювання попиту і пропозиції, захисту ринку від імпортної винопродукції та сировини низької якості;

– підвищення конкурентоспроможності галузей засобами інтеграції у світовий економічний простір, здійснення заходів щодо збільшення ємності ринку винограду та продуктів його переробки з урахуванням потреб населення, його купівельної спроможності та максимізації експорту;

– комплексне, інтегроване використання засобів маркетингових комунікацій для визначення складових та формування споживчої цінності продуктів галузі;

– удосконалення системи управління у виноградно-виноробній галузі на основі інноваційної моделі структурної модернізації галузі, підвищення ролі науки й освіти, розвитку дорадництва.

Холістичний маркетинг є важливим напрямком у розвитку концепцій управління, в якому вся увага зосереджена на інтегрованих елементах бізнес-взаємодій виноробних підприємств з клієнтами, постачальниками, посередниками, інституціями різних рівнів.

Література

1. Котлер Ф., Келлер К. Л. Маркетинг. Менеджмент: Пер. с англ. 12-е изд. СПб:

Питер Пресс, 2007 – 816 с.
2. Демченко А., Сезонова О. Особенности концепции «холистического» маркетинга // Маркетинг. 2012. № 1 (122). С. 84−90.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Васьковська К.О., к.е.н., ст. викладач
Одеська національна академія харчових технологій

В сучасних умовах пріоритетним є забезпечення конкурентоспроможності та ефективності діяльності вітчизняних промислових підприємств для ефективного функціонування та економічної їх безпеки. Глобалізація та інтеграція призводять до швидких змін в економічній сфері країни, а саме: наслідками вступу України до Світової організації торгівлі, вектору лібералізації торгівлі та достатнім відкриттям внутрішнього ринку є збільшення імпорту продукції, загострення конкуренції на внутрішньому ринку; обмежений доступ вітчизняної продукції на ринки країн, членів СОТ, пов'язаний з розбіжностями вимог до технологічних умов виробництва, технологічних стандартів та якості продукції, що вимагає удосконалення усього процесу від виробництва до зберігання та реалізації готової продукції, а також державної синхронізації українських та європейських стандартів якості.

Отже, важливою задачею для вітчизняних підприємств в сучасних умовах є забезпечення та підвищення рівня конкурентоспроможності для створення умов надійного їх функціонування та отримання стабільного прибутку. Тому, необхідною умовою є пошук резервів і методів забезпечення конкурентоспроможності підприємств та управління нею.

Ефективне управління конкурентоспроможністю підприємства можливо за допомогою удосконалення структури організаційно-економічної системи управління нею, яка базується на окремих функціях управління (мотивації, аналізу та контролю), а також на ефективній взаємодії відділів підприємства, діяльність яких впливає на конкурентоспроможність в цілому.

Однією з окремих функцій управління є мотивація. Вона дає можливість спонукати та стимулювати працівників підприємства до ефективного виконання своїх функціональних обов'язків, а отже, включає в себе стратегічні напрями забезпечення його конкурентоспроможності.

Для повноти комплексного аналізу конкурентоспроможності підприємства необхідною умовою є аналіз зовнішнього середовища (компетитівність функціонування підприємства) та аналіз ефективності функціонування самого підприємства. На нашу думку, методичний підхід до аналізу конкурентоспроможності підприємства – КЕФ-аналіз дозволяє комплексно проаналізувати компетитівність та ефективність функціонування підприємства за допомогою системи оціночних показників, виявити резерви та розробити рекомендації для забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Компетитівність функціонування підприємства, як показало дослідження, можливо охарактеризувати за допомогою розрахунку загального показника компетитівності, який визначається сумарним значенням результативних показників: ділового портфелю, ринкової долі підприємства в загальному обсязі реалізованої продукції на ринку, внутрішньогалузевої конкуренції та факторних оцінок можливостей і загроз середовища; і асортиментного показника компетитівності (з урахуванням широти асортименту продукції). Це дозволяє оцінити зовнішнє середовище функціонування підприємства, визначити не зайняті сегменти ринку для просування і збуту продукції.

Вагомим аспектом КЕФ-аналізу є й аналіз ефективності функціонування підприємства, який включає аналіз ефективності всіх існуючих на підприємстві видів звичайної діяльності (операційної (основної та іншої), фінансової (інвестиційної і іншої фінансової), та іншої звичайної), які впливають на формування загального фінансового результату його діяльності на підставі системи показників проведення аналізу фінансових результатів діяльності підприємства, його фінансового стану, ефективності діяльності служби маркетингу і ефективності проведених маркетингових заходів.

Ми вважаємо, що даний методичний підхід щодо аналізу конкурентоспроможності підприємства дозволить провести комплексний аналіз конкурентоспроможності підприємства щодо усіх вагомих питань та визначити вплив кола факторів зовнішнього та внутрішнього середовища в умовах мінливості.

Створення центрів контролю і аналізу забезпечать якість та вірогідність аналізу конкурентоспроможності підприємства та постійний контроль за її станом. Внутрішній контроль конкурентоспроможності підприємства охоплює контроль: стратегічного розвитку підприємства, компетитівності функціонування, ефективності видів діяльності, постачання і маркетинговий контроль та проводиться на трьох рівнях: задовільному (контролюються найбільш необхідні аспекти діяльності), середньому (контролюються ключові аспекти діяльності) та вищому (повний) рівні контролю.

Суттєвим фактором для ефективного управління конкурентоспроможністю підприємства є тісна взаємодія відділів, діяльність яких впливає на конкурентоспроможність підприємства в цілому та окремих видів його діяльності.

В сучасних умовах на підприємстві такими відділами можуть бути:

– відділ логістики безпосередньо здійснює ефективний бюджетний контроль запасів;

– відділ маркетингу та інновацій здійснює ефективний бюджетний контроль процесу реалізації готової продукції;

– відділ виробництва та якості займається організацією процесу виробництва продукції та постійним контролем за її якістю відповідно до існуючих стандартів;

– фінансовий відділ займається ефективним бюджетним контролем грошових коштів;

– відділ внутрішнього контролю для визначення резервів забезпечення конкурентоспроможності підприємства з метою їх використання здійснює оцінку компетитівності та ефективності функціонування підприємства.

Кінцевим результатом для забезпечення конкурентоспроможності підприємства є виявлення та впровадження в розвиток підприємства виявлених в процесі проведення КЕФ-аналізу відділом внутрішнього контролю резервів. На нашу думку, доцільно виявлені резерви розділити на 2 групи: внутрішні (внутрішньогосподарські) резерви - резерви, на які підприємство має суттєвий вплив та зовнішні (галузеві та державного регулювання) резерви - резерви, які є результатом державного регулювання діяльності промислових підприємств внаслідок реалізації державної політики.

Отже, організаційно-економічна система управління конкурентоспроможністю підприємства зробить можливим правильність вибору найбільш сприятливого напрямку стратегії розвитку підприємства в умовах недосконалості існуючого законодавства і нестійкого ринкового середовища його функціонування, виявить резерви і визначить напрями удосконалення конкурентоспроможності підприємства та забезпечить підвищення інвестиційної привабливості підприємства для потенційних іноземних інвесторів та кредиторів.

ОСОБЛИВОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ КОНДИТЕРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Дідух С.М., к.е.н., доцент, Слюсаренко К.С., магістрант
Одеська національна академія харчових технологій

В умовах зростання конкуренції важливим чинником забезпечення інвестиційної привабливості та ефективності підприємства є сталий розвиток. Тому управління сталим розвитком підприємства в сучасних умовах є достатньо актуальним напрямом наукових досліджень та має особливе значення для представників реального сектору економіки.

Питання управління сталим розвитком на макрорівні досить широко досліджено у науковій літературі, однак на мікрорівні, рівні підприємств окремих галузей економіки відсутня методологія комплексного управління сталим розвитком підприємств та методологія оцінки ефективності стратегії сталого розвитку.

Тому актуальною задачею економічних досліджень є визначення особливостей сталого розвитку підприємств окремих галузей економіки. Метою даного дослідження є аналіз особливостей та актуальних напрямків впровадження стратегії сталого розвитку підприємств з виробництва кондитерських виробів в сучасних економічних умовах. Сталий розвиток - це гармонійний процес, який забезпечує збалансоване економічне зростання та бережливе використання природно-ресурсного потенціалу, гарантує екологічну безпеку з метою задоволення життєво необхідних потреб людини і суспільства в цілому [1, с. 28].

Відповідно до визначення Л. А. Квятковської, сталий розвиток підприємства в поточному періоді слід розглядати як його здатність до здійснення економічної

діяльності в кожен окремий момент часу в умовах невизначеності впливів зовнішнього середовища, які порушують нормальне функціонування і розвиток підприємства[2,с.87].

Сталий розвиток включає такі три основні складові: економічний розвиток, соціальний прогрес, екологічну стійкість. Економічна складова означає економічне зростання на основі раціонального використання ресурсів, мінімізації витрат, економії енергоресурсів. Екологічна складова передбачає збереження і покращення систем, а також їх життєздатність, оскільки саме від цього залежить і нинішня, і майбутня стабільність всієї біосфери. Соціальна складова реалізується за допомогою людського розвитку, забезпечення вирівнювання умов життя різних соціальних груп, подолання відсталості і бідності, зниження безробіття. Взаємозв'язок економічної, соціальної і екологічної складової обумовлює необхідність забезпечення рівних можливостей для сьогоднішнього і прийдешнього поколінь в частині використання природних ресурсів [3, с. 73].

Концепція сталого розвитку стала невід'ємною частиною стратегії великої кількості компаній по усьому світу. Однак в Україні впровадження концепції сталого розвитку не набуло на даний час масового характеру через низку об'єктивних причин, зокрема складну економічну ситуацію, відсутність ресурсів для інвестування та сконцентрованість підприємств на тактичних задачах збереження поточних фінансових результатів. При цьому провідні підприємства України вже долучились до впровадження стратегії сталого розвитку [4]. У структурі харчової промисловості України важливе місце займають підприємства з виробництва кондитерських виробів. Загалом кондитерська галузь України є конкурентоспроможною, розвиненою та інвестиційно привабливою. Однак динаміка економічного розвитку підприємств кондитерської галузі у сучасних економічних умовах має негативний характер.

На кондитерський ринок негативно вплинули девальвація гривні, падіння купівельної спроможності населення, військовий конфлікт на сході України, а також закриття одного з головних ринків збуту - Росії [5]. Під впливом цих факторів відбулося зменшення обсягів виробництва шоколаду та готових харчових продуктів, що містять какао (крім какао-порошку підсолодженого) на 49,9% у 2016 р. у порівнянні з 2012 р., печива солодкого і вафель - на 36,5%, а виробів кондитерських цукрових (у т.ч. шоколаду білого), що не містять какао - на 16,5%.

В умовах несприятливих змін зовнішнього середовища базовою стратегією більшості кондитерських підприємств є виживання (збереження виробництва) завдяки зміні асортиментної політики (на користь борошняних та цукристих виробів), оптимізації витрат, диверсифікації експортних поставок. З цієї причини кондитерські підприємства зосереджені на такій складовій сталого розвитку як економічне зростання. Відповідно до особливостей впровадження стратегії сталого розвитку кондитерські підприємства, на нашу думку, можна поділити на три групи.

Перша група – підприємства, які свідомо та цілеспрямовано впроваджують стратегію сталого розвитку. Зокрема, компанія Nestle («Світоч») у своїй діяльності робить наголос на екологічному аспекті сталого розвитку,

впроваджуючи Політику щодо збереження води та екологічної чистоти середовища [6] за такими ключовими напрямами: упаковка і навколишнє середовище, а також маркування продуктів [4]. Інші аспекти (глобальні зобов'язання) стратегії сталого розвитку компанії Nestle: «правильне харчування та здоровий спосіб життя», «сільський розвиток і відповідальне постачання», «стійкий розвиток довкілля», «наші люди та дотримання стандартів». Стратегічною метою Nestlé є покращення якості життя та сприяння здоровому майбутньому.

Компанія «Монделіс Україна» (КрафтФудз) у своїй соціальній діяльності фокусується на таких напрямках: якість та безпека продукції, навколишнє середовище, підтримка місцевих громад. Стратегія сталого розвитку цілеспрямовано впроваджується компанією за складовими.

Друга група – підприємства, для яких стратегія сталого розвитку є не сформульованою або навіть неусвідомленою. Однак місія, цінності та пріоритети розвитку цих підприємств передбачають різнобічний розвиток за економічною, екологічною та соціальною складовою, тому можна говорити про впровадження ними стратегії сталого розвитку.

Так компанія Roshen не має формалізованої стратегії сталого розвитку, однак є соціально відповідальною компанією і вже багато років послідовно реалізує благодійні та культурно-соціальні проекти, що цілком відповідає концепції сталого розвитку. Найбільше уваги приділяється соціальній складовій: ремонт та будівництво лікарень, культурних об'єктів, а також благодійність [7].

Місія компанії «КОНТІ» передбачає довготривалий розвиток зі створенням унікальних, якісних, корисних продуктів; збалансоване зростанням вартості компанії, операційної прибутковості; створення умов для особистісного, професійного і матеріального росту співробітників [8].

Третя група – підприємства, зосереджені на виживанні та вирішенні проблеми економічного розвитку. На таких підприємствах забезпечення екологічної стійкості та соціального прогресу не є пріоритетним завданням менеджменту.

Таким чином, стратегію сталого розвитку в Україні цілеспрямовано впроваджують найбільші кондитерські підприємства - лідери ринку і ті, які входять до складу транснаціональних корпорацій. Рівень сприйняття концепції сталого розвитку малими та середніми кондитерськими підприємствами України низький.

Розповсюдження та усвідомлене важливості впровадження концепції сталого розвитку пов'язане зі стабілізацією ринку кондитерських виробів, підвищенням рівня соціальної відповідальності бізнесу. Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані із визначенням і обґрунтуванням механізмів залучення якомога більшої кількості кондитерських підприємств до процесів розробки, реалізації стратегії сталого розвитку.

Література

1. Корнійчук Л. Теоретичні основи реалізації концепції стійкого розвитку / Л.Корнійчук // Економіка України. - 2010.-№ 2(579).-С.72-83.

2. Квятковська Л. А. Реалізація принципів концепції сталого розвитку в діяльності підприємства / Л. А. Квятковська // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – Вип. 1. – С. 85–89. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsed_2013_1_14.pdf
3. Самофатова В.А. Еволюція поглядів на економічне зростання і сталий розвиток / В.А. Самофатова // Сталий розвиток та безпека агропродовольчої сфери України в умовах глобалізаційних викликів: монографія /за ред.проф.О.І.Павлова.-Одеса:Астропринт,2012.-С.70-81.
4. Дідух С.М. Стратегія сталого розвитку підприємств з виробництва харчових продуктів та напоїв [Електронний ресурс] / С.М. Дідух // Ефективна економіка. – 2015. – № 11. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4588
5. Рясна Т. Не "Рошеном" єдиним: що відбувається на кондитерському ринку України [Електронний ресурс] / Тетяна Рясна // «Дело». – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://delo.ua/business/ne-roshenom-edinym-chto-proishodit-na-konditerskom-rynke-ukrain-324679/?supdated_new=1478268923.
6. The Nestlé Policy on Environmental Sustainability [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.nestle.ua/asset-library/documents/nestl%C3%A9%20policy%20on%20environmental%20sustainability.pdf.
7. Звіт по благодійних та культурно-соціальних проектах корпорації ROSHEN [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.roshen.com/uploads/Ukr_DDD.pdf.
8. Місія та цінності «КОНТІ» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.konti.com/ua/about/mission_and_values.

ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ З СОЦІАЛЬНОЮ СПРАВЕДЛИВІСТЮ

проф. Ангелов Г. В., д-р філософії, заслужений діяч культури України,
проф. Кирилюк О. С., завідувач кафедри філософії Одеської філії Центру гуманітарної освіти НАН України
Одеська національна академія харчових технологій

1. Стан розробки проблеми та мета роботи. У літературі розробка та обговорення проблеми соціальної відповідальності та соціальної справедливості широко представлена як стосовно кожного з цих явищ [див. оглядові роботи: 1, 3, 6, 8], так і в їхній взаємних відносинах [2]. Разом з тим у літературі немає їхніх загальновизнаних дефініцій (котрі до того ж є переважно контекстуальними) та відсутній їх розгляд під кутом зору діалектичної єдності цих явищ. Метою роботи є визначення понять, що відображують сутність цих явищ та стисле окреслення (наскільки це можливо в межах тез) основних варіантів діалектичної єдності соціальної відповідальності та соціальної справедливості.

2. Визначення понять. Соціальна відповідальність - це таке планування дій та самі дії соціальних суб'єктів, котрі виконуються з усвідомленням їхніх можливих позитивних або негативних наслідків з утриманням від останніх за

умов, коли є ймовірність їх настання, а соціальна безвідповідальність - це такі дії соціальних суб'єктів, котрі виконуються без достатнього передбачення можливих негативних наслідків цих дій, або зі знанням того, ці наслідки неодмінно настануть.

Соціальна справедливість - це така характеристика наслідків дій соціальних суб'єктів, коли вони не порушують жодного з невід'ємних прав людини чи соціальної групи (конкретно-історичних писаних та неписаних регулятивних нормативів) у будь-якій сфері соціальних відносин і не ведуть до розбалансування соціальної системи чи її підсистем, тоді як соціальна несправедливість – це порушення цих прав та розбалансування соціальних систем та підсистем як наслідок відхилення від вказаних нормативів, котре є соціумною девіацією [4].

3. Діалектика соціальної справедливості та соціальної відповідальності самих по собі. Будь-які явища чи процеси мають діалектичну природу, несучі у собі власну протилежність. Тобто, мова йде не про два різних явища, справедливе та несправедливе, котрі взаємно виключають одне одного, а про одне, скажімо справедливе явище, яке має у собі, за Гегелем, «своє інше першого», тобто, несправедливість, і навпаки. Оскільки сам зміст цих понять є конкретно-історичним, то ця діалектика, в залежності від соціально-історичного контексту, є такою, що розвивається, іноді змінюючи свої полюси. Окрім того, оскільки мова йде саме про поняття справедливості, то дана діалектика іноді знаходить свій прояв не тільки у самій реальності, але й в тих специфічних типах бачення та тлумачення справедливості, які належать не до реальності, а до духовного світу ідей, виражаючись у нормативних приписах, програмах, кодексах, уявах тощо.

3.1. Справедливість як несправедливість. Якщо говорити про концепцію соціалістичної соціальної справедливості, то вона у цілому зводилась до розподільчих процесів, акцентуючи увагу на рівному розподілі суспільних благ. Одначе навіть віднесене до невизначеної перспективи начебто справедливе комуністичне гасло «Від кожного за здібностями, кожному за потребами», несло у собі зерно несправедливості, тому що з нього випливало, що хтось, маючи малі здібності, міг мати великі потреби, і тому він, по суті, ставав утриманцем тих, хто мав великі здібності та помірні потреби. Така «справедливість» є явною несправедливістю, коли хтось здібний, по суті, мав би працювати на нездібних.

На засадах рівності у розподілі благ ґрунтується й ліберально-егалітарна концепція, найвідомішим представником якої є Дж. Ролз [7]. За ним, усі люди повинні брати участь у справедливому розподілі соціальних благ, враховуючи у першу чергу соціально незахищені верстви населення, які опинились у такому стані внаслідок тих чи інших природних або соціальних причин. Дж. Ролз вводить так зване «правило максимуму», за яким слід максимізувати, наскільки можливо, ту мінімальну частину благ, що їх отримують знедолені. Ліберальний егалітаризм застосовує концепцію «справедливості як чесності» в якості критерію, котрого варто застосовувати до всіх сфер життя суспільства, а не тільки до сфери споживання - до релігійних, расових, соціальних дискримінацій. Відповідно до цього, попри об'яву себе «егалітаристським», лібералізм проголошує необхідність встановлення реверсивної дискримінації, коли ті, хто раніше був дискримінований, мали б перевагу над усіма іншими [8]. Говорячи про

необхідність рівності, лібералізм наполягає на введенні «нерівності навпаки», і ці погляди набули в Західному світі досить потужного поширення. Це не жарт, але коли у конкурсі на робоче місце змагаються кандидат з вищою освітою, достатнім досвідом роботи у цій галузі, білий і молодий, то перевагу віддають чорношкірому конкуренту, без досвіду роботи та зовсім без освіти, ще й старшого віку. Зрозуміла справедливість іманентно несе в собі свою протилежність – несправедливість, адже ті, кого утискують заради «виправлення» колишньої несправедливості, опиняються у ситуації, котру як раз і прагнуть усунути.

3.2. Соціальна відповідальність як безвідповідальність. Прийняття певних рішень та вживання заходів щодо їх реалізації може мати всі ознаки соціальної відповідальності, проте вони водночас криють у собі й такі наслідки, настання яких змінює визначення даних дій соціальних суб'єктів на протилежну, тобто, те, що до цього вважалося відповідальним рішенням, згодом з усією очевидністю може стати рішенням абсолютно безвідповідальним. Як правило, тут йдеться про такі рішення, котрі враховують близькотермінові задачі та ігнорують наслідки цих рішень у довгостроковій перспективі.

Приміром, в Україні вкрай актуальною є задача реформи вищої освіти, адміністратори якої пішли шляхом посилення вузько-утилітарної спеціалізації майбутніх фахівців та фактичного скасування гуманітарно-світоглядного блоку навчальних дисциплін. Слід сказати, що подібні тенденції простежувались ще й за радянських часів, коли, скажімо, студенти-економісти задавали викладачам філософії питання, навіщо їм, майбутнім фінансистам чи бухгалтерам, потрібна ця дисципліна. Ця думка мала певну рацію, оскільки в ті часи філософія, а тим більш науковий комунізм чи науковий атеїзм, були частиною ідеологічного впливу на світогляд молоді. Нинішні часи дають можливість викладати гуманітарні дисципліни в загальносвітовому, насправді світоглядному та незаангажованому значенні. Тим не менше у вишах обсяг часів на ці дисципліни постійно скорочується, відповідно, зменшується кількість викладацького складу, падає престижність вузівського викладача-гуманітарія тощо. Відомі приклади, де на всю колишню кафедру філософії залишилась одна ставка.

На перший погляд, все це робиться цілком відповідально. Державне фінансування вишів постійно зазнає труднощів. За цих умов, як видається, головним завданням є підготовка спеціаліста, яка відразу після випуску почала би працювати на нарощування економічного потенціалу країни завдяки своїй високій професійності, до якої гуманітарні дисципліни відношення начебто не мають.

У чому ж полягає безвідповідальність такої політики? Установка на матеріально-економічне зростання, оцінка рівня розвитку країни лише за показниками ВВП, суто технологічні показники прогресу (хоча в принципі, найновіший млин, що працює за комп'ютерними програмами, за своїм місцем у світовідношенні людини мало чим відрізняється від ручних жорен) в останні часи стали предметом критики провідних вчених світу, зокрема лауреата багатьох премій Марти Нассбаум. У своїй відомій роботі вона пише, що однією з причин, за якою в університетські програми західних та близьких до них за освітянською політикою університетів обов'язково включені філософія та інші гуманітарні

науки, полягає в тому, що зміст і методика викладання таких курсів повинні навчити студентів самостійно думати і аргументовано спорити, а не покладатися на загальноприйняту або авторитетну думку. За нею, уява про те, що освіта є передусім інструментом економічного зростання, є хибною, адже це зростання зовсім не завжди веде до покращання якості життя. Презирливе відношення до гуманітарних наук ставить, зрештою, під загрозу якість життя та процвітання демократичних держав [5, с. 11]. Тому з цієї точки зору сучасна освітянська адміністративна політика в Україні постає недалекоглядною і безвідповідальною, адже, формально прагнучи до процвітання країни, МОН вживає заходів, котрі цьому серйозно заважатимуть. Засіб у цьому випадку суперечить меті.

4. Діалектика соціальної відповідальності та соціальної справедливості в їхніх взаємозалежностях. Діалектична, тобто, суперечлива єдність соціальної відповідальності та соціальної справедливості передбачає не тільки такі їхню однозначну єдність, коли

4.1. Соціально відповідальне рішення веде до соціально справедливого результату. Це – найбільш оптимальний та соціально значущий варіант їхнього співвідношення, котрий в демократичних країнах є нормою. Окрім цих «нормальних» стосунків між соціальною відповідальністю та соціальною справедливістю можливі й діалектичні, суперечливі варіанти їхніх відносин, котрих ми розглянемо нижче.

4.2. Варіант соціальна безвідповідальність – соціальна справедливість є доволі малоймовірним. Гіпотетично це може стосуватися різних суб'єктів соціальної взаємодії, наприклад, коли керівництво банку, що стоїть на грані банкрутства, приймає рішення повернути всі депозити вкладникам, ще й з процентами. Стосовно банку це буде безвідповідальне рішення, хоча для вкладників воно буде справедливим. Втім, ми добре знаємо, що насправді при банкрутстві банків вкладникам повертається лише страхова сума, визначена законом, а не весь депозит, якщо він перевершує цю суму.

4.3. Соціальна безвідповідальність – соціальна несправедливість. Такий варіант їхнього співвідношення нещодавно спостерігався, зокрема, у Румунії, уряд якої прийняв рішення амністувати корупціонерів, що нанесли збиток державі на суму до 50 тисяч доларів. Це викликало масові протести, оскільки таке рішення не тільки певним чином легалізувало корупцію на якомусь визначеному її рівні та зробило її безкарною, але й було явно несправедливим щодо мільйонів ошуканих корупціонерами пересічних румунських громадян, котрі з провини цих злочинців недоотримали значний обсяг соціальних благ. Під тиском народу ці безвідповідальні рішення було скасовано.

4.4. Соціальна відповідальність – соціальна несправедливість. Прикладом такої діалектичної єдності цих явищ може бути принцип нарахування в нашій країні соціальної пенсії за віком без врахування стажу пенсіонерів. За умов дефіциту пенсійного фонду було неможливо призначати високі пенсії тим, хто мав тривалий трудовий стаж, і тому пенсії у своїй масі були на межі прожиткового мінімуму. За таких умов пенсії тих, хто мав малий трудовий стаж, взагалі були б сміхотворно мізерними. Через це було прийнято рішення не враховувати стаж при призначенні пенсії за віком, що було соціально відповідально, але несправедливо.

За сучасних умов, коли коштів стає відносно достатньо, уряд України має намір цю несправедливість виправити, і тим, хто працював довше за інших, пенсії будуть суттєво підвищені.

5. Висновки. Таким чином, діалектика соціальної відповідальності та соціальної справедливості полягає у тому, що а) кожна з них несе у собі свою протилежність (безвідповідальність та несправедливість) і що вони б) можуть знаходитися у суперечливих, діалектичних відносинах, коли невідповідності між ними можуть розгорнутись до протиріччя. Особливої гостроти воно набуває у варіанті 4.3. Це не виключає можливості встановлення між ними гармонійних відносин (варіант 4.1).

Література

1. Агарков О. Принцип соціальної справедливості як основа методології соціально-політичного маркетингу / Олег Агарков // Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації – 2011 – № 4 – сс. 243-248.
2. Бербешкина З. А. Справедливость как социально-философская категория / З. А. Бербешкина. – М.: Мысль, 1983. – 203 с.
3.Василенко И. В. Социальная ответственность: методологический анализ / И.В.Василенко //Вест.Волгоградск.гос.ун-та.-Сер.7-Филосо-фия. Социология и социальн. Технологии - 2008 - В. 1(7)-С.144-147.
4. Кирилюк О. С. Соціумні девіації – концептуалізація проблеми // Олександр Сергійович Кирилюк // Гілея – Нац. пед. ун-тет ім. М. П. Драгоманова ; ВГО Укр. акад. наук – 2017 – Вип. 116. – сс. 194-198.
5. Нассбаум М. Не ради прибыли: зачем демократии нужны гуманитарные науки / Марта Нассбаум; пер. с англ. М. Бендет – М.: Изд. дом ВШЭ, 2014 – 192 с. – [Теория и практика образования - Серия].
6. Охріменко О.О.Соціальна відповідальність.-Навч.посіб./О.О.Охріменко,Т.В.Іванова-Нац.техн.ун-тетУкраїни«Київсь.пол.ін.».-2015.-180с.
7. Ролз Дж. Теория справедливости / Джон Ролз. – Новосибирск : Изд-во Новосиб. ун-та, 1995 – 513 с.
8. Стойка М. С. Сучасні погляди на розуміння концепції справедливості / М. С. Стойка // Форум права – 2014 – № 2 – сс. 416-422.

РОЛЬ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Ангелов Г. В., профессор, д-р философии, заслуженный деятель культуры Украины,
проф. Соловей А. А., Шубаба М. (Беларусь), магистрант
Одеська національна академія харчових технологій

ХХІ століття характеризується неоднозначним процесом глобалізації – всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції, формуванням нових економічних зв'язків між країнами та становленням всесвітньої системи господарства. Це об'єктивний процес, який носить системний характер, тобто охоплює всі сфери життя суспільства. В результаті глобалізації світ стає більш

зв'язаним і більш залежним від всіх його суб'єктів. Відбувається як збільшення кількості загальних для держав проблем, так і розширення числа та типів суб'єктів, що інтегруються. Основним наслідком цього процесу є світовий розподіл праці, міграція (і, як правило, концентрація) в масштабах всієї планети капіталу, людських і виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних і технологічних процесів, а також зближення та злиття культур різних країн.

У економіці глобалізація виявляється, перш за все, в тому, що збільшується абсолютний і відносний рівень світової торгівлі товарами і послугами, а також пересування капіталу і робочої сили, відбувається злиття ринків, організацій і виробничих ланцюжків, економічні кордони держав стають усе більш прозорими. Вплив глобалізації виявляється у формуванні певних стандартів, яких дотримуються під час ведення ділових стосунків.

В економічні відносини вступають суб'єкти, які представляють країни різних культурних традицій та орієнтацій. Незважаючи на те, що глобалізація суспільних процесів сприяє встановленню єдиних норм і стандартів міжнародних економічних відносин, однак, зберігаються відмінності, що обумовлені особливостями національного характеру. Культура кожного народу включає в себе духовні й матеріальні надбання, створені цим народом протягом усієї історії. Багаторічні еволюційні процеси формування етносу склали норми поведінки, які допомагали людині вижити в складному світі суспільних відносин. Серед цих норм були такі, які створювалися кожним народом відповідно до конкретних умов його життя. Традиційно в усіх народів громадянські почуття виховуються в національному середовищі, зміст та форми функціонування якого відбивають культурно-історичний досвід рідного народу.

Знання культури свого та інших народів необхідне для результативної діяльності фахівця. Успішним підприємцем в сучасному глобалізованому світі, де культурні бар'єри є об'єктивною реальністю, може бути лише той, хто здатний до толерантного сприйняття культурних відмінностей, бо кожна нація, кожен народ, навіть кожна соціальна група має свої традиції та звичаї, що виробилися протягом багатьох століть і освячені віками. Культура народу в значній мірі впливає на мотивацію поведінки особистості та ступінь її свободи.

Тому, цілком природно, що культура є одним з пріоритетних напрямків у розвитку людської цивілізації та заслуговує особливої уваги у контексті наукового підходу до вирішення проблем сучасності. Перед обличчям численних проблем, що ставить перед суспільством майбутнє, саме розширення культурних зв’язків та стосунків є необхідною передумовою розвитку людства, яке сприяє подоланню непорозуміння, нетерпимості між людьми різних національностей і віросповідань, розв’язанню проблем порушення екологічної рівноваги, кризових політико-економічних ситуацій у глобальному вимірі.

У контексті міжнародних економічних відносин одними з найважливіших аспектів культури є матеріальна культура, культура виробництва й культура ділового спілкування. Матеріальна культура як господарський чинник

проявляється, здебільшого, в процесі міжнародної торгівлі, на ринку товарів та послуг. Культура виробництва опосередкована рівнем продуктивності праці. Культура ділового спілкування є важливим елементом міжнародного менеджменту та передбачає необхідність розуміння особливостей характеру і відмінних рис поведінки різних народів.

Творення, збереження та розвиток культури займає одне з головних місць у процесі формування відповідальності громадян суспільства, принаймні в тому значенні, що здобутки культури здатні зберігати свою актуальність для всіх поколінь. Головний показник успіху в бізнесі - досягнення реальних результатів, тобто здобуття прибутку, зростання виробництва, професійне задоволення, створення позитивного іміджу в суспільстві, пошана партнерів по бізнесу, надійність фірми або підприємства.

У своїй повсякденній роботі й діяльності людина неминуче зіштовхується з необхідністю прийняття практичних рішень, пов'язаних з його діяльністю. Такі питання виникають в області керування, маркетингу, виробництва, дослідницької роботи, фінансового керування, ділової стратегії, а також керівництва підприємством, організацією тощо. Вирішення цих питань в значній мірі залежить від культури працівника, його моральності та професійності, готовності поважати та враховувати потреби суспільства.

Будь-якому видові людської діяльності притаманна відповідальність, лише її рамки залежать від конкретних підстав відповідальності особи, які можуть бути як об'єктивними так і суб'єктивними.

Серед сучасних показників оцінки ефективності роботи, бізнесу, функціонування підприємства, компанії, на перший план виходить соціальна відповідальність діяльності, яка сприяє створенню нової компетенції, оскільки вона спонукає до орієнтованого на майбутнє, на цілісний підхід стиль роботи й керівництва, вмінню адекватно реагувати на зовнішні та внутрішні зміни.

Соціальну відповідальність можна розглядати, як готовність відгукнутися на потреби суспільства, жертвуючи при цьому короткостроковим прибутком. Вкладаючи в будівництво лікарень і шкіл, філантропічні програми, безпеку і високу якість продукції без забруднення навколишнього середовища, - все це також підпадає під категорію соціальної відповідальності [1]. Соціальна відповідальність слугує важливим інструментарієм побудови партнерських відносин між бізнесом, державою та суспільством. Найпопулярнішими напрямками соціальної відповідальності виступає благодійна діяльність і участь у реалізації соціальних програм. Водночас, значна кількість напрямків потребує активізації – соціально відповідальне інвестування, поліпшення освітніх можливостей працівників, захист прав громадян на здоров'я та безпеку, захист та збереження культурних цінностей тощо.

Соціально-відповідальна поведінка основних суб'єктів суспільства – державних та місцевих органів влади, корпоративних структур, громадських організацій, громадян є гарантією сталого економічного та соціального розвитку, покращення якості життя, удосконалення виробничих відносин. Основні ідеї концепції сталого розвитку мають бути реалізовані шляхом прийняття стратегій соціальної відповідальності учасниками економічних

відносин. Такий підхід дозволить інтегрувати в управлінські рішення передовий досвід поєднання приватних та суспільних інтересів на шляху підвищення конкурентоспроможності. Таким чином, моральність управління організацією, підприємством за сучасних умов господарювання відіграє важливу та принципову роль. Подальший розвиток та вдосконалення економічної системи неможливий без залучення прогресивних економічних ідей та принципів морального ведення бізнесу. Соціальні проблеми сьогодні такі ж важливі, як і питання прибутку, питання соціальної відповідальності хвилюють підприємця так само як і ефективність виробництва.

Прийняття на себе відповідальності носить для організації винятково добровільний характер і пов'язаний з бажанням організації зробити свій внесок у розвиток суспільства, до якого її не зобов'язують ні економічні мотиви, ні закони, ні етика [2]. Соціальна відповідальність – це відповідальність, яка не має чітко означених правовими нормами меж. Вона визначається швидше моральними нормами і системою цінностей, якими керується економічна діяльність. Це – елемент економічної культури суспільства [3].

Провідниками ідей соціальної відповідальності мають стати фахівці, які мають відповідну теоретичну підготовку.

У формуванні соціальної відповідальності важлива роль належить освіті. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями.

Оскільки освіта є важливою складовою культури, то повинна існувати потреба культури в освітній підсистемі. Культура є сукупним продуктом творчих сил людства та її розвиток цілком залежить від людської діяльності, яка, відповідно, формується шляхом інформаційно-культурного програмування. Освіта суттєво впливає на культурні перетворення і в значній мірі може їх прискорювати та інтенсифікувати. Набуття знань з усього спектра культурної сфери збагачує фахівця як особистість, розширює його професійний світогляд. Вища освіта є найвищим ступенем у системі освіти. Сучасна вища школа повинна формувати творчу особистость , яка здатна розв'язувати, як щоденні, так і масштабні завдання, що забезпечують не просто виживання, а прогрес народу, на підставі використання гуманістичного навчання та виховання висококваліфікованих фахівців, забезпечувати соціально-відповідальне використання людством досягнень науки, техніки та культури в інтересах сучасних і майбутніх поколінь.

Формування соціальної відповідальності як однієї з найважливіших професійних якостей фахівця потребує цілеспрямованої диференційованої роботи з усіма студентами. Знання, які одержує студент у процесі навчання, мають особисту значущість, перетворюються на переконання, стають мотивами поведінки, знаходячи своє виявлення в практичній діяльності. Соціальну відповідальність логічно розглядати як інтегральну якість

особистості, яка визначає поведінку, діяльність людини на основі усвідомлення і прийняття нею необхідної залежності цієї діяльності від суспільних цілей і цінностей. Соціальна відповідальність є складовим, системо-утворюючим чинником соціальної зрілості та її критерієм.

Одне з нагальних завдань соціально-відповідального підприємця - активно сприяти розвитку і вдосконаленню людського фактора. Сучасний фахівець повинен підтримувати і розвивати моральну культуру, поважне ставлення до безцінної вітчизняної та світової культурної спадщини.

Вирішення складних соціально-економічних та політичних проблем суспільства в значній мірі залежить від розвитку культурної сфери. Саме в культурі і насамперед у духовній формуються гарантії історичної бутності, національні традиції та звички, що суттєво впливає на процес подальшого національного розвитку. Оволодіння багатством вітчизняної та світової культури надає можливості самореалізації особистості, а свобода людини у творчих процесах активізує її діяльність у глобальному соціальному середовищі, забезпечує її духовну суверенність та соціальну відповідальність.

Література

1. Єрмошенко М. Менеджмент: Навчальний посібник / Микола Єрмошенко, Сергій Єрохін, Олег Стороженко; Національна академія управління. - К.: Національна академія управління, 2006. - 655с.
2. Пірен М. Утвердження етичних засад у бізнесі України в процесі глобалізації // Вісник Української Академії державного управління при Президентові України. - 2003. - № 1. - С. 329-336
3. Осовська Г. Основи менеджменту: Підручник / Галина Осовська, Олег Осовський - 3-е вид., перероб. и доп.. - К.: Кондор, 2006. - 661 с.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА

Ангелов Г.В., професор, д-р философії, заслуженний діяч культури України,
Соловей А.О., професор
Одеська національна академія харчових технологій

Розвиток сучасної економіки, розширення загального рівня технологізації виробництва вимагають підвищення відповідальності менеджера перед суспільством. Роль бізнесу та підприємництва, за сучасних умов, не обмежується лише створенням робочих місць, матеріальних цінностей та отриманням прибутку. Досягнувши у своєму розвитку певного рівня бізнес повинен ставити перед собою якісно нові завдання, пов'язані з активною участю у соціальному житті свого міста, регіону, держави. Необхідно, щоб менеджер співвідносив кожне своє рішення та дію з загальнолюдськими цінностями та принципами, а не керувався лише власними інтересами.

У процесі своєї діяльності, підприємство чи організація, крім безпосередньо економіних стосунків з партнерами, взаємодіє також з громадськими організаціями, соціальним та природнім середовищами. Для своєї виробничої діяльності фірма використовує природні ресурси, впливає на

навколишнє природне середовище, співпрацює з постачальниками, споживачами, контролюючими та фіскальними органами; взаємодіє з інститутами громадянського суспільства та місцевою спільнотою. Зі свого боку підприємства утворюють економічні та соціальні блага, створюють робочі місця, покращують добробут людей , відкривають можливості для соціальної інтеграції та самореалізації. Відбувається конкурентна боротьба компаній за ресурси, покупців, політичну владу, соціальне визнання та інституційну легітимність.

Суспільство, оцінюючи діяльність компанії, розглядає не тільки її комерційні успіхи, але й те, як вона веде свою діяльність, піклується про власних працівників, наскільки її діяльність відповідає інтересам інших учасників ринку, місцевих жителів, а також суспільства в цілому. Нині висока якість товарів сприймається вже як щось само собою зрозуміле, тому все частіше, у першу чергу, великі компанії роблять кроки назустріч суспільству у вигляді будівництва та реставрації об'єктів соціально-культурного призначення, відтворення природних багатств, боротьби з бідністю, охорони здоров'я тощо.

У суспільстві склалися та існують соціальні норми, які виконують охоронну, регулятивну та виховну функції, які визначають раціональні межі свободи людини, виступають запорукою гармонізації, упорядкованої сталості суспільних відносин, поступального прогресивного розвитку суспільства в цілому.

Соціальні норми впливають на охорону та забезпечують примноження тих духовних і матеріальних цінностей, які є здобутком суспільства та служать підґрунтям для цивілізованої реалізації інтересів і потреб людини. Соціальні норми можуть виконувати роль ефективного засобу збереження системи, системоутворення, відновлення системності в суспільних відносинах, вироблені самою соціальною системою в ході суспільної еволюції.

У залежності від видів соціальних норм виділяють різні форми соціальної відповідальності, такі, як юридична, моральна, політична, партійна, професійна, екологічна тощо.

Соціальну відповідальність можна характеризувати, як добровільний внесок організації у розвиток суспільства, соціально-економічної та екологічної сфер, спрямований на розвиток і якісне поліпшення даних сфер, волевиявлення, яке визначається певною поведінкою щодо дотримання усвідомлених обмежень та соціальних норм, гарантує безпеку та прогресивний розвиток, забезпечує узгодження інтересів суб'єктів, задіяних у суспільних відносинах та управлінні ними.

Соціальна відповідальність бізнесу, діяльності підприємців, дотримання етичних норм та охорона довкілля є важливими й актуальними завданнями бізнесу на сучасному етапі розвитку суспільства. Для соціальної відповідальності характерна багатоаспектність та багаторівневість. Вона виявляється на особистісному (індивідуальному) рівні через ступінь громадянської зрілості особистості та є базовою для інших рівнів. Від світосприйняття та усвідомлення людиною своєї значущості у світових перетвореннях, від її прагнення до перетворень у всіх сферах своєї життєдіяльності залежать її прояви на інших рівнях [1, с. 18].

У 50-ті роки XX ст. вийшла одна з перших праць на теми соціальної відповідальності. В книзі "Соціальна відповідальність бізнесмена" Хоуард Р. Боуен розглянув, як концепція соціальної відповідальності може бути поширена на бізнес, а усвідомлення розширеної соціальної мети при прийнятті ділових рішень може принести соціальні та економічні вигоди суспільству [2, с. 150].

У бізнесі соціальна відповідальність може розглядатися як відповідальне ставлення будь-якої компанії до свого продукту або послуги, до споживачів, працівників, партнерів; активна соціальна позиція компанії, що полягає у гармонійному співіснуванні, взаємодії та постійному діалозі із суспільством, участі у вирішенні найгостріших соціальних проблем. Конфедерацією роботодавців України, мета якої захищати інтереси своїх членів у сфері соціально-економічної політики на національному та галузевому рівнях, визначено такі необхідні умови для впровадження та розвитку соціальної відповідальності на підприємствах країни:

-досягнення сталого розвитку самостійних і відповідальних компаній і організацій на забезпечення їх довгострокових інтересів, досягнення соціального миру, безпеки, добробуту громадян, збереженню оточуючого середовища, дотримання прав людини;

- невтручання держави і її органів у оперативну діяльність компанії: надлишкова регламентація такої діяльності позбавляє КСВ діяльність добровільності, соціально спрямованої діяльності компанії або організації;

- діалог держави, громадських організацій і представників бізнесу з розробки і регулювання КСВ (за ключової ролі організації роботодавців) [3].

Соціальна відповідальність може являти собою реалізацію не тільки власних економічних інтересів і цілей, а й вплив ділової активності на персонал працівників, споживачів та організації, спільно з якими здійснюється та чи інша діяльність. Необхідно відмітити, що єдиних критеріїв оцінки соціальної відповідальності суб'єктів бізнесу поки немає, вони можуть бути різними в залежності від ряду факторів: розміру компанії, виду здійснюваної діяльності, регіону розташування тощо. Практичну діяльність у кожній організації здійснюють конкретні виконавці – менеджери та інші працівники відповідно до своїх функцій і посадових обов'язків, але в залежності від конкретної ситуації виконавці у своїх діях керуються також власними уявленнями і цінностями під час прийняття рішення, виконання тієї чи іншої роботи. Таким чином, високий рівень професійної відповідальності менеджерів та їх колег у її правовому, соціальному та морально-етичному аспектах є одним з визначальних чинників забезпечення ефективності роботи організацій та адекватності управління вимогам суспільства.

До принципових характеристик підприємницької діяльності можна віднести прийняття підприємцем на себе ризику здійснюваної ним діяльності та отримання прибутку. Прийняття такого ризику безпосередньо означає відповідальність підприємця за ведення своєї справи. Підприємець відповідальний за успіх підприємства, за надання ринку необхідного товару, за якість товару, за дотримання законів і домовленостей з партнерами, інвесторами, працівниками та державою. Аналіз діяльності багатьох

підприємств засвідчує, що соціальна захищеність працівників, їх добробут стають важливим чинником підвищення продуктивності праці, забезпечення стабільності та зростання виробництва.

Практичний досвід показує, що виявляється закономірність: чим більший обсяг повноважень надається менеджерові, тим вищі вимоги пред'являються до рівня його внутрішньої відповідальності. Особиста відповідальність завжди пов'язана з мотиваційною сферою особистості, її інтелектуальним потенціалом, морально-етичним світоглядом. Тому у багатьох соціально-психологічних дослідженнях вона розглядається як морально-етична відповідальність, що підкреслює її внутрішню усвідомлену сутність. Саме відповідальність є інтегральною якістю, яка «визначає поведінку та діяльність людини передусім на основі усвідомленості прийняття нею об'єктивного факту залежності індивіда від суспільних цілей та цінностей. Сформованість внутрішньої відповідальності є головним критерієм оцінки рівня моральної зрілості особистості в цілому» [4, с. 3].

Підприємницька діяльність, бізнес, у процесі роботи зустрічаються з проблемою протиріччя між комерційною ефективністю підприємства, фірми і рівнем соціального добробуту суспільства. Часто високим економічним показникам господарської активності фірм далеко не завжди відповідають позитивні зміни в соціальному становищі населення, навіть діяльність організації може привести до погіршення якості життя людей. Проте, саме добробут людей необхідно розглядати як пріоритетну мету, основоположний принцип справедливого керування в суспільстві.

Спроби деяких компаній знайти баланс між двома, на перший погляд, протилежними полюсами: прагненням до максимізації прибутку та проведенням політики соціальної відповідальності бізнесу - це помилковій підхід. Соціально відповідальний менеджмент, а значить і соціально відповідальна політика, в принципі не потребують крайніх форм альтруїзму. Навпаки, соціально-відповідальний менеджмент несе очевидні вигоди для усіх учасників ринку [5, с.4].

Сучасний менеджмент повинен враховувати вимоги працівників щодо поліпшення соціального та матеріального становища. Впровадження політики соціальної відповідальності має аргументи як «за» так і «проти». До аргументів на користь розширення соціальної відповідальності можна віднести сприятливі для бізнесу довгострокові перспективи, зміну потреб і очікувань широкої громадськості, залучення додаткових ресурсів для надання допомоги у розв'язанні соціальних проблем, моральні зобов'язання щодо соціальної відповідальності. Серед аргументів проти соціальної відповідальності можна відзначити порушення принципу максимізації прибутку, додаткові витрати на соціальну відповідальність, недостатню звітність широкій громадськості, недостатню кваліфікацію у розв'язанні соціальних проблем.

В умовах трансформації суспільства поступово приходить усвідомлення того факту, що конструктивна соціальна політика організацій - не вид благодійної діяльності, а вигідна інвестиція, перш за все, в свій персонал, в соціальний потенціал виробництва, в майбутні перспективи розвитку. Для успішного

перспективного розвитку компанії чи організації необхідно її менеджерам враховувати конкретні проблеми, які виникають у соціальному середовищи та впроваджувати ефективні засоби управління, які можуть зробити це середовище більш сприятливим для організації. Витрати на соціально відповідальну політику будуть виправдані кращим відношенням суспільства до компанії. Це буде сприяти підвищенню лояльності споживачів до виробників продукції та загальному покращанню стану суспільства.

У сучасному світі ефективний менеджмент є одним з основних агентів економічних і соціальних перетворень і не може йти в бік від вирішення соціальних проблем, підприємцям стає вигідно брати участь у проектах, що поліпшують умови праці працівників та побут громадян.

Література

1. Охріменко О.О., Іванова Т.В. Соціальна відповідальність. – Навч. посіб. – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». – 2015. –180 с.
2. Буко С. Корпоративна соціальна відповідальність як принцип цінісно зорієнтованого менеджменту/ С. Буко //Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2006. - № 2. - С. 149-158.
3. Декларація соціальної місії бізнесу. – [Електронний ресурс Режим доступу: http://www/confeu.org/uacompetitiveness/csr/html].
4. Осовий Г. Соціальна відповідальність у сфері праці: позиція профспілок/ Григорій Осовий //Профспілки України. - 2008.-№ 5-С.2-6.
5. Шандра І. Соціальна відповідальність ділових кіл України: яскраві приклади минувшини та проекції на сьогодення/ Ірина Шандра //Історія України. - 2008. - № 38. - С. 1-4.

СЕМЬЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ И ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Ангелов Г.В., профессор, д-р философии, заслуженный деятель культуры Украины
Одесская национальная академия пищевых технологий

Перед Украиной стоят ныне огромные по своей значимости и масштабности задачи. Для их выполнения требуется глубокое осознание каждой семьёй – важнейшей социальной ячейки общества, величественности наших целей и исключительно ответственное отношение каждого в наших семьях к их реализации. Помните, что, в конечном счёте, общество будет судить о каждом из нас, насколько мы будем ответственно относится друг к другу в браке и в целом к семье, по итогам нашей жизнедеятельности, насколько она будет результативной и праведной, от нашей воли и целеустремлённости, от нашего трудолюбия, от степени нашего творчества, мира и душевного согласия в каждом доме, непоколебимой и твёрдой веры в успех.

В данной статье хотелось бы, прежде всего, акцентировать внимание читателей на том, что категория ответственности по отношению к современной

семье очень многогранна и весьма противоречива. Несмотря на многие процессы гуманизации, демократии, феминизации, отраженные в зеркале современной семьи и сделавшие её намного прогрессивней и цивилизованней, более свободной и равноправной, сохранился ещё ряд пороков из прошлого, а в новой истории человечества наблюдаются явно деформированные взгляды на семью и перспективы её развития, а также реализуемое, на практике уродливое, представление на естественно-нравственные основы самого брака, как человековедческой категории. В результате происходящих ныне существенных изменений в ролевой структуре семейных взаимоотношений, буквально на глазах ослабляется выполнение ею воспитательной функции, что негативно сказывается на социализирующих процессах, связанных с формированием подрастающего поколения и снижает значимость семьи как социального института общества[9]. То есть речь идёт о явлениях, которые как жирные пятна, угрожающе расползаются по карте морального облика современной цивилизации. Разве не оскорбительным для здравомыслия выглядит тот факт, когда на последнем (2017 г.) присвоении званий за лучший фильм — Главный приз получил американский кинофильм «Лунный свет», об очень якобы тяжелой судьбе афроамерикана нетрадиционной ориентации. А брачный договор, несмотря на кажущиеся юридические гарантии супругов, ведь, по-сути это акт гражданского недоверия, причем, при самом уже начале создания «союза до гробовой доски»? Наблюдаются в довольно массовом масштабе и политические и этнические ущемления семей, а также социально-экономическая политика, ставящая людей, различающихся по расовому принципу, за равный труд получать неоправданно меньшую оплату. Из более чем семи миллиардов людей, проживающих ныне на планете Земля, около полутора миллиардов голодает или живут впроголодь. Примерно то же количество страдает в результате обжорства. Большинство из этих полярностей, являются членами семей, за которые, в конечном счёте, несут ответственность как правительства соответствующих стран, так и многочисленные международные организации, начиная с ООН. Это, наконец, страшные результаты разрушений, гибели людей и массового ущемления прав семей Ближнего Востока, связанные на деле с битвой за нефть и газ, под лицемерными лозунгами внедрения так называемых эталонных демократий и различных, неприемлемых для многих, западных форм жизни. Появляются пошлые и оскорбительные для благовоспитанных женщин супер-термины. Например, «сексуальная женщина» (очевидно, вместо статная, грациозная, с хорошей осанкой, фигурой). Но ведь попытка не устремлять взор выше пояса — низменна и вопиюще заземлена. Во всяком случае, в рыцарское средневековье за подобного рода оценку «прекрасной дамы сердца» - шпагой указали бы на дуэльный барьер. А Дон Кихот Ламанчский уж наверняка защитил бы сегодня Дульсинею Тобосскую, храбро, по-мужски, спасая её от публичного, бесцеремонного раздевания и антиморального физиологического препарирования.

[9] Дружинин В.Н. Психология семьи. 3-е изд.-СПБ:Питер, 2008, с.28-32

Проведённые нами конкретно-социологические исследования обнаружили и вопиющую разницу во взглядах на поведение девушек вообще и желаемым портретом будущей супруги. Срабатываемый, очевидно, «инстинкт собственника» показал, что ряд вредных привычек (курение, употребление алкоголя, картинно-кокетствующее остроумие, посредством жаргонных выражений и т.п.) импонирует значительному большинству ухаживающих ребят, но, явно предосудительно оценивается ими при брачном выборе, в отношении к «своей» жене. Всё это обязывает рассматривать любовные и семейно-брачные отношения и, в частности, понятие о чести женщины, о бережно-ответственном к ней отношении сквозь призмы множества несправедливостей и противоречий. Множится число и внешних факторов, относящихся к различным социальным, экономическим, частно торговым, моральным и иным сторонам жизни общества, пусть даже опосредственно, но тем ни менее негативно влияющих на состояние современных семей, их здоровье. Так, от частого употребления хот-дога вероятность появления импотенции резко возрастает. Ну, конечно, что от недоедания - то же… А продаваемый в довольно обширной сети ресторанов «Макдональдс» картофель фри содержит на 33% больше вредных транс-жиров[10], чем отмечалось ранее. А разве не могут не шокировать здравомыслящих некоторые оценки людей мужского пола, всё более распространяющиеся среди наших девиц, ищущих супруга-миллионера. Нет, не любимого, красивого и уважаемого человека, а с большим числом нулей в его собственнической характеристике. А ведь во все прошлые «добрые времена» у большинства народов мира бытовали выражения совсем иного рода, предосудительно оценивающие нулевых и старых женихов, да и понятие «нулевой» звучало тогда как синоним слова импотент… Ну, что ж, иные времена –другая арифметика. И невдомёк им, что нулям доступно лишь украсить амбарную книгу, а брак они могут только уродовать и ослаблять, доводя, как правило, семью до брака и, как бы по злой иронии, доводя её, по алчности своей, до искомого нуля, или разбитого корыта. Принципы научного анализа обязывают нас оценивать семью и как объект изучения и как субъект, функционирование которого может порождать немало негативов нравственно-правового и этического характера, явно мешающих гармонизации существующим семейно-брачным отношениям. Рассмотрим из этой многоликости проблем одну: брак и ответственность людей за свои духовные сокровища. Ведь ответственный брак – это и желание, и умение видеть в другом личность, а не только объект удовлетворения собственных потребностей. В браке зрелые люди несут ответственность за свои сокровища.

Общеизвестно, как важно брать на себя ответственность за проявления своего «я», за наши духовные сокровища, которыми каждый обладает. К ним, прежде всего, относятся наши мысли, чувства, отношение к происходящему, поступки, принятые нами решения, наши самоограничения и желания, индивидуальные интересы и жизненные ценности, потребности, целевые

[10] Научные исследования показали, что транс-жиры увеличивают риск развития сахарного диабета, ухудшают иммунитет, снижают количество мужских гормонов, ухудшаю качество молока у кормящих матерей, виноваты в рождении детей с низким весом и т.п. (И.Т. Ипатьев, 2013г.)

устремления каждого и пр. Следует подчеркнуть важность глубокого осознания супругами того факта, что он владелец этих богатств и что он полностью за них отвечает. Излишне приводить примеры того, что случается, когда человек не делает этого. Если чувство собственного достоинства и чувство ответственности отсутствуют, центр тяжести виновности смещается, и решение многих важных жизненных проблем должным образом не происходит. Поэтому первое требование, предъявляемое к зрелой, полноценной личности, состоящей в браке, как подчёркивают известные социальные психологи Генри Клауд и Джон Таунсенд, деятельность которых тематически во многом совпадает с комплексным научным направлением нашей кафедры – нести ответственность за все эти сокровища. Если этого не происходит, брак начинает буквально хиреть, супруги перестают быть хозяевами своей жизни. Они либо обвиняют во всём происходящем друг друга, либо требуют у супруга уладить конфликт, или примириться с ним. Например, если жена не берёт на себя ответственность за собственные чувства, то начинает обвинять мужа в том, что несчастна. Её безответственность означает следующее: «Если мне плохо, значит, ты делаешь что-то не так. Ты должен вести себя по-другому». Сколько случается разводов, сколько людей становятся несчастными из-за того, что один из супругов ставит своё счастье и полноценность в зависимость от другого! Как избежать этого? Во-первых, каждому, нам думается, следует брать на себя ответственность за собственные богатства. И, во-вторых, требовать от своего супруга, чтобы он тоже брал ответственность за то, что принадлежит ему. Остановимся, в частности, на требовании ответственности. Помните такое «мудрое» определение, которое было модным в конце прошлого века – «взаимозависимость»? Термин «быть взаимозависимым» означает «брать на себя ответственность за решение проблем другого человека и не требовать от него никакой ответственности за решение своих собственных». Мы упомянули об этом, говоря о формировании полноценной личности, так как зрелый, взрослый человек не только берёт ответственность на себя, но и активно добивается того же от тех, кого любит. Быть взаимозависимым и не требовать ответственности от других означает не быть ответственным самому. Давайте ещё сообща с нашими зарубежными коллегами рассмотрим общую ситуацию, как пример подобной взаимозависимости. Николай в своей семейной жизни с Ольгой, что называется, «бился головой о стену». При встрече с ним, он в первую очередь жаловался на самого себя. «У меня никак не получается быть хорошим мужем. Я всё время разочаровываю Ольгу и ничего не могу с собой поделать». Он постоянно настаивал на том, что виноват перед женой, потому что оказался мол плохим мужем. При выяснении того, на каком основании он так думает о себе, мы попросили привести конкретные примеры, подтверждающие то, что он действительно подводил жену. Приведём некоторые из них:

- своими суждениями о любви, взглядами, а подчас и поступками вызывал у супруги ревность к представительницам другого пола.
- разочаровывал жену, не зарабатывая достаточно денег для удовлетворения её чрезмерно завышенных потребностей.

- обижал жену резким снижением своего внимания в сфере межличностной коммуникации.
- был трудоголиком и делал жену несчастной своим частым отсутствием дома.
- забывал выполнять то, что было для жены весьма важным.
- продолжал сотрудничать с деловой партнёршей, которая разрушала его семейную жизнь.
- целевые устремления каждого часто отличались своими векторными показателями и т.д.

Тогда мы попросили его ещё раз остановиться на каждом примере подробнее. В результате, обнаружили следующее. Оказывается, Николай зарабатывал недостаточно денег, чтобы покупать ей систематически ценные подарки. Николай обычно выполнял работу на дому. Но несколько раз в неделю ему нужно было уезжать на встречи с партнёрами и он отсутствовал по четыре–пять часов. Ольга составляла для Николая целый список дел, которые он должен был сделать. Далеко не всегда он успевал выполнить все поручения к указанному ею сроку.

Ольга недолюбливала партнёршу Николая. Эта женщина великолепно выполняла свою часть работы по совместному с Николаем долгосрочному проекту. Но Ольге она не нравилась. Ей казалось, что этого вполне достаточно, чтобы он прекратил всякое сотрудничество с этой женщиной, хотя для этого пришлось бы нарушить подписанный контракт.В итоге оказалось, что у Николая действительно были проблемы. Только они заключались не в том, что он был плохим мужем, а в том, что оказался зависимым от жены: не требовал от неё самой нести ответственность за собственные чувства и мнения. Он должен был понять, что на нём не лежит ответственность за выполнение всех её требований. Николаю следовало бы знать, что он обязан был отвечать «нет» на многие неоправданные запросы жены, не чувствуя себя при этом виноватым. Её нереальные материальные запросы явились преградой на пути осознания своей ответственности за испытываемые зависть и недовольство.

Безвольно уступая ей, он тем самым лишал её необходимости самой справляться с собственным «я» и со своими проблемами. Ведь один из величайших даров, который мы можем преподнести в браке друг другу, это дар искренности и противостояния, ибо мы растём, если любящие люди «укоряют» нас, говоря горькую правду, которую мы обязаны знать. Требовать ответственности от другого, говоря ему только правду, не идя на поводу у его незрелости, - это и есть истинный дар.

Имелись и иные проблемы. Отсутствие общих, приемлемых каждым из супругов взглядов на любовь, очевидно, свидетельствует о том, что прежде всего в детстве у каждого из них были весьма различные условия жизни, и существенно отличные подходы близких им людей к анализу и восприятию этого наивысшего человеческого чувства. И если бы их добрачный период не ограничивался лишь безмолвными прогулками и вздохами при луне, а был обстоятельным, заинтересованным и крайне нужным выяснением гаммы чувств и взглядов каждого, то многие обнаруженные уже затем белые пятна недопонимания, а тем более явного, можно было бы устранить, уяснив, что любовь, как главная основа

будущего брака, состоит в том, что люди не столько смотрят друг на друга, сколько пристально и постоянно глядят в одном направлении. Но если, к сожалению, они эту простую, но очень важную теорему любви совместно не доказали бы, то лучше им попросту не идти под венец. Тогда и проблемы этой не было бы.

Что же касается вопроса выяснения основных целевых установок, составляющих жизненный смысл брачных партнёров, то здесь, нам кажется, ответ может быть один: не предлагать своё сердце другому, пока не будет уверенности, что тот другой так же всей душой приемлет ваши общие целевые устремления как свои и будет соответственно им сообща действовать, синергетически усиливая их эффект. Если же этим советом пренебречь, то вероятнее всего, состоявшийся вопреки ему брак, будет по характеру своих действий напоминать известную крыловскую триаду в басне с вопиющей рассогласованностью в действиях её персонажей…

Об агрессивно отрицательном отношении супруги к его чрезмерному трудолюбию, скорее всего так же говорит о том, что готовясь к предстоящему браку, партнёры, по каким-либо причинам, недостаточно изучили друг друга, иначе как бы она не заметила о таком девиантном отклонении как трудоголизм у вероятного мужа.

То есть, в данном случае, Ольге нужно было узреть виновниками своего гнева, прежде всего, недостаточную серьёзность при выборе партнёра, отсутствие должной толерантности и терпения к недостаткам друг друга, а уж потом к его личному поведению, детерменируемого совокупностью обстоятельств объективного и субъективного характера и, прежде всего, взаимоответственностью друг к другу в семье.

Дело в том, что ряд людей в силу своего темперамента и различий в гендерном воспитании просто не могут что-либо выполнять не качественно, а это требует размеренности и не допускает спешки.

И то, что у мужчин ценится как обстоятельность, нетерпеливые супруги воспринимают как проявление нежелания побыстрее их обрадовать. Однако, у некоторых скорость – прямое отражение уровня любви к ним. Но ведь у С. Королёва сказано: если вы что-либо делаете быстро, но плохо, знайте, что люди забудут о быстроте свершенного, а будут помнить о низком качестве. И это верно.

Выяснилось, что, готовясь к браку, оба будущих супруга слабо познали и многие другие гендерные отличия, проявляющиеся в самых различных сферах семейной жизнедеятельности, в том числе и коммуникативной. А ведь именно в ней, как доказано зарубежными и отечественными психологами, проявляется трехкратно большая потребность женщин говорить, чем у мужчин. И это приводит к тому, что в «молчании» мужа супруга подчас усматривает охлаждение к ней.

Как видим, супружество весьма сложное явление, отчасти напоминающее лотерею. Это банальное сравнение породило расхожее мнение о том, что нет единых рецептов на «счастливые билеты» в брачную жизнь…

Но времена быстро меняются и сейчас огромная армия антропологов, психологов, социологов, медиков, педагогов и прочих профессий усиленно

трудятся над теоретическими и практическими проблемами успешного выбора супружеских пар и гармонизацией их функционирования. Учёные пытаются составить оптимальные модели пар с различными темпераментами и чертами характера – этого фундамента брачных взаимоотношений и научно прогнозировать их судьбы.

В результате, вырабатывается всё большее количество критериев, имеющих практическое значение при формировании брака и их учёт крайне необходим. Их анализ позволяет разрабатывать рекомендации при определении оптимальных брачных партнёров в виде своеобразных формул совместимости. С их помощью конструируются удачные браки и уменьшается вероятность разводов. На наш взгляд, важная задача при этом состоит в том, чтобы в этом комбинационном поиске возникало поменьше семей с пониженной социальной ответственностью супругов, что, как известно, будет чревато их деградацией и полной утратой социально-нравственной функции в обществе.

Таким образом, формируя высокий уровень брачно-семейных отношений, необходимо особое внимание обращать на то, чтобы люди ответственно дорожили духовными сокровищами – как собственными, так и своих половинок, ибо только в таких условиях может сложиться естественное целое – добротная семья, которой будет под силу выполнять предписанные природой и Богом функции как бы социальной печени, фильтрующей все негативы внешнего и внутреннего порядка, обезъядивая человека, формируя личностную зрелость каждого из брачающихся. Молодёжь, например, должна осознать, что секс внебрачного характера порочен. Прелюбодеяние, лесбиянство и проституция, как известно, приводят к разбитым семьям, разрушенной жизни, болезням, смертям (СПИД) и опасным демографическим деформациям. Появление, так называемых, альтернативных семей, распространение гомосексуальных браков, сомнительной праведности, жизнь в «коммунах» и прочие варианты отношений, заменяющие подчас семью, являются катастрофичными для процесса социализации детей. И наконец, нас не может обескураживать факт увеличивающегося количества людей, которые подвергают себя аномальной смене пола... Словом, как видим, в нынешней Европе можно наблюдать, кроме ярких «восходов» культурно-технических, технологических планов и немало мрачных «закатов» духовно-нравственного характера, опустошающих души и деформирующих сознание молодёжи и объективно отдаляющих её от истинных семейных ценностей. Так же, как в историческом срезе, Европа восхищает нас трогательным преклонением перед прекрасными мадоннами, воспетыми пером Петрарки и кистью Рафаэля, сегодня стыдливо припрятывает свои позорные деяния по сожжению на кострах инквизиции трёх миллионов женщин и дев в качестве колдуний и ведьм, в т. ч. и Жанны Д'Арк. Подобное случается лишь при значительном и безответственном гуманистическом беспамятстве…

Резюме. Прежде всего о том, что одним из важнейших факторов, эффективно воздействующих на формирование гармонично развитой личности, является семейное воспитание. Однако, сложившиеся условия, в которых очутились многие современные украинские семьи, характеризуются довольно резким ухудшением социально-экономических отношений. Естественно, что в такой

ситуации вектор семейных приоритетов стал направлятся на то, как выжить, где найти дополнительный заработок и т.п., что негативно сказывается на духовной культуре семьи, связанной с её воспитательной функцией. Таким образом, многие современные семьи всё в меньшей мере становятся помощниками общества в воспитании детей, ибо не в состоянии удовлетворять необходимые потребности для интеллектуального, физического, морального их развития. В нынешней семье, как в зеркале отражаются все просчёты и сбои нашей социальной политики. Ведь в Конституции страны утверждается, что Украина правовое, социально ориентированное государство… Значит, нужно преобразовать эти благие слова в жизненные реалии. А это уже относится к категории государственной ответственности. Мы глубоко убеждены в том, что взаимоответственность за сохранение надёжности самых арматурных, несущих качеств, обеспечивающих прочность семьи, как социальной ячейки, является одной из основных задач современного общества в желаемом его прогрессивном развитии. Поэтому нас особенно пугают в последние годы навязчивые попытки ряда государств преподнести ценности в постхристианской упаковке, которые способны ослаблять былую ответственность семьи, вплоть до её самоуничтожения, как таковой, на лже пути к однополости и противоестественной смене личностного пола. Мы весьма обеспокоены и тем, что всё чаще встречаются семейства с пониженной социальной ответственностью супругов (бомжи, тунеядцы, алкоголики, наркоманы). А в ряде стран и того больше и опаснее – в них размножаются семьи террористов и их активных пособников, религиозных фанатиков и экстремистов. Следует обратить внимание СМИ и деятелей воспитательно-художественной сферы на сложившийся уродливый перекос в сторону показа на подмостках сцен и кино-, телеэкранах отрицательных явлений в семейно-брачных отношениях, да ещё и часто преподносимых в привлекательно-заманчивых обертках, что, к сожалению, неминуемо вызывает в слабо иммунной молодёжной среде многих «одномерных людей» массовое поведенческое тиражирование.

Литература

1. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм / Пер. с фр. М. Н. Грецкого. М.: Изд-во иностр. лит., 1953.
2. Ангелов Г. В., Шувалов С. Е. Семья в жизнедеятельности работника (Под общ. ред. проф. Ангелова Г. В.) Аспект, Одесса -1999.
3. Генри Клауд, Джон Таунсенд «Брак: где проходит граница?» (Пер. с англ.) – М.: Триада, 2004, Изд.4е
4. Ангелов Г. В., Паламарчук В. В., Шувалов С. Е. Острые углы семейного круга (Под общ. ред. проф. Ангелова Г. В.) Киев-Одесса, СМИЛ – 2006.
5. Дружинин В.Н. Психология семьи. 3-е изд.-СПБ:Питер, 2008, с.28-32
6. Шапарь В. Б. Знаки любви.-Харьков-Белгород.-Клуб семейного досуга.2009. - 233 с
7. Ангелов Г. В., Стояно О. А., Козак Е. Б. и др. «Любовь, брак и семья в становлении и реализации жизненных установок» в кн. «Сценарий своей жизни – пиши сам» (Под общ. ред. проф. Ангелова Г. В.) КПОГТ, Одесса – 2010

8. Жуков В., Скуратівський В. Соціальне партнерство в Україні: Навчальний посібник. –К.:Вид-во УАДУ, 2011. -200 с.
9. Т. С. Рыбалко, Г. В. Ангелов, Б. К. Левковский и др. В лабиринтах современного этикета (Под ред. Ангелова Г. В.) КПОГТ, Одесса – 2012
10. Грищук В. К. Соціальна відповідальність: Навчальний посібник.-Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ,2012.-152 с.
11. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія/ (А.М. Колот, О.А. Грішнова та ін.); за наук. ред. проф. А.М. Колота. –К.: КНЕУ,2012. -501 с.
12. И.Т. Ипатьев. Пособие по раскрытию резервов повышения умственного потенциала грядущего поколения…23изд., Одесса, «Экология», 2013.
13. Львов И. «От хот-дога становятся импотентами», Одесса, «Экология», 2013.
14. Черняк Г. А., Тодорова С. Н., Ангелов Г. В. Поиск гармонии в человеческом взаимопонимании (Под общ. ред. проф. Ангелова Г.В. и доц. Черняк Г.А.) Херсон. Изд. Гринь Д.С., 2014.
15. Петракова Е. Р., Рыбалко Т. С., Мордовец М. В., Ангелов Г. В. В поисках кода к тайнам личного обаяния (Под ред.проф. Ангелова Г.В.) КПОГТ, Одесса – 2015.
16. Ангелов Г. В., Соловей А. О., Гуртова О. В. Соціальна відповідальність (Гендерна рівність у трудових відносинах) Одеса, ОНАХТ, 2016

ГРАЖДАНСКОЕ ОБЩЕСТВО И СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСВЕННОСТЬ МАСС

Ботика Т.С., к.и.н., ст. преподаватель
Одесская национальная академия пищевых технологий

Среди влиятельнейших факторов, «делающих погоду» в современном глобализирующемся мире, особая актуальность принадлежит гражданскому обществу и социальной ответственности. Как сами по себе, так и в процессе взаимодействия друг с другом они во многом определяют характер взаимоотношений, а также указывают на тот вектор дальнейшего развития, от которого зависит и складывающийся новый мировой порядок, общественно-политическое развитие государств и отдельных регионов. Ключевым вопросом, определяющим суть таких взаимоотношений, является вопрос о том, в какой мере гражданскому обществу удается или не удается «социализировать» поведение масс.

Впервые термин «гражданское общество» был предложен немецким философом Гегелем в работе «Философия права». Ученый предложил рассматривать общество в рамках трех уровней: семья, гражданское общество и государство. Сегодня под гражданским обществом понимают систему добровольно сформировавшихся первичных негосударственных структур, призванных обеспечивать условия для самореализации индивида во всех сферах жизни общества. В этой системе выражаются экономические, политические, культурные, религиозные, идеологические, а также частные интересы. Эти интересы выражаются через такие институты гражданского общества, как семья, образование, научные, профессиональные и культурные союзы, ассоциации.

Таким образом, можно предполагать, что гражданское общество –это некий феномен современного мира, определенный идеал, к которому стремятся индивидуумы, мыслящие категориями демократии, верховенства закона, прав и свобод человека и гражданина. Гражданское общество представляет собой общество с развитыми экономическими, культурными, правовыми и политическими отношениями между его членами.

Вопрос о формировании гражданского общества и социальной ответственности волновал человечество не одно столетие. Однако, в литературе история возникновения гражданского общества представляется значительно неисследованной проблемой. Так, для периода античности и средневековья характерно отсутствие четкого разграничения между обществом и государством, поскольку государственное, общественное и полисное означали одно и то же.

Определенные изменения в понимании гражданского общества произошли в эпоху Возрождения, когда внимание все больше акцентировалось на отдельной личности, ликвидации неравенства, утверждении права в жизни суверенного государства. Хотя, и личность, и общество все ещё не отелялись от государства. В этот период возникла идея гражданского общества в концепциях естественного права и общественного договора XVII – XVIII вв. Подобные идеи выражали потребности времени, сводились к борьбе абсолютной монархии и зарождающейся буржуазной демократии. Согласно такому подходу общество приходило на смену естественному состоянию, независимо от того, как понималось последнее. Переход к гражданскому состоянию сопровождался заключением общественного договора, на основе которого народ и власть строили свои взаимоотношения. При этом подчеркивался принцип свободы личности, идея ценности отдельного человека, уважение к его собственности и хозяйственной самостоятельности, неотъемлемости гражданских прав. Формирование гражданского общества происходило параллельно с формированием так называемого государства нового типа – буржуазного государства. Элементы и ценности гражданского общества сложились в Европе уже в XVIII в. В них входили такие представления о нормах индивидуального существования, как:

- требование личной безопасности;
- принцип равенства всех перед законом;
- право на частную собственность;
- право на частную жизнь;
- признание индивидуальных различий, уважение к другому человеку.

Следующим периодом в развитии идеи гражданского общества стал XIX – начало XX вв., характеризующийся расширением сферы влияния, политического признания и утверждения идейного господства концепции гражданского общества в условиях буржуазных революций. Гражданское общество из теоретической конструкции превратилось в особую сферу социальной реальности. Толкование гражданского общества как особой внегосударственной сферы социального организма получило широкое распространение в Европе. Согласно этой теории, гражданское общество, в отличие от государства, – это сфера, для которой характерны не принуждение, а добровольный выбор,

авторитет морали, а не власти. При этом их взаимодействие плодотворно при условии, что государство является демократическим. Гражданские и политические организации способствовали взаимному развитию и обогащению.

Последний этап – это 20 – 90-е гг. XX в. В этот период произошел переход от практических требований экономической и политической свободы личности, характерных для предшествующего периода, к расширению свобод в сфере культуры, стиле жизни и т.д. На протяжении последних десятилетий идея гражданского общества расширялась и углублялась, дополнялась принципами демократии, основанными на политическом плюрализме, общем конкурсе и партнерстве конкурирующих социальных групп, идеей ограничения государственной власти и установленными правовыми нормами, идеей индивидуальной свободы человека, расширением демократии в социальном плане.

Определяющим моментом становления гражданского общества является социальная ответственность масс. Её роль заключается в том, что ответственность как социальный феномен определяет пределы допустимой деятельности отдельных индивидов, групп, организаций в обществе. Проблема социальной ответственности, преломляясь в человеческом поведении в стимулы и мотивы, ожидания и опасения, хозяйственную практику и морально-нравственные принципы, сопровождала индивида всю его жизнь. Социальная ответственность индивида рассматривается как некий духовно-нравственный императив, пронизывающий поведение индивида во всех сферах человеческой деятельности.

Таким образом, все сказанное выше однозначно свидетельствует о том, что проблема гражданского общества и социальной ответственности масс на протяжении длительного периода заявляла о себе. Гражданское общество и социальная ответственность – это определенная система горизонтальных связей, которая реализует интересы индивида и социальных групп через одновременное существование разнородных сил, течений, организаций, объединяемых стремлением к совместной жизни. Сегодня со всей определенностью есть все основания полагать, что их роль и влияние возрастает, вызывая глубокий научный и практический интерес.

Литература

1. Витюк В. В. Становление идеи гражданского общества и ее историческая эволюция / В. В. Витюк. – М.,1995. – 91 с.
2. Вишневский В. П., Дементьев В. В. Инновации, институты и эволюция / В. П. Вишневский, В. В. Дементьев // Вопросы экономики. – 2009. – № 9. – С. 41 – 62.
3. Калашников С. В. Функциональная теория социального государства / Калашников С. В. – М.: Экономика, 2002. – 190 с.
4. Окушова Г. А. Теория гражданского общества: от единства субстанции к коммуникативной социокультурной природе: автореф. дис. на соискание уч. степ. канд. филос. наук / Г. А. Окушова. – Томск, 2004. – 20 с.
5. Подшивалов В. Н. Социальная ответственность личности: философско-антропологический аспект: автореф. дис. на соискание уч. степ. канд. филос. наук / В. Н. Подшивалов. – Челябинск. – 18 с.

6. Резник Ю. М. Гражданское общество как феномен цивилизации / Ю. М. Резник.– М.: СОЮЗ, 1993. – 167 с.
7. Сперанский В. И. Социальная ответственность в системе общественных отношений (социально-политический аспект): автореф. дис. на соискание уч. степ. докт. филос. наук / В. И. Сперанский. – М., 1990. – 39 с.

ВСЕ НАЧИНАЕТСЯ С ДЕТСТВА: ВОЗРАСТНАЯ СПЕЦИФИКА ФОРМИРОВАНИЯ ТРУДОЛЮБИЯ

Академик Ханс – Курт Либерштет (Швейцария), Ангелов Г.В., профессор,
Алхури Юсеф (Сирия), аспирант
Одесская национальная академия пищевых технологий

Как подчеркивал З. Фрейд, всё начинается с утробы матери и детства, поскольку именно там формируются базисные основы многих личностных качеств человека. К сожалению, это часто остаётся вне пристального внимания родителей. Они мало задумываются и о том, что подлинным фундаментом всех учебных умений лежат, как правило, трудовые умения и навыки, воспитывающие целеустремлённость, самостоятельность, прилежание и конечно же помогают ребёнку гораздо быстрее и легче адаптироваться в социуме. Однако, «Особо любящие» родители, например, стараются всячески оберегать свои чада от трудностей и забот. И считают, что делают правильно, мол, для этого родители и существуют, чтобы обеспечить «безоблачное», «счастливое детство». Но при этом не следует забывать, что в детстве ребенок готовится ко взрослой жизни, и то, что он в детстве не усвоит, не проживет полноценно, во взрослой жизни доставит гораздо больше хлопот, чем в детстве.

То есть в детстве ребенку дается возможность прожить как бы в миниатюре те ситуации, которые могут встретится в их будущей жизни. И если родители позволят ему прожить их верно, то и жизнь будет складываться успешно. Родители, чрезмерно опекая своих детей, нарушают их свободное развитие. В результате, естественные чувства, необходимые для развития личности, зажимаются и деформируются. Так шаг за шагом набираются блоки, создаются комплексы, формируется неверное восприятие Мира, и в жизнь выходит психически не рожденный человек, который может так и не достичь зрелости до конца своей жизни.

Центром всего воспитания является формирование нравственности человека. Цель воспитания в том, чтобы развить все природные силы и способности человека. Это развитие должно быть разносторонним и гармоническим. Песталоцци считал так: воспитание строит свое здание формирования личности на большой прочной скале природных задатков. Все многообразные силы подрастающего человека должны развиваться естественным путем:

- любовь к людям — на основе собственных детских поступков, а не путем постоянных толкований о том, что такое любовь к людям, почему надо любить людей.

• ум развивается в процессе работы собственной мысли, а не посредством заучивания чужих мыслей.

• физическое развитие ребенка, подготовка его к труду также совершаются на основе применения своих физических сил и труда.

Заложенные в природе человека силы и способности развиваются путем упражнений. Образование и воспитание человека следует рассматривать как содействие внутреннему стремлению к развитию человеческих сил. Без этого воспитательные меры случайны и ненадёжны.

Воздействие воспитания на ребенка должно находиться в согласии с его природой. Педагог не должен подавлять естественного развития подрастающего человека, а направлять это развитие по правильному пути. Главным в педагогической системе Песталоцци является теория элементарного образования - воспитание должно начинаться с простых элементов и постепенно переходить к более сложному.

Основной принцип его воспитания - это согласие с природой. Гораздо важнее «живое чувство каждой добродетели разговору о ней». Песталоцци настаивал на том, что нравственное поведение детей формируется не путем нравоучений. Оно появляется благодаря развитию у них нравственных наклонностей, поступков, которые требуют от них самообладания и выдержки.

В школе отношения учителя и учеников должны строиться на основе отеческой любви взрослого к детям. Расширение и развитие социальных связей ребенка в атмосфере общей доброжелательности, которую создаёт учитель, приведёт к тому, что он осознает себя частью человечества. Важнейшим средством воспитания и развития человека является труд. Он развивает физические силы, ум и нравственность.

Песталоцци считал, что способности, заложенные в каждом человеке, стремятся к развитию и надо помочь им в этом. Важнейшей основой обучения является наглядность. Без применения наглядности нельзя добиться правильных представлений об окружающем, развивать мышление и речь.

Любой процесс развития начинается с самого простого и постепенно поднимается к более сложному. По этому пути должно следовать и воспитание. Присущие каждому ребенку от рождения способности нужно развивать постепенно, как и его отношение к другим людям.

Песталоцци строил весь процесс обучения путем постепенного и последовательного перехода от части к целому. Умение действовать развивается специальными систематическими упражнениями, расположенными в порядке нарастающей трудности — «от навыка в крайне простых делах к навыку в крайне сложных».

"Труд очень важен для воспитания человека. Гармоническое развитие личности предполагает развитие ума, сердца и руки. Только на основе труда возможно развитие духовных сил и способностей человека. Посильная трудовая деятельность способствует развитию у детей человеческого достоинства, трудолюбия, настойчивости, добросовестности и других положительных качеств личности".

Целеустремленно и систематически, всецело сосредоточиваясь на определенной проблеме, умеют работать не только в сфере науки, а и во многих других. Об этом красноречиво говорят разительные успехи этих специалистов. К этому хотелось бы добавить, очевидно, самое общеизвестное, но применительно к данной теме, очень полезное для напоминания: самым важным в формировании трудолюбия – не упустить время. А этим временем, прежде всего, является детство. Именно в этот период куется это качество наиболее эффективно.

И здесь было бы нелишним позаимствовать опыт некоторых народов Европы. Например, стремление к раннему приобщению детей к труду (социально-трудовой адаптации) проявляется повсеместно, и в Германии, и в Швейцарии. Их учат плавать сразу на глубоком. И дети довольны. Например, один ученый недавно гостил в Цюрихе у своих друзей, в семье солидного управляющего международной фирмой, академика, в общем, вполне состоятельного человека. Но летом своего 12-летнего сына, Максима, он отдал в наем фермеру на несколько недель и тот в резиновых сапогах и перчатках, как говорится, вкалывал, обхаживая поросят, коров и коз за сельскую кормежку, да еще и заработал немного карманных франков. Наверное, одно это в его самоутверждении сыграло большую роль, чем десятки лекций и сотни менторских наставлений. Мальчик буквально на глазах социально вырос и уж конечно на предложенный вопрос, какой масти корова, ответит не так, как это было в одной из школ, в которой, как мне рассказали, 80% детей после того, как увидели сиреневую корову на обложке шоколада, сказали, что она того же цвета. Но главное, он получил первые практические уроки делового общения с людьми.

В системе совместной деятельности большое место отводится взаимодействию детей и взрослых в трудових отношениях. Выдающийся философ Кант говорил о том, что рука — это выдвинутый вперед мозг человека. Чем больше будет развиваться рука ребенка, тем успешнее будет осуществляться его развитие. Поэтому, трудовое воспитание является обязательным компонентом развития базовых и творческих способностей детей дошкольного возраста. Трудовая деятельность способствует формированию культуры межличностных отношений.

Очень важно сформировать у ребенка положительное отношение к труду и чрезвычайно важно, чтобы в дальнейшем он стал на позицию созидателя, ощутил удовольствие и гордость от результата своего труда. Поэтому труд ребенка должен быть направлен на изготовление реального, ощутимого продукта, который может быть использован им по своему усмотрению.

Когда труд интересен и по силам, он приносит радость. Нам нравится высказывание В. Гаршина о трудовой деятельности человека: «В пустой и бесцельной толчее, которую мы все называем жизнью, есть только одно истинное безотносительное счастье: удовлетворение работника, когда он, погруженный в свой труд, забывает все мелочи жизни и потом, окончив его, может сказать себе с гордостью: "Да, сегодня я создал благое". Не менее интересно высказывание Ф. Вольтера: «Труд освобождает нас от трех великих зол: скуки, порока и нужды». Гомер говорил о том, что труд побеждает все.

Как видим, труд играет огромную роль в жизни человека: дает наслаждение, лечит от горя, рождает мудрость, утоляет голод, продлевает жизнь, облагораживает человека, является его совестью и радостью. Важное значение труду придавал К. Д. Ушинский, который во многих своих работах определил теоретический и методологический взгляд на труд детей. Он писал: «Воспитание не только должно развивать ум, вооружать знаниями, но и зажечь в человеке жажду серьезного туда, без которого жизнь его не может быть, ни достойной, ни счастливой».

Достигнув состояние призвание к чему-то определенному и создавая некоторые материальные или духовные ценности, человек не должен быть, ограничен настолько, чтобы не видеть, не воспринимать и не быть способным потреблять то, что делают, производят другие. Хорошая «ушибленность» своим делом, без которой невозможны высшие достижения в труде, не должна вырождаться в очумелую ограниченность. Общая профессиоведческая осведомленность, грамотность, культура – вот средство и шаг в сторону правильно понимаемой всесторонности (как разносторонности, как способности в принципе понять и принять трудовой вклад любого «другого», то есть каждого).

В.А. Сухомлинский писал, что труд становиться великим воспитателем, когда он входит в духовную жизнь наших воспитанников, дает радость дружбы и товарищества, развивает пытливость и любознательность, рождает волнующую радость преодоление трудностей, открывает все новую и новую красоту в окружающем мире, пробуждает первое гражданское чувство - чувство созидателя материальных благ, без которых невозможна жизнь человека. В трудовой деятельности народ видит важнейшее средство самовыражения, самоутверждения личности. Без труда человек становится пустым местом. Важная воспитательная задача в том, чтобы чувство личного достоинства, личной гордости каждого воспитанника основывалось на трудовом успехе.

Резюме. О роли осознанной трудовой деятельности во всех ее різновидностях – учебной, физической и др. Она является фундаментом формирования основных гражданських качеств личности молодого человека, ее социальной ответственности перед обществом.

Литература

1. Сухомлинский В.А. Нравственный идеал молодого поколения. - М.: АПН РСФСР, 1963; http://pedsovet.su/publ/188-1-0-5589

2. Сухомлинский В. А. Родительская педагогика. - М.: Знание, 1978. http://bookbox.com.ua/index.php?newsid=20711, http://bookbox.com.ua/index.php?newsid=20710

3. И. Г. Песталоции - http://vp-ch.ru/node/43

4. И. Г. Песталоции - http://vp-ch.ru/node/45

5. И. Г. Песталоции - http://vp-ch.ru/node/50

6. Ушинский К.Д. Основные идеи о роли труда http://works.doklad.ru/view/sygDY4-w7XU.html, http://raguda.ru/sk/trudovoe-vospitanie-detej-doshkolnogo-vozrasta.html

7. И. Н. Буценко, Г. В. Ангелов, И. Л. Резник – Деловое общение: наука и искусство (под. общей редакцией професора Г. В. Ангелова) Киев – Одесса, СМИЛ, 2001.

СІМ'Я У ФОКУСІ ФІЛОСОФІЇ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Іванов Є. В., к.і.н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Сукупність цілей, ідей, цінностей, трудових прийомів інструментів та техніки, які використовуються в рамках соціальних інститутів для формування загальних соціальних цінностей, а також зовнішніх механізмів забезпечення діяльності цих інститутів і уявляють собою соціальні технології. Американські еліти успішно застосували їх для укріплення єдності своєї нації та цивілізації, а також для ослаблення конкурентів. Для осмислення соціальних технологій можна використовувати декілька ключових понять. Одним з них є соціальний процес, – процес здійснення трудового впливу людини на саму себе або на іншу людину за допомогою специфічних матеріальних та інформаційних засобів праці, соціальної техніки та соціальних інструментів. Результатом цього впливу може бути розвиток здібностей людини та активної цілеспрямованої діяльності. В соціальному процесі приймають участь багато індивідів, які пов'язані між собою відношеннями кооперації та розподілу праці. Розвиток різноманітних матеріальних та трудових факторів виробництва веде до послідовного розвитку форм соціального процесу. До органічних за своєю природою форм соціального процесу відносять рід, плем'я, сім'ю, а до більш складних, інституціональних – народність, народ, націю. Інституціональні форми соціального відтворення виникають під дією соціальних інститутів – відокремлених груп людей пов'язаних між особою відношеннями розподілу та кооперації праці. Зовнішнім ефектом їх діяльності є соціальна послуга. До соціальних інститутів зараховують зазвичай школу, церкву, музеї і т. д. Російський дослідник О. Гапоненко, крім цього вводить поняття «соціальних фабрик». Це соціальні інститути засновані на діях механізмів та машинних систем є особливою формою соціального буття (газети, кіно, радіо, телебачення і т. п.). Сукупність засобів забезпечення зовнішньої діяльності соціальних інститутів він умовно називає «соціальними механізмами».

Однією з важливих функцій соціальних інститутів в США є формування з відокремлених індивідів соціальних спільностей, вони здійснюють цю функцію за допомогою формулювання спільних цілей, надання їм форми цінностей та переконання індивідів у необхідності спільних дій у відповідності до цих цінностей. Іншими словами соціальні інститути виробляють спільну для всіх соціальну ідеологію і формують за її допомогою єдину соціальну свідомість. Священики, вчителя, викладачі, митці – всі вони формують здібності людей, успішні представники цих професій утворюють соціальну еліту, використовує соціальні технології в процесі створення соціальних спільностей. Для виконання цих функцій соціальні еліти отримують матеріальні ресурси від еліт економічних та силову підтримку від еліт політичних. Це потребує вибудовування певних взаємовідносин між елітами та встановлення зв'язків еліт з масами населення. Конфлікт еліт може призвести до того, що важливі соціальні функції не будуть реалізовані і механізм відтворення соціальних спільностей буде порушено. Характерним прикладом може бути пробудження самосвідомості негритянського

населення США. Коли соціальна еліта цієї верстви оформилась, вона не була допущена у вищі ешелони американського суспільства і почала «відривати» негритянську спільність від білої більшості. Відбулася низка заворушень у бунтів, поки політичний клас дійшов до висновку, що для зменшення гостроти ситуації необхідно включити представників негритянського населення до правлячої верстви суспільства, щоб запобігти остаточному розколу.

Життя на Заході вимагає від людини надзвичайної рухливості, гнучкості, динамізму, активного відношення до себе, вміння пристосовуватись. В системі, що будується індивідуалістами виникає складна сукупність багатьох систем, що об'єднуються в метасистему. Змінюється значення системного параметру складності, система стає все більш складною. Зростання складності дозволяє вибудовувати велику кількість індивідуальних систем, як наприклад, в США, де базисом для розвитку демократії були фермерські господарства.

На протязі тривалого проміжку еволюції людські суспільства організовували свою діяльність на основі відносин спорідненості. Родинні зв'язки втрачають своє значення лише під впливом індустріалізації, хоча вони залишились важливим елементом суспільного життя. В традиційних суспільствах правила відносин спорідненості були соціально визнаними і уявляли собою свого роду обов'язкову цінність. Вони були необхідні для інтеграції і дезінтеграції індивідів відповідно до їх обов'язків, прав і привілеїв відносно інших людей та суспільних функцій. Відносини спорідненості будувалися на двох основних принципах: 1) кровній спорідненості; 2) шлюбі. Сім'я уявляла собою первинний, мінімальний, соціальний осередок існування якого пов'язується в соціальній антропології з поняттям «домашнього рівня соціальної організації». Вона виступала універсальним соціальним об'єднанням з первинними репродуктивними і господарськими функціями. Первісна локальна група, – община об'єднувала людей, що займалися мисливством і збиральництвом. Такі групи часто не мали формальних лідерів. Тривалий час в науковій літературі їх пов'язували з поняттям «плем'я». На більш складному рівні організації знаходились системи соціальної організації, що виникли у суспільств з екстенсивною аграрною економікою. Головною рисою цих політичних систем був багатоступінчатий ієрархічний характер, вони об'єднували політичні структури декількох рівнів. Кожна з таких структуру мала свого вождя, які складали певну ієрархію і підкорювались верховному правителю. Верховні вожді і вожді більш низьких рівнів не мали абсолютної влади. Вони повинні були здійснювати процедури роздачі продуктів і товарів, які збирали з населення, щоб зберігати свою політичну клієнтуру. Найбільш складною формою політичних систем виступають держави. В доіндустріальних суспільствах їх формування було пов'язане з осілими народами, зайнятими аграрною економікою. Це сильно стратифіковані в економічному, соціальному і політичному відношенням утворення, на вершині яких знаходився суверенний лідер, що мав владу обкладати податками все населення і користувався підтримкою аристократичної бюрократії. У державних утвореннях рестрибутивні механізми були організовані в інтересах привілейованих груп, які накопичували багатства за рахунок нижчих соціальних верств. Держава для їх захисту використовувала кодифіковані закони, легітимне право на використання

насильства і примусу. «Аграрна культура існує близько 8000 років і проявила себе як одна з найбільш ефективних систем життєзабезпечення. Вона дозволяє створювати стійкий надлишок відтворюваного продукту і тим самим детермінує розвиток ринкової економіки, ускладнення економічних і політичних систем. Із землеробством пов'язують високу густину населення і складні технології виробництва різноманітних продуктів. Інтенсивне землеробство засновувалось на тваринній силі і технологічних системах, що давали можливість виробляти достатньо продуктів для утримання цілих міст. Поселення землеробських народів нараховували тисячі і десятки тисяч людей, що вимагало високої спеціалізації занять і централізованих управлінських структур. З'явились соціальна ієрархія, соціальні відмінності, а також пірамідальні державно-політичні структури.

Сім'я була головним інститутом в житті кожного індивіда, так як взаємна повага і дружні відносини між батьками і дітьми високо цінувалися. Ще одною проблемою ССУ традиційного суспільства виступала проблема репрезентації політичної еліти в соціальному житті пересічних індивідів. Вже у Східних деспотіях вона була розв'язана за допомогою пропагування сакральності світської влади, її походження від Бога. Монархи нерідко застосовували міри для створення зовнішнього іміджу влади: вели війни, грандіозний двір, величні резиденції і т. д. Застосовувались і культурні засоби: створення відповідних біографій, творів мистецтва для прославлення монархів. Важливим засобом для підтримання панівного становища еліт корони вважалась розкіш і велич. Ще одним характерним прийомом було тиражування зображень правителів. Крім цього, підданим часто нагадували про велич і вічність роду монархів в усній формі. Для цього розробляли спеціальні міфі і легенди. Цивілізація, яка розглядала весь всесвіт як частину держави, розглядала послух як першу доброчесність, тому що держава була побудована не безумовному прийняті авторитету влади.

На думку Ж. Делеза дисциплінарні суспільства розпочали організацію гігантських просторів ізоляції. Вони досягли свого розквіту на початку XX ст., коли індивід почав поступово переходити від одного закритого простору до іншого, у кожного з яких свій власний закон: сім'я, школа, завод, час від часу лікарня, казарма і, можливо, тюрма, яка є майже ідеальним простором ізоляції.

Ж. Делез апелює до ідей Фуко щодо ідеального проекту просторів ізоляції. Йому особливо кидається в очі соціальна організація на заводах, метою якої є концентрувати, розподіляти простір, впорядковувати час, розташувати продуктивну силу в просторово-часовому континуумі так, щоб отриманий результат перевищував суму первинних сил. Суспільства контролю, на думку філософа, замінюють дисциплінарні суспільства. Для Ж. Делеза механізми контролю уявляють собою варіації однієї і тієї ж структури, що утворює систему геометричних змінних, мова якої є цифровою (хоча і необов'язково бінарною). Простори ізоляції уявляють собою матриці, окремі модулі, а контроль є модуляцією. Ця модуляція ґрунтується на певному цифровому шифрі. Складна мова суспільств контролю заснована на ньому. Шифр або допускає індивідів до інформації або відмовляє в доступі. Люди більше не можуть аналізувати свої взаємовідносини соціальності, ґрунтуючись на дихотомічні парі маса-індивідуум. Індивідууми стають «дівідуумами», а маси – семплами, ринками і банками даних.

На думку Ж. Делеза, сім'я , школа , армія, завод більше не є схожими один на одного, але всього лише різними просторами ізоляції, які сходяться до єдиного власника, до держави або до приватної влади. Вони стають шифрованими фігурами, деформуються і трансформуються. Все це здійснює одна і та ж корпорація, у якої є тільки керуючі.

Роботи постмодерністів дозволяють пояснити як нові засоби споживання долають ефекти розчакловування сучасного світу і дозволяють заново його заново зачаровувати контролюючи та експлуатуючи величезні маси споживачів. Все це відбувається в західних країнах на тлі відчутного підвищення рівня життя населення та зростання його комунікативної активності. Матеріальні стимули на рубежі XX і XXI ст. почали витіснятися мотивами самореалізації індивіда, суспільно значимої діяльності. До позитивних зрушень російський дослідник С. Д. Хайтун відносить і політкоректність, вбачаючи в ній ідеологію, що послідовно відстоює права всіх, хто відхиляється від норми і не може сам себе захистити: інакомислячих, дітей, жінок, сексуальних меншин, ув'язнених, людей з тими чи іншими недоліками. З появою чималих коштів у найманих виробників, тобто у основної маси населення, вони починають користуватись різноманітними послугами і купляти велику кількість товарів. Першочергове значення отримує людський капітал: людина як виробнича сила, її знання та вміння. Кейнсіанський ринок робить вигідними «християнські» відносини не тільки між індивідами і підприємствами в середині окремої країни, але й між країнами. Мати багату країну-сусіда з високим споживацьким попитом вигідніше, ніж експлуатувати бідні країни. Сам споживач не є безпосереднім замовником того, що він вирішив споживати.

Для постіндустріальної епохи характерною рисою є, крім усього вищезгаданого, також і перегляд концепцій, теорій та інших інтелектуальних інструментів, за допомогою яких утверджувався модерн. Цей процес зайшов настільки далеко, що його можна назвати деконструкцією рефлексивної складової суспільної свідомості.

Японія – це країна споглядального світогляду, естетичного відношення до дійсності, колективізму в людських відносинах, тісного зв'язку людини з природою. Одним за найважливіших засобів управління національною психологією та менталітетом завжди виступало естетичне переживання. В Японії це процес колективний. У відповідності до дзенського розуміння мистецтва воно повинно бути інтегроване в життя, а життя – в мистецтво. Ввічливість на Сході – це величезна сила, що дозволяє конкурувати. Ввічливість діє в Японії не по горизонталі, а в основному по вертикалі. Японська ввічливість – це обдумана миротворча діяльність в ім'я збереження принципів общинної згоди. Японська мова добре пристосована для цього. Існує переконання, що краще, якщо проблема залишиться не вирішеною, але гармонія у відносинах між людьми не зникне. Ввічливість такого роду дозволяє уникати добре аргументованих, ультимативних заяв, замість цього в хід ідуть уривки фраз, жести, погляди, застосовуються багатозначні висловлювання, що не передають партнеру думки, а дозволяють вияснити його позицію. Ця здатність за допомогою бесіди розвідати про чужі наміри, щоб під них підстроїтись або протистояти ним не втративши гідності. В

японській мові має багато двозначностей, японці уникають казати слово «ні» прямо, що іноді ставить їх у неприємні ситуації. Неформальні групи підприємців, монополістів часто дуже сильно впливають на політику, існують також і формальні організації бізнесменів. Вони так координують відносини між собою, щоб «промацати» реакцію іншої сторони на певні дії. Це дозволяє зберегти певну гармонію в суспільстві, всі сторони приділяють велику увагу тому, щоб спільним інтересам не було завдано ніякої шкоди. Різноманітні самопрезентації дозволяють японцям створювати згуртовані колективи, а референціювання – співвідносити виробничі та особистісні проблеми з інтересами цих колективів.

Японці схильні все пристосовувати для досягнення суспільно важливих цілей, користуючись вже випробуваними схемами. Велику роль в них відіграє прямий, чи закамуфльований вплив на свідомість людини. Найбільш впливовим керівником у компанії є той, хто завідує кадрами. Збільшення продуктивності виробництва в першу чергу досягається не технологічними методами (хоча вони теж без сумніву важливі), а розумною організацією менеджменту. Цим терміном японці позначають координацію і об'єднання в процесі виробництва індивідуальних зусиль і надання працівникам спонукальних мотивів, яки сприяють виробленню спільних поглядів та цілей для всіх, або для більшості учасників суспільної групи чи організації. Сьогоднішня науково-технічна революція потребує максимального використання людських здібностей, знань, ентузіазму. Якщо працювати фізично можна примусити силою, то думати силою примусити неможливо, а особливо, коли треба думати так, щоб це було корисно для виробництва і вигідно для колективу. Японці схильні створювати умови, які б стимулювали його підвищувати продуктивність. Необхідно, щоб самі умови, а не управлінці примушували співробітників ефективно працювати. Коли з'являються такі умови, то прибутки багатократно збільшуються, а всі вкладення, які б вони не були дорогі, повертаються. Японці практикують принцип колективної участі управлінців і робітників у вирішенні всіх питань виробництва, за допомогою чого досягається відданість персоналу підприємству і підвищується продуктивність праці.

Література

1. Цофнас А. Ю. Печаль Фукуямы в пространстве аксиологических координат // А. Ю. Цофнас // Вопросы философии. – 2005. – № 11. – С. 106-118.
2. Тишков В.А. Реквием по этносу: Исследования по социально-культурной антропологии / В. А. Тишков. — М.: Наука, 2003. — 544 с.
3. Брестед Д., Тураев Д. История древнего Египта / Д. Брестед, Д. Тураев. – Минс: Харвест, 2003. – 832 с.
4. Делез Ж. Переговоры [пер. с франц. В. Ю. Быстрова] / Жиль Делез. - Санкт-Петербург: Наука, 2004. – 308 с.
5. Хайтун С. Д. Постиндустриальная нравственная революция и ее экономическая (кейнсианская) первооснова / С. Д. Хайтун // Вопросы философии. – 2011. – № 3. – С. 24-35.

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МОЛОДОГО ВЧЕНОГО ТА ІНЖЕНЕРА

Лар'яновський І.С., к. ф. н., ст. викладач
Одеська національна академія харчових технологій

Виходячи зі специфіки сучасної інженерно-технічної діяльності, що спрямована на створення складноорганізованих технічних об'єктів, функціональність яких має задовольняти різнорідним параметрам, роль науково-технічного фахівця в цій діяльності бачать у пошуку та реалізації деякого оптимізованого рішення, якому має бути притаманна ефективність, визначена певною соціальною потребою. Притім, обмеження, які накладаються на інженерно-технічну розробку у зв'язку з вимогами щодо її екологічної та соціально-гуманітарної безпеки, сприймаються більшістю сучасних інженерів-практиків як такі, що врешті-решт призводять до помітного зниження техніко-економічних показників. Тим не менш, в умовах глобалізації кризових тенденцій науково-технічної діяльності орієнтація суто на усталені принципи вузько-прагматичного підходу до інженерної справи стає все більш недоречною. Розвиток сучасної техніки має бути переведений на рейки ціннісно-орієнтованого, людиномірного шляху, що потребує, між іншим, невідкладного розв'язання проблеми формування професійної соціальної відповідальності молодих вчених та інженерів [6, с. 109].

Зауважимо, що для науковця та інженера нової генерації ефективна та соціально-відповідальна діяльність не є сьогодні можливою без систематичного застосування методів комплексних експертиз будь-яких науково-інженерних проектів та програм, що мають проводитись з позицій ціннісного підходу [5, с. 37-42; 7; 8], тобто підходу, що містить вагому аксіологічну складову.

Притім, процедура подібної експертизи має стати для суб'єкта оцінювання актом власного ціннісно-світоглядного визначення, що здійснюється на екзистенціальній глибині його особистості та есплікується у формі нормативного експертного висновку. Предмет оцінювання, тим самим, може бути поставлений у співвіднесення з усією архітектонікою ціннісно-смислового універсуму особистості, що здійснює означене експертне оцінювання.

Відмітимо також, що інноваційні наукомісткі технічні об'єкти, які володіють найвищою соціальною цінністю, не лише мінімізують дестабілізуючий техногенний вплив на довкілля, але й здатні усувати суперечність між такими базовими показниками інженерно-технічної діяльності, як економічність та екологічність [3, с. 15-32; 7; 8]. Підкреслимо також, що в процесі експлуатації сучасних високотехнологічних виробничих комплексів, соціально-гуманітарні та екологічні збитки не можуть бути виправдані ніякими перевагами техніко-економічної доцільності. Це означає, що серед науково-технічних фахівців, що розробляють, тиражують та експлуатують подібні комплекси, має панувати чітке розуміння обов'язковості випереджаючої соціально-гуманітарної та екологічної експертизи вищеназваних комплексів щодо припустимого діапазону їхніх експлуатаційних параметрів [2, с. 59-61]. Це також передбачає, що науково-технічний фахівець здатен кваліфіковано застосовувати систему інтегральних

оцінних критеріїв, що були б логічно узгоджені та придатні як для оцінювання існуючих технічних розробок, так і для пошукової експертизи новітніх тенденцій науково-технічного розвитку. Тобто, процес науково-технічного пізнання та інженерно-практичної реалізації має сьогодні супроводжуватись перманентною соціально-гуманітарною експертизою [3, с. 15-32], яка повинна стати невід'ємною складовою пізнання та інженерної практики.

Висловлене вище не є закликом відмінити вимогу економічної ефективності науково-технічної діяльності. Мова йде про необхідність розуміння молодими вченими та інженерами принципової обмеженості суто утилітарних, ринкових критеріїв оцінювання науково-технічної діяльності щодо її конкурентоспроможності та ринкової вартості.

Може скластися враження, що вищеозначене звучить дисонансом у період переходу економіки пострадянських країн до ринкових принципів організації. Але слід пам'ятати, що збиток від дестабілізуючого впливу на довкілля новітніх наукомістких технологій не може бути виправданий ніякою ринковою прибутковістю.

Більше того, як доводить аналіз провідних західних експертів комплексна гуманітарно-екологічна оптимізація науково-технічної діяльності не тільки не веде до змушеного зниження її соціально-економічних показників, але, навпроти, детермінує науково-технічну діяльність таким чином, що прискорюється пошук та знаходження науково-технічних рішень найвищої соціально-економічної ефективності [3, с. 15-32; 7; 8].

Отже, заклик до всебічної соціально-відповідальної експертизи науково-технічної діяльності в сучасних кризових умовах вже не повинен сприйматися як лише плід абстрактного теоретизування гуманітаріїв. Бо для світової спільноти стає все більш зрозумілим, що зростаючий антропогенний вплив науково-технічної діяльності є однією з головних причин неухильного посилення дестабілізуючих тенденцій у глобальній багатовимірній системі «техносфера-біосфера». Останнє веде до загрозливого загострення загальнопланетарної соціально-екологічної кризи, подолання якої неможливе шляхом прийняття та здійснення лише тих або інших часткових рішень. Конче потрібною є глибока трансформація всієї науково-технічної парадигми, що вичерпала себе вузько-прагматичними, силовими підходами. Нова парадигма, що йде їй на зміну, має бути адекватною епосі переходу світової цивілізації на пост-економічний шлях розвитку, тобто на такий шлях, який буде вимагати від людства прийняття на себе відповідальності за регуляцію глобальних біосферних процесів.

Але перехід до нової парадигми науково-технічного розвитку не може відбутися без корінної ціннісно-світоглядної трансформації самосвідомості сучасних науковців та інженерів, яку слід базувати на основі засвоєння молодими вченими та інженерами ціннісно-орієнтованого, гуманістичного підходу в обраних ними сферах діяльності, тобто підходу, що здатен встановлювати та посилювати – за принципом синергетичного резонансу – багатоаспектну дієву кореляцію між загальнозначущими соціокультурними цінностями та цінностями науково-технічними [4, с. 99]. Останнє передбачає, між іншим, що за умови виявлення лише можливості отримання антигуманного результату науково-

технічної діяльності не тільки практична реалізація, але й відповідне пошукове дослідження має бути негайно припинено.

У зв'язку з означеним вище слід відмітити, що під час вивчення студентами вищих технічних навчальних закладів соціально-гуманітарних дисциплін все ще не приділяється достатньої уваги питанню про розрізнення цінного та корисного в науково-технічних знаннях та інженерній практиці. Врахуємо, що виникнувши на певному етапі соціально-історичного розвитку, техніка розгорнула себе як соціальне благо. Але благо як таке є внутрішньо суперечливим феноменом. Поступовий перехід техніки від стадії невизначеного буття до стадії відносно самостійного буття виявив в сутності техніки невідповідність, а далі – протиріччя корисного та цінного. Наголосимо, що техніка як корисність повністю залишає людину під владою природної необхідності, яка тепер опосередкована «другою природою». Саме вона й є тепер детермінантою потреб та головних тенденцій соціального розвитку, що нав'язує власну несвідому «волю до володарювання» в усіх сферах буття сучасної людини.

В той же час, науково-технічні знання та технологічну діяльність не слід розглядати в якості чогось зовнішнього по відношенню до людської сутності, бо вони є проекцією у світ культури духовно-творчих сил людини. Науково-технічна творчість здатна відбивати глибинні зрушення людської природи аж ніяк не меншою мірою, ніж творчість художня. Науково-технічні інновації то є утвердження соціальної цінності значущих еволюційних здобутків людського розуму через їхнє відбиття в символічно-предметних цінностях техніки. Зрозуміло, що останні не в змозі вміститися в звужено-утилітарній корисності. Водночас, найвища, загальнозначуща корисність найбільш багатогранно виявляє себе саме в соціальній цінності. Та це виявлення відбувається вдало лише тоді, коли науково-технічна діяльність не редукується до демонстрації могутності людського розуму, але стає цілеспрямованим творчим зусиллям, що звільнює людину від влади тих або інших конкретно-історичних обмежень.

Маємо ще раз наголосити, що гуманізація технічної освіти передбачає формування у молодих вчених та інженерів активної ціннісно-світоглядної позиції, яка була б в змозі стати запорукою соціально-відповідальної науково-технічної діяльності. Бо в сучасній, конвергентній інженерно-технічній діяльності саме й долається той всесвітньо-історичний соціокультурний рубікон, по один бік від якого людство має остаточно залишити вихолощений прагматизм масово-банальних благ, а по другий бік – сфокусувати розум на творчості нових ціннісно-значущих здобутків, які й є дійсно людські загальнозначущі блага [4, с. 99].

Соціально-відповідальний напрям науково-технічній діяльності має бути наданий вже під час навчання у вищому навчальному закладі. Пріоритетна роль у вирішенні цього завдання належить курсу філософії та іншим соціально-гуманітарним курсам. При цьому, слід відзначити, що без впровадження в навчальний процес основ методології інтегрального експертного оцінювання результатів інженерно-технічної діяльності неможливо підготувати таких фахівців, які були б спроможні створювати та оптимально експлуатувати науково-інженерні комплекси, яким приманна справжня соціальна цінність. Тут йдеться про такі комплекси, що якнайменше віддаляють деструктивний епілог технічної

епохи та запобігають загрозам перетворення глобального розвитку в епітафію по техногенній цивілізації, бо функціональність цих комплексів відкриває нову, фантастичну з точки зору буденної свідомості сторінку еволюції розуму, що, цілком ймовірно, може постати в якості прологу до безмежного космічного майбутнього людства та земних форм життя як таких.

Слід також враховувати, що витоки соціально-відповідального ціннісного вибору глибші за класичну раціональність. Соціально-відповідальна особистість може передати іншій особистості звістку про власне ціннісно-світоглядне самовизначення не інакше, як в глибокому екзистенціальному комунікативному акті. Викладач, який сповіщає про переваги певної ціннісно-світоглядної позиції та аргументує її доречність, але не знаходиться як особистість у духовному спілкування з аудиторією, навряд чи може розраховувати на плідний двосторонній контакт. Тобто, ціннісно-світоглядну позицію не можна сформувати відсторонено-академічно. І тому від викладача соціально-гуманітарних дисциплін сьогодні очікуємо унаочнення його особистої позиції щодо кожного суттєвого положення курсу, що викладається.

Вважаємо також за необхідне вказати на доцільність впровадження у навчальний процес основ методології інтегральних оцінних критеріїв науково-технічної діяльності в якості інноваційного засобу, що має сприяти формуванню у студентів навиків цілісного бачення науково-технічних проблем та здатності фокусувати мислення у напряму включення ціннісно-гуманістичних регулятивів безпосередньо у сам процес науково-інженерної творчості [5, с. 37-42].

Засвоєння методів та методик комплексної аксіологічної експертизи в технічному навчальному закладі поряд з загальнотеоретичним розглядом має ґрунтуватися на конкретних прикладах застосування інтегральних оцінних критеріїв, наприклад, щодо визначення соціально-гуманітарних аспектів актуальних проблем науково-технічного розвитку агропромислового комплексу України. Так, одним з провідних завдань цього розвитку є перехід до замкнених безвідходних технологічних циклів, що набуває у філософсько-аксіологічному тлумаченні вагомого морально-гуманістичного виміру, який здатний викликати у студентів живу зацікавленість та емоційний відгук, що вельми корисні задля засвоєння навчального матеріалу.

Література

1.Ангелов Г.В. Социоэкологические аспекты техногенной цивилизации / [Ангелов Г.В., Буценко И.М., Демченко Д.М., Квятковский Д.О. и др.]; под общ. редакцией С.Р.Гриневецкого и В.М.Чугуенко. Одесса: Астропринт, 2007. – 408 с.
2.Варфоломеев В.П. Управление высокотехнологичным производством / В.П.Варфоломеев. – М.: Экономика, 2009. – 336 с.
3.Грунвальд Армин. Техника и общество: западноевропейский опыт исследования социальных последствий научно-технического развития / Армин Грунвальд; [пер. с нем. Е.А.Гаврилиной, А.В.Гороховой, Г.В.Гороховой, Д.Е.Ефименко]. – М.: Логос, 2011. – 160 с.
4.Дейнеко Н.И., Ларьяновский И.С. Ценностная детерминация самосознания научных сообществ – решающий фактор гуманизации технических наук / Дейнеко Н.И., Ларьяноский И.С. // «Філософія. Менталітет. Освіта.»: Матеріали

міжнародної науково-теоретичної конференції, (Одеса, 12-14 жовтня 1994 р.). – Одеса: Південноукраїнський педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського, 1995. – 99 с. – С. 67.
5.Лар'яновський І.С. Інтегральний аксіологічний підхід до оцінки науково-технічної діяльності / І.С. Лар'яновський // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2016. – №3. – С. 37-42.
6.Ларьяновский И.С., Дейнеко Н.И. Ценностный аспект формирования экологической культуры студентов инженерных специальностей / Ларьяновский И.С., Дейнеко Н.И. // Тези доповідей XXV науково-методичної конференції викладачів ОДАХТ. – Одеса: Видавничий центр ОДАХТ, 1994. – 124 с. – С. 109.
7.An identification of pragmatic principles: Final report [Електронний ресурс] / [International Council on Systems Engineering]. – Режим доступу: www.incose.org/ProductsPubs/pdf/techdata/PITC/PrinciplesPragmaticDefoe_1993-0123_PrinWG.pdf.
8.Blanchard B.S., Fabricky W.J. Systems Engineering and Analysis / B.S. Blanchard, W.J. Fabricky. – [fourth edition]. – Pearson Prentice Hall, Upper Saddle River, NJ, 2006. – P. 1-150.– (Web version)

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРІ

Михайлова В.Л., к. ю. н., ст. преп., Мельник Ю. Н., к. ф. н., доцент
студ. Ихтияр Самет (Турция)
Одесская национальная академия пищевых технологий

Професійна сфера, безсумнівно, є однією з основних сфер життєдіяльності. Нерідко її відзначають як провідну сферу самореалізації особистості. Термін «самореалізація» стосовно професії почав використовуватися в середині двадцятого століття. Однак він використовувався тільки декларативно, оскільки на той момент у довідковій літературі було відсутнє визначення самореалізації особистості тому сутнісного наповнення термін не отримав.

Разом з тим, стосовно до професійної сфери використовується ряд близьких понять. До них можна віднести такі, як «успішність», «ефективність» та «продуктивність». Але поряд зі схожістю кожне з визначень цих понять, що характеризують свій аспект життєдіяльності, не дає уявлення про життєдіяльність в даній сфері в цілому (як щодо суспільства, так і щодо особистості). Як, наприклад, вони не відповідають на питання: якою ціною була досягнута успішність, ефективність? Адже не виключено, що наслідком стало явище професійного вигорання.

Цілком закономірно, що останнім часом виникає інтерес до проблем психологічного здоров'я особистості як необхідної умови повноцінного забезпечення професійної діяльності. В результаті виникає необхідність у введені інтегрального показника, за допомогою якого можна було б в цілому характеризувати життєдіяльність в професійній сфері. Саме в якості такого показника і виступає самореалізація особистості, оскільки в критеріях самореалізації відображені такі важливі для життєдіяльності в професійній сфері

показники, як корисність (продуктивність) і задоволеність (як необхідна умова позитивного самопочуття) стосовно особистості та соціуму. Дані обставини дозволяють обмежити (зафіксувати) проблемне поле дослідження, враховуючи, що продуктивність часто розуміється як успіх і об'єктивна умова, а задоволеність, в рамках гуманістичної психології, - як суб'єктивна. Самореалізація особистості є важливим показником життєдіяльності особистості, її життєвого шляху (як окремої частини, так і життєвого шляху в цілому). У зв'язку з цим нам особливо близькі положення теорії, які закладають методологічну основу для розуміння самореалізації в професійній сфері як в одній з основних сфер життєдіяльності. Звернемося до розробленої фундаментальної системи уявлень про людину: багаторівневої та цілісної в руслі методологічних питань розвитку та саморозвитку, що є необхідними атрибутами самореалізації особистості в основних сферах життєдіяльності та безпосередньо в професійній сфері.

Цілісність – є одним із ключових понять в методології, це визначальна характеристика самої людини як предмета пізнання. Отже, цілісність є необхідною умовою для формування методів її вивчення (комплексний підхід дослідження людини) та опису (нове синтетичне людинознання).

Незважаючи на те, що мета дослідження вимагає зосередитися на окремих аспектах цілісності людини, виділяючи: цілісний складний саморегулюючий організм на рівні фізіології і психофізіології, цілісну особистість на рівні вивчення інтропсихічного, цілісного суб'єкта (автора) діяльності на рівні інтерпсихічного; ми не повинні забувати, що кожне з перерахованих вище понять є не більше ніж масштаб розгляду цілісної людини. Кожен з цих методично виділених аспектів при вивченні вимагає застосування відповідного методологічного апарату, своїх методів та своєї мови опису, внаслідок чого виникає ілюзія об'єктивного існування автономних частин, взаємопов'язаних, але незалежних один від одного. При цьому з поля нашого зору часто зникають саме системні ефекти, які багато в чому визначають життєдіяльність цілісної системи та всіх її компонентів.

Цілісність є не тільки методологічним, а і, до певної міри, метаметодологічним принципом, що визначає структуру побудови системи людини, де діяльність, розвиток та цілісність ніколи не проявляються окремо, але завжди взаємно обумовлюють один одного. Так, наприклад, розвиток за допомогою життєдіяльності людини обумовлює побудову цілісності (цільності) особистості. Цільність особистості не природний дар, а соціальна якість психологічного розвитку особистості яка історично утворюється, а цілісність людського розвитку, в свою чергу, є її специфічна властивість. Говорячи про особистість як про структуру, що має складну ієрархію, з урахуванням цього принципу ми повинні відзначити, що становлення такої ієрархії поряд зі становленням цілісності особистості відбувається поступово, в процесі її розвитку та діяльності.

Розвиток та його закономірності є одним із основних аспектів дослідження самореалізації в професійній сфері. При цьому кожному аспекту розвитку повинна приділялася особлива увага. Розвиток організму повинна розглядатися з точки зору генетичного підходу, наступності філо- та онтогенетичного розвитку.

Розвиток особистості людини вимагає особливої уваги, так як і взаємозв'язок особистісного компонента з усіма іншими аспектами цілісної системи людини, та має визначальну (за допомогою діяльності) роль для формування і розвитку людини [5, 6 10, 12]. У свою чергу, сама особистість є продуктом індивідуально психічного розвитку, що виступає в трьох планах: онтогенетичної еволюції психофізичних функцій, становлення діяльності та історії розвитку людини як суб'єкта діяльності, пізнання, спілкування та життєвого шляху людини [12, 14].

Далеко не всякі прояви особистості її характеризують як особливу індивідуальність. Ряд цих проявів носить тимчасовий, перехідний характер, обумовлений будь-якою окремою умовою та обставиною життя. Такий прояв життя потрібно назвати ситуаційними особливостями особистості, на відміну від характерологічних особливостей. Лише тоді, коли ситуаційні зміни особистості стають разом з тим рисою характеру, по ним можна судити про особу, характеризувати ними особистість. Таким чином, використовується особистісно-ситуаційний підхід для пояснення особливостей становлення особистості.

Основний зміст характеристики людини складають життєва спрямованість, що виражається в життєвих цілях, та образ дій, що виражається в стильовій своєрідності дій. Характерним в людському відношенні для кожної окремої особистості буде лише її прояв, який виражає основну життєву спрямованість та проявляється у своєрідному для кожної особистості образі дій [6]. Це повертає нас до характеристики людини як цілісного діяча, автора діяльності, як особистісно-утворюючого фактора, при цьому цілісність людини проявляється у володінні цілями, в усвідомленні цих цілей життя, в здійсненні їх на практиці [6, с.15]. Таке трактування співзвучно нашому розумінню актуалгенеза самореалізації особистості на життєвому шляху, знайшло своє відображення в моделях самореалізації: актуалгенеза і структурно-функціональної моделі [15] і в цілому в мотиваційно-смислової концепції самореалізації [19].

Індивідуальне поєднання життєвих цілей та образу дій, їх безпосереднє взаємопроникнення становить самобутність, оригінальність людини, являючи собою те, що багато сучасних гуманістичних психологів назвали б автентичністю: «безпосередність взаємопроникнення цілей та дій створює відому природність поведінки, благородну простоту в стосунках людини з дійсністю» [6 , с. 1]. К.Роджерс безпосередньо пов'язує самобутність з цілісністю, але сполучною ланкою є специфічні особливості людської особистості, що відображають її основні характеристики як суб'єкта діяльності: «Оригінальність і цілісність складають дві сторони одного й того ж, єдності життєвої спрямованості та діяльності»[].

Таким чином, ми переходимо до третього основоположного принципу, до своєрідної теорії діяльності та людини як її творця – суб'єкта.

Діяльність – це, перш за все, дії та вчинки особистості, що базуються на внутрішньому її змісті, основним втіленням якого є світогляд. Вчинки і дії мають в своїх підставах наміри, внутрішні спонукання (інтереси і потреби) та переконання. Подібні ідеї та світогляд в цілому через спрямованість визначають зміст вчинків, а збагачені індивідуально-своєрідною реалізацією являють собою характер, а через нього – особистість.

Характер в цьому контексті є продуктом сукупного впливу світогляду та конкретно втілюваної діяльності та являє собою спосіб свідомої діяльності людини. При цьому характер, що є спочатку продуктом розвитку особистості, сам стає умовою її подальшого розвитку. Формування характеру дозволяє та усуває багато внутрішніх протиріч в особистості, роблячи її психологічно монолітною, цільною, єдиною. Слід підкреслити, що, незважаючи на цю взаємну обумовленість, очевидна свідома роль людини як творця власної особистості, що виявляється в прийнятті того чи іншого світогляду, конкретному втілені останнього в конкретних вчинках і діяльності та в формуванні (саморозвитку) цілісності особистості. При чому ця ціль досягається не відразу, оскільки вона є продуктом суспільної діяльності самої людини, історії її свідомої діяльності.

Сучасні біографічні методи вивчення психології людей, в тому числі відома теорія критичних життєвих подій (КЖС), перегукуються з аналізом способу життя та свідомої діяльності. В теорії КЖС йдеться про провідну роль власних вчинків особистості у формуванні та зміні способу життя, отже, і внутрішнього суб'єктивного образу світу особистості. Біографічний метод вивчення людей показує, як змінювався їх характер разом зі зміною їх способу життя та діяльності. Протягом життя у кожної людини в результаті її власних вчинків складається визначений спосіб життя та діяльності, виражений суб’єктивно в певному образі почуттів, міркувань, спостережень, спонукань.

Так як спосіб життя є обставини політичні, правові, господарсько-економічні, побутові, моральні в своїй динамічній взаємодії, людина змінює перебіг власного життя, вносячи в відомий образ життя нові обставини. Подібні нові обставини – «події» в житті людини, особливо ті, які реалізуються за участю самої особистості, внаслідок її вчинків, змінюють структуру реальних відносин особистості, спонукаючи її до активних дій та обумовлюють таким чином істотні, суттєві зрушення у внутрішньому суб'єктивному житті людини. У зв'язку з цим є необхідність особистої відповідальності та цінність для розвитку характеру і всієї особистості людини кожного окремого дня її життя.

Ці закономірності розвитку поширюються на особливості формування та розвитку психіки і свідомості. Суспільне існування та діяльність особистості визначають спосіб розвитку її свідомості. Складаючи необхідну найважливішу ланку в діяльності людини, свідомість не тільки утворюється при певних обставин, а і перетворює їх в практичну діяльність. Психіка та свідомість людини, спосіб життя та діяльності, який визначає особливий її психічний склад, не може набути особливі закономірності розвитку.

Методологічні питання розвитку і саморозвитку мають безпосереднє відношення до проблем самореалізації особистості. Саме тут проявляється глибина людської особистості як міра її багатства. Саме тут потрібна внутрішня психологічна робота із саморозвитку особистості. При цих умовах здійснюються можливості розвитку «Я» за допомогою власних зусиль, співдіяльності та співтворчості. В цьому і є сутність цих зусиль. У цілісності виявляються збалансованість та гармонійність розвитку різних аспектів особистості шляхом застосування цих дій, спрямованих на розкриття генетичних індивідуальних та особистісних потенціалів, відповідно до визначення самореалізації особистості.

Створення концепції людини як цілісної та діяльної і становить сутність сучасного етапу розвитку психології особистості, дана стаття дає новий поштовх психологічної думки і в новому світлі актуалізує методологічне осмислення, виводячи його на більш високий рівень розвитку. Розгляд проблеми самореалізації в професійній сфері життєдіяльності з позицій людини цілісної і діяльної дає нові можливості для її вивчення, акцентуючи саморозвиток особистості як необхідний атрибут самореалізації.

Життєвий шлях – це не тільки рух людини вперед, але і рух вгору, до вищих, більш досконалих форм, до кращих проявів людської сутності.

ENHANCEMENT OF EMPLOYEES' MOTIVATION WHILE IMPROVING MANAGEMENT SYSTEM

O. Muhailovska, teacher
Kyiv national university of trade and econimics

Методологія роботи базується на дослідженні наукових праць з теорій Маслоу, Алдерфера і Локке. Дві теорії потреб мотивації порівнюються, співставляються, аналізуються на основі досліджень, що підтримують або спростовують певну точку зору. Теорія встановлення мети аналізується як протилежний підхід до теорії потреб. Важливим є введення в науковий обіг в Україні близько семидесяти праць сучасних англомовних авторів з досліджуваної теми.

Ключові слова: мотивація, теорія встановлення мети, теорія потреб, продуктивність праці.

The methodology of the article is based on research of academic works on Maslow's, Alderfer's and Locke's theories. Two need theories of motivation are compared and contrasted as well as contested by supporting and not supporting research articles. The goal setting theory was presented from the points of view of many researchers in a form of contrast approach to need theories.

Problem statement. Challenges in motivation are very relevant issues widely studied both theoretically and practically, which is possible to observe looking at vast volume of scientific research. Based on many studies , experience, analyses of similarities and differences of many theories, it is possible to improve practical aspects and to recommend how to improve managing process and productivity. Analyses of the latest research and articles.

There are a lot of scientific research on challenges in motivation, which demonstrates its relevance. The most important input was made by A. Maslow, K.Alrerfer and E. Locke. In the first part of the article Maslow theory of need is described, followed by EGR theory of Alderfer and goal setting theory of Locke. The studies of more then 50 different authors are used in the research as well. There are academic articles in English language by European and American authors, which the current article brings into academic research into Ukraine. Purpose of the article. To analyze current knowledge and understanding of issues connecting to motivation in English language literature.

Motivation has been of interest to psychologists at least since the 1930s, stimulated in large part by the famous Hawthorne studies, which focused mainly on the effects of supervision, incentives, and working conditions. The need theories have been the focus of much of the research on motivation, because they have been seen as the most enduring ways to understand motivation [3, p.79]. One of the most widely used of the need theories is Maslow's (1943) needs hierarchy and it has been most notable in the impact it has had on the thinking of organizational theorists such as McGregor, Argyris, Porter, Beer, Hall and Nougaim [4, p.199].

Abraham Maslow, who was born in New York in 1908, proposed that psychology should focus on the entire person and on how people act. Maslow's theory categorizes human needs into five groups. Physiological needs include the classic drives for food, drink and other primary needs. Safety needs include security, stability protection; while belongingness needs are shown when a person misses his friends, wife, or place in his group. Esteem needs concern each person's desire for a stable and high evaluation of himself. The last group of needs is self-actualization and Maslow in 1954 defines self-actualization needs as "the desire to become more and more what one is, to become everything that one is capable of becoming" [13, p.92].

Three assumptions underline this theory. First, needs stimulate behavior, but when they are satisfied, they stopped being motivators. Second, needs range from the most basic upwards to more complex. Third, person must at least minimally satisfy a lower level needs before moving up and activate a new area of need [4, p.33].

The Maslow's theory is one of the most popular theories of motivation, but there is a little empirical research evidence to support it. In 1960s ten factor-analytic studies attempted to test the theory, and none of them showed all of Maslow's need categories as independent factors. Maslow suggested that needs appear in a strict order and if the need has been at least partially satisfied, the new need submerges and the next level of need become activated. However there was no such activation in the study, which they conducted gathered information from 187 lower level managers [9, p.499]. The theory has been also questioned as to the assignment of job characteristics to the various theoretical categorizations and for students as well. Maslow based his research using U.S. subjects, there as findings of literature review show that in China a hierarchy of need differ from Maslow's original model [7].Some research suggests that higher-order needs tend to become more important as individuals move up the corporate ladder [15]. Needs may vary according to a person's career stage, the size of the organization, and geographical location. There is also no consistent evidence that the satisfaction of a need at one level decreases its importance and increases the importance of the next-higher need [9]. On the other hand, Ajila [1] suggested that the practical significance of Maslow's theory is widely accepted. This is true in developing countries. Employees in four manufacturing companies in Nigeria rated satisfying lower needs as most important, followed by the higher order growth needs [1].

Alderfer [2] attempted to improve the Maslow's theory by aligning the needs hierarchy with empirical research. According to Alderfer, man is motivated by three groups of core needs, namely Existence, Relatedness and Growth needs, hence the name ERG theory. Existence needs include physiological and material desires like hunger, thirst, salary, fringe benefits, and physical safety. They are characterized by the goal of

obtaining them, and by satisfaction tending to be correlated with another person's frustration, when resources are limited. Relatedness needs are needs for relationships, mutual sharing of thoughts and feelings. Satisfaction of growth needs occurs when a person solves problems which make him utilize his capacities fully and to develop new capabilities [16].

The differences between ERG and Maslow's theories are that Maslow puts together both such problems as danger with interpersonal threats such as quarreling, but ERG theory includes physical threats with existence needs and the interpersonal threats with relatedness needs. Esteem needs when the person wants to be considered significant by others is a part of relatedness in the ERG framework, but when he needs to achieve his own internal standards, it becomes part of growth. In ERG theory more than one need can occur simultaneously and they have unique frustration-regression character. If the gratification of the higher need is being blocked, the desire to satisfy a lower need increases. The need can progress down the hierarchy as well as upwards [16]. Belongingness needs according to Maslow's theory are similar to ERG'S relatedness, and self-actualization is equivalent to growth. Maslow implies that esteem itself is a basic human need. According to ERG theory esteem is the central in the relatedness process. Maslow's theory seems to imply that a person is born with what he must become [16]. The ERG concept of growth places the person's potential in closer interaction with his environment than Maslow's theory does. According to the ERG view, one is never sure of an individual's potential until one knows the individual's environment.

Alderfer's theory has not stimulated so much research, but is regarded as a more valid version of the need hierarchy and has elicited more support from contemporary researchers. Its' main strengths is the job-specific nature of its focus. In the theory specific reference is made to pay fringe benefits, relatedness needs from co-workers and superiors and growth need satisfaction at work. Studies of American employees generally do not support Maslow's and Alderfer's theories, and it is likely that international studies conducted in other cultures would yield even less support [8].

Based on extensive laboratory and field experiments conducted in a wide variety of settings using many different tasks, Locke and Latham presented their new theory in 1990 [12]. Mitchell and Daniel [14 p.225] concluded that it "is quite easily the single most dominant theory in the field, with over a thousand articles and reviews published on the topic in a little over 30 years." More research has been done on goal settings than on any other motivation theory.

Goal setting is a process when people develop, negotiate and formalize the target, which they will accomplish [12]. Authors claim that difficult goals are more likely to lead to higher performance. However, if they are too difficult than they would lower the performance. Goal commitment measures have high reliability and validity. A meta-analysis by Zetik and Stuhlmacher [19] revealed that negotiators who have specific and challenging goals consistently achieve higher profits than those with no goals. According to the goal-setting theory the higher the goal, the higher the outcome [9].

Specific goals are more likely to lead to higher performance, than general ones. Task feedback or knowledge of results is likely to motivate more towards better performance. People also should have abilities and feelings of self-efficacy to reach

goals and goals are more likely to motivate people towards higher performance when they are accepted and there is commitment to them.

Seijts and Latham [17] examined the applicability of goal-setting principles. They found that self-enhancing personal goals have a great effect on a group's performance. Those in seven-person groups were more competitive than those in groups of three. Only when the individual's goal was compatible with the group's goal was the group's performance enhanced. High performance is not always the result of high efforts, but is due to understanding of the task and strategy or plan necessary for completing it. Setting goals resulted in the greatest number of strategies.

A number of studies growing out of goal setting theory suggest that performance compared to a goal is a direct cause of affect. After an extensive review of this literature, Locke and Latham [12, p.232] concluded that, "The most straightforward prediction, then, about the relationship of goals to satisfaction is this: the greater the success experienced, the greater the degree of satisfaction experienced. Similarly, dissatisfaction will be experienced when there is goal blockage or failure...the relation between success and satisfaction is an extremely reliable one".

A limitation of this theory is that it does not take into account that the subconscious keeps knowledge and values beyond that which is found in awareness at any given time. By forming implementation intentions, people strategically switch from conscious effortful control of their goal-directed behavior to being automatically controlled by situational cues [9]. Feedback is a moderator of goal-setting effects [12]. Active feedback seeking by new employees is related to high performance. There are three motives for feedback seeking: instrumental to perform well, ego-based to enhance one's ego, and image-based to protect or enhance the impression others have of oneself. People with high self-efficacy use feedback to increase motivation, task focus, and effort and to decrease anxiety. Feedback seeking increases goal setting, which in turn increases quality and quantity of performance [5].

Although goal-setting theory has received extensive support some research suggests that there are three circumstances under which setting specific, difficult goals will not lead to high motivation and performance: 1.When employees lack the skills and abilities needed to perform at a high level. 2. When employees are given complicated and difficult tasks that require all of their attention and require a considerable amount of learning. 3. When employees need to be creative. If creativity is desired and employees are given specific, difficult goals, it is likely they will focus on achieving the goals rather than being creative [8]. The results of the analysis of motivations are laboratory and field experiments and practical recommendations of how to improve motivation for work and study for students from different regions of Ukraine and other countries, who study in different universities in Ukraine.

References

1. Ajila, C. O. Maslow's hierarchy of needs theory: applicability to the Nigerian industrial settings /C.O. Ajila//IFE Psychol.-1997.- N 5.-P.162–74.

2. Alderfer, C.P . Convergent and Discriminant Validation of Satisfaction and Desire Measures by Interviews and Questionnaires/C.P. Alderfer//Joumal of Applied Psychology.-1967.- N51(6).-P.509-520.

3. Aram J.D. The Hierarchy of Needs Theory: An Evaluation in Chile/J.D.Aram, T.G. Piraino//
Interamerican Journal of Psychology .- 1978.- N 12(2).- P.179-188.
4. Berl R.L. Industrial salesforce motivation: a critique and test of Maslow's hierarchy of need/ R.L.Berl, N.C. Williamson, T. Powell//Journal of personal selling and sales management.- 1984.- May.- P. 33-39.
5. Brown S.P. Self-efficacy as a moderator of information seeking effectiveness/S.P. Brown, S. Ganesan, G. Challagalla//Journal of Applied Psychology.- 2001.-N 86.- P.1043–1051.
6.Ettorre B. Is Salary a Motivator? /B. Ettorre//Management Review.- 1999.- N88(1).- P. 8.
7. Gambrel P.A. Maslow's hierarcy of need, does it apply in a collectivist culture/P.A. Gambrel, R.Ciani//The journal of applied management and enterprinership.-2003.- Vol 3.- N2.- P.143-162.
8. George J.M. Understanding and managing organizational behavior/ J.M. George, G.R. Jones//2012.- 6 Edition, Pearson.
9. Hall D.T. An examination of Maslow's Need Hierarchy in Organizational settings/ D.T. Hall, K.E.Nougaim// Organizational behavior and human performance.- 1968.- N3. P.12-35.
10. Latham G. P. Work motivation theory and research at the dawn of the twenty-first century…/ G.P. Latham, C. C.Pinder// Annual Review of Psychology.-2005-. N 56.- P.485–516.
11. Locke E. A.Work motivation theories/ E. A. Locke, D. Henne//International review of industrial and organizational psychology.- New York,-Wiley.-1986.
12. Locke E. A. A theory of goal setting and task performance/ E. A. Locke, G. P. Latham// Englewood Cliffs.- NJ.- Prentice Hall.-1990.
13. Maslow A.H. Motivation and Personality/ A.H.Maslow// New York.- Harper and Row.- 1954.
14. Mitchell T.R. Motivation/ T.R. Mitchell, D. Daniels// Handbook of Psychology.- 2003.- Vol. 12.- P. 225–254.
15. Porter L. W. A study of perceived need satisfaction in bottom and middle management jobs/ L. W. Porter// Journal of Applied Psychology.- 1961.-N 45. P. 1-10.
16. Schneider B. Three studies of measures of need satisfaction in organization/ B.Schneider, C.P. Alderfer// Administrative Science Quarterly.-1973.- December.- P.489-505.
17. Seijts G. H. The effects of goal setting and group size on performance in a social dilemma/ G. H. Seijts, G. P. Latham//Journal of Organizational Behavior.- 2000.- N32.P.104 –116.
18. Sharma P. Need Motivations as a Function of Age, Educational Status and CognitiveStyle of Managers and Workers/ P. Sharma//Indian Journal of Psychometry and Education.-1991.-N22(1).- P.43-50.
19. Zetik D. C. Goal setting and negotiation performance: A meta-analysis/ D. C. Zetik, A. F.Stuhlmacher //Group Processes and Intergroup Relations.-2002.- N 5.P. 35–52.

ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОВІДНОСИН ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Мордовець М. В., к. п. н., ст. викладач
Одеська національна академія харчових технологій

Структура правового статусу особи складається з її прав і обов'язків. Однак традиційно в сучасній науковій літературі основна увага приділяється саме прав особистості, а не її обов'язків. Говорити і писати про права людини модно і вигідно, це вітається «цивілізованим світовим співтовариством», тобто певними структурами в Європі і Америці. У той же час, не можна заперечувати, що права людини належать до числа найважливіших категорій сучасної юриспруденції. Інститут прав людини розвивається вже протягом тривалого часу. Права людини і громадянина - складне і різноманітне суспільне явище, яке відбулося в своєму розвитку ряд послідовно змінювали один одного етапів. В тій чи іншій мірі права особистості існували в умовах всіх суспільно-економічних формацій, але в повній мірі знайшли своє втілення з розвитком світового конституціоналізму, отримали закріплення в перших і подальших конституційних актах.

Зародження сучасних ідей про права людини пов'язано з появою лібералізму як напрямки політико-правової думки. Лібералізм - це плід західноєвропейської культури, який отримав свій розвиток в працях Вольтера, Гроція, Джефферсона, Дідро, Локка, Монтеск'є, інших західних авторів. Доктрина конституціоналізму стала розроблятися в творах просвітителів XYII - XYIII. В їх роботах вона зв'язувалася насамперед з вимогою прийняття конституції, яка, як говорилося, регулювала б відносини влади і особистості (людини і громадянина) .

Ідеологи лібералізму проголошували свободу, непорушність приватної власності, природні права людини. Найбільш яскраве втілення ці ідеї отримали в працях англійського мислителя Джона Локка. У своїх працях Локк обгрунтував ідею невід'ємних прав людини, в першу чергу, права на свободу, яке він пов'язав з правом на приватну власність. Особливе місце займає у Локка вчення про природні права людини, якого він розглядає як основну одиницю суспільства.

Сьогодні загальновизнано, що права людини відіграють найважливішу роль у взаєминах особистості і держави. Вони встановлюють сферу свободи і самовизначення особистості, її автономію; стабілізують суспільні відносини на основі загальновизнаних міжнародних стандартів у галузі прав і свобод людини; визначають межі діяльності держави щодо втручання в сферу свободи людини; визначають відповідальність держави перед особистістю і суспільством. Проблема прав і свобод людини - це одна з основних проблем, чи не головна, в житті людини. Тому права і свободи людини завжди ставилися до ряду найгостріших ідейно-теоретичних і політичних проблем суспільно-політичного життя, що визначають хід всесвітньо-історичного процесу. Відзначаючи настільки важливе значення прав людини для розвитку особистості, суспільства і держави, не можна, проте, забувати, що, поряд з правами, в структуру правового статусу особистості входять і обов'язки. Акцент на правах особистості, властивий європейському правосвідомості і праворозуміння, відсуває обов'язки особистості на другий план. Такий підхід видається не зовсім вірним. У східних державах,

навпаки, нерідко основний упор робиться саме на обов'язках людини. В першу чергу, це відноситься до мусульманських країн, в яких право засноване на нормах Корану, в якому ідея обов'язків є домінуючою. Якщо розглядати джерела права Стародавнього Сходу, такі, як, наприклад, Закони вавілонського царя Хаммурапі, неважко переконатися, що там ідея обов'язків людини займає не останнє місце. Те відноситься і до релігійно-правовим вченням Індії: брахманизму і індуїзму.

Людина має обов'язки, які можуть і не залежати від держави. Це обов'язки по відношенню до своїх близьких, родичів, друзів, іншим людям. Вони мають, як правило, моральний або релігійний характер, не захищаються силою державного примусу. Це відрізняє дані обов'язки від обов'язків юридичних, тобто накладаються державою і встановлюються нормами права. Держава надає суб'єкту відповідні можливості, гарантує їх реалізацію, а він - в свою чергу - в своєму розпорядженні і користується такими виключно в обмін на те, що стає володарем політичних прав суб'єкт приймає на себе зобов'язання по відношенню до держави, рівні по соціальної цінності роздобувати політичних прав.

Таким чином, людина і держава як би укладають договір, в якому обов'язки виступають в якості свого роду розплати за придбані права. Звісно ж, що права і обов'язки нерозривно пов'язані між собою і є взаємодоповнюючими елементами правового статусу особистості. З одного боку, кожної обов'язки особистості відповідає певне право держави. У той же час, кожному праву особистості відповідає обов'язок держави. Що стосується самої особистості, її права не можуть існувати без обов'язків. Тільки виконуючи свої обов'язки, вона набуває і свої права. Дійсно, якщо існує певна право особистості, то це право неможливо реалізувати без наявності у кого-то відповідає даному праву обов'язки. Право одного на соціальну допомогу не реалізується без обов'язки іншого сплачувати податки. При цьому передавальною ланкою в системі прав і обов'язків виступає держава, яка акумулює суму виконаних індивідами обов'язків і направляє їх на реалізацію властивих індивідуумам прав. Можна навіть стверджувати, що проблема прав і свобод людини виникає тільки тоді і після того, коли хтось із учасників соціально-політичних відносин перестає виконувати свої обов'язки, дотримуватися встановлених норм життя. Це вірно і для відносин людини з державою. Невиконання своїх обов'язків одними людьми створює проблеми в реалізації прав іншими членам суспільства. Наприклад, невиконання обов'язків по сплаті податків призводить до нестачі коштів у державному бюджеті для реалізації соціальних прав недостатньо забезпечених категорій населення.

Проаналізувавши міжнародно-правові норми, пов'язані з правовим статусом особистості, Д.З. Мутагіров справедливо пише, що в міжнародних пактах про права і свободи обов'язки лаконічно перераховуються в преамбулі, а права і свободи - розгорнуто в численних статтях. Як виняток він називає Американську декларацію прав і обов'язків людини і Африканську хартію прав людини і народів, преамбули яких проголошують єдність прав і обов'язків людини, обумовленість прав обов'язками. Автор робить висновок, що «обов'язки людини виростають з об'єктивної необхідності, а права - з обов'язків і як умова їх виконання».

Дійсно, якщо розглядати людське суспільство в історичній ретроспективі, нескладно переконатися, що і суспільство, і держава не можуть існувати без

обов'язків. Існування без прав повністю теж неможливо, проте зустрічалися суспільства, в яких без прав існувала переважна маса населення. Дихотомія «права - обов'язки» виникала, в цьому випадку, між різними соціальними групами, коли обов'язків одних відповідали права інших. Для сучасного суспільства, який вважає себе цивілізованим, така дихотомія прийнятна тільки в принципово іншому ракурсі - коли прав особистості відповідають її ж обов'язки.

До загальних ознак прав і обов'язків можна віднести наступні: вони складають юридичний зміст позитивного права; з їх допомогою здійснюється правове регулювання поведінки людей, їх колективів та організацій; служать задоволенню індивідуальних і громадських інтересів і потреб; розкривають рівень політичного і правового режимів в суспільстві; відображають якість правотворчої та інших юридичних технологій, які тісно пов'язані з кількісними і якісними характеристиками прав і обов'язків, ефективністю їх реалізації всередині країни і на міжнародній арені. Все це говорить про єдність даних правових явищ. Однак, в сучасному світі цілісність, узгодженість цих взаємних, парних категорій відсутня, існує певна дисгармонія в їх закріпленні як в міжнародних актах, так і законодавстві нашої держави.

Аксіомою є той факт, що кожна людина має права і свободи, які в будь-якій державі повинні гарантуватися, визнаватися і захищатися. Дане положення бере свій початок з теорії природного права, відомими представниками якої були Монтеск'є, Вольтер, Ж.-Ж. Руссо, ін. видатні вчені. Ця концепція вперше знайшла закріплення у французькій «Декларації прав людини і громадянина» 1789 р

Права людини є складним, що динамічно розвивається феномен, який вийшов, з одного боку, за межі власне правознавства і виступаючий, наприклад, в якості філософських концепцій або ідеологічного обґрунтування певних акцій (будь то, наприклад, міжнародна діяльність держав чи дії окремої людини), а з іншого боку, являє собою цілком певну юридичну конструкцію, яка встановлює механізм взаємовідносин людини і держави. Розвиток цього механізму відбувається як в просторі (на регіональному рівні, рівні окремих держав і міжнародному рівні), так і в часі (зміна поколінь прав людини), характеризується постійною модернізацією і є по суті юридичним, формальним відображенням конкретно історичного визнання місця і ролі індивіда в суспільстві.

Як цілісне утворення людська спільнота являє собою систему різнорідних (економічних, політичних, юридичних, моральних, естетичних, релігійних та ін.) Відносин між людьми, соціальними інститутами, державами, народами. Причому як перераховані, так і інші суспільні відносини існують не автономно, не ізольовано, а накладаючись, переплітаючись, обумовлюючи один одного. Однак в будь-якому випадку сторони, учасники суспільних відносин, пов'язані між собою правами та обов'язками, які є універсальним засобом консолідації соціуму, надання йому стійкості і визначеності. Головна характеристика суспільних відносин будь-якого виду - їх правообязанностное зміст. Пов'язуючи суспільство в єдине ціле, права і обов'язки індивідів складають їх соціальний статус, позначають місце, займане кожним людиною серед людей, ареал історичної творчості. Ось чому принципово важливо досліджувати механізм становлення індивідів мають права і несуть обов'язки. Чільне місце в сформованих уявленнях

про джерела прав і обов'язків індивідів займає вчення про їх природне походження. За сотні років теоретичної роботи з проблем права поняття "природне" втратило своє суворе значення природного, що позначає зовнішній світ, що оточує людину, або його організм як социобиологического істоти. Сьогодні, говорячи про природні права, автори найчастіше мають на увазі, що права дісталися людям без будь-яких зусиль з їхнього боку, притаманні їм просто в силу причетності до людського роду. Для здобуття цих прав індивідам не потрібно що-небудь робити, здійснювати будь-які вчинки і т. П. У цій ілюзії байдикування і полягає секрет привабливості так званої теорії природних прав людини. Насправді ні в філософської, ні в юридичній науці не склалося наукової теорії природних прав людини. Місце систематичного знання займають декларативні положення і установки.

Кожне право обтяжене обов'язками. Саме тому права не є абсолютними і можуть бути обмежені в більшій чи меншій мірі. Створення та підтримка гармонійних відносин в суспільстві вимагає в тому числі не тільки поваги до прав людини, а й виконання ним певних обов'язків. А надмірна увага до прав і відтискування на другий план обов'язків людини, так само як і здійснення прав за всяку ціну, викликають несприятливі наслідки для взаємин між індивідами і суспільством. Відсутність визначення основних обов'язків людини на тому ж рівні, що і його прав неминуче призводить до переваги в бік вимоги негайного і беззастережного здійснення тільки його прав. Такий підхід, як своєрідне спотворення особистісної орієнтації, може призвести до вчинення злочинів, а акцентування ж прав людини без відповідної ухвали обов'язків може стати криміногенним фактором.

Література

1. Нешатаева Т. Н. Решения Европейского Суда по правам человека: новеллы и влияние на законодательство и правоприменительную практику: моногр./Т.Н. Нешатаева. - М.: Норма: Инфра-М, 2013. - 304 с.
2. Паліюк В.П. Стаття 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: українське законодавство та судова практика / В. П. Паліюк. – Миколаїв : Іліон, 2010. – 556 с.
3. Пастухова Л. В. Європейський механізм забезпечення прав людини / Л. В. Пастухова. – Сімф. : Таврія, 2009. – 224 с.
4. Практика Європейського Суду з прав людини. Рішення. Коментарі / Укр. правнича фундація. – К. : Укр. центр правничих студій, 1999–2008, 2011–2013.

РОЛЬ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У РОЗБУДОВІ: ПРОБЛЕМИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Орлова В. О., к. ю. н., ст. викл., Михайлова В. Л., к. ю. н., ст. викл.
Одеська національна академія харчових технологій

Останні десятиліття стає зрозумілим, що суспільні перетворення пов’язані, в першу чергу, зі змінами у свідомості людини. На тлі суспільних перетворень та їх трансформацій у системах освіти важливу роль відіграє питання формування

громадянина, його громадянської культури, освіченості у правовому, суспільному та політичному полі. Питання громадянської освіти постає в даному аспекті одним з ключових. Особливу роль у виокремленні громадянської освіти, як сектору, відіграють ті процеси, що пов'язані з інтеграцією України у європейський та світовий освітній простір. Адже пріоритетом нашої країни проголошується саме формування свідомого, активного, демократичного громадянина, здатного жити та діяти у громадянському суспільстві, що постійно оновлюється і розвивається. Сплеск інтересу та важливості громадянської освіти, пов'язаний, насамперед, з тими процесами, що відбуваються на світовій арені сьогодні. Серед них: зміни на геополітичній мапі світу; відродження демократій; встановлення нових, демократичних урядів та політик; зміни у суспільній свідомості; виокремлення загальнолюдських демократичних цінностей; реформи у суспільному, економічному, політичному житті; реформи в освітніх системах тощо. Останнім часом в суспільстві відчувається певний скепсис щодо розбудови політики демократії та інституту прав людини. Особливо це очевидно серед молоді, покоління, що покликане будувати суспільні стосунки, бути відповідальними за власне життя та життя інших, брати активну участь у розбудові демократичних інститутів у державі. Сьогодні відчувається брак громадянської свідомості молоді на тлі розбудови демократичного простору держави. Дана ситуація спостерігається внаслідок багатьох факторів, серед яких один з важливих – недостатня обізнаність та поінформованість щодо основ демократичного громадянства, важливості та дієвості інститутів прав людини, верховенства права та ролі молоді у цих процесах. Отримати важливі знання стосовно демократичного громадянства та демократичних принципів співіснування можливо не тільки за умови викладання в у вищих навчальних закладах предметів громадянознавчого циклу, а й через активну участь в демократичних процесах, серед яких: студентське самоврядування, участь у проектах, що спрямовані на підтримку та запровадження основ демократії в навчальних закладах. Проблема громадянської освіти привертає увагу як дослідників та розробників з країн, що належали до соціалістичного табору, так і країн з розвиненою демократією. Важливим сьогодні вбачається здійснення аналізу того досвіду, що сьогодні може бути виокремлений як успішна практика та застосований для вирішення багатьох проблем у сфері виховання громадянина демократичної культури. В країнах Європи та світу сьогодні стали вже загальновживаними ті поняття, що стосуються знань та компетентностей у, що тісно пов'язані з поняттям громадянської освіти. Саме погляди на поняття «громадянин», «участь у прийнятті рішень», «відповідальність», «свободи» та інші є у фокусі змістового наповнення курсів та проектів з громадянської освіти. Останні роки на міжнародній арені з'явилась низка ініціатив, що остаточно виокремили та підкреслили важливість освіти громадянина демократичного суспільства. У прийнятій Радою Європи у 2010 р. Хартією освіти для демократичного громадянства та освіти прав людини проголошується необхідність та важливість для кожної країни «виховання, підготовки, інформування, практики та діяльності, спрямованих на передачу знань, навичок та усвідомлення, а також на розвиток поведінки, розширення можливостей

здійснювати й захищати свої демократичні права та відповідальність у суспільстві, цінувати багатоманітність, відігравати активну роль в демократичному житті з метою просування й захисту демократії та верховенства права». Фактом залишається й те, що освітяни, на жаль, по-різному підходять до результатів, які має отримати учень внаслідок вивчення предметів громадянознавчого циклу. Більше, як в Україні, так і в країнах постсоціалістичного табору переважає енциклопедичний підхід, який не надає необхідних навичок та компетентностей реалізовувати отримані знання на практиці незважаючи на те, що громадянська компетентність є складовою освітніх стандартів, що прийняті з останні два роки [1, с. 106].

Вважається, що конституційний процес займає центральне місце серед інших видів юридичного процесу. Під ним розуміють зазвичай процес створення, трактування, а також реалізацію норм конституційного права, під час якого відбувається взаємодія різних юридичних суб'єктів: посадовців різних рівнів, державних інституцій, міжнародного співтовариства, різноманітних організацій, громадськості. Роль правової освіти в конституційному процесі є маловивченою проблемою, в науковій літературі відсутнє її чітке визначення та завдання.

З огляду на вищевикладене, можна висунути твердження, що роль правової освіти в конституційному процесі є досить актуальною проблемою, в тому числі, і для України, оскільки останнім часом у Верховній Ради та в цілому в суспільстві постійно постає питання зміни окремих конституційних норм, а деякі експерті заявляють про необхідність її повного переформатування. Постійно ведуться публічні дискусії за участю представників владних органів щодо необхідності внесення змін до Конституції України. Звісно, актуалізується ідея, що суспільство має в той чи інший спосіб отримати певні знання, розуміння необхідної юридичної термінології, уявлення про етапи та мету конституційного процесу.

Одна з пануючих позицій в науковій літературі належить вченим, які вважають правову освіту елементом загальної соціалізації особи. Наприклад, І. П. Коваленко розглядає правову культуру як продукт правової соціалізації особистості. Правова освіта в такому ракурсі виступає як складова частина правової соціалізації особистості як процесу формування її правової культури. Правова культура в рамках такого підходу тлумачиться як сукупність стереотипів правової свідомості та поведінки, а правова соціалізація є невід'ємною складовою загальної соціалізації особистості. Підхід до правової освіти, проаналізований вище важко поставити під сумнів. На його користь свідчить той факт, що в Україні населення досить слабко соціалізоване з цієї точки зору. Наприклад, на 2014 р., лише кожен десятий громадянин повністю був знайомий з текстом Конституції. Близько половини (49%) опитаних – знайомі частково. 40% опитаних – з текстом Основного Закону не знайомі зовсім. Подібні оцінки висловлювалися й у листопаді 2014 р., отже, за півроку кардинальних змін в обізнаності громадськості з текстом Конституції не відбулося. На Сході і на Донбасі рівень обізнаності з Конституцією є помітно нижчим, ніж в інших регіонах. Також у суспільстві немає усталеної думки стосовно необхідності зміни чинної Конституції: за її зміну висловилися 41% громадян, проти – 23%, не змогли відповісти – 36% опитаних. Порівняно з листопадом 2014 р., дещо більше стало тих, хто вважає, що

Конституцію змінювати не потрібно. Серед тих, хто вважає, що Конституцію потрібно змінювати, 60% виступають за внесення до неї часткових змін (у листопаді 2014 р. – 69%). 36% громадян вважають, що слід прийняти нову Конституцію [2, с. 22-23]. Значна кількість громадян України практично не знайомі із своїми правами, мають нечіткі уявлення про правову систему держави, не мають адекватних моделей правомірної поведінки. У житті вони частіше за все дослухаються до власної інтуїції, традицій, досвіду. Відомості про правові норми, зміни в законодавстві, що поширюються газетами, радіо, телебаченням та іншими засобами масової інформації, з різних причин можуть мати суттєві прогалини та серйозні деформації. Отже, дані факти дозволяють стверджувати, що Україні як незалежній та суверенній державі конче потрібна продумана стратегія правової освіти населення. Прийняття Президентом України 18 жовтня 2001 р. Національної програми правової освіти було закономірним та важливим кроком. Вона передбачала створення необхідних умов для набуття широкими верствами населення правових знань та навичок у їх застосуванні, забезпечення доступу громадян до джерел правової інформації, а також визначила основні напрями правоосвітньої діяльності та першочергові заходи щодо їх реалізації. Метою програми було задекларовано «підвищення загального рівня правової культури та вдосконалення системи правової освіти населення, набуття громадянами необхідного рівня правових знань, формування у них поваги до права» [2,с.22-23].

Процес розробки конституції передбачає багатоваріантність при вирішенні дуже складних проблем. Тим, хто відповідає за вибір остаточного кроку, зазвичай потрібен значний обсяг інформації, пов’язаний з цим питанням. У конституційному процесі, що характеризується широкою участю, громадян відповідної країни просять зробити свій внесок в обрання того чи іншого варіанту її розвитку. Цей вибір може поширюватися на питання, надто складні для розуміння більшості громадян. Численні задачі та заходи, пов’язані з прийняттям конституції, складніше змінити, ніж звичайний закон. Без доступу до інформації про конституційний процес або знання щодо конституційного вибору, а також базових громадянських знань, більшість представників громадськості будуть мати недостатньо можливостей для того, щоб реально брати участь у процесі. У результаті громадянська освіта знаходиться в центрі конституційного процесу, що залучає до широкої участі. Після прийняття документа підготовка громадян означає зміцнення їх можливостей та знань у діяльності, що стосується державних справ та застосування і захисту прав, на які поширюється конституція. Важливо відзначити, що участь у процесі також є формою громадянської освіти і може змінювати погляди і переконання та виховувати, якщо процедура заслуговує на довіру. Оскільки конституція впливає на всіх людей в країні, вона повинна представляти найширші верстви: всі вікові категорії (від школярів до літніх людей) і всі наявні значні групи в суспільстві, незалежно від класу, культури, етнічного походження, релігії або будь-яких інших ознак. Слід надавати пріоритет тим, хто рідко залучається до політичного життя країни.

У деяких конституційних процесах створюється національна навчальна програма; громадянське суспільство і національні лідери погоджуються слідувати їй та навчаються її використовувати. Має бути виділено достатньо часу для

навчання викладачів, щоб вони ефективно подавали зокрема, питання стосовно використання методів участі. Щоб чітко визначити обов'язки та відносини, розробники конституції можуть укладати меморандуми про взаєморозуміння з закладами, що надають освітні послуги, яким, у свою чергу, також може знадобитися підписання кодексу поведінки. Також іноді створюються механізми спостереження за тим, чи реалізується громадянська освітня програма ефективно і відповідним чином. Орган, що займається розробкою конституції, встановлює добрі робочі відносини із громадянським суспільством та засобами масової інформації, впроваджуючи ефективну і корисну програму громадянської освіти, часто сприяє створенню прецеденту відкритої і демократичної участі в майбутньому врядуванні. Це сприяє тому, що й орган-розробник, і сам конституційний процес розглядаються як більш надійні, доступні і прозорі. Суспільство може іноді самостійно брати ініціативу по відношенню до громадянської освіти. В ідеалі має бути координація з офіційним процесом. Тим не менш час від часу орган, що розробляє конституцію, може провадити підхід «згори-вниз» без особливої зацікавленості у залученні громадськості. В такому разі громадянське суспільство може самостійно діяти для просування процесу участі [3, с.83-85].

Прикладом успішного розвитку правової культури можуть слугувати США. Основними напрямами змісту громадянського виховання у цій країні є формування політичної культури, правосвідомості, культури міжетнічних стосунків, мотивації до праці, усвідомлення моральних цінностей, забезпечення розуміння свободи. Особливої актуальності набула ідея полікультурного виховання, спрямованої на підготовку громадянина до життя у багатонаціональному середовищі. Це зумовлено тим, що американська система громадянознавства орієнтується на виховання "громадян світу", а не обмежується етноцентризмом.

Важливим напрямом громадянського виховання є розвиток культури міжетнічних стосунків, що передбачає вміння толерантно спілкуватися з різними етнічними групами та поважати їхню культуру. Успіх міжкультурного спілкування залежить від розуміння учасниками цих відмінностей. Ще одним напрямком громадянського виховання є розвиток мотивації до праці, прищеплення дитині поваги до праці та усвідомлення її ролі у житті індивіда. Громадянські навички формуються через обов'язок громадян знати свої права та виконувати свої обов'язки. Для цього їм необхідно мати не лише необхідні знання, але й набути певні інтелектуальні та практичні навички участі у суспільному житті. Громадянська позиція виробляється поступово у процесі розуміння дитиною того, що відбувається у світі, та передбачає її становлення як незалежного члена суспільства, добровільне дотримання стандартів поведінки, усвідомлення політичних та економічних обов'язків, участь у суспільних подіях, усвідомлення підтримки конституційної демократії, визнання людської гідності. Громадянська позиція є надзвичайно важливою для повноцінного функціонування політичної системи та індивіда, вдосконалення суспільства [4].

Політична освіта також має поширюватись одночасно на всі покоління громадян, оскільки свобода політичного вибору, як фундаментальна умова

демократії, охоплює індивідуальні і колективні аспекти самоуправління або автономії. Вся освітня система має відповідати духу, потребам і цілям демократичного суспільства і бути зорієнтованою на формування активної, автономної, незалежної, уповноваженої, не патерналістської особистості, яка почувається і сприймається суспільством як самостійна цінність, а інтереси її визнаються пріоритетними. На кожному рівні політична освіта має бути спрямована підвищення громадянської компетентності і громадянської відповідальності особи, сприяти аргументованому прийняттю фундаментальних цінностей і принципів демократії. Мета політичної освіти дорослих відрізняється від громадянської освіти юнацтва тим, що це є політичне інформування, забезпечення участі людей у суспільних справах, а у випадку ж з громадянською освітою – політична соціалізація юнацтва. Зміст цих різновидів політичної освіти полягає відповідно у поясненні поточних подій, політичних рішень, суспільних проблем і способів їх подолання та, з іншого боку, у наданні політичних, економічних, юридичних, психологічних, етичних тощо знань [5, с. 29].

Література

1. Аналітичний звіт «Сучасний стан громадянської освіти в Україні» (Іванюк І.В., Овчарук О.В., Терещенко А.Б.). – Київ: ГО «Об'єднання «Агенція розвитку освітньої політики», 2013. – 104 с.
2. Осадча І. А. Роль правової освіти в конституційному процесі / І. А. Осадча // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2016. - Вип. 38(1). – С. 55-58.
3. Брандт М., Коттрелл Дж., Гай Я., Реган Е. Розробка і реформа конституції: вибір процесу [переклад з англ. Дудченко А.] / М. Брандт, Джилл Коттрелл, Яш Гай, Ентоні Реган. – К.: Interpeace, 2011. – 334 с.
4. Ковальчук В. Виховання громадянської свідомості молоді в контексті освітніх реформ: досвід США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://education-ua.org/ua/porivnyalna-pedagogika/466-vikhovannya-gromadyanskoji-svidomosti-molodi-v-konteksti-osvitnikh-reform-dosvid-ssha
5. Бойчук, М.А. Запровадження громадянської освіти в Україні як необхідна умова виховання демократії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://novyn.kpi.ua/2011-1/05-filos-Bojchuk.pdf.

КОМПАРАТИВІСТСЬКИЙ ЕКСКУРС У СУТНІСТЬ ДОГОВОРУ У НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ ДЕЯКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ

Осадча І. А., ст. викладач
Одеська національна академія харчових технологій

Ступінь наукової розробленості питань укладення, зміни та розірвання договору в Україні є досить низькою. Протягом останніх десятиліть інститут договору із запропонованої нами точки зору практично не вивчався, а тому не було запропоновано оптимальних способів його застосування на практиці. З часу переорієнтації економічної системи України було опубліковано декілька наукових статей та праць з цієї тематики (О.В. Дзера, А.С. Довгерт, Н.С.

Кузнєцова, В.М. Коссак, В.В. Луць, З.В. Ромовська, М.М. Сібільов, М.І. Брагінський, В.В. Вітрянський та інші). Але на даний час відсутнє чітке і єдине законодавче визначення поняття договору. Поза увагою українських вчених залишились окремі питання правового регулювання укладення, зміни та розірвання договору, неповно досліджені проблеми оферти та акцепту, недосконало вивчено сутність зміни і розірвання договору, відмови від договору.

Актуальність теми дослідження обумовлена зростанням кількості договірних зв'язків в економічному середовищі України та міжнародній торгівлі у зв'язку із запровадженням нових принципів цивільного права, розвитком різних договірних форм та електронної комерції, що спостерігається з початку 90-х років та зумовлено здійсненням державою широкого спектру економічних перетворень. Зазначене вимагає формулювання і застосування нових підходів до цивільно-правового регулювання інституту договору взагалі та укладення, зміни і розірвання договору, зокрема. Цей процес супроводжується звуженням адміністративного впливу держави на діяльність фізичних і юридичних осіб, чим розширюється свобода цивільно-правового договору та виникає потреба у регулюванні договірних відносин на основі загальних принципів цивільного і договірного права.

Як відомо, рецепція римського права торкнулася всієї Європи і за багато століть не знала кардинальних змін. Проте, договір не ста-тична, а така що підлягає певним змінам та постійно розвивається конструкція. Найбільш досліджена категорія договору в цивільному праві. В кожній галузі права, тим не менш, конструкція договору, яка є одним з показником техніко-юридичного рівня розвитку галузі, має свої особливості. Проблеми договірного права досліджувало багато юристів-науковців, серед них Р. О. Халфіна, О. С. Іоффе, О. О. Красавчиков, господарський договір досліджували, зокрема, В. В. Луць, О. Вінник, Н. Дзера, В. Щербина. Метою даної статті є дати загально-правове визначення договору, його конструктивні ознаки, порівняти цивільно-правовий та господарський договори і визначити особливості останнього. На сьогоднішній день договори застосовуються в більшості галузях права, тому на нашу думку важливо вести мову про загальну конструкцію договору в межах теорії права. Ідея створити загальне вчення про договір виникла ще у 70–х роках минулого століття. Р. О. Халфіна, визнаючи за договором важливу роль в оформленні різноманітних суспільних відносин, писала, що визріли умови для розробки загальної теорії договору, що охоплюють застосування даної правової форми в різних сферах життя суспільства. В цивільному праві під договором розуміється домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (ст. 626 ЦК України). Проте, договір поєднує в собі різні характеристики, він є і джерелом права, і юридичним фактом, і джерелом встановлення взаємних прав та обов'язків та підставою виникнення договірних правовідносин.

Тим часом, у загальнотеоретичній юриспруденції, зважаючи на дослідження вчених щодо нормативно-правового договору, в Україні цей договір та його договірний процес по суті не одержали належного висвітлення. Серед українських науковців досить мало вчених, які здійснюють розгляд цих правових категорій,

оскільки, одна група вчених у своїх роботах тільки згадує нормативно-правовий договір як теоретико- правову категорію, зараховує його до джерел права та інколи дає визначення поняття «нормативно-правовий договір», а інша група досліджує певні види нормативно-правового договору. Отже, поза увагою науковців залишаються такі питання: у чому полягають сутність та особливості нормативно-правового договору; яке місце нормативно-правовий договір посідає в системі правових актів; що можна вважати договірним процесом; які існують стадії договірного процесу тощо. Усе це зумовлює необхідність, важливість та актуальність дослідження нормативно-правового договору та його договірного процесу. Не менш значущими є питання правової регламентації нормативно-правового договору, оскільки потребує удосконалення чинне законодавство, що стосується цього договору, його видів та договірного процесу.

В широкому розумінні законодавче регулювання порядку укладення, зміни і розірвання цивільно-правового договору є системою правових норм, які визначають вид і характер поведінки учасників цих відносин. Таке регулювання є лише формою, що наповнюється змістом через вираження сторонами волі укласти, змінити чи розірвати договір. При дослідженні цього питання, в основу систематизації чинного законодавства покладені певні критерії, а саме: юридична сила нормативно-правових актів; спрямованість регулювання нормативно-правового акту – загальна і спеціальна, що при рівній юридичній силі нормативно-правових актів дає змогу визначити правове регулювання відносин з приводу укладення, зміни і розірвання договору.

Договірні відносини можуть регулюватися звичаєм, наприклад, звичаєм ділового обороту. Беручи до уваги сучасні процеси у реформуванні законотворчої діяльності та активне зближення загальної і континентальної систем права, можна спрогнозувати, що сфера застосування звичаїв ділового обороту значно збільшиться.

В праві країн континентальної Європи під договором розуміють домовленість, спрямовану на встановлення, припинення або зміну прав і обов'язків. За Французьким цивільним кодексом договір – це домовленість, за якою одна особа або кілька осіб зобов'язуються перед іншою особою дати будь-що, зробити будь-що або не робити будь-що. В праві Англії відсутнє легальне визначення договору як правової категорії. Всі інститути договірного права Англії розвивалися головним чином завдяки судовій практиці. Договором вважається обіцянка (promise) або ряд обіцянок, за порушення яких право встановлює санкцію. Це свідчить про наявність у кредитора права на позов. Тобто, в основі договору лежить добровільно дана обіцянка прийняти на себе юридичний обов'язок. Цивільні кодекси, що діють в окремих штатах США, містять легальне визначення договору. Так, ЦК Каліфорнії визначає договір як домовленість робити або не робити що-небудь. В США договір визначено як правове зобов'язання в цілому, що випливає зі згоди сторін. Цивільно-правовий договір як домовленість двох або більше сторін, що спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків є найбільш універсальною і разом з тим унікальною конструкцією приватного права. Цінність такої конструкції, її змістовне навантаження виражається через функції договору.

Вважаємо, що сьогодні погляд на договір під різними кутами зору є необхідною передумовою не лише вірного усвідомлення його сутності, а й запорукою правильної побудови як окремих договірних юридичних конструкцій, так і договірного права в цілому. Оскільки лише у тому разі, коли норми договірного права будь-якої країни будуть вірно відображати договір як правове явище, вони будуть здатні адекватно регулювати відповідні суспільні відносини. Враховуючи зазначене, можна стверджувати, що класична теорія договору, розглядаючи договір як домовленість сторін, концентрує у собі лише частину теоретичних уявлень щодо договору, а отже, сьогодні вже не здатна у повному обсязі відобразити договір як правове явище і у повній мірі виконати функцію концептуальної основи сучасного договірного права країн романо-германської правової сім'ї.

Література

1. Договірне право як регулятор цивільних відносин / О.С. Яворська // Соц.-екон. пробл. сучас. періоду України. - 2008. - Вип. 6. - С. 148-158.
2. Бервено С. М. Проблеми договірного права України : монографія / С. М. Бервено. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – С. 13.
3. Гражданское и торговое право капиталистических государств / под ред. Е. А. Васильева. – М. 1993. – С. 255–256.
4. Основные институты гражданского права зарубежных стран / под ред. В. В. Залесского. – М. : Издательство НОРМА, 1999. – С. 312.
5. Мілаш В. С. Комерційний договір у контексті сучасних ринкових умов: монографія / В. С. Мілаш. - Харків: Видавець ФОП Вапнярчук Н.М., 2007. – С. 24.
6. Меденцев П. А. Поняття договору як концептуальна основа договірного права країн романо-германської правової сім'ї / П.А.-Меденцев//Актуальні проблеми держави і права.-2008.-В.42.-С.187-192.

СОЦИАЛИЗАЦИЯ И САМОИДЕНТИФИКАЦИЯ ЛИЧНОСТИ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Стояно О.А., к. ф. н., доцент
Одесская национальная академия пищевых технологий

Определение своего места в жизни, своего «Я» относится к числу вечных философских проблем. Издавна человек задумывался над тем, кто он собственно такой, пытаясь понять свою сущность, свое призвание в мире. Несмотря на достижения современной науки задач в области исследований сущности человека не становится меньше. Поэтому вопросы «Кто Я?» будут подниматься и в дальнейшем. Важным является не только вопрос о человеке как таковом, но и о том, как человек включается в общество и преобразуется под его воздействием. Одним из способов изучения проблемы взаимодействия человека и общества является ее рассмотрение посредством анализа процесса социализации. Актуальность исследований процессов социализации обусловлена политической и экономической ситуацией в стране, которая требует от каждого ответов на

вопрос «Кто Я?», «Кто Мы?», которые человек получает в процессе самоидентификации.

Понятие «социализация», как и любая сложная научная категория, за время своего существования в науке претерпевает изменения и уточнения, тем более, что оно не является новым, как для западной, так и отечественной социологической науки. В настоящее время однозначного толкования понятие «социализация» среди ученых не имеет, впрочем, также как и в других отраслях науки, изучающих целенаправленно социализацию и ее процессы. Одно из распространенных определений: «процесс усвоения индивидом образцов поведения, психологических механизмов, социальных норм и ценностей, необходимых для успешного функционирования индивида в данном обществе». Более полным определениям социализации является дефиниция, предложенная английским исследователем Э. Гидденсом. Он видит в социализации социальные процессы, в соответствии с которыми дети приобщаются к социальным нормам и ценностям, в этом процессе происходит становление личности. Несмотря на то, что процессы социализации особенно важны для индивида в детском возрасте, они протекают на протяжении всей его жизни. Ни один человек не может существовать без воздействия на него других людей, и это сказывается на поведении индивида на всех этапах его жизненного цикла. [1, 672]

Социализация является междисциплинарным понятием, что обуславливает многообразие подходов к его изучению и разнообразие определений. К основным направлениям, оказавшим большое влияние на изучение социализации, относятся психоанализ, символический интеракционизм, структурный функционализм, когнитивная психология, феноменология, теория социального научения и другие.

Резюмируя рассмотрение понятий и понимания процесса социализации исследователями, представляющими психологию, социальную психологию и социологию можно сделать вывод о том, что социализацию личности можно рассматривать как «совокупность всех социальных и психологических процессов, посредством которых индивид усваивает систему значений, норм и ценностей, позволяющих ему функционировать в качестве полноправного члена общества. Она включает в себя не только осознанные, контролируемые, целенаправленные воздействия, но и стихийные, спонтанные процессы, так или иначе влияющие на формирование личности» [5]

Использование не только социологических, но и психологических подходов для анализа социализации необходимо потому, что «адекватный социологический анализ многих проблем оказывается либо невозможным, либо чрезвычайно ограниченным без широкого привлечения наряду с социологической теорией и ее данных также психологической теории и ее данных».

В настоящее время выделяют три подхода к пониманию процесса социализации, в основе которых лежит степень включенности самой личности в него. С точки зрения первого подхода, социализация рассматривается как процесс адаптации личности к обществу, которое формирует ее в соответствии с определенной культурой, идеологией, нормами и ценностями. К такому подходу тяготеют взгляды Э.Дюркгейма, Т.Парсона и др. Представители второго подхода, к ним относятся Ч.Кули, Дж.Г.Мид, Т.Шибутани и др., считают, что личность не

только пассивно адаптируется к среде, но и сама является активным участником преобразования общества. Таким образом, в первом случае процесс социализации представляется как субъект-объектный, а во втором как субъект-субъектный. Однако, для современного общества представляется необходимым выделить еще один подход к процессу социализации, так называемый, интегральный, в рамках которого человек выступает и как объект и как субъект социализации. Такого подхода придерживаются Г.М.Андреева, Б.Г.Парыгин, Э.Эриксон. [5]

Социализация представляет собой сложный динамический комплекс объективно-ситуативного, образовательно-воспитательного и социально-психологического влияния общества на отдельного человека неразрывно связана с процессом идентификации. Специфика социализации в современных условиях и характер ее влияния на формирование идентификации личности в современном обществе показывают, что в основе социализации лежит идентификация личности, которая проявляется как отождествление себя с обобщенным образом члена какой-либо социальной группы или общности. Об идентификации как одном из механизмов социализации говорил еще З.Фрейд. Подобно идентификации, самоидентификация представляет собой процесс отождествления себя с другим человеком или социальной группой для построения образа собственного «Я». Однако стоит указать на различия этих понятий, несмотря на то, что иногда их используют как синонимы. Выражая согласие с В.И. Палагутой, который отмечает, что «специфика процесса самоидентификации как раз в том и заключается, что в нем сам идентификатор и идентифицируемое совпадают, и что соотнесение идентифицируемого с тем или иным идентифицирующим объектом в акте именования устанавливается только самим идентификатором» [4, 49] можно отметить, что различие состоит в том, что приставка «само» указывает на сознательный и самостоятельный характер процесса самоидентификации. Идентичность, возникшая в результате самоидентификации, является преимущественно плодом личных усилий и воли индивида. Таким образом, можно определить самоидентификацию как процесс формирования личностной индивидуальности человека, который путем внутренних поисков, сопоставлений, преломлений, проб и ошибок формирует свое «Я». Самоидентификация – это внутренний процесс обработки, усвоения, принятия либо непринятия информации и конструирование свой личности с учетом индивидуальных особенностей, личностных принципов, приоритетов, ценностей, мировоззренческих позиций, что в результате и рождает неповторимого целостного субъекта социальной деятельности, который в тоже время становится структурной единицей общества и обогащает его своим новым внутренним миром.

В процессах социализации и самоидентификации личности важное место занимают социальные стереотипы. По мнению В.В. Ковалева: «Социальный стереотип является определенным отпечатком в сознании, продуцированным особенностями социализации, который обусловливает рефлекторный тип мышления с минимумом допускаемых опосредований» [3].

С раннего возраста дети усваивают социальные нормы, традиции, элементы поведения, свойственные данной социально-культурной среде, которые

включены в самые распространенные стереотипы конкретного исторического периода. Они идентифицируют себя сначала с родителями, потом со сверстниками. И сформированные в раннем детстве социальные стереотипы могут сопровождать человека всю жизнь, но некоторые могут трансформироваться, а некоторые – «ломаться». Так называемая «ломка стереотипов» происходит только тогда, когда личность начинает их рефлексировать. Хотя сама «ломка стереотипов» еще ничего не означает, так как стереотипы бывают как нейтральными, деструктивными, так и конструктивными. А самое главное, что они естественны для человеческого сознания. Хотя именно о смысловом содержании стереотипа и его пользе ведется больше всего дискуссий. Социальные стереотипы принимают активное участие в процессах самоидентификации и социализации, более того, они определяют их когнитивное содержание. От конкретного набора стереотипов зависит, как пройдут и пройдут ли самоидентификация и социальная адаптация личности в новых условиях. [2]

Благодаря социализации и самоидентификации человек занимает место в социальном пространстве и времени, приобретает возможности реализовать свои способности и жизненные планы, рассчитанные на удовлетворение материальных и духовных потребностей. Но социализация как процесс усвоения индивидом фундаментальных черт культуры данной общности содержит в себе внутреннюю противоречивость. Имея своей целью адаптацию человека к условиям жизнедеятельности в данном обществе, она несет в себе угрозу формирования конформистов, не способных активно противодействовать негативным сторонам социальной действительности. В тоже время индивид, не адаптированный в социальную систему становится девиантом: бомжем, диссидентом, преступником. Таким образом, эффективная социализация предполагает баланс между самоидентификацией с обществом и обособлением от него.

Литература

1. Гидденс Э. Социология [Текст] / Э. Гидденс. – М.: Эдиториал УРСС, 1999. – 704 с.
2. Кармадонова Т.Н., Литценберг Л.В., Роенко В.А. Влияние социализации и стереотипизации на процесс идентификации личности в современных социокультурных условиях [Электронный ресурс] / Т.Н. Кармадонова, Л.В. Литценберг, В.А.Роенко //Альманах современной науки и образования. – Тамбов: Грамота, 2013. – №4 (71). – С. 93-95 – Режим доступа: http://scjournal.ru/articles/issn_1993-5552_2013_4_26.pdf
3. Ковалев В.В. Аксиологические стереотипы как фактор устойчивости российского общества: автореф. дисс…д-ра. соц. наук: 22.00.06 [Электронный ресурс] / В.В. Ковалев; Педагог. ин-т ФГОУ ВПО «Южный Федеральный университет». – Ростов-н/Д, 2009. – 39 с. – Режим доступа: http://cheloveknauka.com
4. Палагута В.И. Субъективность как множественность самоидентификаций (онтологический аспект) [Текст] /В.И. Палагута // Грані.-2009.–№ 4(66) –С. 46-51.
5. Яшина М.Н. Социализация личности как процесс [Электронный ресурс] / М.Н. Яшина // Герценовские чтения. – 2004. – СПб.: РГПУ им. А.И. Герцена, 2004. – Режим доступа: http://www.spbgik.ru/direction/YAshina-Mariya-Nikolaevna

ПІДВИЩЕННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ НАРОДУ – ДОМІНАНТНИЙ НАПРЯМ ЙОГО САМООЧИЩЕННЯ ВІД КОРУМПОВАНОСТІ

Шевченко Г. А., професор, Ангелов Г. В., професор
Одеська національна академія харчових технологій

Корупція в Україні своїми проявами все більше витіснюючи етичні та правові принципи, поступово перетворилася на норму суспільної поведінки. За роки незалежності в нашій державі було затверджено чотири національні програми боротьби з організованою злочинністю та корупцією, три концепції протидії корупції, Закони України зі спеціальним спрямуванням на запобігання та протидію корупції, нормативно-правові акти антикорупційної спрямованості.

У пошуках ефективних механізмів протидії корупції наша держава веде постійний діалог з міжнародною спільнотою, є учасником міжнародних конвенцій антикорупційної спрямованості, але рівень корумпованості українського суспільства не знижується.

В таких умовах розуміння корупції як соціального явища необхідним є осмислення напрямів самоочищення народу з позиції запобігання та протидії корупції. Метою статті є обгрунтування необхідності підвищення моральної культури народу як домінантного напрямку його самоочищення від корумпованості.

Об'єкт дослідження - процес самоочищення українського народу від корумпованості.

Предмет дослідження - психолого-педагогічні умови підвищення моральної культури народу як домінантний напрямок його самоочищення від корумпованості.

Проблема корупції та необхідності підвищення моральної культури народу привертає увагу багатьох сучасних науковців: М.І.Бажанова, Ю.В.Бауліна, В.І.Борисова, В.М.Гаращука, А.П.Закалюка та інших. Між тим, ця проблема досліджується здебільшого з позицій кримінального права та економіки, в той час, як корупція є перш за все соціальним явищем і потребує міждисциплінарного підходу до виявлення механізмів та засобів антикорупційної діяльності.

В сучасних наукових публікаціях корупція розглядається як багатоаспектне соціальне явище, що є

- своєрідним відображенням політичних, економічних, ідеологічних та інших соціальних явищ і процесів в державі і постає результатом недосконалого функціонування державних і суспільних інститутів;
- психологічним явищем, пов'язаним із внутрішнім світом чиновників, які переходять межу моральності;
- певною системою, особливою інфраструктурою повсякденних взаємовідносин, до яких входять представники органів влади, правоохоронних і контролюючих органів, політичні діячі, керівники підприємств тощо.

Серед виділяємих сучасною наукою чинників корупції особливе місце займають морально-психологічні фактори, здійснюючі детермінуючий вплив на зазначене антисоціальне явище - деморалізація суспільства, девальвація

моральних цінностей, дух невизначеності і непевності у завтрашньому дні, глибинне невизнання населенням корупції як соціального зла.

В таких умовах домінантним напрямком самоочищення народу від корумпованості є підвищення моральної культури як найголовнішої компоненти духовного життя людини, який характеризує її досягнення в оволодінні основами моралі як сукупності принципів, вимог, норм, правил, які регулюють поведінку в усіх сферах її життя.

Моральна культура особистості - це засвоєння особистістю моральних норм, принципів, категорій, ідеалів суспільства на рівні власних переконань, дотримання їх як звичних форм особистісної поведінки. Структуру моральної культури складають знання, почуття, відношення та поведінка, тому змістом підвищення моральної культури народу є формуваня системи моральних знань, почуттів, ставлень та поведінки. За Л.Кольбергом, моральний розвиток особистості проходить три стадії: 1)на доморальному рівні дитина виконує вимоги, боячись покарання; 2)на конвенційному рівні дотримання моралі визначається намаганням належати суспільству, групі, відповідати їх вимогам з метою самозбереження; 3)на рівні морального розвитку індивід добровільно обирає моральну поведінку, бо глибоко переконаний, що жити потрібно згідно норм, прийнятих ним добровільно.

Вітчизняна педагогіка і психологія трактують процес підвищення моральної культури аналогічно, проте розвиток розуміється не як спонтанний рух, а як результат соціального і педагогічного впливу. Зміст морального виховання передбачає утвердження принципів загальнолюдської моралі-правди, справедливості, патріотизму, доброти та інших доброчинностей на національному грунті. [2].

В Україні здавна ставили високі вимоги до моральної культури людини і народу в цілому - з дитинства виховувались порядність, совісність, працелюбність, повага до старших, свого родоводу, толерантність, гостинність, патріотизм. Ці ідеали та норми поведінки збагачені тисячолітнім досвідом мудрості народу, несуть могутній моральний потенціал, який слугує успішному засвоєнню загальнолюдських цінностей.

Досвід Сінгапуру, Італії, Польщі, Гонконгу та інших країн, в яких вдалася декорумпізація, доводить, що протидія корупції стає успішною тоді, коли корупційній злочинності оголошується “моральна війна” з тяжким моральним гріхом отримання користі за рахунок обкрадання своїх ближніх. З цього випливає висновок, що в нашій країні необхідною є опора на концепцію морально-правової протидії корупції, тобто на підхід органічного та всебічного сполучення антикорупційної моральності народу та застосування антикорупційного законодавства.

Література

1. L.Kohlberq. The development of children's onentations toward a moral order //Vita Humana.- 1963.- №6.- P.11-35.
2. Вікова і педагогічна психологія /О.В. Скрипченко та ін. 2-е видав.допов.- К.: Каравелла, 2009.- С.7.

СОВЕСТЬ КАК НРАВСТВЕННАЯ КАТЕГОРИЯ И ЕЕ РОЛЬ В ФОРМИРОВАНИИ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЛИЧНОСТИ

Шевченко А. А., профессор, Ангелов Г. В., профессор
Одесская национальная академия пищевых технологий

Включение Украины в систему рыночных отношений, демократизация украинского общества актуализирует способность граждан к проявлению инициативы и ответственности за свои поступки.

В таких условиях проблема формирования социальной ответственности личности становится доминантной задачей воспитания будущих специалистов.

Сущностным ядром, смысловым центром социальной ответственности личности является совесть - нравственная категория, характеризующая способность личности осуществлять моральный самоконтроль, самостоятельно формировать для себя нравственные обязанности, требовать от себя их выполнения и производить самооценку поступков.

Цель статьи - научно обосновать сущностную значимость совести в формировании социальной ответственности личности.

Объект исследования - процесс формирования социальной ответственности личности.

Предмет исследования - психолого-педагогические условия формирования социальной ответственности личности посредством развития её совести.

Значимость развития совести в формировании социальной ответственности личности нашла свое отражение в научных трудов М.М.Бахтина, Л.С.Выготского, В.П.Зинченко, А.А.Гусейнова, М.С.Кагана, Э.В.Ильенкова, В.А.Сухомлинского, К.Д.Ушинского, С.Л.Рубинштейна, И.С.Кона и других исследователей.

Значимость совести в формировании социальной ответственности личности рассматривалось еще философами древнего мира: так, Конфуций считал социальную ответственность понятием способствующим установлению порядка; Демокрит считал совесть стыдом человека перед самим собой; в философии Платона утверждалось, что порочная душа блуждает одна во всякой нужде, а души, которые провели свою жизнь в чистоте и воздержанности, находят и спутников и вожатых среди богов; Цицерон определял чистую совесть главным украшением человека. В трудах основоположников православия совесть признается как внутренний закон, как голос Божий, благодаря которому человек может судить о достоинстве своих поступков. Совесть определяет внутреннее устроение личности и дает человеку способность нравственного суждения.

Значительное внимание проблеме значимости совести в формировании социальной ответственности личности уделял И.Кант, основываясь на представлениях о достоинствах человеческой личности. Великий ученый определял разум как устанавливающее всеобщее законодательство исходя из идеи достоинства разумного существа, повинующегося только тому закону, который оно в то же время себе дает. А свобода, по мнению мыслителя, есть право повиноваться тем законам, с которыми человек согласен.

В. Франкл видел свободу, ответственность, духовность и совесть тремя экзистенциалами человеческого существования, конструирующими бытие в

человеческое бытие. Совесть и духовность, по мнению мыслителя, являются не просто характеристиками, а конструирующими особенностями человеческого бытия: человек несет ответственность за наслаждение и ценность, влечение и смысл, несет ответственность перед своей совестью и перед сверхличностью, в которую перерождается совесть.

Особенностью социальной ответственности личности является ее включенность во все виды человеческой деятельности - их качественный показатель. Ответственность присутствует во всех сферах жизнедеятельности общества - экономике, политике, технике, искусстве и т. п. в качестве одной из важнейших компонент производства и управления, быта и досуга. Человек как социальное существо несет ответственность за свои взгляды, ценностные ориентации и установки, за правильное понимание нравственного долга, за содержание своих действий.

Не нами сказано: нравственное поведение есть просто разумное поведение. И это верно, поскольку нравственность требует быть осмотрительным в своих поступках, соблюдать меру во всём, согласовывать свои притязания с интересами других людей, общества в целом. Нравственный критерий предостерегает нас от деструктивного выбора, инспирируемого соблазном получить осязаемое благо, например, богатство. К сожалению, в нашем обществе задают тон деструктивные силы, не признающие никаких нравственных ограничений.

Социальная опасность этой безнравственности резко увеличивается, когда патологическая жадность нуворишей возводится в ранг стереотипа поведения, когда она получает общественное оправдание. В этом случае общество пожирает самое себя.

И никому не дано право освобождать людей от ответственности, которая именовалась, по известному выражению Гитлера, химерой, так же, как ни одно государство не может представляться мировым эталоном для подражания, даже если оно и будет в настоящее время самым богатым и сильным, какими являются США. Ибо совесть, как нравственно-историческая категория, и её популяризация в международном, или в региональном масштабе может быть детерминирована лишь общепризнанным примером, отвечающим по своим нравственным критериям и понятиям основным нормам жизни данной совокупности народов. И уж конечно, вообще не требуется каких-либо доказательств тому, что такой пример должен быть безупречным, а не сомнительным. А взять пример о двойных стандартах, часто практикуемых в международной практике, или организованных так называемых «цветных революций», принесшим миллионам людей горе из-за грубого попрания элементарных норм международного права. Все это говорит о том, что нужно более толерантно относиться к исторически сложившимся обычаям и традициям различных народов, быть уважительным к их верованиям и устоявшемуся способу их жизни.

Нельзя силой навязывать свои понятия и формы жизнедеятельности, как нечто эталонное, ибо многообразие мира не терпит однообразия, которое порождает одномерных людей.

Нужно, наконец, чтобы государственные мужи по-чаще пользовались услугами своей личной совести, как нравственно-контрольному регулятору в их

практической деятельности, а система институтов современного гражданского общества более действенно и эффективно способствовала созданию таких условий, когда социальная ответственность не будет вступать в противоречие со здравым смыслом, законам и праведной совести каждого. Совесть человека, если она добросовестно работает, выполняет как бы функцию социально-нравственных тормозных колодок. Особенную озабоченность следует проявлять обществу когда, решая такую важную проблему как формирование совести, речь идет о людях готовящихся к управленческой деятельности, причем высокой. Ибо рядовой обыватель с недоразвитой совестью и просто бессовестный, способен причинить неприятности своей семье, или соседям по месту жительства, сослуживцам, а человек обладающий властью может обречь на страдания многих людей и чем больше эта власть, тем она, в тоталитарных условиях, способна причинить гора тысячам и даже миллионам.

Вот почему, еще в древнем мире, хорошо понимая это, династическую молодежь, прежде всего, начинали воспитывать на азбуке сердца, формируя душу в нужном, гуманистическом направлении сеятелей добра и благочестия.

И в нашем недалеком прошлом имел место такой факт, когда совершенно бездоказательно и безответственно КПСС приписывалось, в качестве атрибута, такая триада как «ум, честь и совесть эпохи».

Наука этики говорит: «Абсолютное в моральном смысле благо не может сводиться ни к какому утилитарному благу, ни к какому обретению вещи, общественного положения, т. е. ни к чему из того, что обычно человек стремится достичь в повседневной жизни, ибо все эти блага не только не разрушаются от их комбинирования со злом, но очень часто являются соблазном к согласию на использование средств, которые сами по себе являются моральным злом». [1]. Согласно Льву Толстому, истинное благо - это то, что является добром и благом для всех. При этом он подчёркивал, что такое благо достигается в процессе духовного совершенствования. [2].

Нравственное совершенствование, как правило, предполагает серьезное самоограничение своих притязаний и потребностей. Необходимость такого самоограничения постигается разумом, она не проистекает из эмпирии. Иначе говоря, нравственное поведение подчиняется не столько естественному ходу событий, сколько предупреждающему голосу Разума.

Долг, честь, достоинство и справедливость, выступая в качестве компонент совести, образуют «нравственный каркас» личности, обеспечивающий целостность и гармоничность нравственной сферы личности. В таком свете совесть может пониматься как моральная ответственность индивида перед самим собой, а действие совести как регулятора нравственности получает отражение в способности личности брать на себя моральную ответственность за свои поступки.

Современные ученые указывают семь факторов, представляющих собой совокупность условий, обеспечивающих гармоничное функционирование совести: долг, саморегуляция, нравственность, сознательность, гуманность, принципиальность, самокритичность. Эти факторы оказывают разноплановое влияние на развитие совести.

В педагогической работе и психологическом консультировании по духовно-нравственному воспитанию и формированию социальной ответственности личности необходимым является: 1)четкое разъяснение важности гармоничного развития совести как сущностного фактора в формировании социальной ответственности личности; 2)развитие и стимуляция ответственности за свои поступки как перед собственной системой нравственных ценностей, так и перед системой оценок других людей; 3)уважение мировоззренческих, религиозных, нравственных позиций индивида, если они не противоречат общечеловеческим ценностям; 4)четкое осознание личности как центральной ценности и понимание содержательной стороны системы нравственных ценностей в гуманистическом смысле.

Литература

1. Мусхелишвили Н.Л. И др. Ценностная рефлексия в разделенном обществе //Вопросы философии.- 1996.- № 11.- С.18.
2. Толстой Л.Н. Путь жизни.- М., 1993.- С.405-409.
3. Комаров В.В. Совесть как мера нравственной ценности в ситуации морального выбора //Личность и среда: социально-психологические аспекты взаимодействия. Сб. науч. ст.- Тамбов, 2003.- С. 97-109.
4. Барановская Л.Д. Социальная ответственность будущих инженеров.- Красноярск, 2007.- 226с.
5. Егоров Б.В., Шевченко А.А., Ангелов Г.В. и др. Проблемы коэволюции и социотехническое управление /Под общей ред. проф. Б.В.Егорова и проф. Г.В.Ангелова.- КП ОГТ, Одесса, 2010
6. Рыбалко Т.С., Ангелов Г.В., Левковский Б.К. и др. В лабиринтах современного этикета. /Под общей ред. проф. Г.В.Ангелова.- КП ОГТ, Одесса, 2012.- 650 с.
7. Шевченко А.А., Егоров Б.В., Ангелов Г.В. и др. Человек: постижение простоты в беспредельной сложности. /Под общей ред. проф. Г.В.Ангелова.- КП ОГТ, Одесса, 2013
8. Черняк Г.А., Тодорова С.Н., Ангелов Г.В. Поиск гармонии в человеческом взаимопонимании. /Под общей ред. проф. Г.В.Ангелова и доц. Г.А.Черняк, Херсон, изд. Гринь Д.С., 2014
9. Ангелов Г.В., Соловей А.О., Гуртова О.В. Соціальна відповідальність.- Одеса, ОНАХТ, 2016.

ВОЗРАСТАНИЕ РОЛИ НРАВСТВЕННЫХ НАЧАЛ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ФАКТОРА В СОВРЕМЕННЫХ ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЯХ

Тодорова С. Н., к. ф. н., доцент
Одесская национальная академия пищевых технологий

В современной социально-философской литературе ряд сторон нравственных начал человеческого фактора получили определенное освещение, главным образом, в сфере материальной жизни общества [2]. Что же касается нравственных начал человеческого фактора в современных трудовых отношениях, то эта проблема остается малоизученной.

Нравственный фактор в современных трудовых отношениях носит функциональный, системно-структурный и разноаспектный характер. В содержание данного фактора включается множество категорий, понятий, принципов, детерминантов, методов, правил, посредством которых формируется и целенаправленно действует этическая культура в социальном управлении.

Известно, что в механизме функционирования нравственного фактора, включенного в социальное управление, основным звеном являются морально-понятийные средства — интерес, потребность, гуманизм и др. Важно раскрыть содержание, смысл и значение этих средств в действии данного нравственного фактора.

При характеристике нравственного фактора важно уяснить, что собой представляет такой его структурный элемент как «требование» и в чем оно проявляется в культуре трудовых отношений. На наш взгляд, это обусловлено тем, что нравственное требование, в определенных условиях и обстоятельствах, имеет различное выражение.

В нравственных требованиях профессиональной этики проявляется многокачественность форм культуры, которые необходимы для повышения эффективности материального и духовного производства, регулирования и управления трудовым коллективом.

Нравственный фактор целенаправленно срабатывает в культуре трудовых отношений при условии четкого определения основных её нормативных требований, выступающих в форме понятий и принципов. Это в значительной степени касается деловой этики, которая включается в культуру управления [3].

В данном случае, мы рассматриваем понятия нравственности под углом зрения их социально-ценностного значения. К числу этих понятийных средств отнесены: гуманизм, профессиональный долг, совесть, честь, достоинство, престиж профессии. Рассмотрим их подробнее.

Гуманизм - (в переводе с латинского - «человечность») - это принцип нравственности, в основе которого лежит право на счастье. Это нравственно-этическое средство, выступающее в виде принципа, основное понимание которого выражает общечеловеческую ценность содержания культуры, что является необходимым требованием регулирования человеческих отношений. Быть гуманистом - значит уважать и любить людей, бороться против всего того, что мешает им жить благополучно. Чтобы руководствоваться этим требованием, недостаточно только знать, но необходимо признавать его справедливость. А это значит, что у человека должна существовать внутренняя потребность вести себя нравственно. Эта потребность проявляется в виде основных качеств: долг, совесть, честь, достоинство. Для их обозначения в этике используются термины «моральные категории». Моральные требования выступают в определенной системе понятий этики, имеющих социально-нравственное значение.

Профессиональный долг - это требование нравственности по отношению к отдельной личности [3]. В зависимости от места и должности, которую личность занимает в общественных отношениях, долг может быть патриотический, профессиональный, семейный и др. Профессиональный долг составляет одну из важнейших категорий этики. Субъективная сторона профессионального долга -

это моральные предписания общества, которые выступают личностными требованиями людей к самим себе в результате осознания своих профессиональных обязанностей. Соотношение объективной и субъективной сторон в долге может быть различным и определяется уровнем нравственного развития человека. Высшие проявления долга заключаются не только в стремлении как можно лучше выполнять свои обязанности, но и в умении противостоять отсутствию нравственных требований. Гармоническое соотношение объективных и субъективных сторон в долге фиксируется в нравственном понятии «совесть».

Совесть - это понятие морали, которое служит для обозначения способности личности самостоятельно формировать свои нравственные обязанности, требовать от себя их выполнения и производить самооценку совершенных поступков. Совесть проявляется в чувстве стыда, раскаяния, сожаления о неправедной деятельности. Совесть — это оценка своих побуждений и действий с нравственной точки зрения. Она является представлением общества в сознании личности, обеспечивая её нравственное поведение в различных ситуациях. Моральное поведение человека оценивается как обществом, так и личностью, ибо людям свойственны самооценка и самоуважение. Здесь нравственные мотивы находят свое проявление в моральных категориях чести и достоинства.

Честь - это категория морали, которая обозначает оценку человека, меру уважения к нему со стороны окружающих. В субъектном плане честь выражает осмысленное требование морали к потребностям человека в одобрении своего поведения со стороны общественного мнения. Достоинство - это нравственное понятие для обозначения формы индивидуальной самооценки, т. е. сознание своей личной значимости. Честь и достоинство связаны с долгом и совестью. Общество оценивает поведение людей, их истинную ценность, опираясь на голос совести и чести. Понятием «профессиональная честь» обозначается забота человека о своей репутации как профессионала. С понятием «профессиональная честь» также тесно связано понятие «престиж профессии».

Повышение престижа профессии зависит от потребностей общества в данной профессии и от особенностей культуры. Уважение к профессии рождается также из уважения к конкретному человеку и зависит от того, насколько качественно он выполняет свое дело. Очень эффективен метод пропаганды нравственных ценностей, который может применяться менеджерами, руководителями предприятий через средства массовой информации с использованием различных интеллектуальных приемов, призывов, советов, суждений, убеждений и др. Под их активным воздействием моральные нормы, предписания превращаются в убеждения личности, социальных групп, воплощаясь в активную жизненную позицию, которая становится эффективным моральным средством культуры социального управления.

Пропаганда нравственных ценностей приобретает социально-ценностную значимость в культуре трудовых отношений при условии, что пропагандист тесно связывает информационные средства с позитивными примерами «морального авторитета». Последние выступают эффективным средством менеджеров, например, в успешном решении проблем бизнеса. Это означает, что менеджер в

своей деятельности при решении конкретных проблем будет опираться на знание и использование позитивного опыта в области управления.

Весьма эффективными методами в воспитании нравственной культуры являются традиционность и компетентность. Социальная значимость метода «традиционность» состоит в том, что он направлен на устойчивую стабилизацию культурологических отношений в работе предприятий и фирм. Достижение этой цели осуществляется при условии, что руководители и подчиненные глубоко осмысливают и соблюдают моральные требования принципа «традиционности», его смысла и значения, базирующегося на основе общечеловеческих ценностей. Только с учетом этих условий принцип «традиционности» целенаправленно и эффективно срабатывает в культуре социального управления.

Существенную роль в воспитании нравственной культуры в трудовых отношениях играет метод «компетентности», основанный на множестве нравственно-этических средств, которые обеспечивают высокую степень профессионализма, опыта, делового решения управленческих задач. Лишь при соблюдении системных связей указанных средств метод «компетентности» целенаправленно воздействует на формирование и активное действие этической культуры личности и социальных групп в трудовых отношениях.

Компетентность руководителя не должна быть панацеей для всего трудового коллектива. Руководитель не должен считать себя единственным специалистом во всех вопросах и, в силу этого, не должен стесняться того, что знает меньше подчиненного в вопросах другого характера. Дальновидный, умный руководитель никогда не скажет окончательного мнения, не выслушав, не проанализировав и не оценив мнение подчиненных, в том числе, и те из них, которые расходятся с его мнением. Руководитель обязан принимать обоснованные решения, требовать их выполнения от подчиненных и нести ответственность за их принятие. Решение, принятое руководителем, будет всесильным, верным и справедливым при условии разумного подхода, всесторонней продуманности, а не основанным лишь на административном распоряжении.

Особенностью моральных требований и качеств делового этикета в сфере отношений между коллегами является соблюдение высокой нравственности и преодолении ее негативных моральных качеств. Знание и глубокое понимание не только позитивных, но и негативных качеств, и умелое преодоление последних обеспечивает успех в реализации делового этикета. К числу негативных нравственных качеств делового этикета большинство коллег относят: не следует говорить ничего плохого, отрицательного об отсутствующих при обсуждении вопросов. Не обсуждать проблем чужих семейных неурядиц, источников доходов, внешнего вида или беспорядка в квартире, отмеченного во время случайного визита. Следует воздержаться от высказываний и, по возможности, пресекать злословие в адрес третьего лица. Всякие замечания, настойчивые вопросы, громкие суждения об одежде, семейном положении, прическе, фигуре, покупке квартиры, касающиеся коллег, надо считать крайне бестактными.

Итак, как мы видим, нравственный фактор в современных трудовых отношениях охватывает все области общественной жизни. Он являет собой выражение знаний, понимания интеллектуальной деятельности людей, которая направлена на моральное регулирование, управление нравственными качествами личности и социальных групп. Соблюдение требований, норм и правил морального поведения, как социальных ценностей, включается в культуру управленческих отношений [1]. В последней он выступает особым видом культуры, состоящим из совокупности нравственных принципов, правил, норм, которыми руководствуются люди в своем поведении, в том числе, и в управленческих отношениях. При этом необходимо учитывать нравственно-нормативные требования, руководствоваться ими в личностно-профессиональной ориентации, чтобы достичь высокой результативности.

Литература

1. Дуберштейн Н.А., Литчевский Э.Э. Профессиональная этика и психология в торговле. М. - Высшая школа,1980. - С.168.
2. Слонь И.Л., Петрушев Н.А., Думко Ф.К., Бученко И.Н., Ангелов Г.В. Культура управленческих отношений. Одесса. Смил, 2001. - С.228.
3. Философия культуры. Становление и развитие. - Спб: Лань, 1958. С.452, 454.

ПРІОРИТЕТНІ ВЕКТОРИ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ХАРАКТЕРУ В СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ

Черкаський А.В., к. і. н., доцент, Петракова Є.Р., к. п. н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Вступ. Ціннісна система сучасного українського суспільства переживає глибоку, тривалу трансформацію. Соціокультурні потреби людини виключно різноманітні і супроводжують його впродовж усього життя. Більшість з них мають досить гнучкий характер, будучи залежними від громадських трансформацій, нових умов життя, соціального оточення, рівня освіти, і багатьох інших чинників.

Соціальне життя суспільства показує, що без конкретної ідеї об'єднання, без розвитку моральних норм і високих духовних принципів особи, практично будь-яка держава не здатна до значимих соціальних перетворень, реалізації глибоких економічних, демократичних, і політичних реформ. Можна сказати, що соціальна діяльність і культура займають в житті суспільства особливе місце. Найчастіше соціологічна наука розглядає ці два громадські феномени в нерозривній єдності, як соціокультурну діяльність [1].

У зв'язку з цим проблеми соціокультурної діяльності стають об'єктом пильного вивчення в сучасній громадській науці. Аналізуючи її сучасний стан, можна говорити, що за останні роки наукові дослідження проблем соціокультурної діяльності набули глибокого соціологічного характеру, на перший план вийшли проблеми переоцінки соціокультурної діяльності в сучасному суспільстві, а також відбувається постійна деталізація теоретичних основ вивчення соціокультурної діяльності в цілому[2, с.84].

Соціально-культурна діяльність поступово розвивається в контексті соціального прогресу, основу якого Г. Спенсер розкриває в наступній ідеї: "Прогрес може здійснюватися тільки шляхом поліпшення індивідів внаслідок поліпшень громадських стосунків і шляхом подальшого поліпшення громадських стосунків внаслідок поліпшення індивідів"[4, с. 23]. Пошук нових концепцій не лише дає певні позитивні результати, але і розкриває безліч нових аспектів, що вимагають пильної уваги учених[3, с. 90]. Дослідження соціокультурної діяльності обумовлені сучасним, важливішим її значенням в сучасному, культурному, духовному, освітньому, виховному процесах.

Узагальнюючи вищесказане, визначаємо соціально-культурну діяльність як цілеспрямований, спеціально організовуваний відповідними соціальними інститутами процес залучення людини до культурних цінностей суспільства і активного залучення кожної особи в цей процес соціалізації за допомогою освіти, передачі наукових знань, залучення до духовної творчості і інших видів соціально-культурної активності.

Результати дослідження. Практично будь-який механізм оволодіння цінностями культури носить вибірковий характер і залежить, в першу чергу, від ціннісних орієнтирів кожної конкретної особи, і тут завдання соціокультурної діяльності полягає в тому, щоб знайти найбільш оптимальне співвідношення між мінімумом соціально-культурних знань, а також умінь і навичок і змістом творчої складової кожної особи. За таких умов однією з основних функцій соціокультурної діяльності стає створення культурного розвиваючого середовища, організованого особливим чином і призначеного для включення особи в реальне життя і формування її соціальної активності. Обов'язковими складовими функцій соціокультурної діяльності є: - накопичення, зберігання і поширення(трансляція) знань, норм, цінностей; - соціалізуюча, яка забезпечується створенням структури стосунків, опосередкованих культурними компонентами, соціалізацію суспільства; - відтворення духовного процесу через підтримку його спадкоємності; - рекреаційна, або ігрова культура, що діє у відведеній для неї сфері; - комунікативна складова, що забезпечує знакову взаємодію між суб'єктами діяльності, їх диференціацію і єдність[5, с. 678]. Сукупність цих функцій націлена на вдосконалення людини, становлення її як моральної, соціально орієнтованої і розумної особи, здатної до співпраці і єднання з іншими людьми і навколишнім світом.

Соціокультурна діяльність, як відомо, охоплює широке коло різнохарактерних, різнорівневих видів суспільно значимої діяльності. При цьому результативність управління соціокультурною діяльністю залежить від міри відповідності управління її підставам - корінним засадам суспільства і культури. Освоєння конкретного соціокультурного контексту сприяє усвідомленню суб'єктами управління необхідності в підходах, що враховують історичний досвід і соціокультурні особливості управління процесами в тому або іншому соціумі. У державній діяльності існує цілий напрям, пов'язаний з плануванням, проектуванням, реалізацією і забезпеченням соціокультурного життя суспільства, це так звана соціокультурна політика.

За основу цього напряму в області соціокультурного розвитку були прийняті наступні вектори: соціокультурна політика як вираження соціально-політичної системи будь-якого суспільства існує як системний атрибут загальнодержавної політики; відображення міри лібералізму або авторитарності соціокультурної політики підпорядковане рівню розвитку прийнятих демократичних принципів і свобод в конкретному суспільстві. Соціокультурна політика має відпрацьовані типові механізми реалізації своїх культурних орієнтирів і цінностей; соціально-ціннісні пріоритети соціокультурної політики формуються нормами, цінностями і ідеалами конкретного суспільства; сутність соціокультурної політики держави полягає не стільки у фінансуванні для підтримки і розвитку соціокультурної діяльності конкретних установ культури, зміцнення матеріальної бази окремих об'єктів соціокультурної діяльності, скільки в соціальних ціннісних орієнтирах, готовності надати можливості для культурного саморозвитку особистості, розвитку громадських рухів і соціальних формувань в соціокультурній сфері .

Можна говорити, що в умовах окремого регіону залежно від характеру і інтенсивності проблем і наявних ресурсів, ті або інші складові соціокультурного середовища можуть виступати пріоритетними напрямами соціокультурної політики. На жаль, дослідження фахівців і практиків управління показують, що переходи на новий, якісно більш високий рівень соціокультурної ситуації носять не постійний, а фрагментарний характер.

З одного боку, в основі соціокультурної діяльності у вигляді різних форм лежать принципи, що роками практикуються соціально-культурною діяльністю, форми і методи передачі культурної спадщини подальшим поколінням, досвіду творчого сприйняття і створення нових предметів, форм і явищ в різних видах мистецтва, організації естетично-насиченого, духовно-морального дозвілля.

Різні дослідники висловлюють припущення, що деякі з форм соціокультурної діяльності можуть ефективно діяти і розвиватися паралельно соціокультурній і соціальноекономічній ситуації, при цьому враховуючи її динамічну мінливість, беручи участь в реалізації державних, регіональних і муніципальних освітніх і соціокультурних стратегій, сприяючи рішенню соціокультурних цілей і завдань.

З іншого боку, більшість авторів, що досліджують проблеми соціокультурної діяльності, роблять висновки про те, що в суспільстві інтенсивно розвиваються негативні соціальні процеси, що заважають формам соціокультурної діяльності переходу на більш високий рівень.

Висновки. В процесі реалізації різних програм і проектів відбувається постійне зіштовхування з соціокультурними проблемами різного характеру, такими як соціально-демографічні, етнокультурні, особово-психологічні, колективно-комунікативні, які вражають соціокультурний простір, і при так званому "традиційному змісті" соціокультурної діяльності виявляються недієвими перед потребами, інтересами і проблемами сучасного суспільства.

На наш погляд, основна проблема такої тривалої трансформації - це проблема забезпечення результативного управління функціонуванням цієї сфери для здійснення задоволення культурних, духовних потреб населення, проблема реалізації можливостей для повноцінного споживання культурних цінностей

населенням. Успішний розвиток цього процесу в заданому напрямі можливий за певних умов.

По-перше, за умови введення певної моделі здійснення соціокультурної діяльності, що відповідає параметрам якості життя, що встановилися, по-друге, за наявності достатнього нормативного фінансування соціокультурної сфери, по-третє, при забезпеченні необхідної різноманітності і якості послуг, по-четверте, при забезпеченні адресності надання цих послуг.

Сучасні підходи до управління вимагають зміни умов і принципів діяльності установ культури, модернізації управлінських механізмів, підвищення відповідальності керівництва і співробітників установ культури за результати роботи, вдосконалення фінансових і економічних інструментів, використовуваних в цілях розвитку соціокультурних установ. Управління соціокультурною діяльністю є важливим напрямом соціальної політики, яка багато в чому визначає комфортність проживання населення на будь-якій території.

Література

1. Гулавський В.Т., Козак К.Б., Черкаський А.В. та ін. Етичний фактор в сфері праці і соціального управління. Під заг. ред. Г.В. Ангєлова / В.Т. Гулавський та ін. - Одеса: КП ОМД,2010. – 596с.
2. Ерошенков И.Н. Культурно-досуговая деятельность в современных условиях. – М.: НГИК, 2004. – 332 с.
3. Жарков А.Д. Теория и технология культурно-досуговой деятельности. – М., 2007. – 480 с.
4. Синтетическая философия Герберта Спенсера в сокращенном изложении Говарда Коллинза: пер. с англ. П.В. Мокиевского. – Киев: Ника-Центр Вист-С, 1997. – 512 с.
5. Сорокин П.А. Социальная и культурная динамика. – М.: Астрель, 2006.-1176 с.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ГУМАНИЗАЦИИ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ: СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Черняк Г. А., к.и.н., доцент, Кириченко И.А., аспирант,
студ. Даниель Рыков (Аргентина)
Одесская национальная академия пищевых технологий

В условиях развития рыночных отношений и их формирования в Украине произошли процессы децентрализации управления предприятиями и их самостоятельное развитие. Это требует от руководителей предприятий принимать самостоятельные решения в условиях острой конкурентной борьбы на рынке товаров и услуг. Для достижения конкурентных преимуществ, человек, как работник любого предприятия, стал рассматриваться как важнейший фактор производства, ресурс которого обуславливается ростом требований к квалификации, мотивации, организации труда и т.д.

В таких условиях управление персоналом становится одним из главных звеньев в системе управления не только трудовым коллективом, но и

предприятием в целом. Это обусловлено такими факторами как: изменения в характере и содержании труда под влиянием постоянного обновления техники и технологий, совершенствование организации производства и труда, структурные изменения производства, возникновение потребности в специалистах с новыми, теоретическими знаниями и практическими навыками и т.д.

Управленческие отношения в коллективе являются показателем морально-психологического климата, рабочего настроя, мерой благополучности, стабильности развития организации. Управленческие отношения характерны для всех организаций. Они носят субъективный и объективный характер, и существенно влияют на атмосферу в организации, принятые стили общения, решения конфликтов. В этом и проявляется высокая актуальность управленческих отношений, так как морально-психологический климат в организации, ее социально-психологическая культура предопределяют не только особенности взаимоотношений работников друг с другом, но и их индивидуальные личностные изменения, стремления и желания, взгляды на различные вопросы и т.д.

Для реализации целей и задач социального управления, осуществления выработки и реализации управленческого воздействия, люди вступают в определенные отношения, которые называются управленческими.

Понимание управленческих отношений состоит из двух показателей. Первый свидетельствует о том, что управленческие отношения представляют собой отношения между людьми по поводу упорядочения, организации совместной жизнедеятельности. Второй, что управленческие отношения — это связи между субъектами управления, которые возникают при взаимодействии людей в процессе выполнения специальных функций по упорядочению и развитию жизнедеятельности общества, когда имеет место непосредственный обмен управленческой деятельностью.

Не раз было доказано, что в центре всех организаций стоит персонал - именно он, в конечном счете, определяет качество работы всей организации, её эффективность и дальнейшее развитие. В связи с этим, гуманизация управленческих отношений становится ядром процесса, в результате которого, все внимание уделяется человеку как личности. Понимание этого привело к тому, что появился новый подход к управлению – гуманизация (1). Говоря о практическом значении этого процесса, стоит отметить ключевые моменты:

– Гуманизация управления поворачивает лицом субъекта управления к объекту – заставляет учитывать потребности, интересы работника и рассматривать их удовлетворение как залог успешной деятельности всей компании.

– Учёт личностных характеристик работника становится важным пунктом для руководителя – так как помимо профессиональных качеств и деловых навыков важно чтобы человек прижился в коллективе так как конфликты и неблагоприятная обстановка затрудняет деятельность в результате либо теряются ценные кадры, либо снижается эффективность работы всего отдела.

– Гуманизация управления привела к усложнению процесса, так как личность – сложное понятие и индивидуализированный подход к каждому работнику особенно в крупных организациях довольно-таки сложно осуществим.

– Гуманизация управления подразумевает гуманизацию труда – улучшение условий труда, социальное обеспечение работников, а также и другие направления.

Изучение теоретико-методологических основ психологии управления, включающее знакомство с концепциями, понятиями, закономерностями психологии управления дает нам возможности познакомиться с социально–психологическими аспектами направлений гуманизации управленческих отношений. К ним относятся:

– изучение психологических особенностей управленческого труда вообще, его специфики в различных сферах деятельности;
– овладение психологическим анализом личности в процессе управленческих взаимодействий;
– формирование знаний о закономерностях межличностных взаимоотношений в организации;
– ознакомление с технологиями управления по ценностям и ценностным ориентациям;
– овладение знаниями по оптимизации управленческих взаимоотношений в звене «руководитель-подчиненный»;
– приобретение теоретических и практических навыков поведения в условиях конфликтных ситуаций.

В системе управленческих отношений каждый специалист обязательно должен и уметь:

– владение навыками анализа, толкования и применения законодательства о государственной службы, подготовки, формирования и реализации процедур государственной и муниципальной службы;
– владение навыками использования основных теорий мотивации, лидерства и власти для решения стратегических и оперативных управленческих задач, а также для организации групповой работы на основе знания процессов групповой динамики и принципов формирования команды, умений проводить аудит человеческих ресурсов и осуществлять диагностику организационной культуры;
– способность осуществлять технологическое обеспечение служебной деятельности специалистов (по категориям и группам должностей государственной гражданской службы и муниципальной службы);
– владение методами самоорганизации рабочего времени, рационального применения ресурсов и эффективного взаимодействовать с другими исполнителями.

Социально-психологические аспекты в управленческих отношениях действуют как регуляторы социальных, психологических, идеологических и нравственных отношений в коллективе. Большое количество психологических факторов отражается на результатах труда. Умение их учитывать помогает руководителю целенаправленно воздействовать на отдельных работников и формировать коллектив с едиными целями. Кроме того, для результативного управления коллективом необходимо знать моральные и психологические

особенности отдельных работников, социально-психологические характеристики отдельных групп.

Фактически социально-психологические аспекты в управленческих отношениях — это совокупность специфических приемов воздействия на личностные отношения, возникающие в трудовых коллективах, а также на социальные процессы, которые в них происходят. Их можно разделить на две группы: социальные и психологические. Социальные аспекты позволяют установить назначение и место сотрудников в коллективе, выявить лидеров и обеспечить их поддержку, связать мотивацию работников с конечными результатами функционирования предприятия, обеспечить эффективные коммуникации и разрешение конфликтов в коллективе. К социальным аспектам относятся:

– Изучение и направленное формирование мотивов трудовой деятельности, и их учет в управлении;
– Повышение социально-производственной активности (установления лидеров, подражания лидеров, установление стандартов образцового поведения), поддержка социального наследования (смотры-конкурсы, присвоение звания "Лучший в профессии", празднования юбилеев и знаменательных дат и т.п.);
– Моральное стимулирование;
– Социальное планирование;
– Изменение структуры персонала;
– Повышение квалификации;
– Улучшение условий труда, быта, здравоохранения;
– Повышение жизненного уровня;
– Удовлетворение потребностей развития персонала.

Психологические аспекты используются с целью установления наиболее благоприятного психологического климата. Они направлены на конкретную личность и, как правило, персонифицированы и индивидуальны. Главной их особенностью является обращение к внутреннему миру человека, личности, интеллекта, чувств, образов и поведения для того, чтобы направить внутренний потенциал на решение конкретных задач организации. Психологическими методами управления являются:

– Гуманизация труда (ликвидация монотонности, цветовое оформление помещения, использование специальной музыки, соблюдение установленных санитарно-гигиенических норм и т.д.);
– Психологические технологии, или способы психологического воздействия (убеждение, внушение, похвала, совет, осуждение);
– Удовлетворение профессиональных интересов;
– Профессиональный отбор и обучение персонала;
– Комплектование малых групп по критерию психологической совместимости работников;
– Установление гармоний отношений между руководителями и подчиненными;
– Привлечение работников к процессу управления;
– Поощрение творчества, инициативы, самостоятельности(2).

Следует отметить, что социально-психологические аспекты управленческой деятельности подразумевают знаний социальной психологии, социологии, психологии, опыта и навыков общения с людьми. Социальные отношения и методы управления тесно связаны с другими методами управления: социальным и психологическим планированием, регулированием т.д.

Социальное планирование предполагает постановку социальных целей и критериев, разработку социальных нормативов (уровень жизни, оплата труда, потребность в жилье, условия труда и т.д.) и плановых показателей, достижение конечных социальных результатов. Психологическое планирование - это новое направление в работе с управленческим персоналом, ориентированное на достижение эффективного психологического состояния трудового коллектива. Оно основывается на необходимости всестороннего развития личности, устранении негативных тенденций в трудовом коллективе и предусматривает поставку целей развития и критериев эффективности, разработку психологических нормативов, планирования психологического климата. Метод регулирования предполагает широкий информационное воздействие в двух аспектах: информирование, нормирования. Информирование предусматривает доведение до сведения работника и объяснение ему тех действий, которые нужно выполнить, несколькими путями(3):

– Прямое информирование, когда руководитель сообщает о задачах, основных показателях деятельности.

– Создание ориентировочных ситуаций, т.е. представления определенной управленческой ситуации, которая имеет несколько вариантов развития событий;

– Личный пример руководителя, когда информация доводится до сотрудников в демонстрационной форме - осуществляется на практике.

Использование таких средств положительно влияет на эффективность деятельности, но требует высокого уровня профессиональной подготовки самого руководителя. Нормирование охватывает совокупность способов, основанных на установлении норм, регламентации действий работников. К ним относятся:

1.Разрешение - способ воздействия на исполнителей путем нормативных документов, в которых описываются действия, необходимые для выполнения ими определенной деятельности. Главным образом это действия, реализация которых направлена на повышение эффективности, но связана с определенным риском. Например, разрешение на разработку новых туристических маршрутов.

2.Запрет - противоположен предыдущему способ воздействия: нормативно запрет устанавливается на действия исполнителя, которые могут негативно повлиять на систему управления и вызвать нежелательные последствия, например, в ситуации отказа туриста от поездки. Зависимости от уровня управления, характера нарушений предусматривается ответственность виновных, которая может быть: дисциплинарной, административной, гражданско-правовой, уголовно-правовой.

3.Предписание - нормативный документ, содержащий описание действий исполнителя, которые необходимо обязательно выполнить для обеспечения эффективной деятельности. За невыполнение таких норм может предусматриваться дисциплинарная ответственность.

Главная цель гуманизации управленческих отношений с применением социально-психологических методов - формирование в коллективе благоприятного социально-психологического климата.

Литература

1. Ангелов Г.В., Черняк Г.А. Поиск гармонии в человеческом взаимопонимании / Г. В. Ангелов, Г. А. Черняк. – Одесса : Грінь Д. С., 2014.- С.327 – 328.
2. Ангелов Г.В., Черняк Г. А., Черкаський А. В. Соціально-психологічні аспекти формування управлінських команд /Г.В. Ангелов, Г.А.Черняк, А. В. Черкаський // Економіка харчової промисловості. – 2014. – Т. 24. – № 4. – С. 52 – 57.
3. Ангелов Г. В., Черняк Г.А. Человеческий фактор в информационной безопасности бизнеса /Г. В. Ангелов, Г. А. Черняк //Економічна та продовольча безпека України. – 2016. – № 6 – 7. – С. 8 – 11.

НРАВСТВЕННО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ У МОЛОДЕЖИ АКТИВНЫХ ПОЗИЦИЙ В ДЕЛЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Черняк Г. А., к.и.н., доцент, Кириченко И.А., аспирант, Руммо В.В. доцент,
студ. Даниель Рыков (Аргентина), студ. Крылов Н.Г.
Одесская национальная академия пищевых технологий

Продовольственная безопасность - элемент национальной безопасности государства и является одной из главных целей аграрной и экономической политики, при которой все люди в каждый момент времени имеют физический и экономический доступ к достаточной в количественном отношении безопасной пище, необходимой для ведения активной и здоровой жизни. В «Римской декларации по всемирной продовольственной безопасности» говорится об обязанности любого государства обеспечивать право каждого человека на доступ к безопасным для здоровья и полноценным продуктам питания в соответствии с правом на адекватное питание и правом на свободу от голода(1). В своём общем виде продовольственная безопасность формирует вектор движения любой национальной продовольственной системы к идеальному состоянию. В этом смысле стремление к продовольственной безопасности — непрерывный процесс. При этом для ее достижения зачастую происходит смена приоритетов развития и механизмов реализации аграрной политики(2).

Определения продовольственной безопасности, сформулированные на Римской встрече, содержат указания на следующие элементы:

1. физическая доступность достаточной в количественном отношении, безопасной и питательной пищи;
2. экономическая доступность к продовольствию должного объема и качества, всех социальных групп населения;
3. автономность и экономическая самостоятельность национальной продовольственной системы (продовольственная независимость);

4. надежность, то есть способность национальной продовольственной системы минимизировать влияние сезонных, погодных и иных колебаний на снабжение продовольствием населения всех регионов страны;
5. устойчивость, означающая, что национальная продовольственная система развивается в режиме расширенного воспроизводства.

Продовольственная политика соответственно рассматривается не только, как комплекс мер, призванных системно и эффективно решать задачи развития производства, внешней торговли, хранения и переработки, справедливого распределения основных продуктов питания, социального развития сельской местности, но и формирования у молодежи активных позиций в деле обеспечения национальной продовольственной безопасности. Достижение такой цели возможно при привитии подрастающему поколению основополагающих ценностей и убеждений, отражающих сущность украинского менталитета и формировании активной гражданской и личностной позиции молодежи, воспитании и социально-педагогической поддержки становления и развития нравственного, ответственного и компетентного гражданина Украины.

Перед государством, институтами законодательной и исполнительной власти, в достижении такой цели, встают задачи, связанные с формированием гражданского общества на основе духовно-нравственных ценностей, гуманизма и патриотизма, повышения уровня эффективности работы органов государственной и муниципальной власти и институтов гражданского общества в работе по духовно - нравственному воспитанию и развитию подрастающего поколения Украины, воспитанию молодежи на принципе стабильности и неизменности общественного строя, согласно которому существующий общественный строй необходимо оберегать. С точки зрения нравственно-психологических аспектов большую роль играет формирование у молодого поколения нравственного абсолютизма, согласно которому существуют вечные и незыблемые общечеловеческие идеалы и ценности, в том числе и в деле обеспечения национальной продовольственной безопасности страны(3).

Таким образом, популяризация традиционных духовных, нравственных и культурных ценностей через литературу, живопись, науку и образование, воспитание подрастающего поколения на основе обычаев и традиций народов Украины, примерах нравственных идеалов украинской и мировой истории, формирование ответственного поведения, умения противостоять чуждым идеям и асоциальным проявлениям, развитие навыков здорового образа жизни, самодисциплины, формирование любви к своей стране - это задачи, которые ежедневно должно решать общество, государство, его институты в деле формирования активной жизненной позиции у молодежи, где забота о продовольственной безопасности страны является первоочередной задачей.

Литература

1.Всемирный саммит по продовольственной безопасности, Рим, 16-18.11.2009г. fao.org/fileadmin/templates/wsfs/Summit/Docs/Final_Declaration/K6050_Rev10__WSFS_OEWG__ru.pdf.
2.Есипов В.Е., Маховикова Г.А. Внутренние и внешние угрозы продовольственной безопасности. СПб.: Изд. СПб. Гос. университета экономики и финансов, 2005.

3.Ангелов Г. В., Черняк Г.А. Человеческий фактор в информационной безопасности бизнеса /Г. В. Ангелов, Г. А. Черняк //Економічна та продовольча безпека України. – 2016. – № 6 – 7. – С. 8 – 11.

ТЕРОР ЯК СОЦІАЛЬНО-БЕЗВІДПОВІДАЛЬНИЙ ПРОЯВ СЛАБКОЇ ВЛАДИ

Шишко О. Г., к. і. н., доцент
Одеська національна академія харчових технологій

Влада є невід'ємною складовою будь-якого суспільства, адже вона пронизує сі сфери людського життя. Складність та багатоплановість самого поняття влади, суб'єктивність його розуміння, породили велику кількість різних підходів до визначення влади. Тому не існує єдиного вичерпного чи об'єктивного визначення влади, скоріше за все кожне з цих визначень розкриває або певні аспекти влади, або різні точки зору на неї.

Особливу роль у житті суспільства посідає політична влада, яка проявляє себе на трьох рівнях та здійснюється державою загалом, органами місцевого самоврядування, політичними партіями та громадськими об'єднаннями. В умовах демократії контроль за поведінкою громадян та всього суспільства відбувається за допомогою правових та політичних норм, виходячи із загальнонаціональних чи загальнодержавних інтересів. Політична влада тоталітарних режимів тримається на повному підпорядкуванні суспільства державі за допомогою монополії на інформацію, пропаганди, офіційної державної ідеології тощо. У цьому переліку особлива роль належить терору, без якого не може існувати жоден тоталітарний режим.

Жорстокість тоталітарної влади зазвичай обґрунтовується внутрішніми або зовнішніми загрозами існуванню держави. Оскільки тоталітарні режими існують у світі, який є нетоталітарним, то їм доводиться вдаватися до пропаганди. Ця пропаганда завжди спрямована на нетоталітарні країни за кордоном та на ту частину власного населення, чиє пристосування до нового життя не супроводжувалося ефективною ідеологічною обробкою. Така пропаганда чи ідеологічна обробка завжди використовує насильство для постійного живлення своїх ідеологічних доктрин та маніпуляцій щодо практичного втілення їх в життя. Отже, пропаганда чи ідеологічна обробка не можуть існувати один без одного.

Але головний недолік тоталітарної пропаганди полягає в тому, що вона не може цілком задовольнити потяг мас до цілковито стабільного, зрозумілого й передбачуваного світу без серйозного конфлікту зі здоровим глуздом. З одного боку, маси охоплює бажання втекти від реальності, тому що через свою, по суті, безпритульність вони більше не в змозі терпіти її випадкові, незрозумілі прояви, з іншого, – їхня туга за вигадкою має певний зв'язок із тими здібностями людського розуму, структурна тривкість яких вища за просту випадковість. Відповідно інтелектуальна, духовна й художня ініціатива є більш небезпечною для тоталітаризму, ніж проста політична опозиція. Послідовне гоніння будь-якої вищої форми розумової діяльності новими вождями мас випливає з чогось більшого, ніж їхнє природне обурення всім, чого вони не можуть зрозуміти.

Тотальне панування не припускає вільної ініціативи в жодній царині життя, жодної діяльності, яка не є цілком передбачуваною. Тоталітаризм при владі обов'язково замінює всі першорядні таланти, незалежно від їхніх симпатій, тими навіженими й дурнями, чий брак розумових і творчих здібностей завжди є найкращою гарантією їхньої вірності.

Саме творчі особистості відразу почали заявляти про своє несприйняття політики радянського уряду у 1917 р. Вони протестували проти закриття демократичних газет, оголошення партії кадетів поза законом, розгону Установчих зборів. У зв'язку з початком відзначення 100-літньої річниці Української національно-демократичної революції 1917-1921 рр. та загалом революційних подій в колишній Російській імперії ця тематика набуває особливої актуальності.

Після захоплення влади більшовиками у жовтні 1917 р. традиційним, а не надзвичайним, засобом боротьби за владу став терор. Заборона інакодумства у країні, запровадження процедури позасудової розправи, вбивства ідеологічних противників стали нормою тогочасного життя. Більше того, акт збройного захоплення влади більшовиками спровокував громадянську війну та привів у дію важелі політичного та економічного терору. Ідеологічна монополія однопартійного уряду та експропріація власності супроводжувалися проявами різних типів терору.

Майже відразу відбувся перехід від індивідуального до масового терору. Запровадження масового терору стосувалося в першу чергу основної частини населення країни – селянства, вся сутність існування якого трималася на дрібній приватній власності. Примусове вилучення збіжжя у селян, запровадження надзвичайних податків на фоні заборони приватної власності на землю супроводжувалося жорстокими актами насилля.

В той же час більшовикам вдалось створити ілюзорне уявлення про справедливу зрівнялівку, переконати більшість населення у тому, що воно тримає землю, мир, хліб. Натомість реальністю стали постійні війни, голод, реквізиції та терор.

Здійснення терору було неможливе без існування таємних каральних органів, які виконували функцію охоронця експерименту з постійного перетворення дійсності на фікцію. Концентраційні ж табори стали спеціальними лабораторіями для здійснення експерименту з тотального панування. Отже, тоталітарне панування прагне досягти своєї мети як шляхом ідеологічної обробки населення, так і шляхом абсолютного терору в таборах, жахливе видовище яких мало засвідчити «теоретичне» підтвердження ідеології.

Утвердившись на декілька десятиліть при владі більшовизм, поєднавши політичну та економічну диктатуру, зумів мобілізувати маси на виконання глобальних завдань. Саме таке поєднання двох диктатур стало основою сили та могутності радянської держави, яке одночасно стало і її слабкістю. Ця слабкість полягала у тому, що держава не могла врегулювати всі аспекти складного суспільного організму, вирішити нагальні соціальні та економічні проблеми, що й визначало її соціально-безвідповідальний характер. Тому ця слабкість компенсувалася брутальним, цинічним та безглуздим терором.

Література:
1. Арендт Ханна. Джерела тоталітаризму / Х. Арендт; [пер. з англ.]. – К.: Дух і літера, 2002.
2. Литвин А. Л. Красный и белый террор в России / А. Л. Литвин // Отечественная история. – 1993. – № 6. – С. 46-62.
3. Політичний терор і тероризм в Україні. XIX-XX ст. Історичні нариси / Д. В. Архієрейський, О. Г. Бажан, Т. В. Бикова та ін. Відповід. ред. В. А. Смолій. – К.: Наукова думка, 2002. – 952 с.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Колтунович О.С., к.е.н, Незалежний український центр правових ініціатив і експертиз «Правова держава»

У 2017 році економіка України остаточно втратила цілісність і здатність до самостійного відтворення. Високотехнологічні експортно-орієнтовані галузі стали імпортувати все більше обладнання і переключаються на іноземні інноваційні технології. В товарній структурі на сировину АПК і чорні метали припадає понад 70% експорту країни. Вітчизняне приладобудування, машинобудування, авіа та ракетобудування, а також суднобудування стрімко деградують, а багато суб'єктів національної економіки все більше переходить на зарубіжну інноваційно-технологічну базу.

У періоди глобальних технологічних зрушень, відбуваються процеси, пов'язані з переходом світової економіки на нову економічну архітектуру, в основі якої лежатиме процеси інноваційно-технологічної модернізації. Але щоб активізувати процеси модернізації та інноваційного розвитку економіки необхідно сформувати потужний інституційний базис, який дозволяє сконцентрувати наявні ресурси (інтелектуальні, фінансові, природні) на перспективних напрямах розвитку країни.

Узагальнення практичного досвіду економічно розвинених країн з інноваційною економікою показує, що вагома роль у цих процесах належить державі і тій інноваційно-технологічної політиці, яку воно проводить. Розробка основних напрямків інноваційно-технологічної модернізації національної економіки вимагає обґрунтування системи заходів щодо стимулювання інноваційної діяльності на всіх етапах життєвого циклу розробки і виробництва наукомісткої продукції, а також поширення на фундаментальні дослідження.

У періоди глобальних технологічних зрушень, відбуваються процеси, пов'язані з переходом світової економіки на нову економічну архітектуру, в основі якої лежатиме процеси інноваційно-технологічної модернізації. Але щоб активізувати процеси модернізації та інноваційного розвитку економіки необхідно сформувати потужний інституційний базис, який дозволяє сконцентрувати наявні ресурси (інтелектуальні, фінансові, природні) на перспективних напрямах розвитку країни.

На сучасному етапі економічного розвитку Україні необхідно стимулювати процеси інноваційно-технологічної модернізації. Насамперед необхідно законодавчо закріпити в Податковому кодексі України преференції і пільги всім учасникам процесів інноваційно-технологічної модернізації. Необхідно сприяти формуванню єдиного інноваційного простору з регіональними та секторальними кластерними структурами, особливо в умовах фінансово-бюджетної децентралізації.

Пріоритети інноваційно-технологічної модернізації на загальнодержавному рівні повинні кореспондуватися з інтересами і потребами перспектив соціально-економічного розвитку різних регіонів України, при цьому враховуючи регіональні інноваційно-технологічні особливості територій.

Для своєчасного корегування пріоритетних напрямів інноваційно-технологічної модернізації слід розробити і впровадити комплексну систему прогнозування пріоритетних напрямів науково-технічного прогресу, які й визначатимуть пріоритети організаційно-технологічної структури народного господарства в довгостроковій і середньостроковій перспективі.

Особливо важлива роль у інноваційно-технологічній модернізації має належати розвитку фундаментальної та прикладної науки. Підвищення ролі держави у фінансуванні фундаментальних науково-дослідних робіт має супроводжуватися необхідним бюджетним фінансуванням витрат на них. А виходячи з можливостей подальшої їх практичної реалізації, необхідні розрахунки їх ефективності.

З метою активізації процесів інноваційно-технологічної модернізації необхідним є: запровадження гнучкої і адаптивної стратегії формування і розвитку процесів інноваційно-технологічної модернізації пріоритетних секторів економіки України; розширення права суб'єктів інноваційної діяльності в питаннях комерціалізації наукових розробок; розробка гнучких фіскальних механізмів та інструментів щодо підтримки формування і розвитку процесів інноваційно-технологічної модернізації; запровадження стандартів соціальної спрямованості при формуванні, використанні та розвитку інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів економіки України.

Література

1. Національний інститут стратегічних досліджень // офіційний сайт: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua
2. Національна академія наук України // офіційний сайт: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nas.gov.ua/UA/Pages/default.aspx
3. Державна служба статистики України // офіційний сайт: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua
4. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України // офіційний сайт: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua
5. ЮНЕСКО // офіційний сайт: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unesco.org
6. Програма розвитку ООН в Україні // офіційний сайт: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html

7. Світовий банк в Україні // офіційний сайт: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine

НЕОБХОДИМОСТЬ ИНФРАСТРУКТУРНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЗЕМЛИ В УКРАИНЕ

Криницкая О.А., к.э.н., ст. преп. кафедры
Одесская национальная академия пищевых технологий

В социально-экономическом развитии национальной экономики доминирующее место справедливо занимают земельные отношения, поскольку земля всегда была и остается незаменимой, уникальной и ограниченной основой жизнедеятельности человечества, поэтому она закономерно выступает эпицентром отношений собственности, что формирует особенный статус отношений, связанных с современным развитием агропродовольственного рынка. Земельные отношения являются определяющими в системе аграрных отношений, поскольку имеют весомое влияние на формирование продовольственной безопасности страны. Несмотря на наличие существенных научных разработок по стратегиям последующего их развития еще остается ряд вопросов, требующих дальнейших исследований. Это обусловлено их трансформацией к рыночным условиям хозяйствования и неопределенностью направлений земельного реформирования. Соответственно на современном этапе экономического развития государства несомненно актуальным является необходимость инфраструктурного обеспечения трансформации земельных отношений в Украине в контексте развития агропродовольственного рынка и ожидаемого экономического роста.

В условиях новых земельных отношений можно утверждать, что земля как элемент экономического роста и как природный ресурс остается недооцененной. Хотя развитие общества во все времена было неразрывно связано с землей, которая и на сегодня остается основой обеспечения населения планеты пищевыми продуктами и источником общественного богатства в целом. Со времен возникновения частной собственности на землю - она стала товаром, что и обосновывает становление соответственного рынка земель. Таким образом современное землепользование можно представить в виде чрезвычайноважного блока в системе социально-экономических отношений через специфику земли как своеобразной категории и исключительного вида недвижимости. Приобретая в условиях рынка свойства товара, земля отличается от других групп товаров и категорий недвижимости двумя принципиальными особенностями. Первая состоит в том, что этот ресурс размещается в пространстве и его не возможно физически изъять оттуда. Вторая особенность состоит в том, что оставаясь объектом общих интересов и фактором воспроизводственного процесса, земельный ресурс становится базовым объектом общественного роста. Вышеизложенное означает, что общество остается главным консолидированным «собственником» земельных ресурсов и только делегирует конкретным земельным собственникам свои распорядительные и другие функции.

Таким образом система рыночных операций с земельной собственностью имеет в определенной мере условный характер потому, что оставляет собственнику во владение и распоряжение не конкретную материальную субстанцию, а только контролируемое право пользования[1].

В современных условиях управление землепользованием предполагает формирование и гарантирование устойчивого землепользования через земельную политику, инфраструктуру и механизмы земельного администрирования (регулирования) в территориальном контексте.

Отсутствие закона прямого действия в Украине удерживает формирование рынка земель и эффективного менеджмента использования земельных участков за их целевым назначением, что негативно отображается на доходности национальной и региональной экономики[2]. В этих условиях должны существовать четкие регламенты с целью регулирования земельных отношений. Но необходимо констатировать, что законодательная база по этому вопросу в Украине недостаточно эффективна и противоречива. Это создает ряд факторов негативного влияния на развитие агропродовольственного рынка и обострение насущных проблем, связанных с финансовым состоянием в целом экономической системы. Выход из этой ситуации – трансформация земельной политики по обеспечению развития рынка земель путем улучшения его инфраструктуры, которая охватывает организационно-правовые и экономические институции, что являются посредниками при осуществлении операций купли-продажи, аренды, обмена, ипотеки земель. Основными субъектами инфраструктуры являются:

- органы исполнительной власти и местного самоуправления;
- организации нотариата;
- специализированные предприятия, целью деятельности которых является проведение земельных торгов;
- земельные ипотечные банки, земельные биржи, страховые компании и другие финансово-кредитные учреждения;
- консалтинговые и риелторские предприятия и организации;
- субъекты оценочной деятельности, которые производят экспертную денежную оценку земельных участков;
- физические и юридические лица, которые занимаются землеустройством;
- информационные центры, которые анализируют спрос и предложение земельных участков, их рыночную стоимость;
- органы государственной регистрации имущественных прав на недвижимость;
- учебные заведения, которые готовят специалистов по вопросам землеустройства, земельного кадастра и оценке земель.

Инфраструктура ринка земель должна обеспечивать его надежность, прозрачность и стабильность через свои функции[3], ключевыми из которых можно назвать: информационное обеспечение участников рынка, регулирование рыночного обращения земельных участков, юридическую и страховую защиту землевладельцев и землепользователей, финансово-кредитную поддержку субъектов рынка, проведение оценки земель и т.д.

Если теоретические основы по формированию рынка земель уже наработаны то, что касается инфраструктурного обеспечения, они еще не получили

окончательного решения. В классическом виде этот термин означает «фундамент, «основу». Также под инфраструктурой рынка земли понимается совокупность организационно-правовых и экономических институций, которые обеспечивают нормальный, бесперебойный режим функционирования рынка и являются посредниками при осуществлении операций купли-продажи, аренды ,обмена, ипотеки земель[4]. Поэтому можно предложить авторскую версию этого понятия, что инфраструктура рынка земель -это общественные интересы элементов, институций, действий направленные на обеспечение земельных отношений, их гармоничное функционирование, хозяйственные взаимосвязи на разных иерархических уровнях экономики страны. Важнейшим звеном инфраструктуры рынка земли является ее государственно-регуляторная составляющая, что включает законодательное регулирование и налогообложение рыночных операций с землей, несовершенство которой делает проблематичным устойчивое развитие и функционирование эффективного и прозрачного рынка земель, активизацию деловой предприимчивости на агропродовольственном рынке в целом[5].

Таким образом основными задачами формирования рынка земель и его инфраструктуры как основы развития единого агропродовольственного рынка являются:

- обеспечение рационального и эффективного использования земельных участков;
- улучшение инвестиционного климата в экономике, инвестиционной и кредитной привлекательности предприятий путем продажи им земельных участков;
- обеспечение беспрепятственной реализации субъектам предпринимательской деятельности прав на владение, пользование и распоряжение земельными участками для увеличения их основных средств;
- формирование многообразной системы хозяйствования на основе равенства всех форм собственности и развития института частной собственности на землю.

Литературы

1.Кузін Н.В. Формування земельних відносин в ринкових умовах,їх еколого-економічна ефективність:дис.на здобуття наук.ступеня канд..екон.наук:08.08.01/Н.В.Кузін. Державне підприємство»Головний науково-дослідний ін.-т землеустрою».-К, 2005.-246с.

2.Трансформація земельних відносин до ринкових умов /М.М.Федоров, П.Т.Саблук, В.Я. Месель-Веселяк - К.:ННЦ «ІАЕ»,2009.-115с.

3.Антонов А.В.Формування державної політики сталого соціально-економічного розвитку сільських територій: дис.на здобуття наук.ступеня доктора екон.наук:25.00.02/А.В.Антонов-К.,2013.-432с.

4.Мартин А.Г. Регулювання ринку земель в Україні:наук.моногр./А.Г.Мартин – К.:»АгроМедіаГруп»,2011.-252с.

5.Криницька О.О. Національна політика розбудови ринку земель в Україні на основі його інфраструктурного забезпечення/ О.О.Криницька//Економічні інновації:зб.наук.праць.-Одеса,2014,- Вип.58.-С.128-137.

ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Фомічова К.Б., аспірант
Одеська національна академія харчових технологій

Харчова промисловість є стратегічно важливою галуззю промисловості України. Підприємства цієї галузі формують продовольчу безпеку країни, забезпечують населення необхідними продовольчими товарами і створюють потужний експортний потенціал. У загальній структурі виробництва продовольства найбільша частка, понад 20%, припадає на продукцію олійно-жирової промисловості, 13% – м'ясо та м'ясна продукція, 11% – молочні продукти, 11% – напої [1]. Харчова промисловість забезпечує понад 8% ВВП країни. Виробництвом їжі займаються біля 5,5 тис. підприємств різної величини, на яких працює понад 350 тис. осіб. Обсяг реалізованої харчової промислової продукції у 2016 р. склав 381 мільярд гривень, що більше за 2015 р. на 13,3% [2].

Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів займає найбільшу долю у загальному обсязі реалізованої промислової продукції. У 2016 р. вона склала 21,6%. Слід зауважити, що майже чверть (24%) продукції харчопереробної галузі було поставлено на зовнішні ринки, що в абсолютних числах склало понад 91 млрд гривень [1].

За останні декілька років обсяг іноземних інвестицій у галузь зростає. На розвиток вітчизняного харчопрому залучено майже 3 млрд дол. США іноземних інвестицій, що становить 18,4% від обсягу прямих іноземних інвестицій у промисловість країни та майже 6% загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України. Прямі іноземні інвестиції у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів за 2016 р. зросли на 1,5% і склали 2477,8 млн дол. США [2].

У цілому галузь ще потребує значних фінансових вливань. Зокрема, для підготовки харчової індустрії відповідно до вимог Європейського союзу необхідно понад 10 млрд дол. США інвестицій для модернізації підприємств. Крім того, усі українські харчові підприємства відповідно до Закону України «Про основні засади та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» мають протягом 2017–2019 років запровадити систему управління безпечністю харчових продуктів HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points, аналіз ризиків і критичні точки контролю), яка забезпечує контроль на всіх етапах харчового ланцюжка, у будь-якій точці виробничого процесу, а також зберігання та реалізації продукції. Запровадження цієї системи також потребує певних фінансових витрат [3].

До країн Європейського Союзу наразі мають право експорту 281 українське підприємство, в тому числі 101 виробник харчових продуктів [4].

Зацікавленість щодо придбання українського агробізнесу проявляють кілька великих інвестиційних фондів з Європи, США і арабських країн. Проте іноземні інвестори поки що недооцінюють перспективи створення в Україні різноманітних потужностей з виробництва, перероблення та експорту агропродовольчої продукції.

Харчова продукція посідає значне місце в структурі українського експорту. Україна експортує аграрну продукцію до 190 країн світу [1]. У 2014 р. продукція АПК та харчової промисловості вийшла на перше місце у вітчизняному експорті, випередивши металургію – 47,0%. У 2015 р. – 40,9%. У структурі експорту товарів за 2016 р. найбільшу частку склала продукція АПК та харчової промисловості – 42,5% [5].

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, експорт української аграрної продукції та харчових продуктів за підсумками 2016 р. зріс на 4,5% порівняно з 2015 р. і склав 15,5 млрд доларів США, що становить 42,5% від загального експорту країни. Зовнішньоторговельний обіг продукції агропромислового комплексу за 2016 рік досяг у вартісному виразі – 19,6 млрд. доларів США. В загальному зовнішньоторговельному обігу країни це склало 26,1%.

Ключовими ринками збуту у 2016 році були:

Країни Азії – 45,9% експорту (7 099, 2 млн дол. США);

Європейські країни – 27,5% (4 242, 4 млн дол. США);

Країни Африки – 15,7% (2 424, 2 млн дол. США);

Країни СНД – 7,7% (1 185, 1 млн дол. США);

США – 0,9% (44,9 млн дол. США);

Інші країни – 2,9% (440,7 млн дол. США) [1].

Щодо розширення зовнішнього ринку необхідно зазначити, що українські експортери харчових продуктів продовжують завойовувати ринки азійського континенту. Сьогодні для України країни Азії є перспективним ринком, який став у 2016 р. одним з найбільших споживачів українських продуктів харчування. Її частка склала 45,9% від експорту України та принесла експортерам понад 7 млрд дол. США.

Десятку товарів-лідерів експорту склали: пшениця, кукурудза, соняшникова олія, ячмінь, соя, цукор, овочі бобові, м'ясо та субпродукти домашньої птиці, макуха та інші тверді відходи соєвої олії, шоколад. В цілому, обсяги експорту продукції рослинництва зросли на 1,646 млрд дол. США, а тваринного походження – на 458,7 млн дол. США [1].

При цьому обсяги виробництва більшості видів продукції харчової промисловості у 2016 р. знизились. Зменшення обсягів виробництва є негативним моментом у розвитку і функціонуванні харчової промисловості. Головні причини зменшення обсягів виробництва та падіння експорту зумовлені зниженням цін на сировинних ринках, нестабільною політико-економічною ситуацією і ембарго з боку Російської Федерації щодо українських продовольчих товарів та обмежень щодо транзиту через її територію. Крім того, знецінення гривні, що обмежило можливості виробників у придбанні імпортної сировини, обладнання та матеріалів, а також дія додаткового імпортного збору, що призвело до збільшення вартості продукції і, відповідно, зниження її конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

В умовах втрати російського ринку в українських виробників з'явилася можливість налагодити торгівлю з Європейським Союзом. З 2015 р. Україна може продавати свої товари в ЄС без ввізних мит, а в 2016 р. така ж можливість

з'явилася і у європейців на українському ринку. Між країнами діє угода про Зону вільної торгівлі (ЗВТ). Але відкриття європейського ринку не дало можливості українським експортерам харчової продукції компенсувати втрати від закриття російського ринку. Багато підприємств ще не відповідають вимогам, які висувають європейці до виробництва та продукції, що випускається. В українських експортерів харчових продуктів є можливість нарощувати експорт до Китаю, Єгипту та інших країн Азії та Африки, що мають ємні ринки і, можливо, висувають менш жорсткі вимоги до стандартизації продукції.

Вагомий вплив на стан харчової промисловості на внутрішньому ринку країни має купівельна спроможність людей. Згідно з даними Державної служби статистики України, у 2015 р. ціни в країні виросли на 43%. Зростання цін і скорочення доходів населення привели до різкого падіння попиту на споживчі товари. Перші, хто постраждав від цього, так це торговельні мережі. На сьогодні спостерігається тенденція до зниження купівельної спроможності людей [2].

Сьогодні, незважаючи на те, що імпорт займає невелику частку в асортименті, дуже багато продуктів, які виробляються в Україні, прив'язані до курсу долара, тому ціни зростають, і, поки не стабілізується економіка країни, ціни будуть рости з об'єктивних причин.

Можна виділити такі основні проблеми харчової промисловості:

- застарілі технології виробництва, відсутність модернізації основних засобів;
- кризовий стан економіки країни, пов'язаний з девальвацією гривні та зниженням купівельної спроможності, що призводить до зниження обсягів виробництва продукції в динаміці харчової промисловості України;
- рівень розвитку інфраструктури суттєво відстає від рівня розвитку аналогічної галузі в економічно розвинених країнах;
- необхідність інвестування для переходу на євростандарти;
- втрата зовнішніх ринків збуту для значних обсягів продовольчих товарів.

Для підвищення ефективності діяльності підприємств харчової промисловості необхідно:

- географічна та товарна диверсифікація аграрного експорту та ринків збуту продукції, зокрема, з орієнтацією на швидкозростаючі ринки Азії та Африки;
- розробка державних програм по підтримці виробництва продуктів харчування і виробництва тваринництва;
- залучення іноземних інвесторів;
- орієнтація на внутрішній ринок і забезпечення максимального захисту національного виробника.

Отже, підводячи підсумки слід зазначити, що основною метою бізнесу є отримання прибутку. Ціни на сировину для українських підприємств харчової галузі зростають, відповідно ростуть і їхні витрати. Але підприємства харчової промисловості об'єктивно не мають можливості перекласти зростання цих витрат на оптові ціни на свою продукцію, так як українські споживачі не готові до зростання цін внаслідок інфляції і девальвації української валюти. Отже, прибутковість підприємств знижується. В умовах втрати прибутку і зниження обсягів виробництва, підприємства шукають збут за межами України, вивозячи продукти за кордон. Але експорт не в змозі системно врятувати українську

харчову промисловість без активної роботи на внутрішньому ринку. Тому необхідним є зміцнення і розвиток внутрішнього ринку шляхом збільшення реальних доходів громадян, захист вітчизняного виробника, розширення ринків збуту, вирішення питання щодо якості продукції та оснащеності виробництв.

Література

1. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Моніторинг стану АПК. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://minagro.gov.ua/monitoring?tid_hierachy=1210
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. http://www.ukrstat.gov.ua/
3. Офіційне видання державної фіскальної служби України. Вісник. Офіційно про податки. Український харчпром диверсифікує ринки збуту. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.visnuk.com.ua/uk/news/22-ukrayinskiy-kharchoprom-diversifikuye-rinki-zbutu
4. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади Уркаїни. Урядовий портал. 281 українське підприємство має право експорту до країн ЄС. – [Електронний ресурс] –Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=250086337&cat_id=244277212
5. Міністерство економічного розвитку і торгівля України. Мінекономрозвитку підбило підсумки експорту за 2016 рік. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/News/Print?lang=uk-UA&id=2d7f80e7-7185-4b08-8e87-2e21bb922b9

ПРИВАБЛИВІСТЬ БОЛГРАДСЬКОГО РАЙОНУ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ВИННИХ ТУРІВ

Кисса М.Р., асистент
Одеська національна академія харчових технологій

Одним з перспективних напрямків розвитку ринку туристичних послуг є винний туризм - спеціалізований вид туризму, пов'язаний з ознайомленням з історією, технологією та культурою споживання алкогольних напоїв у певному регіоні та дегустацією алкогольних напоїв безпосередньо у виробника, а також відвідування спеціальних закладів та заходів, як дегустаційні зали, вині підвали, винні виставки, конкурси, фестивалі, тощо.

Вино і подорожі завжди були тісно взаємопов'язаними, адже пригощання гостей національними напоями, в першу чергу вино, є елементом гостинності практично у всіх народів світу. Фахівців - виноробів і організаторів туристичного бізнесу об'єднує і той фактор, що вино - це мистецтво, яке по праву можна вважати культурною спадщиною і необхідно зберігати для наступних поколінь.

На сьогодні в усіх виноробних регіонах світу вважають доцільним розвивати і підтримувати цей вид тематичного туризму й відповідно рекламувати продукцію місцевих виробників алкогольних напоїв і просувати місцевий туристичний продукт, одержуючи додаткові економічні та соціальні вигоди від туристів – поціновувачів вина. Це стосується в першу чергу відомих європейських виноробних регіонів – Італії, Франції, Іспанії, Португалії, Угорщини, а також

країн «Нового Світу вина», таких як Австралія, Аргентина, Чилі, США та Південна Африка, де винний туризм відіграє важливу роль у популяризації місцевої продукції виноробства.

Формування національного винного туризму значною мірою визначається розвитком мережі регіональних винних шляхів – спеціально прокладених туристичних маршрутів, що передбачають відвідування виноградників, виноробних підприємств, винних фестивалів у поєднанні з відпочинком та розвагами. Один з регіональних винних шляхів України теоретично може проходити в Болградському районі.

З точки зору розвитку внутрішнього туризму Болградський район Одеської області має значні переваги, тут є ресурси для розвитку винного, зеленого та етнічного туризму. На наш погляд всі ці три види туризму нерозривно пов'язані між собою.

На території району проживають переважно етнічні болгари, які до виноробства відносяться як до однієї з найцінніших традицій свого народу. Тут з трепетом ставляться до всіх процесів виробництва вина, починаючи з висадки молодих саджанців, обрізання і обробки лози, збирання врожаю і звичайно технології виробництва вина, які передаються вже багато поколінь. За даними Болградської райгосадміністрації на території району площа виноградника складає 3600 Га. 20% площі виноградника належить приватним особам, майже в кожному домашньому господарстві вироблять домашнє вино за традиційною технологією. Також функціонують 9 винних заводів.

На сучасному етапі туризм в районні знаходиться в початковому стані, що пов'язане з поступовим покращенням інфраструктури району (проводиться масштабний ремонт траси Одеса – Рені, що полегшує забезпечення транспортного перевезення туристів в місце безпосереднього виробництва продукту). Українські туристи поступово ознайомлюються із туристичним потенціалом району. Декілька туристичних компаній України вже протягом двох років реалізують еногастрономічні тури з дегустаціями на Болградському сирному заводі та винному заводі ТМ «Колоніст». На заводі «Колоніст» також проводяться традиційні етнічні свята «Тріфон Зарезан» та «Свято молодого вина», які за словами господаря відвідують 10 – 15 туристичних груп.

Також в м. Болград з 2012 року проводиться «Bolgrad Wine Fest» який триває два дні та збирає усіх охочих скуштувати продукцію місцевих заводів та домашніх виноробень. Тому вважаємо, що українській винний туризм саме у Болград є початком відродження винної багатонаціональної культури.

Література

1. Галузева Програма розвитку виноградарства та виноробства України на період до 2025 року / Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:// http://minagro.gov.ua
2. Державна служба статистики / Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/
3. Федан К. Виставкова діяльність в Україні: стан та перспективи / К. Федан // Persona-l [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://persona-l.pp.ua/rubrics/bznes-fnansi/vistavkova-dyalnst-v-ukran-stan-ta-perspektivi

4. Головне управління статистики в Одеській області, 2014 / Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.od.ukrstat.gov.ua
5. Меліх О.О. Конкурентоспроможність української індустрії винного туризму / Винний та гастрономічний туризм: глобальні тренди та локальні практики: монографія / за наук.ред. Д.І. Басюк. – Вінниця: ПП "ТД "Едельвейс і К", 2017. – 318 с.

ТЕМАТИЧНІ РЕСТОРАЦІЇ ЯК МІСЦЯ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

Лазука К.Д., аспірант ОНУ І.І. Мечникова, асистент
Одеська національна академія харчових технологій

Сучасні дискусії про транснаціональні аспекти пам'яті часто зосереджуються на транскордонних "війнах пам'яті", політичних чи політично значущих комеморативних проектах, урочистих пам'ятних вшануваннях та зусиллях громадських організацій налагодити діалог довкола суперечливих історичних тем. Набагато менше уваги зазвичай приділено трансформації оповідей і образів "важкого" минулого в публічному просторі, призначеному для відпочинку, розваг та споживання поп-культури. А тим часом комерціалізація культур пам'яті набрала сили як власне транснаціональний феномен, і, як наслідок, створила попит на "підприємців пам'яті" зі специфічним "багатокультурним багажем", здатних поєднувати пошук прибутку з мистецькими інноваціями, культурним активізмом та політичною інтуїцією.

Як і будь-яка інша галузь економіки туристична індустрія спрямована на максимально можливе задоволення потреб людини. Тож у процесі оцінювання туристичної привабливості теорії необхідно зважати на запити, мотиви, смаки та ступінь задоволення потреб потенційних туристів.

Тематичні ресторани на сьогоднішній день мають стрімкий розвиток із сферою туризму одночасно, яка є однією з провідних галузей економіки. Тому обрана тема цієї роботи актуальна.

Туристи стають дедалі вибагливішими у виборі як туристичного маршруту, готелів, місць відпочинку, так і ресторанів, а їх неодмінно треба зацікавити. Отже, постає питання про більш детальний розгляд тематичних ресторанів, які представляють собою не лише заклад харчування, а й місця, які відвідують задля отримання нових яскравих вражень, щоб побачити щось нове і незвичайне. На сьогодні в світі з'являється досить велика кількість подібних закладів, більшість з них являються неповторними і досить вражаючими. Все це приваблює туристів з усього світу: чим незвичніший ресторан, тим більше людей прагнутимуть його відвідати, тому важливо розглянути хоча б найцікавіші та найоригінальніші тематичні ресторани. Тематичний ресторан прагне створити такий психологічний контекст, в якому гості відчувають не просто комфорт, а відчувають причетність того, що відбувається. Це передається за допомогою інтер'єру, уніформи офіціантів, типу обслуговування, музичного супроводу, ну і звичайно кухні. Чим ретельніше прописані деталі такого "театру", тим більше гість відчуває себе дійовою особою, тим більше задоволення від атмосфери. У тематичному

ресторані, поряд з реалізацією основної потреби в їжі, гість реалізує такі потреби, як потреба в враження, іноді в переживанні ностальгії за минулим.

Недоліки й переваги тематичних ресторанів як форми наближення до зниклих "інших" є наслідком цього проміжного положення. На відміну від музеїв, ресторани не мають статусу інституцій високої культури. Адже їх основна мета – отримання прибутку, а не поширення історичних знань, що були б засновані на наукових дослідженнях. Отже, ресторани пропонують дуже вузький простір для рефлексій і критичної взаємодії з інакшістю; клієнт має отримати задоволення від страв та атмосфери і "проковтнути" запропоновані оповіді й презентації. Будучи продуктом підприємців, котрі намагаються збалансувати свої культурні зацікавлення, комерційні інтереси та особисті вподобання, тематичні ресторани пропонують вибіркові, перекручені й часто відверто маніпулятивні інтерпретації минулого. Проте їхньою перевагою є задіювання відчуттів та емоцій (таких, як, наприклад, туга, цікавість, азарт, гордість, але також сором, почуття провини, жалю). Залучення кількох відчуттів при зустрічі із вказаною інакшістю стимулює роботу індивідуальної пам'яті і порушує звичний плин життя. У цьому сенсі як музеї, оснащені інтерактивними експонатами, так і тематичні ресторани використовують емоційний заряд зіткнення з інтимізованими туристичними ресурсами. В обидвох випадках сенсорні відчуття породжують певний неспокій і тривогу, адже вони натякають на незвідані можливості минулого та унікальну індивідуальність зниклих людей.

Нами було зібрано інформація про "підприємства пам'яті", нині діючих або існуючих в останні кілька років (Німеччині, Франції, Росії, США, Канаді, Польщі, Латвії). Аналізувалися ресторани, в назві яких присутнє слово "Одеса" ("Одеса", "Ах, Одеса", "Одного разу в Одесі", "Одеса-мама") або відсилання до одеської тематики: "Ланжерон", "Дерибас", "Дерибасівська". Розглядалися також заклади, що позиціонують себе як ресторан одеської кухні. У своєму дослідженні ми також торкаємося "підприємств пам'яті".

За результатами досліджень сучасних соціологів та філософів ми бачимо, що увага зосереджується саме на тематичних ресторанах високого рівня, які, з одного боку, орієнтовані на освічену публіку, а з іншого боку, не мають статусу об'єкта високої культури.

"Підприємства пам'яті" аналізувалися за трьома критеріями: кухня, інтер'єр, концепція. Обрана стратегія дозволила виділити кілька рівнів репрезентації "одеського міфу".

Перше, що слід відзначити, це висока продаваємість одеської тематики в "підприємствах пам'яті". Що робить назву міста не просто впізнаною, але комерційно затребуваною.

Отже, що вкладається в поняття "одеської кухні" в проаналізованих "підприємств пам'яті"? Єдиного набору страв тут немає. В "Одесі" на Брукліні нам запропонують російську і французьку кухні. Ресторан "Одного разу в Одесі" (Рига, Латвія) пропонує європейську, рибну і українську. Паризька "Одеса" орієнтує на французьку та європейську кухні. "Одеса мама" в Берліні запропонує українську кухню, а в Дрездені це буде російська і українська кухня. У Кельні ресторан має назву "російські млинці", хоча позиціонується як ресторан

російсько-української кухні: сільська традиційна кухня з сучасними тенденціями (пельмені, солоні огірочки, борщ, солянка, оселедець під шубою). У Німеччині – в "Одесі" нам запропонують грецьку кухню. Іноді в інтер'єрі взагалі немає нічого одеського, тобто привабливість тренда працює виключно на рівні назви кафе/ресторану. Досить рідко в інтер'єрах ми побачимо відсилання до сучасного міста, хоча вони є. Наприклад, ресторан "Одеса" в Тольятті представляє собою велику відкриту територію з павільйончиків, які розмічені одеськими назвами, причому назви дано по-українськи, тобто відсилають до сучасного міста в Україні. Панорамні фотографії Катеринінської площі після реставрації може бачити відвідувач "Одеси" в Кельні. В основному зображення Одеси в інтер'єрах "одеських" ресторанів належать до часів до революції 1917 року. Так, в описі ресторану "Одеса" в Києві сказано, що це стильний заклад, доречний в інтер'єрі 30 кілометрів каната і стадо морських баранчиків. Між канатами відвідувач може побачити кілька зображень Одеси XIX століття. У будь-якому з цих закладів ми зустрінемо жарти в стилі "шоб я так жив", офіціантів в смугастих футболках і рятувальні круги в інтер'єрі.

Присутність історичних образів в "одеських" закладах може збити з пантелику людину, що має уявлення про реальний хід історії. В інтер'єрах "підприємств пам'яті" ми зустрічаємо дивовижні хронологічні мікси, які навряд чи слід списувати на умовно невисокий запит відвідувачів.

Якщо спробувати підвести підсумки дослідження в області репрезентації міфу Одеси в "підприємствах пам'яті", що знаходяться поза Одесою, можна окреслити загальним моментом – є мотив втраченого раю. Практично у всіх виявлених концепціях закладів присутній заклик насолодитися маминою їжею, "як в дитинстві", згадати дитячі поїздки на море до бабусі. Дача, веранда, затишний дворик – це пропонується практично будь–яким "Одеським" закладом.

Поза всяким сумнівом, погляд в бік "підприємств пам'яті" говорить нам не про минуле, а про сьогодення.

Як правило, творці тематичних ресторанів – це відкриті для світу інтелектуали чи люди з інтелектуальними амбіціями, які зацікавлені в тому, щоб привабити до своїх закладів небідних і освічених відвідувачів з європейським світоглядом. Політико–ідеологічна забарвленість запропонованого ними бачення "інакшості" не завжди чітко визначена, але, тим не менше, ці підприємці прагнуть знайти баланс між комерційним успіхом, особливостями місцевої культурної пам'яті і новими європейськими мнемонічними моделями, в основі яких усвідомлення моральної відповідальності та шанобливе ставлення до інакшості та її розмаїття. Це поєднання різних мнемонічних та моральних акцентів із прагненням задіяти сенсорний досвід та ностальгійні фантазії відвідувачів нерідко призводить до перетворення інакшості на такий собі "естетичний подразник" і так обмежує можливості вдумливого підходу до пропонованих нормативів і трактувань минулого.

Література

1. Ассман А. Рефреймируя память. Между индивидуальными и коллективными формами конструирования прошлого / А. Асмус [Электронный ресурс]. – Режим доступу : http://gefter.ru/archive/11839.

2. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті / А. Ассман. – К. : Ніка-Центр, 2012. – 440 с.

3. Зерній Ю. Історична пам'ять як об'єкт державної політики / Ю. Зерній // Стратегічні пріоритети. – 2007 – № 1 – с. 71–76.

4. Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід / за заг. ред. Ю. Шаповала. – К. : ІПІЕНД, 2013.

5. Нарвселіус Е. Аромат пам'яті з присмаком ностальгії: тематичні ресторани в пограниччях Центрально-Східної Європи / Е. Нарвселіус // Україна модерна. Міжнародний інтелектуальний часопис [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://uamoderna.com/md/narvseliusthematic-restaurants-cee]

6. Нарвселіус Е. "Зникле" населення й проблеми міської пам'яті в містах Центрально-Східної Європи Нарвселіус // Україна модерна. Міжнародний інтелектуальний часопис [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uamoderna.com/ event/narvselius-vanished-people.

7. Хальбвакс М. Коллективная и историческая память / М. Хальбвакс // Неприкосновенный запас. – 2005. – № 2–3 (40–41). – [Электронный ресурс]. – Режим доступу : http://magazines.russ.ru/nz/2005/2/ha2.html.

ЧИННИКИ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДИТЯЧОГО ВІДПОЧИНКУ ТА ТУРИЗМУ

Сандул С.О., аспірант
Одеська національна академія харчових технологій

Дитяче дозвілля, відпочинок та туризм починається з невеликих поїздок – дошкільних та шкільних екскурсійних турів, організація яких відповідальніша за будь-який вид туристичної діяльності. Ринок дитячого туризму найбільш представлений у таких країнах як Чехія, Угорщина, Словенія, Італія, Туреччина, Греція, Кіпр, Велика Британія. Попит на дитячий туризм, так само як і пропозиція, носить яскраво виражений сезонний характер і залежить, як правило, від шкільних канікул. Літній період вважається найбільш «високим» сезоном, оскільки саме в цей період попит і пропозиція однаково стабільні. Нажаль вітчизняний внутрішній дитячий туризм не можна характеризувати ані показниками стабільності, ані показниками якості, ані економічною привабливістю для більшості сімей, ані високими показниками безпеки.

Тому обрана тема дослідження актуальна, бо саме системний підхід в організації будь-якого туризму – це синергійність якості, економічної привабливості, безпеки, спрямовує до стабілізації.

Можна виокремити кілька основних видів дитячого туризму в Україні: екскурсійні тури для школярів, спортивні тури (скоріш спортивно-туристські змагання), лінгвістичні тури та відпочинок у лінгвістичних таборах, відпочинок у рекреаційних та оздоровчих таборах.

Виїзний туризм з України більш представлений спортивно-туристськими змаганнями, концертними програмами, лінгвістичними таборами, екскурсійними турами в міжнародні центри відпочинку та рекреації, освітніми турами.

У формуванні сучасного українського дитячого туризму вже існує декілька етапів: зародження дитячого туризму в період Російської та Австро-Угорської імперій, XIX – початок XX ст.; організація дитячих таборів та зон рекреації в радянський період, 20-ті – 80-ті роки XX ст.; занепад дитячих таборів та зон рекреації з 80-х років XX ст. [1].

Витоки дитячого туризму відносяться до кінця XVII ст. й пов'язані зі становленням системи освіти. На першому етапі його зароджування було як комплекс заходів із метою наочного пояснення явищ природи. Вперше значення принципу наочності в системі навчання відображено у "Статуті народних училищ" 1786 року та "Шкільному статуті" 1804 року. Вже на початку XIX ст. сформувалися певні теоретико-методологічні засади розвитку туризму та екскурсій серед учнівської молоді. Це пізнавальні екскурсії, основною метою яких було поглиблення та споглядання теоретичних аспектів вивчення географії в школі. На початку 60-х років XIX ст. окремі вчителі-ентузіасти організовували дальні прогулянки. Їх метою були природничо-наукові екскурсії. Таким чином у кінці XIX ст. серед учнівської молоді склалися два види подорожей та екскурсій: географічні та природознавчі. Метою туризму цього періоду було вивчення географії, геології, ботаніки та інших природничих наук, ознайомлення з культурними та історичними пам'ятками. Школа стає центром розвитку екскурсійного туризму.

Соціально-економічні, політичні та особливо демографічні передумови розвитку економіки нашої країни після Другої світової війни, вдосконалення транспортної системи у другій половині XX ст., перші інформаційні технології у всьому народному господарстві, також у сфері гостинності, підвищення ролі і значущості міжнародних туристичних організацій в розвитку міжнародного співробітництва призвели до споживацького інтересу до дитячого туризму. В цей час був сформовано центральне туристсько-екскурсійне управління. Із 1946 року назване управління приступає до будівництва нових туристських об'єктів, створення екскурсійних установ, організації подорожей: у 1958 році створюється Бюро міжнародного молодіжного туризму "Супутник", у 1959 році в Києві та інших містах України відкриваються його перші місцеві відділення. До кінця 1960-х років у дитячому й юнацькому туризмі виділилися такі основні види діяльності: молодіжні та дитячі табори відпочинку, похідні та краєзнавчі експедиції. Саме у цей час розширюється географія дитячого туризму. Одночасно була закладена основа для розвитку міжнародного молодіжного туризму. В 1970 році відбувається реорганізація структури дитячого туризму: республіканські, краєві й обласні дитячі станції об'єднуються в Центральну дитячу екскурсійно-туристську станцію (ЦДЕТС). Основою дитячих подорожей стають маршрути бойової і трудової слави, відвідання музеїв і театрів, огляд визначних пам'яток, знайомство з досягненнями народного господарства країни. До 1984 року "Супутник" співробітничає з 88 країнами світу. За всесоюзною статистикою за кордон по лінії молодіжних обмінів виїжджало 670 тис. учнів щорічно, отримали розвиток спеціальні рейси "Поїздів Дружби" до Угорщини та Чехословаччини.

На третьому етапі під час здобуття Україною незалежності та здійснення економічних реформ, державна підтримка установ і заходів туристичної сфери була зведена до мінімуму. Сьогодні більш популярним залишається відпочинок дітей у Херсонській, Миколаївській, Одеській областях, на Закарпатті й Полтавщині. Однак тенденція за останні роки по всім областям негативна. Розглянемо загальноукраїнські показники наявності місць відпочинку (рис.1).

Побудова тренду за статистичними даними Державної служби статистики [2] вказує на середнє щорічне зменшення показника кількості місць відпочинку на 8,3 тис. Якщо у 1990 році їх було 467, то до сьогодні скорочення є більш ніж в 4 рази і склало 112 тис. місць. Тренд, побудований за даними чисельності дітей в Україні теж депресивний (рис.2). Якщо у 1990 році було дітей віком до 15 років 11084 тис.осіб, то тепер 6535 тис. осіб, тобто в 1,7 разів менше. За результатами виявленого співвідношення кількості місць до чисельності дітей біло побудовано тренд (рис.3).

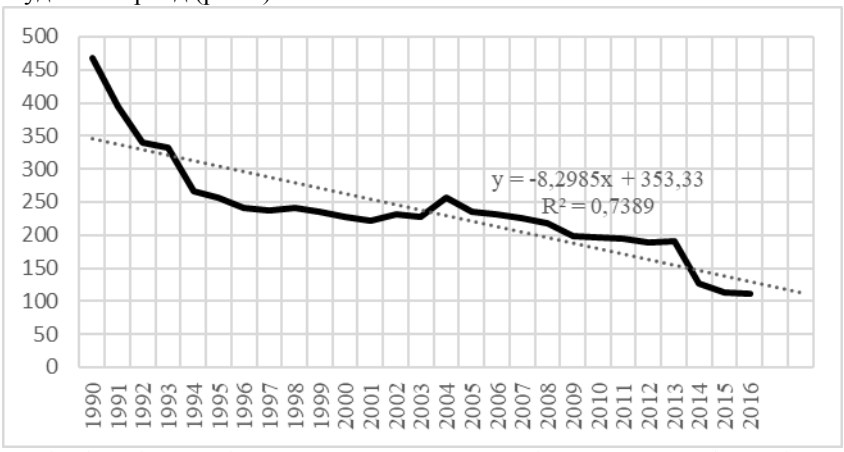

Рис.1 - Кількість місць для дітей у закладах оздоровлення та відпочинку в Україні, тис. місць

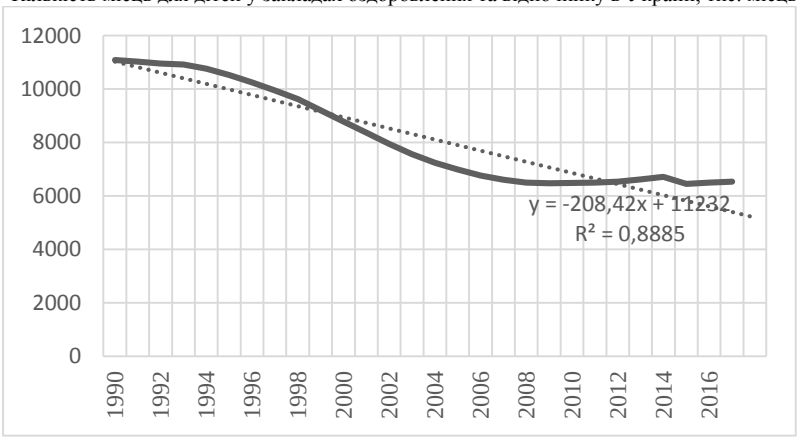

Рис.2 – Чисельність дітей у віці до 15 років в Україні, тис. осіб

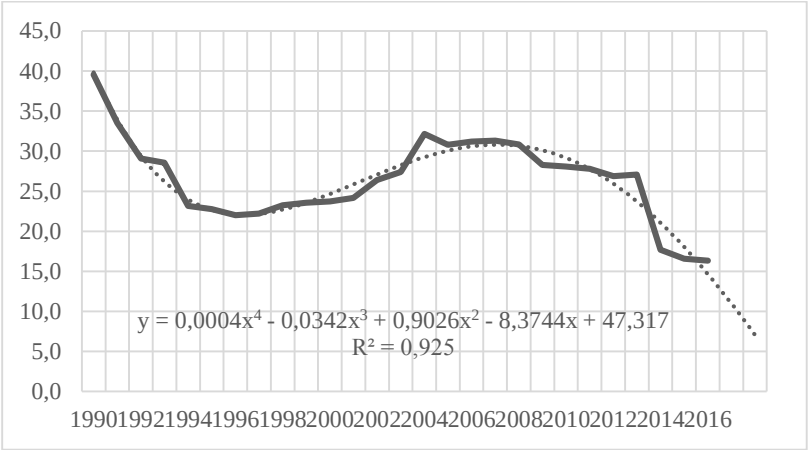

Рис.3 – Кількість місць для дітей у закладах оздоровлення та відпочинку в Україні, місць на 1000 дітей

Якщо у 1990 році на 1000 дітей було 40 місць у закладах оздоровлення та відпочинку, то сьогодні 16. Прогнозні показники вже через рік дають негативний результат зменшення до 8 місць на 1000 дітей.

Тому ми вважаєм за необхідне наукове обґрунтування стратегії розвитку дитячого відпочинку в Україні, бо саме безсистемність у цьому питанні зменшує чисельність населення та посилює демографічну кризу.

Література

1. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні. / В.К. Федорченко, Т.А. Дьорова - К.: Вища школа, 2002. - 195 с.
2. Державна служба статистики України. Туризм – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ukrstat.gov.ua

ЗМІСТ

1. КОНЦЕПЦІЯ СТВОРЕННЯ КЛАСТЕРІВ У АГРОПРОДОВОЛЬЧІЙ СФЕРІ ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ 3
Самофатова В.А.
2. ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 5
Андрющенко Є.Г.
3. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ 7
Тортіки Л.Л.
4. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ 9
Немченко В.В., Немченко Г.В.
5. ПЛЮСЫ И МИНУСЫ УПРАВЛЕНИЯ ПИТАНИЕМ В СИСТЕМЕ ТУРИЗМА УКРАИНЫ НА ПРИМЕРЕ САНАТОРИЯ «КУЯЛЬНИК» 12
Okulicz-Kozaryn Walery
6. ОБЗОР ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ РАННЕГО ОПОВЕЩЕНИЯ ОБ ОПАСНЫХ ПРОДУКТАХ ПИТАНИЯ И СРЕДСТВАХ КОРМЛЕНИЯ ЖИВОТНЫХ 14
Stych Marek
7. ВАЖНЫЕ АСПЕКТЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ СТРАХОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ 17
Циновская М. О., Митрофанова Г.В.
8. НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СБЫТОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ 19
Панкова Т.Н.
9. ФОНОСЕМАНТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ В МАРКЕТИНГОВЫХ КОММУНИКАЦИЯХ 25
Карчевская Е.Н., Лапицкая О.В., Соловьева Л.Л.
10. КОНЦЕСІЯ У ЛІСОВОМУ ТА МИСЛИВСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: МОЖЛИВОСТІ, РИЗИКИ, ІНТЕРЕСИ 28
Процiв О.Р.
11. ОБЛІКОВА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА 31
Трачова Д.М.
12. УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНО-КВАЛІФІКАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ 34
Седікова І.О.
13. ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 35
Ступницька Т.М.
14. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ 39
Антонюк П.О., Антонюк О.П.
15. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПТАХІВНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ 42
Славута О.Ю.
16. ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ 44
Пчелянська Г.Б.
17. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ 46
Тарасова О. В.
18. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ КОНТРОЛЮ ЗА ФОРМУВАННЯМ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА 50
Ощепков О.П., Магденко С.О.
19. СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА 53
Ткачук Г.О.
20. СУЧАСНИЙ СТАН ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ПРАЦІВНИКІВ 57
Євтушевська О.О.

21. ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТОКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ 60
Мельник Ю. М.,
22. СУЧАСНІ МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА 62
Баранюк Х.О.
23. ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТВОРЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВАМИ ГАЛУЗІ ХЛІБОПРОДУКТІВ 65
Гордієнко Л.Л., Відоменко І.О.
24. АЛЬТЕРНАТИВНІ МЕТОДИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ВИНОРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ 68
Агєєва І.М., Агаркова О.В.
25. ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ В МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ РИНКУ 72
Богач Ю.В.
26. ЛОГИСТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА В НАПРАВЛЕНИИ ВЕКТОРА БЕЛАРУСЬ-УКРАИНА 74
Кожевников Е.А.
27. ПРОГРАММИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ В СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИННОВАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ 80
Степаненко Д. М.
28. ОГЛЯД РИНКУ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ 84
Савенко І.І., Міщенко А.І
29. ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ЗЕРНА 87
Басюркіна Н.Й.
30. МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВИНОГРАДНО-ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ 90
Каламан О.Б., Мандрикін Д.В.
31. ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ 92
Брюшкова Н.О.
32. СТАНДАРТЫ ЭНЕРГОМЕНЕДЖМЕНТА: ПРЕИМУЩЕСТВА И ВОЗМОЖНОСТИ ВНЕДРЕНИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ 94
Пархоменко Н.В.
33. ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕН НА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННУЮ ПРОДУКЦИЮ В СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК 98
Шваякова О.В.
34. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧОЇ ПОЛІТИКИ 100
Бойко Є.О., Вінська Ю.С.
35. ОГЛЯД РИНКУ СИРІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ 102
Скрипніченко Д.М., Дец Н.О., Дюдіна І.А., Ланженко Л.О.
36. ПРОГАРМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В ОБЛІКУ 106
Демчук О.М.
37. СРАВНИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА УРОВНЯ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ БЕЛАРУСИ И УКРАИНЫ 108
Фильчук Т.Г.
38. ПОЗИЦІОНУВАННЯ НОВОГО ПРОДУКТУ ДЛЯ ЗДОРОВОГО ХАРЧУВАННЯ НА СПОЖИВЧИЙ РИНОК УКРАЇНИ 113
Мардар М.Р., Устенко І.А., Кручек О.А., Євтушок О.В., Черевата Т.М., Значек Р.Р.
39. ВПЛИВ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ІНВЕСТИЦІЇ В ПІДПРИЄМСТВА ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ 115
Ніколюк О.В., Левчук Ю.С.
40. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ 118
Лобоцька Л.Л., Фрум О.Л.

41. АНАЛІЗ РИНКУ ХЛІБА І ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ 122
Лобоцька Л.Л., Матвійчук О.В.
42. СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ 125
Ощепков О.П., Магденко С.О.
43. БЕЗПЕЧНІСТЬ ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ, ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ М'ЯСОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ 127
Дьяченко Ю.В.
44. ПОЛІТИЧНИЙ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ 129
Константинова Т.В.
45. ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ МЕНЕДЖЕРА 132
Корсікова Н.М.
46. РАЗВИТИЕ ВИНОДЕЛЬЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕМЕНЧИВОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СРЕДЫ 136
Шалимо В.Г.
47. УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ СФЕРЫ 138
Мартыновский В. С.
48. ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ 139
Мужайло В.Д., Кривоногова І.Г.
49. ОЦІНКА ДОВГОСТРОКОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ 141
Шалений В.А.
50. АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИВАБЛИВОСТІ ХАРЧОВОГО БІЗНЕСУ В РИНКОВИХ УМОВАХ 146
Ліпова О.Л.
51. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ 147
Скляр Л.Б.
52. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ 151
Іванченкова Л.В.
53. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-ІДЕЇ ДЛЯ ПОЧАТКІВЦІВ У МАЛОМУ БІЗНЕСІ В УКРАЇНІ 153
Колесник В.І., Вігуржинська С. Ю.
54. ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ 155
Мартинюк О.М.
55. МАРКЕТИНГОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ВИВЕДЕННЯ НА РИНОК ІННОВАЦІЙНОГО ПРОДУКТУ 158
Голодонюк О.М., Мільчева В.В.
56. АНАЛІЗ РИНКУ ГАСТРОНОМІЧНИХ ФЕСТИВАЛЕЙ В ОДЕСІ 162
Сорокіна А.Г.
57. УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ КАР'ЄРОЮ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН 164
Козак К.Б.
58. КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ 166
Кулаковська Т.А.
59. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ КУЛЬТУРОЮ ЯК ЗАСІБ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ 168
Удовиця О.Ф.
60. ТРАНСПОРТНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ В ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМАХ. Дроздова В.А. 170

61. РОЛЬ КУЛЬТУРНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО ФАКТОРУ У ПОКРАЩЕННІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ 172
Хмура О. Г.
62. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНИ 174
Купріна Н.М.
63. СТРУКТУРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ «ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА» 177
Покровська Н.М.
64. МАРКЕТИНГОВЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ВИНОРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ 181
Бондаренко С.А.
65. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 184
Васьковська К.О.
66. ОСОБЛИВОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ КОНДИТЕРСЬКОЇ ГАЛУЗІ 186
Дідух С.М., Слюсаренко К.С.
67. ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ З СОЦІАЛЬНОЮ СПРАВЕДЛИВІСТЮ 189
Ангелов Г. В., Кирилюк О. С.
68. РОЛЬ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ 193
Ангелов Г. В., Соловей А. А., Шубаба М.
69. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА 197
Ангелов Г.В., Соловей А.О.
70. СЕМЬЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ И ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ 201
Ангелов Г.В.
71. ГРАЖДАНСКОЕ ОБЩЕСТВО И СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСВЕННОСТЬ МАСС 209
Ботика Т.С.
72. ВСЕ НАЧИНАЕТСЯ С ДЕТСТВА: ВОЗРАСТНАЯ СПЕЦИФИКА ФОРМИРОВАНИЯ ТРУДОЛЮБИЯ 212
Ханс – Курт Либерштет, Ангелов Г.В., Алхури Юсеф
73. СІМ'Я У ФОКУСІ ФІЛОСОФІЇ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ 216
Іванов Є. В.
74. ЩОДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МОЛОДОГО ВЧЕНОГО ТА ІНЖЕНЕРА 221
Лар'яновський І.С.
75. САМОРЕАЛІЗАЦІЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРІ 225
Михайлова В.Л., Мельник Ю. Н., Ихтияр Самет (Турция)
76. ENHANCEMENT OF EMPLOYEES' MOTIVATION WHILE IMPROVING MANAGEMENT SYSTEM 229
O. Muhailovska
77. ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОВІДНОСИН ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ 234
Мордовець М. В.,
78. РОЛЬ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У РОЗБУДОВІ: ПРОБЛЕМИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ 237
Орлова В. О., Михайлова В. Л.
79. КОМПАРАТИВІСТСЬКИЙ ЕКСКУРС У СУТНІСТЬ ДОГОВОРУ У НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ ДЕЯКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ 242
Осадча І. А.
80. СОЦИАЛИЗАЦИЯ И САМОИДЕНТИФИКАЦИЯ ЛИЧНОСТИ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ 245
Стояно О.А.
81. ПІДВИЩЕННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ НАРОДУ – ДОМІНАНТНИЙ НАПРЯМОК ЙОГО САМООЧИЩЕННЯ ВІД КОРУМПОВАНОСТІ 249

Шевченко Г. А., Ангелов Г. В.
82. СОВЕСТЬ КАК НРАВСТВЕННАЯ КАТЕГОРИЯ И ЕЕ РОЛЬ В ФОРМИРОВАНИИ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЛИЧНОСТИ 251
Шевченко А. А., Ангелов Г.В.
83. ВОЗРАСТАНИЕ РОЛИ НРАВСТВЕННЫХ НАЧАЛ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ФАКТОРА В СОВРЕМЕННЫХ ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЯХ 254
Тодорова С. Н.
84. ПРІОРИТЕТНІ ВЕКТОРИ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ХАРАКТЕРУ В СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ 258
Черкаський А.В., Петракова Є.Р.
85. ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ГУМАНИЗАЦИИ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ: СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ 261
Черняк Г. А., Кириченко И.А., Даниель Рыков
86. НРАВСТВЕННО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ У МОЛОДЕЖИ АКТИВНЫХ ПОЗИЦИЙ В ДЕЛЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ 266
Черняк Г. А., Кириченко И.А., Даниель Рыков, Крылов Н.Г., Руммо В.В.
87. ТЕРОР ЯК СОЦІАЛЬНО-БЕЗВІДПОВІДАЛЬНИЙ ПРОЯВ СЛАБКОЇ ВЛАДИ 268
Шишко О.Г.
88. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ 270
Колтунович О.С.
89. НЕОБХОДИМОСТЬ ИНФРАСТРУКТУРНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЗЕМЛИ В УКРАИНЕ 272
Криницкая О.А.
90. ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ 274
Фомічова К.Б
91. ПРИВАБЛИВІСТЬ БОЛГРАДСЬКОГО РАЙОНУ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ВИННИХ ТУРІВ 278
Кисса М.Р.
92. ТЕМАТИЧНІ РЕСТОРАЦІЇ ЯК МІСЦЯ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ 280
Лазука К.Д.
93. ЧИННИКИ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДИТЯЧОГО ВІДПОЧИНКУ ТА ТУРИЗМУ 283
Сандул С.О.

Рекомендовано до видання Вченою Радою Одеської національної академії харчових технологій протоколом № 3 від 03.10.2017 р.

Підписано до друку 03.10.2017. Формат 60х90/16.
Папір офсетний.
Ум.друк.арк. 20,56.
Тираж 1000 екземплярів.

Видавництво «Студія «Печать»
м.Одеса, п-т Адміральський, 38, офіс № 8
www.pechat.od.ua